بعون خدای علام الغیوب مطبوع قلوب

رنگین اشعار مجذوب ٭ لازوال یادگار مجذوب
۱۶۵۲ء ۱۰۶۲ھ

الموسوم بہ

دیوان میرزا محمد

مجذوب تبریزی

منقول از کتبخانہ حکیم میر نادر علی صاحب رعد دولخانہ واڑی دکن

مطبوعہ عماد پریس چھتہ بازار حیدرآباد دکن

بعون حضرت علام الغیوب و ستار العیوب

ایں کلام غریب نظیر دیوان خواجہ حافظ شیرازی یعنی دیوان مجذوب تبریزی الموسوم بہ

دیوان مجذوب

سنہ ۱۰۶۶ھ

ردیف الف

منقول از کتبخانہ حکیم میر نادر علی صاحب ساکن حیدرآباد دکن

مطبوعہ [illegible] پریس اندرون موچی گیٹ [illegible]

قیمت [illegible]

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الٰہی عبدک العاصی اتاکا — مقراً بالذنوب قد دعاکا

فان تغفر فانت اهل لذالک — وان تطرد فمن یرحم سواکا

الٰہی صل اهل اللہ کن منی — وخلصتی بہم عما سواکا

الٰہی ارض عنی اهل بیت — رضاهم کان قطعاً من رضاکا

الٰہی کافنی من کل باب — وقد کانت نجاتی من ذراکا

الٰہی لا تمتنی میتۃ السوء — واحیانی بروح من هواکا

الٰہی اعط ساء ذا حیات — وقد کانت حیاتی من عطاکا

الٰہی عبدک المجذوب راج
فشرفنا وصبرنا فذاکا

فگندی تا نقاب از رخ بیک دیدن شدم رسوا — تو دل بردی بیغما از میان و من شدم رسوا

شدم مجنوں نہادم سر بصحرا کو بکو گشتم — بیک پیمانۂ مے در گلشن و گلخن شدم رسوا

گہے با چشم پرخون بحر کردم بر مجنوں را — گہے چوں چشم دل در وادی ایمن شدم رسوا

گذشت از بیستون و نجد عشق آوازۂ شورم — غم فرہاد و مجنوں تازہ شد تا من شدم رسوا

نہ ہمچوں گل صبا با باغباں غماز رازم شد — چو بلبل از فغان خود دریں گلشن شدم رسوا

گناہ [illegible] زرد و گریۂ گلگوں نمے دانم — ز رنگ آمیزی آں غمزۂ پرفن شدم رسوا

بیا [illegible] نیا [illegible]ست راز من بشنو نہ از واعظ — کہ عمرے از پئے آں سرو سیمیں تن شدم رسوا

من مجذوب را بیجا مکن منع اے نصیحت گو
تو ہم دانی کزیں سودا نہ تنہا من شدم رسوا

بازآ کہ بے تو قطرۂ اشک از کنارِ ما | بیخونِ دل نمی گذرد چوں مدارِ ما
بے عارضِ تو غنچۂ دل وا نمے شود | رحمے بکن بگلشنِ ماے بے بہارِ ما
از بسکہ دیر دیر بما رخ نمودۂ | تاریخ گشتہ روز خوش از روزگارِ ما
تا گشتہ بے تو دیدۂ ما موج خیز خون | دریا کنار کردہ ز دریا کنارِ ما
از نازِ چوں تو سنگدلے روئے دل نتافت | صد آفرین بحوصلۂ انتظارِ ما
زاہد بیا کہ فیض خرابات دائم است | حاجت بہ صبح و شام ندارد دیارِ ما
تا سر بجاست نور بخشد چراغِ دل | افگندگی چو بار چراغ است بارِ ما
چوں نے مساز برگ خود و سرکشی مجوئے | تا کے زکار ما گرہ افتد بکارِ ما
روزِ ازل بما و تو دادند اختیار | اما نبود در کفِ ما اختیارِ ما
آسودہ شو کہ خوب بہم نا بخوردہ است | سر رشتۂ مدار فلک با مدارِ ما

بازآ کہ آب دیدۂ مجذوب از کنار
بیخونِ دل نمے گذرد چوں مدارِ ما

دہد ز عشوہ بتاراج عقل و ایمان را | بخندہ جمع کند خاطرِ پریشان را
نظر بسورۂ نور است و دل بآیۂ فتح | بفالِ روئے تو چوں وا کنند قرآن را
بلاکشانِ غمت چوں نگاہِ قربانی | خریدہ اند بجان دیدہ ہائے حیران را
نہ محفلے کہ بیاد لبت ز ہوش روند | بروئے ہم نفشانند آبِ حیواں را
بیا بہ شہر و ز دیوانہ شہر را پر کن | بروں خرام و بہ از شہر کن بیاباں را
مکن ملامتِ دیوانگاں بعریانی | کہ پردۂ بہ ازیں نیست رازِ پنہاں را
بجست شاہد و ساقی مست و بادہ بگوش | مساز دشمنِ خود شعلہائے سوزاں را
زکنج مدرسہ بگریز و کہنہ اوراقش | بیا بمیکدہ و تازہ ساز ایماں را
بخاکبازی اخلاص روئے نہ بر خاک | بچشمِ پاک نگر ایں بلند ایواں را

شگفته باش که خاصانِ بارگاهِ قبول — کنند شاد بانگشتری سلیمان را

کشادِ کارِ تو مجذوب ازاں شهنشاه است
که بسته اند بنامش طلسم دوران را

نظر بغیر نباشد اسیر بند ترا — بناز کس نکشد دل نیازمند ترا
بعمرِ خضر و حیاتِ مسیح رشکم نیست — که هست نشئهٔ جاں لعلِ نوشخند ترا
فغاں که عالم بالا بپائے جانم ساخت — بقدرِ همت من قامت بلند ترا
ازاں اسیر تو گشتم که نام آزادی — چو سرو کرده سرافراز پائے بند ترا
کجا شدی که ز لیلائے شکار نه شد — کدام سر که نه پامال شد سمند ترا
چو شاهباز نظر در شکار گاهِ وجود — بهر چه هست رسا دیده ام کمند ترا
مشو تو بستهٔ فتراک خویشتن غافل — که مست کرده ام از بوئے خون سمند ترا
گره بحلقهٔ فتراک سرسری مفگن — که نیست تاب جدائی اسیر بند ترا

یقین که رحم به مجذوب خویش خواهی کرد
که تاب صبر دگر نیست مستمند ترا

ساخت شوقِ تو ز قیدِ دو جهاں فرد مرا — گرمیِ عشق تو کرد از همه دل سرد مرا
سرکشی از قدم گبر و مسلمانم نیست — کرده شوقِ تو سبکروح تر از گرد مرا
چه تواں کرد که با ایں همه پوشیدنِ راز — روشناسِ همه کس کرده رخِ زرد مرا
خصم بدخوئے ز جاناں شدنم در عجب است — همچو خود یافته کم حوصله نامرد مرا
بردلے ناصح خود بیں خبر از درد نیست — چند دلگیر کند دبدن بے درد مرا
در وطن بودن و هیچ بازیِ یاراں سهل است — سخت بیدرد شدم میکشد ایں درد مرا
زرد و هر است که بر دوش همه در باختن است — نقش مقصود بود ششدر ایں نرد مرا
همچو مجذوب ز آرائشِ رنگینِ جهاں — بس بود گریهٔ گلگون و رخِ زرد مرا

خار زارِ عشق را گلزار مے دانیم ما / راحتِ خود را درین آزار میدانیم ما

مستیِ ما بے صلاحِ چشمِ مستِ یار نیست / خیر خود را در صلاحِ یار میدانیم ما

چشم او را ذوقِ مستان بر سرِ کار آورد / رونق هر کار راز هم کار میدانیم ما

هر چه پیش آمد درین وادی جنون از پیش برد / عقل را در کار او بے کار میدانیم ما

آسمان تا آسمان گرد سپاه عشق ماست / خاکساری را سپه سالار میدانیم ما

با زبان خوش زبانیِ خصم خود را بسته ایم / طرزِ افسونِ زبانِ مار میدانیم ما

قطرهٔ اشکِ ندامت را که هست از روئے درد / بهتر از هفتاد استغفار میدانیم ما

بر گناه خویشتن از روئے عجز اقرار کن / رستگاری را درین اقرار میدانیم ما

بے تکلف دیدهٔ بیدار هر مجذوب را / در دو عالم دولتِ بیدار میدانیم ما

تا چند از دستِ هوس خواهی کشید آزارها / هر کس گلے بر سر زند باشد بچشمت خارها

تا چند باشی در محن با آرزو هائے کهن / آخر ترا باید شدن غمخوار این بیمارها

تا کے به نیرنگ و حیل رنگین نمائی اے دغل / خارے ترا در پائے شد بهتر ازین گلزارها

در راه آن ماه چگل در جاه تن افتاده دل / آخر کشید این مشت گل در راهِ ما دیوارها

غم نامه ها از هجر او در سینه دارم تو بتو / هر آه سرو شعله خو سطر است زان طومارها

با علم و زهد و عادتے پختیم سودا مدتے / آخر جنون با وحشتے برهم زد این بازارها

چون صید زخمی هر زمان برخیز و بگریز از جهان / تا کے ز دستِ این و آن باید کشید آزارها

مجذوب سان رو پیشه کن صبر و وفا و راستی / تا دائمت لطفِ خدا فرصت دهد در کارها

ساقیا تا میتوانی پر بده پیمانه را / تا ازین دیوانه تر سازی منِ دیوانه را

راه دل را پرتوِ معشوق روشن میکند / شمع خود شمعِ هدایت میشود پروانه را

پرده بردار از جمال و خشک و تر با هم بسوز
تا یکے بینند شمع مسجد و میخانه را

خنده زن بر گریهٔ واعظ که صیاد محیل
چند روزے هم به صحرا هرزه پاشد دانه را

واعظا از درد سر فارغ شدن دشوار نیست
ساغرے بر سر بکش کوتاه کن افسانه را

التفات میفروش از باده ما را خوشتر است
نعمتے چوں روئے خندانیست صاحب خانه را

گر کند افتادگی تسخیر دل ها دور نیست
با سلامے میتواں کرد آشنا بیگانه را

پیر ما لله از دنیا واز عقبی گذشت
آفرین بر ما بنازم همتِ مردانه را

گنج پنهانی که پیدا شد دلِ دیوانه بود
جا بجا جستیم ما مجذوب ایں ویرانه را

پرده بردار جلوه کن یارا
ز ملامت خلاص کن ما را

عشوهٔ هم بکار ناصح کن
تو که دیوانه کردهٔ ما را

چشم ناصح مگر نمے بیند
شوخ چشمانِ ماه سیما را

مشتِ خاکے به تند باد بده
سیر کن اعتبار دنیا را

کوجنونِ کشاده پیشانی
که به یکجا کنیم سودا را

پا بدامن کش و تصرف کن
قاف تا قاف ملک عنقا را

پاک چوں گشت دیدهٔ عاشق
سیر در قطره کرد دریا را

از تماشائے صنعتِ فرهاد
میتواں یافت کار فرما را

همچو دیوانه زیر پائے در آر
از سر کوه شهر و صحرا را

چشم از خلق و عیبِ خلق بپوش
در قیامت کن ایں تماشا را

بخدا واگذار چوں مجذوب
کار امروز و کار فردا را

گفتم اگر با تو کنم دل دو تا
گفت بود قبلهٔ جاهل دو تا

دوش چه خوش گفت یکے با یکے
جانتواں داد بیک دل دوتا

چشم ترے راکہ ز دل بہرہ یافت
نخل یکے باشد و حاصل دوتا

در رہِ دل خوف و رجا باہم است
ناقہ یکے باشد و محمل دوتا

معرفت اندوز کہ بے معرفت
بود یکے پیش بہ باطل دوتا

تُرکِ نگاہِ تو بہر سو کہ تاخت
کشتہ ہزار آمد و قاتل دوتا

گر منِ مجذوب فدایت شوم
باز تواں ساختن از گل دوتا

خیز اے صوفی بجو آن آب آتش رنگ را
پاک ساز ایں خرقہ را و پاک سوز ایں ننگ را

گرد کلفت را برو از گوشۂ میخانہ شوئے
سنگ راہِ شیشۂ دلہا مکن ایں ننگ را

حلقۂ مستانِ برائے وجد صوفی بہتر است
نالۂ مستانہ زود از جا در آرد سنگ را

واعظا چوں اختیار ہر کسے در دست اوست
بشنوم وعظ ترا یا ساز بے آہنگ را

زاہدا شب زندہ داری بر تو ہم آساں شود
گر بدست آری شبے آں طرۂ شبرنگ را

ہمچو من ناصح تو ہم با ناصح خود بد شوی
خوب اگر بینی سیہ چشمانِ شوخ و شنگ را

خوب بد مستانہ می آید بہ بزم انتقام
شیوۂ زیں بہ نباشد چرخ پُر نیرنگ را

باز بر دستے کہ تنہا بر صف دلہا زند
صلح بہتر باشد از آمادہ بودن جنگ را

تا توانی حرص دنیا را مبر با خود بگور
تنگ تر بر خود مکن ایں کوچہ ہائے تنگ را

بے ادب پا بر سر ایں مرد آدم خور منہ
شاہ من عزت نگہدار افسر اورنگ را

ہمچو مجذوب از دل و جان خدمت میخانہ کن
تا ز رشک خود بسوزی صاحبانِ ننگ را

ساقی بدہ آن ساغرِ یاقوت فشاں را
بابا دلیت نوش کنم رطل گراں را

زاں پیش کہ چوں بوے گل ایام شتاباں
برباد دہد رنگ گلستانِ جہاں را

مستم کن ازاں آتش گلگوں کہ مزاجش / دل زندہ و خوشحال کند پیر و جواں را
نے مست تواند کہ در صومعہ ببندد / نے محتسب شہر در دیر مغاں را
اے مست تو در میکدہ با ساغرے گیر / اے شیخ تو در صومعہ ماہ رمضاں را
سرخوش بدر میکدہ محتاج نباشد / ہشیار زیارت نکند دیر مغاں را
از ناوک دلدوز نشانت نتواں داد / نشناختہ غمزۂ الماس فشاں را
چوں مار سر زلف بگیر دو لب خویش / در بابِ فدا از دل و جاں کن دل و جان را
تا آفت شہرت نشود فاش نیابی / بینائیٔ دُردی کش بے نام و نشاں را
بے مصلحتے جوہری کوئے خرابات / در حقۂ دل جا ندہد لعل رواں را
ہر بار کہ ابروئے کجت را مہ نو دید / از طاق بزیر آمد و در دید کماں را

مجذوب بکن وصف شراب و لب ساقی / تا آب بآتش ندہد تیغ زباں را

ساختم از لالہ روئے تازہ داغ خویش را / از چراغے کردہ ام روشن چراغ خویش را
ماہ از خورشید و خورشید از تو میگرد فروغ / ہر کس از جائے کند روشن چراغ خویش را
لطف کن باز آ کہ بازایں دیدۂ خونبار من / خوش بامیدے چراغان کردہ باغ خویش را
میبرم کز بے دماغی آہ نتوانم کشید / بسکہ در ہجر تو میسوزم دماغ خویش را
تا نگیرد ننگ بیدردی در آغوشم فشار / تنگ در بر می کشم چوں لالہ داغ خویش را
با دل امن آرزوئے پادشاہی چوں کنم / یا بعالم چوں دہم کنج فراغ خویش را
شاہباز ہستم از اوج شہرت چوں گذشت / تا ز من عنقا کجا گیرد سراغ خویش را
زاہدا از زہد خشکت میتواں بیزار ساخت / گر بیک پیمانہ تر سازی دماغ خویش را

شمع دل مجذوب آفت دارد از باد ہوس / در پناہ عشق روشن کن چراغ خویش را

بسکہ آساں دادہ ام دل چشم جادوئے ترا
کردہ ام شیرک بصید شیر آہوے ترا

بسکہ سنگ امتحان درکار دلہا کردۂ
کعبۂ در زیر ہر سنگے بود کوے ترا

واجب عینی است در شرع محبت بخلاف
سجدۂ خورشید و آتش والہ روئے ترا

در محبت تا نباشد در نمازم ہیچ کار
قبلۂ خود کردہ ام پیوستہ ابروئے ترا

سرکشاں را جز بزور عجز نتواں رام ساخت
خوب میدانم علاج تندی خوئے ترا

پنجۂ خورشید را بے پنجہ درہم تافتن
از کہ می آید بنازم دست بازوئے ترا

جز بجا میم لبت تفسیر کردن مشکل است
کافہا یا عین صاد مصحف روئے ترا

فارغم یکتار زلفت از غم کونین کرد
با دو عالم چوں تواں سنجید یکموئے ترا

مگذر از حق اے نصیحت گو تو خود انصاف دہ
روئے خوباں را ببینم خوب یا روئے ترا

نالۂ **مجذوب** مارا پر بتنگ آوردہ است
باز درکار است دشنامے دعاگوئے ترا

بہار آمد کہ سازد زیب گلشن بزم یاراں را
کشند چوں بوئے گل از پردہ بیروں گلعذاراں را

دگر شورم ادیب صد گلستاں بید مجنوں شد
وگر شورم برقص بیخودی آورد یاراں را

وگر افغان من قانون بزم مے پرستاں شد
وگر جوش سرشکم آبرو افزود باراں را

زجوش گریہ منت بر زمین آسماں دارم
دریں موسم کہ مستاں از خدا خواہند باراں را

دراں وادی کہ دل صید است و چشم مست صید افگن
نگہدارد خدا از چشم بد چابک سواراں را

بیفگن پردہ از رخسار تا خورشید دم ماند
کہ گردن در کمند کیست ایں آئینہ داراں را

چو خوبان دگر از خانہ گر بیروں نمے آئی
فریب وعدۂ تسکین دل کن بیقراراں را

میان دیدہ و دل با خیالت گفتگو دارم
بصد افسوں تسلی میدہم امیدواراں را

بدشنامے دل **مجذوب** را از خویش ممنوں کن
کہ تاثیرے اگر باشد دعائے دلفگاراں را

باز خود گم گشتگاں را کے کند گم یار ما
داغ ہا دارد نشاں در سینہ افگار ما

چشم ساقی فتنہ انگیز و محبت زہر نوش
بوئے خوں مے آید از پیمانہ سرشار ما

ہیچ میدانی چہ خونہا در دل ما مے کنی
چشم مستت تا کند پیمانہ در کار ما

یا صمد ورد زبان و دل پر از نقش صنم
آہ اگر سازند ما را حشر با کردار ما

ہر دو عالم را تواں تسخیر کردن بیخلاف
التفاتے گر کند کردار با گفتار ما

ما ملامت پیشگاں بیتاب از شرمندگی
در دل شبہا کند دریوزہ استغفار ما

آنکہ در پے دوا را عین درماں کردہ است
راحت ما را بحکمت دیدہ در آزار ما

کرد اگر مستی من و مجذوب رسوائے خلق
چیست غیر از لطف کار خالق ستار ما

دل پر از افغان و از لب بگذرد فریاد ما
عیش ہا دارد بخاطر خاطر ناشاد ما

شکوہ ہا با کیمیائے صبر میسازم شکر
آفریں بر درس حکمت گفتن استاد ما

دلربا اول بما دل داد و آنگہ دل ربود
تا نشد آں شوخ صید ما نشد صیاد ما

ما بہ بیرنگی نمک با مے پرستاں خوردہ ایم
عہد و پیمان لبت کے میرود از یاد ما

دوش در میخانہ چوں تسبیح ذکر صوفیاں
حرف زلفت حلقہ شد در حلقۂ اوراد ما

ما حریف ترکتازیہائے ہجراں ستم
میکند امیدواریہائے وصل امداد ما

از تلافیہائے آں پیمانہ ہائے زہر خوں
جز لب لعلت کہ خواہد داد دیگر داد ما

صبر دارد عیشہا مجذوب بیتابی مکن
صبر کن صبر از برائے خاطر ناشاد ما

شمع رخسار شما شد باعث ایجاد ما
شیوۂ پروانہ کے خواہد شدن از یاد ما

خلعت مہر شما روزے کہ میکرد تو بخش
اول از عرش آمد آواز مبارکباد ما

ہر چہ آمد پیش ما مشکل کشا نام تو بود
روز اول اینچنیں تعلیم کرد استاد ما

خاک آدم را خدا با مهر او درہم سرشت — هست میراثِ پدر اخلاص مادرزاد ما
توبهٔ آدم بامداد لب او شد قبول — تا شود رسم قدیم لطف او امداد ما
کار صیاداں بود آزاد کردن صید را — نیست جز آزاد کردن شیوهٔ صیاد ما
یا علیؑ یا بوالحسن یا ایلیا یا بوتراب — ایں بود در راه دیں ہر صبح و شام اوراد ما
بے ترا طاعت ہر بندہ مقبول نیست — آفریں بر درس اول گفتن استاد ما

دین ما **مجذوب** مهر حیدر و اولاد اوست
یارب ایں دولت بود تا حشر در اولاد ما

نگذرد توبه اگر باد شود در بر ما — سایه لطف خدا کم نشود از سر ما
تا پناه سر ما سایهٔ ایں درگاه است — سایه بر تارک گردوں فگند افسر ما
دُرِ اخلاص شهے در صدف سینه ماست — کابرو یافته آں خاک درش گوهر ما
تا رود زورق امید سلامت بکنار — شده در دامن دل پائے وفا لنگر ما
اعتقاد ازلی سکه نقد دل ماست — شده رائج به همان سکه عیار زر ما
رقم مغلطه از دفتر ما نتوان یافت — کز ازل نام تو شد سر ورق دفتر ما
کوکب از اوج سعادت نظر بیدار است — تاج ها با نظر سعد کند اختر ما
شمع درویشی ما را چه غم از باد غرور — گر ز خاک سر جمشید بود ساغر ما

خوش نماید ز تو **مجذوب** که در کوچهٔ عشق
خاکپائے همه کس باشی و تاج سر ما

اتمام ردیف الف از ب تا ی آینده

رباعیات مجذوب

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

(۱)

آن شاہ قمر شگاف با آن ہمہ شاں
از وصف تو پُر بود دلش چوں قرآن
از خانہ کعبہ آمدی سوئے جہاں
چوں نام خدا کہ از دل آید بزباں

۲

شد مہر علیؑ برائے دلہائے جلی
در حفظ چو قرآن مجید بغلی
در قبر چو از خدا بپرسند ز من
گویم کہ امام اوّلم ہست علیؑ

۳

آن شاہ کہ معراج سخاوت کف اوست
در روز جزا صف کریماں صف اوست
بخشید بکفش آنچہ بجود داشت گمان
دریائے نجف نمونہ از کف اوست

۴

برتر ز خیالِ ما علیؑ پایۂ تست
لطفِ ازلی تمام سرمایۂ تست
خورشید بروز حشر ازاں پست شود
تا فاش ببیند کہ در سایۂ تست

۵

ہر چند علیؑ را ز نبی رنگ بروست
گر فرق کنی میانِ ایشاں نہ نکوست
آں شمع کہ روشن شود از شمعِ دگر
ہر چند از دست روشن اما چوں اوست

دنیا بتو عرض ماہ تا ماہی کرد (۶) پیش کرمت چہ شد کہ کوتاہی کرد
احسان تو و بہشت را پایاں نیست بخشندگی بکام دل خواہی کرد

۷

شاہے کہ خداست یار دیرینۂ او از نور نبیؐ است روشن آئینۂ او
در سینہ کعبہ ہمچو دل کرد مقام او دل شد و خانۂ خدا سینۂ او

۸

بے مہر علیؑ ز دل تو ایماں مطلب از خانہ کافراں تو قرآں مطلب
شاہا تو گدائی از گدائے او کن انگشتر ملک از سلیماں مطلب

۹

تا جا بہ علیؑ سپردہ پیغمبرؐ ما خالی رہ دین نگشتہ از رہبر ما
با آنکہ نبیؐ سایہ نیندافت بخاک کم ہیچ نشد سایۂ او از سر ما

۱۰

دیں آر بدست از پے دینار مرو از دیدنِ آن زر چو طفل از کار مرو
بے تحفہ ز پیش اہل منصب مگذر با دست تہی بر سرِ بیمار مرو

۱۱

زاں مے نخورد زاہد پاکیزہ خیال کاں نشہ دریں نشہ وبال است وبال
اے مایۂ زرق و شید و تزویر بگو جز خونِ تو در جہاں چہ چیز است حلال

۱۲

درگاہ تو یا علیؑ شہاں را کافی است ایں قبلہ نماز آسماں را کافی است
از روشنی مہر ز مہرت پیدا است یک ذرہ ز مہر تو جہاں را کافی است

۱۳

روزے دو سہ دست و پا کشائیند ترا
تا از بد و نیک آزمائیند ترا
گرد تو فلک حصارے از آئینہ ساخت
تا ہر چہ کنی ہماں نمائیند ترا

۱۴

روزے کہ ز بیم جملہ را دل خون است
منکر بگناہ ما کہ چند و چوں است
گر پلۂ حساب در میاں مے آید
غفار ز قہار بسے افزوں است

۱۵

از آہن و نقرہ و طلا بے کم و کاست
شد فہم کہ ور کار ترش لعل بہاست
چوں رحمت حق از ہمہ در کار تر است
ارزاں تر از و یقین نباشد پیداست

۱۶

گاہ از نفس سینہ سوزاں پیداست
گاہے ز نگاہے گرم خوباں پیداست
با آنکہ نہفتہ رخ بصد پردۂ راز
در ذرہ چو آفتاب تاباں پیداست

۱۷

مجذوب قناعتے کہ یزداں بتو داد
ہاں سلطنتِ ملکِ سلیمان بتو داد
تا جاں داری ز غیر مطلب مطلب
زاں کس بطلب کہ مطلب جاں بتو داد

۱۸

از مرتبۂ نبی شرف دارد حسن
از رنگِ رخ علی شغف دارد حسین
یکراز نہاں دریں دو دل جلوہ گر است
یعنی کہ دو آئینہ بکف دارد حسن

باقی رباعیات آیندہ

ناظرین دیوان مجذوب قلمی مورخہ ۱۰۶۶ھ سے میرے کتب خانہ میں موجود ہے۔ کلام مثل دیوان حضرت حافظ شیرازی ہے۔ چنانچہ خود مجذوب کا دعوٰے ہے۔ اور فی الحقیقت یہ دعوٰے زیبا ہے۔ ؎

نسبت شعر من و حافظ بگویم با تو چیست
هست انگشتے کہ کار سبحۂ صد دانہ کرد

ایضاً

بشعر دلکش مجذوب تا کہ گوش کند
دراں مقام کہ حافظ بر آورد آواز

بالفعل مجموعہ غزلیات ردیف الف مکمل حاضر خدمت ہے اگر اس کی قدردانی ہوئی تو انشاء اللہ مکمل دیوان طبع ہو جائے گا۔ مجذوب صاحب کا نام اور استاد کا نام معلوم نہیں۔ غزلیات کے سوا قصائد بھی قابل دید ہیں۔ اگر یہ دیوان آج تک ایران وغیرہ میں طبع ہوا ہے تو ناظرین براہ کرم مجھ کو مطلع فرمائیں۔ تاکہ مکرر طبع کی ضرورت نہو ورنہ میں حتی الامکان ضرور کوشش کروں گا کہ یہ دیوان مکمل طبع ہو جائے۔ بشرطیکہ مقبول خاص وعام ہو۔ بالفعل ۴؍ کے ٹکٹ ارسال فرما کر غزلیات ردیف الف طلب فرمایئے

والسلام

راقم حکیم میر نادر علی رعد دواخانہ چیتا پورکن میر کاظم علی محلہ قطبی گوڑہ حیدرآباد دکن بمکان حکیم میر نادر علی اس پتہ سے بھی یہ کتاب بقیمت ۴؍ مل سکتی ہے۔ غزلیات نادر حصہ اول ۴؍ حصہ دوم ۱؍ ترجمہ قصص العلما ۲ حصہ عصہ؍ مع محصول

گر شمار خاکساران تو داند آفتاب — در شمار ذره باشد که ناید آفتاب

ذره پروردن شود معام شاهان را که چیست — گر بخاک آستانت رخ نساید آفتاب

در قیامت ترسم آن رنگش نماند گرد مے — در پناه سایهٔ لطفت نباشد آفتاب

بر فلک شان تو ظاهر چون نماز انبیا — بر فلک علم تو جاری چون دعای مستجاب

یکنفس دریائے جودت گر نباشد موجزن — آسمان از بینوائی آب گردد چون حباب

عارضت قرآن و اشکت آیه هائے رحمت است — خاطرت گرد آیهٔ رحمت ز قرآن انتخاب

آبروئے هر گناهے را که باشد ضامن است — بهر هر بیچارهٔ زاران رو دوا باشد گلاب

شد زبور آل پیغمبر کتابت را لقب — تا سر آمد همچو بسم الله شد بر هر کتاب

فتنه را دست از حصار این دعاها کوته است — پیشتر از آسمان بود این دعاها مستجاب

آبروئے باغ جنت تشنه اشک تو بود — تا نگریدے کے بخندند چمن ها را سحاب

مارها افتاده بر جان جحیم از دشمنت — همچو مار از پوست بیرون کرده خصمت را عذاب

خوش بعزت این غزل مجذوب را جا داده است
در نظرها همچو خاک آستان بوتراب

شد ز دیوان هدایت چارده بیت انتخاب — مطلعش پیغمبر آمد حسن مطلع بوتراب

بود حسن حسن مطلع آنکه از نور حجاب — آبروئے هر دو عالم بود چون ام الکتاب

هست آن برهان قاطع شهوار کائنات — مطلع این چارده بیت بلند انتخاب

آفتاب عارضت از رخ چو بردارد نقاب — سر زند از مشرق هر ذره چندین آفتاب

پر شود از نقش پیشانی زمین چون آسمان — تا نهد پائے سعادت چون تو شاهی در رکاب

در رکابت پادشاهان را نمود ذره نیست — کے کواکب را وجودے هست پیش آفتاب

می شتابد آسمان نے روز میگوید نه شب — تا بسر او ید بکام دل همه در رکاب

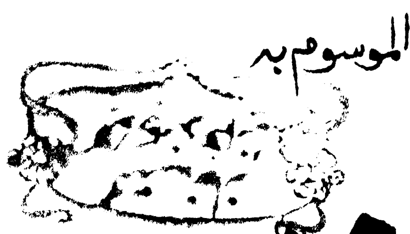
رایتت همراه نصرت تا علم سازد ز جا — چون دعائے گزته دل برلب آید مستجاب

باقی آینده

تعویذ خلائق طالب و المطلوب مطلوب جمیع معبود

نسخہ خوب کلام مرغوب نظیر دیوان خواجہ حافظ شیرازی یعنی دیوان مجذوب تبریزی

الموسوم بہ

دیوان مجذوب

سنہ ۱۰۶۶ھ

از ردیف ب تا خ مع متفرقات

منقول از کتب خانہ حکیم میر نادر علی صاحب عمدہ حیدرآباد دکن دواخانہ یونانی

چلنیا پور

[illegible]

قیمت ۸

مع محصول

بسم الله الرحمن الرحیم

سمند عمر چو صرصر تکست و برق شتاب | خوش آنکه از مے گلگون شویم مست خراب
ازین سرای دو در چون ضرورت است رحیل | نه شرط عقل بود غصه خوردن از هر باب
ز بیم خواب عدم چون نمی‌توان آسود | همان به است که مستان شویم از می ناب
نه فکر خانه دنیا نه آخرت دارد | جهان گرفته به همت جنون خانه خراب
بیا بحلقه میخانه تا بدانی چیست | شعور آدم خاکی و فیض عالم آب
بیا بر غم اسیران آب و گل ساقی | بهر عمارت دل کن ورین جهان خراب
دلم ز مهر جمالت بجوشش است بالد | چنانکه عدم از آفتاب عالم تاب
بغیر ازین که بطرز تو آشنا شده‌ام | کسے بلطف جفائے ترا نکرده حساب
ز کامیاب تست دل که میتواند برد | نگاه خضر نیفتد بدام موج سراب
جمال وصل ترا جز بخواب نتوان دید | بچشم عاشق بیدل اگر نیاید خواب

بنوش باده و آسوده باش چون مجذوب
ز قید بحث و وسواس و زهد و فکر کتاب

گفتمش تلخے دهد لعلت فریب | گفت دل خوش دار گفتم یا نصیب
گفتمش درمان درد هجر چیست | گفت شاکر باش با یاد حبیب
گفتمش در بیدلی مشکل است | گفت آسان است در دست طبیب
گفتمش چون میتوان وصل تو یافت | گفت نزدیک است امّا با شکیب
گفتمش عقل و دل و دین باختم | گفت ترک غمزه کرد آنها کثیب
گفتمش یاد غریبان خوش نماست | گفت از شاهان نباشد پر غریب
گفتمش آئینه شد دل از گداز | گفت وصلم رو نماید عنقریب

گفتمش مجذوب می نالد مدام
گفت می باید بنالد عندلیب

شب عید است و های و هوی شراب
ماه را خوش ببین بروی شراب

با کلید هلال باز کشای
در میخانه را بروی شراب

محتسب را اگر شعوری هست
دارد البته آرزوی شراب

آنچه از خم نیافت افلاطون
میتوان یافت از سبوی شراب

عقل را عرفه در رمیدن هاست
تند و تلخ است بسکه خوی شراب

بسکه از زهد خشک منفعلم
هست امیدم آرزوی شراب

روزگارم همه به مستی رفت
پارهٔ هم بجستجوی شراب

چند آلودهٔ ریا باشی
پاک کن دل به شست و شوی شراب

از تو مجذوب تازگی دارد
مجلس درس و گفتگوی شراب

لعلت کند از دست و خرابم چه تعجب
گر فتنه کند در تب و تابم چه تعجب

بحر یکه لبالب بود از گوهر مقصود
گر داده بکف در خوشابم چه تعجب

چون خضر محبت همه جا راستیم دید
گر راست برد بر سر آبم چه تعجب

عمریست که بیت الحزن چشم پر آهم
گر گم شدهٔ خویش بیابم چه تعجب

وصل تو بجز خواب کسی را ندهد دست
گر خشم کند از مژه خوابم چه تعجب

خضری چه تو گل شده در عشق دو چارم
گر راه نیند [illegible] بسر آبم چه تعجب

آن شوخ که بیمار غمش مرگ ندارد
از لب دهد از قند و گلابم چه تعجب

در میکده ام زهد در یار رفت بتاراج
گر دل برد از دست شرابم چه تعجب

گر دیده [illegible] سیلاب ز غم [illegible] جهان [illegible]
گر نیست تعلق [illegible] بم چه تعجب

مجذوب کسے را کہ دل از کف نہ ربودند
گر منع کند از مے نابم چہ تعجب

صفا گر چہرہ پرداز نکوئیست	حیا آئینہ دار و سرخ روئیست
حیا چوں نور حیا در چشم دارد	حیا چشم و چراغ خوبروئیست
بخوش رنگی حیائے گلعذاراں	گل سرخ گلستان نکوئیست
گل سرخ از حیا صد برگ باشد	گل رعنا تنک برگ از دوروئیست
چو بے باکاں مخندائے گل کہ پنہاں	سخن چین صبا در عیب جوئیست
مگو بلبل چرا پُر میزند حرف	خوشا ار را ہنر بیہودہ گوئیست
بگو بر خویش ناز و غیرت عشق	کہ خوش خلقی زخوباں تندخوئیست
ازاں با ذوق مستی آشنائیم	کہ مے را یک ہنر ہم راست گوئیست
میان خلق چشم از خلق درپوش	کہ در خلوت نشستن عیب جوئیست

نگویم حرف یاراں را چو مجذوب
کہ دائم صرفہ ام در صرفہ گوئیست

افتادگی تو سرفراز نیست	ایں سجدہ اگر کنی نماز نیست
اصل ہمہ طاعت نماز است	باقی ہمہ قید احتراز نیست
عمرے کہ گل از نماز شب چید	چوں روز بہار دراز نیست
از ما ہمہ عجز و احتیاج است	از وے ہمہ کبر و بے نیاز نیست
از خورد و بزرگ بے رضا باش	ہر کار کہ می کنند باز نیست
یارب گفتی شکستہ دل باش	دریاب کہ وقت دل نواز نیست
عزم سفر حجاز دارم	موقوف بلطف کارساز نیست
توفیق طواف کعبہ دادن	کے کار عراقی و حجاز نیست

مجذوب شکسته باش و شاکر
چوں شیوهٔ دوست دلنوازیست

شراب ارچه لے شیخ نامش بد است
سخا و شجاعت کدامش بد است

هنرهائے مے چوں شمارم مدام
چه نقص ار بگوئی تمامش بد است

زهر چیز دنیا چو فرموده اند
کدامش حلال و کدامش بد است

بیکبارگی ترکِ دنیا مکن
که در مذهب ما حرامش بد است

هنرهائے زر بین و زر خرچ کن
که بُت کردن و احترامش بد است

بزر میتوان باغِ جنت خرید
زر از بخل زر دار نامش بد است

چه لافی ز هنگامهٔ خاص و عام
که پندِ ترا خاص و عامش بد است

ز مردی بود نشهٔ خشم و کین
ولے با نکویان دوامش بد است

پناهِ تو مجذوب شاهنشهی است
که کین با غلام غلامش بد است

نیست یکدل کز خدنگ چشم مستش خسته نیست
زخم در سر کار این ترکان ترکش بسته نیست

از بهشت وصل جانانم بشادی میکند
وائے بر جان کسے کز عشق با دل خسته نیست

از در دیگر چرا باشد مرا چشم کشاد
من که میدانم در فیض تو هرگز بسته نیست

در نشانی کرده مجذوب امامیش من
همچو مطلع هیچ بیت این غزل برجسته نیست

با آن گل خود رو که عیانش نتوان یافت
داریم بهاری که خزانش نتوان یافت

فریاد که افتاده سرو کار دلم را
با عربده جوئے که زبانش نتوان یافت

آن گنج که پیدا و نهان در طلب اوست
پیداست که پیدا و نهانش نتوان یافت

خضر از رهِ دوری طلب چشمهٔ جان کرد
پنداشت که در کنج دهانش نتوان یافت

تا نام و نشان زان شناسیم که مجذوب
بدنام کسے شد که نشانش نتوان یافت

شکر خدا که باز دمم خوش ورآمد است
یارم ز در در آمد و این لطف سرمد است

سر کرده آمدی بسرم با هزار ناز
نازت همیشه باد که لطفت سر آمد است

گر گویمت که لطف نمودی خوش آمدی
ترسم بهانه سازی و گوئی خوش آمد است

لطفِ تو لطف تست نگویم چرا کم است
جورِ تو جور تست ندانم چرا بد است

لبِ تشنهٔ مفرح یاقوت لعل تست
این حقه تهی که سراپا زبرجد است

اے گل بیا که با خس و خاشاک این چمن
چوں عندلیب شیفته کارم خوشامد است

زاهد نماز و روزه بسیار ظاهر است
پاکیزه صحبتے است و لے کم در آمد است

در کار خود اگرچه جنون است ذوفنون
مجذوب ماست آنکه درین فن سر آمد است

به مستی ازاں گریه ام عادت است
که باراں بجا چوں بود رحمت است

نم اشکِ عاشق با امید وصل
نشانِ نمایاں ایں دولت است

به مے کن علاجِ غمِ روزگار
که ایں خصم بسیار کم فرصت است

زمردانه گیها حیا سرخ روست
زرنگش توان یافت بے علت است

ازیں دور مقصود خورشید و ماه
هماں آفتاب قمر طلعت است

چه خوش گفت پیرے به مجذوب ما
که از هر دو جانب ادب عزت است

صدر آں دیوان کجا باشد که گردون پست اوست
میر آن مجلس که باشد کاسمان پابست اوست

چرخ اگر دریا شد و اختر چو ماهی صد هزار
چیست آں دریا که این چرخ مشبک شست اوست

زدش در میخانه حرف از اختیار و جبر شد
پیر ما گفت اختیار هر کسی در دست اوست

نیست او را جور و ما را هم غمی از نیست نیست
هست او را لطف و عالم را نظر بر هست اوست

گردن قمری بگویم در کمند طوق کیست
آنکه در باغ وفا سرو سهی پابست اوست

نشئهٔ ساقی نه بخشد گر شراب کوثر است
هر کجا باشد کلید عیش ما در دست اوست

سر بآزادی برآرد در دو عالم همچو سرو
هر که در باغ محبّت روز و شب پابست اوست

فتنهٔ بالا بلندان تا قیامت قائم است
این قیامت ها همه تعلیم چشم مست اوست

ور نیارد گر ز جا مجذوب را شعر بلند
علتش تمکین بے انصاف و طبع پست اوست

بیدلے را که ز دل غافل نیست
بخدا غیر خدا در دل نیست

دل ناپاک بجمعیت عشق
گر نه مرد است چرا قابل نیست

زنگ آئینه ز خود میگیرد
جز خودی پیش خودت حائل نیست

حاصل میکده ها گفتی چیست
آنکه در مدرسه ها حاصل نیست

یک قلم نیست بدیوانه قلم
هر که دیوانه نشد عاقل نیست

شهد امید بود تلخی صبر
زهر در کاسهٔ ما قاتل نیست

یافت تا مشکل ما باده فروش
پیش ما گفت بیا مشکل نیست

سعی زاهد نشود بے حاصل
گر عبادت بر ما باطل نیست

بدعا کوش که در پیش کریم
تحفه به ز کف سائل نیست

گر ز میخانه نه خیزد مجذوب
ما چه گوئیم باو جاهل نیست

سینه ام را دیدن روے تو پاک آئینه ساخت
مه سکندر را بفکر انداخت تا آئینه ساخت

چون نتابد نور مهرت از جبین آفتاب
کے توان این مهر تابان را نهان در سینه ساخت

یار آمد تازه شد عهد و غم دیرینه رفت
کار ما ربط قدیم و خدمت دیرینه ساخت

ریختیم اوراق را چون برگ بر آب روان | تا دلم درس خیالت را روان در سینه ساخت

چون فلک پیچیده بودم با حساب سال و ماه | تا جنون آمد سراسر هفته را آدینه ساخت

حرص دنیا در هلاک تشنگانش چون سراب | آبروی خویش را هم برد در دل کینه ساخت

قوت دل وام از آن کس کن که در باغ وفا | همچو به بارنگ زرد و خرقهٔ پشمینه ساخت

لطف را موقوف استغفار آدم کرده‌اند | ورنه ما را دلبر آن توبهٔ پیشینه ساخت

آنکه دل را مخزن گنجینهٔ اسرار کرد | بی‌زبانی را امانت‌دار این گنجینه ساخت

قدرت آئینه پرداز دل مجذوب ما
میتواند هر نفس هژده هزار آئینه ساخت

مرو به صومعه کانجا شگفتگی عار است | سری به میکده‌ها کش همین چه در کار است

کسیکه گفت درین روزگار عیش کم است | اگر به میکده راهش دهند بسیار است

از آن بشاهد و ساقی و باده و مطرب | شدم رفیق که گفتند چار ناچار است

دلا بس است همین دانشت ز علم نجوم | که ملک فیض شب از دیده‌های بیدار است

ز رنگ رفته نشان دل شکسته مگیر | گواه خاطر بیمار رنگ بیمار است

فریب طاعت بسیار زاهدان نخورید | رواج کار فروشنده با خریدار است

امید بی‌عملان در هوای باغ بهشت | خیال خام تهی دست و سیر بازار است

مگو ترا بکدامین عمل دهند نجات | چو کار با کرم افتد بهانه بسیار است

ز درگهت بجفا سر نمی‌کشد مجذوب
بخاک پای تو اقرار بنده اقرار است

مارا چه غم که ناز تو بیحد و غایت است | شکر خدا که لطف تو هم بی‌نهایت است

باید شکایت از دل ناساز خویش کرد | جائی که نیم شکر به از صد شکایت است

عاقل بجای غصه همان به که می خورند | هشیار و مست را چو نظر بر عنایت است

مفتی اگر گفت آنچه نگفتند از حدیث
قربان مفتیی که صحیح الروایت است

حیرت مکن ز واعظ و تبعیت عوام
این زهد خشک بین چه سریع السرایت است

واواعظا میان حلقهٔ مستان او سپهر
پیریست زنده دل که مدارش حکایت است

پیوسته راه میکده این است آشکار
درها گشاده اند سخن در هدایت است

باکم ز جنگ محتسب و شیخ دهر نیست
نازم به می‌فروش که کارش حمایت است

آن هدیه کز تو لطف خدا میکند قبول
آن تحفهٔ محبت شاه ولایت است

مجذوب اگر شدم ز تو هم پر گناه تره
شکر خدا که لطف خدا بی‌نهایت است

هوای میکده‌ام باز در سر افتاده است
هزار شکر که کارم بدین در افتاده است

بکنج صومعه خود را چرا کنم محبوس
مرا که گوشهٔ میخانه خوشتر افتاده است

ز بوسه چون نکنم درگه ترا لبریز
در آستان تو ام کار بر سر افتاده است

بتاج شاه بگوئید صبا به سرگوشی
که گوهر از نظر ما مکرر افتاده است

بدستم این قدح سبز را حقیر مبین
زمردیست که از تاج سنجر افتاده است

چو از رنگ شهان رخ نمود آئینه را
از آن زمان که ز دست سکندر افتاده است

بداغ لاله سیاهی اگر زند هنر است
بدست غنچه چه شد پارهٔ زر افتاده است

بصحن میکدهٔ ما که قاف تا قاف است
بیا که سفرهٔ احسان سراسر افتاده است

ز حرص مور چه غم سفرهٔ سلیمان را
تو عمر خواه که روزی مقدر افتاده است

نظر به عیب نداریم و بد نمی‌بینیم
نگاه ما به تماشای دیگر افتاده است

ز آستانهٔ میخانه سر مکش مجذوب
شگفته باش که کارت بدین در افتاده است

هر کرا تشنهٔ وفا ازلیست
همچو مجذوب از سگان علیست

لب لعلت کلام ناطق ماست
مهر روی تو مصحف نبکیست

دل یک ذره نیست بی مهرت | همه جا نور آفتاب جلیست
هر کرا با زبان یکیست دلش | دست در دامنش بزن کو لیست
بی فروغ است علم بی عملان | وای بر آنکه علم او عملیست
ترک دنیا برای دنیا کرد | زاهد آنجا که در فن دغلیست
قلم اختیار ما با ماست | حرف در نقطه ریزی ازلیست

وصف مجذوب پیش ما چه کنی
میشناسیم از سگان علیست

ناز از تو خوش باشد لطف از تو مطلوب است | از تو بد نمی آید هر چه میکنی خوب است
آفتاب تابان را با تو هیچ نسبت نیست | ماه چارده چون گل تا دو هفته مطلوب است
پادشاهی بی عشق در میان ندارد هیچ | دولتی که بخشد کام در کنار محبوب است
وصل فیض شب خواهی ترک خواب راحت کن | با هوس نگردد رام دلبری که محجوب است
عرض حال مشتاقان ناله میتواند کرد | این نه شیوهٔ عاشق این نه کار مکتوب است
هوشمند این محفل از قیامت ایمن نیست | طرفه گردش چشمی در کمین آشوب است
در حساب چون از حد لطف بی نهایت را | بیحساب مشتی خاک از کجا که محسوب است

کو دلی و اقرارش با زبان که یکتا باشد
بی ریا اگر خواهی آن دعای مجذوب است

پرتو رخسار ساقی بر شراب افتاده است | یا به لعل آبداری آفتاب افتاده است
ساقیا این بادهٔ حمر است یا لعل مذاب | یا ز عکس عارضت آتش در آب افتاده است
عارضت را طرهٔ شبرنگ دارد در میان | یا بچوگان بلند آفتاب افتاده است
زلف شب را کرده دور از جمال آفتاب | تا بکی جانب ز رخسارت نقاب افتاده است
باده نوشی گر ندارد رشک با زاهد بگو | از کجا آتش بجان شیخ و شاب افتاده است

پر ملاف از دفتر دانش که در میخانه ها — بارها این حرف بمعنی در آب افتاده است

تا به صحرای قیامت در بیابانِ امل — بر سرِ هم تشنه چون موج سراب افتاده ام

تا لاستان درین ره کم ز استغفار نیست — گریه هم پیشِ دعائے مستجاب افتاده است

چون نسازم قبله گاه خود در میخانه را — بارها کارم بااین عالیجناب افتاده است

جبهٔ مجذوب نورانی تر است از آفتاب
تا رهش بر آستانِ بو تراب افتاده است

شادمانم زغم دل که دل پر غم از وست — دوستم با همه عالم که همه عالم از وست

آنچه حسن است که دل میبرد از شاه و گدا — آنکه آنرا نتوان داد نشان آن هم از وست

لطفِ عامش همه کس را به همه درد دواست — هم زخم بهر دل که رسد مرهم از وست

رو بدرگاه کسے آر که روداد ترا — پیش آنکس مکشا لب که لبت را دم از وست

در سراپای خودت بین و خدا را بشناس — که بسے تعبیه در خاک بنی آدم از وست

کار او کن که همه کار از و گرد دراست — دل باو ده که سر زلف بتاں پر خم از وست

آتش عشق مرا کرده به از آب حیات — آنکه چون شمع دلم گریه کنان خورم از وست

آنچنان با غم عشقت دل بازی خورسن — شده خورسند تو گوئی که مگر عالم از وست

دیو مکار به تلبیس سلیماں نه شود — ملک آن از است که از روز ازل خاتم از وست

قطر تنگ گدا را خبر از جامے نیست — سلطنت بنده خدا هست که جام جم از وست

پیش مجذوب تو ویرانه و آباد یکیست
هر که دست از همه عالم بکشد عالم از وست

دلم هزار مژدهٔ خوب از زبانِ دوست — خیر است کارم از لب شکر فشانِ دوست

روزی شنیده ام که مرا بنده است نام — شادم که نیست هیچ غلط در زبانِ دوست

میگفت دوستے که دوئی کفر دوستی است — شکر خدا یکیست دلم با زبان دوست

از دوست مطلبم بخدا غیر دوست نیست
بی ناله راه نیست کسی را بدرگهش
لطفش بهر که هرچه دهد بی بها دهد
افتاده رو بخاک که هر ذرهٔ ز خاک
هم صحبتی که در نفسش بوئی دوست نیست
ناکرده فرق دوستی و دشمنی ز هم
گفتی چه کرد سرو که آزاد و خورم است
از تحفه گدا به گدا رحم می کنند

این ما جرا میان منست و میان دوست
انیست در میانهٔ مستان نشان دوست
عالم تمام مفت خورند از دوکان دوست
عمریست بر سر آمده در آستان دوست
گر جان بود که دوست ندارم بجان دوست
کفر است شکوه از دل نامهربان دوست
کاریست راست آمده در بوستان دوست
این نیم جان چرا نه کنم جانفشان دوست

آب حیات از لب مجذوب می چکد
برخورده تا لبش بلب آستان دوست

گر بام اشفقی عشق من حسن تو ساخت
گر یه لعلیست کز شرم عقیقت شد آب
عشق در لوح دلم باز به یک مد قلم
خورم آن دل که برون از همه جا جائی تو شد
عالم از رشک دو لے سوخت که با داغ تو سوخت
دست بر زلف بلندت دلم آسان نکشید
آن زمان کار قیامت ز قضا آمد راست
همچو خورشید به صحرائے قیامت بردم
عشق تا دید که با دل قطرے هست ترا
مدعی را سر فرمان بری عشق نبود
شمع دل تا نه شود شعلهٔ ادراک جنون

چون عقیقے که سهیلش زرد و برقش پرداخت
یا شرارے ز رخت جست که یاقوت گداخت
نقش دیر و حرم و طرح خرابات انداخت
روشن آن چشم که تا دیده ترا فرد شناخت
همچو من کار کسے ساخت که با درد تو ساخت
دستها در دل شب بر کمر عرش انداخت
که سهی سرو بلندت علم سبز انداخت
به هماں سایه که سرو تو بایں خاک انداخت
غیر قیش آتش سوزاں شد و بر دلها تاخت
عذر بدتر ز گناهش ز نظرها انداخت
از گل تیره چه دانم قلم صنع چه ساخت

جز خجالت ز غلط بازی خود هیچ نبرد ‌‌ آنکه ما یعرف خود را بتو دانسته نشناخت

همچو مجذوب کسے را دل آگاه دهند
که جنبش بجز این در درِ دیگر نشناخت

تا حجاب نور بر قع بر جمال از نور بست ‌‌ عشق را رسم ادب بر سینه دست از دور بست

از تجلی چشم گستاخ هوس بے بهره بود ‌‌ احتیاط آن رخنه را با سنگِ کوهِ طور بست

عشقبازی کار هر با فنده و حلاج نیست ‌‌ افترا‌ے بر خیالِ خام خود منصور بست

چشم ظاهر بین ز سرِّ جام جم آگاه نیست ‌‌ ظرف کم وسعت چه طرف از بادهٔ انگور بست

آسمان روشندلان را مانع معراج نیست ‌‌ کے تواند پردهای چشم ره بر نور بست

عشق کوه بیستون را نرم تر از موم ساخت ‌‌ تا نگویندش طلسمی کوه کن با زور بست

هر کرا از زلف محبوبے پریشان خاطر است ‌‌ واعظا ما هم دل خود را بزلفِ حور بست

تا نباشد بار منت تنگ چشمان را گران ‌‌ حرص چابک دست کو هی را بدوش مور بست

ناوک بهرام تا مژگان بچشم گور دوخت ‌‌ دیده اش را همچو چشم گور خاک گور بست

با شراب ناب کن بیماری دل را علاج ‌‌ پیر ما دائم با این آتش تب رنجور بست

گرچه شد مجذوب یار از ما بما نزدیک تر
باید از روے ادب بر سینه دست از دور بست

با تو یوسف طلعتا نز اشیوهٔ اعجاز نیست ‌‌ ماه نخشب را فروغ ماه گردون باز نیست

ماه گردون با زهم پیش تو ماه نخشب است ‌‌ سحر اگر بر آسمان رفته است چون اعجاز نیست

آب حیوانِ لبت سر چشمهٔ لطف خدا است ‌‌ آن دهان را هم بجز سر خدا همراز نیست

از همای اوجِ حسنت چون دهد هیچ نشان ‌‌ آنکه چون عنقای عشقت لامکان پرواز نیست

آسمان پیش از کواکب ماه طلعت دیده است ‌‌ هیچ یک چون آفتاب عارضت ممتاز نیست

خون نشان رخسار آتش رنگ برهان حیات ‌‌ این همه تابنده کوکب بے کواکب ساز نیست

دل بهر عالم که شد آوازهٔ حسن تو بود — معجز داؤد را این قدرت آواز نیست
شوق رخسار تو درها بر رخ جنت کشود — بی نصیب آن دل که این درها برویش باز نیست
سینه صافان را به از افلاک داری در نظر — هر نگاهی محرم این پرده های راز نیست
رد کن آن دل کز غم عشقت نباشد سکه دار — بشکن آن آئینه کز حیرت نظر پرداز نیست
چون کمان خمیازه پی در پیش بباید کشید — هر که از جان بر دل خصمت خدنگ انداز نیست
در دنیا رو تاج نمرود اهل همت را زحب — دل بصید پشه بستن شیوهٔ شهباز نیست
باز را بیداری شب میکند کامل شکار — چشم باز عاشقان کمتر ز چشم باز نیست

چند از حال گنه گاری که چون مجذوب ما
نابلد از التفات معصیت پرواز نیست

پرورش از سجده ریزی هیچکس را عار نیست — آبرو جز خاکساران را درین دربار نیست
گوهی دستان ببازی هم به قیمت میخرند — آرزو را خود میسر اینچنین بازار نیست
با گنه گاران کرم را التفات دیگر است — حجتی روشن تر از توفیق استغفار نیست
عالم جان سیرها دارد گر از تن بگذری — درمیان ما و جان حائل جزین دیوار نیست
از گلی شاید که بوئی آشنائی بشنوم — چون هوس چشم بآب و رنگ این گلزار نیست
زشت رو با گور بهتر سازگاری میکند — زان گریزی دار دنیا را ز دنیادار نیست
بهر مرداری کز و البته خواهی دور شد — این همه فکر تلاش و خودکشی درکار نیست
هر کسی را در جهان مشغول کاری کرده اند — در کمین عاقلان دیوانه هم بیکار نیست
طینت بدخلق را رنگینی ظاهر شود — هیچکس را چشم بر نقش و نگار مار نیست
گر نه مادر زاد نباشد کی بزور آید بدست — آه ازان ارزنده گوهرها که در بازار نیست

مطلب از شاه خراسان کن طلب مجذوب وار
پادشاهان را درین درگه گدائی عار نیست

فیض در مسکن درویشان است — عیش در مامن درویشان است

شاه کو عرض تجمل نکند — پادشاهی فن درویشان است

خاتم دست سلیمان چون مور — چشم بر خرمن درویشان است

فتح شاهان جهان در عالم — از دعا کردن درویشان است

قصر فردوس که غم نیست درو — بی سخن مسکن درویشان است

نمکین زمزمهٔ ذکر خفی — بلبل گلشن درویشان است

آنچه شاهان بدعا می طلبند — در دل روشن درویشان است

آنچه ممتاز کند مرد از زن — کهنه دلق تن درویشان است

آنچه بر قامت مردان زیباست — شاه من ورتن درویشان است

هیچکس خصم نگردد با هیچ — همه جا مامن درویشان است

عنقریب است که ذرها به جهان — همه در دامن درویشان است

شاه من گوشهٔ بی توشهٔ فقر — وادی ایمن درویشان است

خاک شو تا که بر افلاک شوی — سرکشی رهزن درویشان است

مگذر از کوچهٔ دونان که بخیل — همچو سگ دشمن درویشان است

فیض آگاهی مجذوب مدام
از دل روشن درویشان است

هر سری را به تمنای تو سودائی هست — از تو در دیدهٔ هر ذره تماشائی هست

بو تمنای تو که در خاطر بی تشویشم — کافر عشقم اگر جز تو تماشائی هست

مدتی شد که دل از غیر تو پرداخته ام — گر قدم رنجه کنی گوشهٔ تنهائی هست

ذره‌ئی نیست که خورشید درو پیدا نیست — چشم وا کن اگرت دیدهٔ بینائی هست

طی این مرحله بی راهبری ممکن نیست — قطرهٔ ابر ندانست که دریائی هست

نه همین قطره براه تو بود قطره زنان بحر را هم ز گهر آبلهٔ پائی هست
ترک دیوانگی از طعنهٔ مردم نه کنم شهر اگر تنگ شود دامن صحرائی هست
منشین بی می و معشوق بامید بهشت خوشتر از میکده بیدر و دگر جائی هست
غم نا آمده امروز چرا باید خورد نقد فرصت مده از دست که فردائی هست
عیب پوشی کن و جا در همه دلها میکن چشم بینائی ترا گر خبر از جائی هست
آبروی می طلبی گریه کن و دل خوش دار بهتر از گریه مگر توشه فردائی هست

باز ابر نوبهاری یاد مستان کرده است چشم بد دور آسمان را خوب نیهان کرده است
باد نوروزی چه افسون میدهد یارب که باز در دمی از توبه صد کس را پشیمان کرده است
خوش تماشائیست در عالم که شور نوبهار عالمی را با جنون دست و گریبان کرده است
تا شود هر روز داغ عندلیبان تازه تر شاخ گل در آستین صد غنچه پنهان کرده است
چشم ساقی هر نگاهی را نگاهی میکند میفروش امروز می را سخت ارزان کرده است
بادهٔ گلگون بساغر ریز کین چرخ کبود خاکها در کاسهٔ سرها فراوان کرده است
بر عروس دهر بی بنیاد هرگز دل مبند کی وفا این بیوفا با عهد و پیمان کرده است
می بدست آور که نتوان با زبان تقریر کرد آنچه با خضر و لم این آب حیوان کرده است
در دل ویران دهندان گنج پنهان را نشان عشق هم زین آرزو صد خانه ویران کرده است
راحت ما را بحکمت دیده در آزار ما آنکه درد عشق خود را عین درمان کرده است

با تو گویم دل کدامین دلبر از مجذوب برد
آنکه پنهان با دلم لطف نمایان کرده است

فغان که رفت جوانی و وقت کار گذشت گلی ز عمر نه چیدیم و نوبهار گذشت
نشد که صبح وصالی برون ما خندد شبی بروز نکردیم و نوبهار گذشت
بیا که بی تو دمیدست خواب آرامم بیا که عمر نگاهم در انتظار گذشت

بیا که گشت تهی بی تو چشم از خوناب | بیا که فصل تماشای لاله زار گذشت

شگفته ام چو گل از رنگ زعفرانی خویش | همیشه فصل خزانم به از بهار گذشت

بجشن چون همه را چشم بر عنایت اوست | خوش آنکه روز و شبش با می و نگار گذشت

مرو بخواب که آهوی فیض پر وحشی است | مرد که تا مژه برهم زدی شکار گذشت

کریوه های ره عشق پر خطرناک است | پیاده شو که توانی به از سوار گذشت

قبای فتح بقا بر تنش مبارک باد | که چون من از سر این دلق مستعار گذشت

بکیش اهل توکل یقین مسلمان نیست | مدار هر که در اندیشه مدار گذشت

بروزگار کسی خنده زد که چون مجذوب
گرفت دامن صحرا و از کنار گذشت

خنده وار لعلش که ز آب حیوان خوشتر است | می بدل را آبگینه که از جان خوشتر است

نشتر تیغ حسن پر کن چشم گریان مرا | گر دلت را سیر دریا با چراغان خوشتر است

از پریشانی نیم آزرده خاطر جمع دار | بسته زلف پریشان هم پریشان خوشتر است

محرمی جز دل مدان زنهار سر عشق را | راز آن گنج نهان چون گنج پنهان خوشتر است

خون دل را نعمت الوان شمارد شاکرن | داغ دل را هم اگر سازی نمکدان خوشتر است

نیست معلومم که از خلق جهان خوشحال کیست | اینقدر دانم که حال می پرستان خوشتر است

عشقبازی با لباس عاریت عار است عار | با گریبان دست با دست و گریبان خوشتر است

خاطرم مجذوب از آن شاد است با بخت رسا
کز بهشتم روضه شاه خراسان خوشتر است

یکچند هوس با زر و لعل و گهر آویخت | عشق آمد و از هر مژه ام صد گهر آویخت

در دیر و حرم نام من امروز بلند است | عشق است که منشور مرا بر در آویخت

در کام تو شیرین بود از عشق مزن لاف | کی دیده کسی شعله که با نیشکر آویخت

هر جا للی را هوس دیدن دل شد — گردید جهان را باهل نظر آویخت

افروخته با آتش پروانه رخ شمع — آن شعله دل بود که با بال و پر آویخت

خوش وقت اسیری که بامید شهادت — با دامن صیاد بصد دست در آویخت

هر سبزه که در باغ جهان نشو نما یافت — خاریست که با دامن درویش در آویخت

بگریز ز مردم اگرت میل قریب است — کز هر چه رمیدیم بما بیشتر آویخت

دانی چه بود بخت خدا داد تو مجذوب
عشقی که بدامان دلت بیخبر آویخت

هر شیشه که گشت به سنگ آشنا شکست — غیر از دلم که تا ز ورت شد جدا شکست

گفتی دلت کجاست چه دانم که شیشه را — افتاد در کجا بزمین در کجا شکست

زلفت شکن بروی شکن گر نمی فتاد — کی می فتاد این همه در کار ما شکست

این بحر بیکران چه بلا شد که زود رقم — هر سو که رفت رنگ رخ ناخدا شکست

رنگ شکسته زیب پریشانی دلت — پیوسته خوشنماست بزلف دوتا شکست

هوشم همیتی ربود که طرز نگاه او — با یک کرشمه توبه صد پارسا شکست

زاهد سرت ز باده تا بی نگشته گرم — کی میتوان بسعی طلسم ریا شکست

دشمن شکستن دل ما گرفته سهل — غافل ازان که فتح شود بهر ما شکست

قانع نه‌ء وگرنه بیک جبه میتوان — صفرائی صد هزار هزار اشتها شکست

مجذوب فتح ما همه جا در شکست ماست
می خور که شیشه دل ما هم بجا شکست

حسن آتش عاشقی آتش تماشا آتش است — تا تو معشوقی مدار چشم دل با آتش است

از جمال آتشین روئی که آتش می چکد — چشم پوشیدن بلا ذوق تماشا آتش است

چون کنم چون روز عید ست وصال داد وا — صبح زهر قاتل و عرض تمنا آتش است

گر بعد بیتابی پروانه با شمع دور نیست — جامهٔ گلگون که من دارم سراپا آتش است
حسن و عشقم هر دو مشغول تماشا کرده اند — دیده‌ها طرح چراغان است و دل‌ها آتش است
رونقِ دیرِ مغان و وادیٔ ایمن یکیست — آنچه اینجا بادهٔ ناب است آنجا آتش است
رحم بر پروانه کردن در حقیقت دشمنی است — استفاضش ما سمندر طینتان با آتش است
گوهر تاج شهان را مایهٔ حسرت مکن — گرچه آتش می چکد امروز فردا آتش است

اشک مجذوب مرا هر کس چه میداند که چیست
در نظر هر چند خون ناب است اما آتش است

کام دل از فیض جستن در دل شبها خوش است — سیر بدان لیر محبوب را تنها خوش است
چون صراحی بیدل آتش بجان افتاده — سینه بیغش دل پر آتش دیده خون بالا خوش است
هر طرف سرو بصد تمکین خرامان کرده اند — سرکشی یعنی همین از عالم بالا خوش است
تا نظرها را کنی تسخیر چون آب زلال — ظاهر و باطن ترا با نیک و بد پیدا خوش است
از بزرگان شیوهٔ کوچک دلی پر خوشنماست — خویش را نادان شمردن سخت از دانا خوش است
صحبت نیکان کند بد را ز بدنامی خلاص — لا که تنها کفر شد پیوسته با الا خوش است
میلِ دنیائی دنی از اهل بینش بدنماست — عاشق این زشت بد رخسار نابینا خوش است
غصهٔ دنیا بقدر مال دنیا میدهند — تا نگوئی حال دنیا دار در دنیا خوش است
ماه و خورشید و زمین و آسمان از بهر ماست — قصر حور و جنت فردوس هم با ما خوش است

قطره های خون بد در دیدهٔ مجذوب ما
در نظرها چون چراغان لب دریا خوش است

هر چه خواهد دولت بخواه از دوست — همه در قبضهٔ تصرف اوست
از کسی لاف دوستی شنوند — که نخواهد ز دوست غیر از دوست
لاف را امتیاز کن از عشق — که دلیری نه قوت بازوست

لالهٔ داغ عشق کم یاب است — گل آن باغ لاله خوشبوست
عشق در پردهٔ پرورش یابد — مغز بالا بخویشتن در پوست
دل بمعشوق بستنت هوس است — آن بدست بتان سلسله موست
عشقبازی باختیار تو نیست — تا کرا عشق دوست دارد دوست
عیش شاهان زکیسهٔ فقر است — آب شیرین بحر از لب جوست

یک زبان و دو دل مشو مجذوب
تا بدانند دشمنی یا دوست

میگذشتم ز در میکده سبحه بدست — دیدم افسوس کنان مغبچهٔ باده پرست
گفتم ای کافر شوخ اینهمه افسوس تو چیست — گفت افسوس از آن توبه که خواهیش شکست
گفتمش نی غلطی من پی کاری دگرم — گفت پیش آئی که هشیار غلط کرد نه مست
من نباشم تو بگو چون نکنم ترک صلاح — من نباشم تو بگو چون نشوم باده پرست
به شکر پاشی او چون نکنم سبحه نثار — باد افهمی او چون ندهم دل از دست
دل ز کف دادم و ساغر زدم و مست شدم — چکنم بود همین قسمتم از روز الست
این فسانه است همی میکده و مغبچه چیست — این بهانه است که ساغر زد و زنار که بست
دل اگر هست بغیر از تو کسی در دل نیست — دل اگر نیست بغیر از تو در این خانه که هست
خلوت پردهٔ دل جز رخ زیبائی تو نیست — از ازل روی چنین داد چنین صورت بست
دل نشین نیست شهنشاه غمت را همه دل — خرم آن دل که درو نقش غمت خوش بنشست
آفرین بر قلم قدرت استاد ازل — که به یک قد رسا این همه را بر هم بست

روبرو با تو نشیند همه جا چون مجذوب
هر که با خاطر جمع از همه جا دل تو بست

پیمانه بکش چه جای بیم است — اندیشه مکن خدا کریم است

پیمانہ پُر از امید واریست | این باغ ہمیشہ خوش نسیم است

صوفی بخدا کہ تا در دوست | یک راہ طریق مستقیم است

بیراہ مرو کہ راہ بے راہ | چاہیست کہ آن سرش جحیم است

آن کہنہ کتاب کیمیارا | بفروش بہ می کہ پُر سقیم است

با فلسفیان تمام یونان | شد غرق عدم خدا حکیم است

ہشدار کہ منکر قیامت | از شاہد آن دلش دو نیم است

از راہ بروں مرو کہ رفتی | اندازہ پا بسہ گلیم است

مجذوب مکن کنارہ از مے
اندیشہ مکن خدا کریم است

گناہ و غفلت و مستی اگرچہ حالی ماست | ولے کلید شفاعت بدست والی ماست

چرا پیالہ نگیرد کسے بخاطر جمع | کہ تحفہ کرم دوست دست خالی ماست

پیالہ گیر و ابم کن کہ یک نفسان کرم | حکایت ملک و صورت مثالی ماست

کجاست مطرب خوش لہجہ تا برغم فلاں | بخواند ایں دو سہ مصرع کہ شعر حالی ماست

باختیار تو کردند زہد و رندی را | ہزار مسجد و میخانہ در حوالی ماست

از آن بسلطنت فقر خویش می نازم | کہ چشم قطرہ فشان مخزن لآلی ماست

کمال عقل بشر اعتراف نادانی است | بجود کمال سپردن زبے کمالی ماست

زہے کمال ترا ایں کمال بس مجذوب
کہ گفتہ دوست فلاں رند لاابالی ماست

گنج فراغ درویش است | زر خوش سکۂ داغ درویش است

کرم پادشاہ شاہ و گدا | روز و شب در سراغ درویش است

نکشد نیم چاہ در رہ عشق ما | دل روشن چراغ درویش است

دل کہ روشن کند نماز شبش — گوہر شب چراغ درویش است
آن فراغت کہ شاہ می طلبد — وقت کنج فراغ درویش است
خواجہ گو پُر بباغ خویش مناز — آسمان صحن باغ درویش است
مگذر از کوچہ خسان کہ خسیس — ہمچو سگ بیدماغ درویش است
ذکر پنہان شراب صاف دل است — فکر بر اصل باغ درویش است

دل دیوانہ در جہان مجذوب
گنج کنج فراغ درویش است

پادشاہی کین رواق لاجوردی برفراشت — زین تماشا ہر نظر لطف خود در حرم تو داشت
قاف تا قاف جہان گسترده شد خوان کرم — جابجا آماده شد شاہ و گدا از شام و چاشت
عیب پوشی ہای لطفش میکند ہر روز عزل — آن دو ناظر را کہ شب آگاہیش را بر گماشت
آفرین بر کلک آن نقاش نقاش آفرین — کاین ہمہ تصویر بے مانند ہم در پردہ داشت
این تماشاخانہ را دریاب و شکر چشم کن — تا ببینی قدر نقش آنجا چہ صورت ہا نگاشت
منزل عقبی ست آن تا ہر کسی باخود چہ برد — مزرع دنیاست این تا ہر کسی اینجا چہ کاشت
رند از کار آگہی تا داشت خورد و شکر کرد — سخت جانی سالہا جان کند تا مرد و گذاشت
عاقبت آن عاقبت اندیش را باشد بخیر — کز جہان رفت و بہ نیکی در جہان نامی گذاشت

ساعت توفیق ما مجذوب ہرگز بد نبود
کوکب اقبال ما ہم طالع تیمور داشت

چون توئی فریادرس یا مستغاث — سوختم فریادرس یا مستغاث
مانده ام در کنج غم نالان و نیست — جز توام فریادرس یا مستغاث
مطلبے دارم بفریادم برس — مطلبم اینست و بس یا مستغاث
التماسم را قبولت آرزوست — ہست اینہم ملتمس یا مستغاث

جُد علینا یا غیاث المستغیث — هب لمو سانا القبس یا مستغاث

بے نیازم کن ز عشق دیگران — فارغم کن از ہوس یا مستغاث

باو گلشن محو گشت از خاطرم — بسکہ ماندم در قفس یا مستغاث

ہر کسے امیدوار است از کسے — نیست مارا جز تو کس یا مستغاث

وقت رفتن آنقدر ہوشم بدہ — تا بگویم آن نفس یا مستغاث

تاب آتش نیست مشت خاک را — رحم کن بر خار و خس یا مستغاث

رحم کن بر نالۂ مجذوب ما
چون تو ئی فریاد رس یا مستغاث

پیوستہ گرد عارضت آن زلف پر شکنج — پیچیدہ چون خیال پریشان بفکر گنج

آنکس کہ نقل لذت درد تو می کند — گوئی بعمر خود نشنیدہ است نام رنج

خوش آنکہ انتخاب کند ہمدمی چو مے — خوش صحبت رسا و خوش آواز و نکتہ سنج

تسخیر دل چرا نکنم باز بان خویش — چون من کہ بردہ راہ بگنج و کلید گنج

کس شیشہ را بشیشۂ دیگر چرا زند — بیجا دلے ز خویش مرنجان و خود مرنج

خوبان شہر بین کہ زہم میبرند دل — ہر یک چو ماہ چاردہ با صد ہزار غنج

این نور ہا ز پردۂ یک نور شد عیان — چون از یکے دو تا و ستا تا چہار و پنج

مجذوب ما مگو کہ پریشان فتادہ است
زلف تو ہم فتادہ شکن بر سر شکنج

ساقی بیا کہ مست شویم از شراب صبح — دانستہ کہ دشمن بخت است خواب صبح

آغوش کے ز خواب گران میکند تہی — بختے کہ رخ نشست مگر ز آب صبح

ہرگز بخاطرش نرسد آرزوئے خواب — بختے کہ شستہ چہرۂ خود با گلاب صبح

بیدار ہیچ کس نکند بخت خفتہ را — بے ہائے ہائے گریہ و با آب و تاب صبح

خندان لب و شگفته رخ و سینه صاف باش آنگه جهان بگریه از آفتاب صبح

خواهی که مدعا بدعا آوری بدست یا در رهائے دل بکنی انتخاب صبح

از فیض صبحگاه همین نکته است بس است کز روئے آفتاب کشاید نقاب صبح

ساقی شتاب کن که جهان را ثبات نیست غافل مشو ز جلوهٔ شام و شتاب صبح

در گردش آر جام صبوحی و شکر کن کز خواب شب دو چار نگشتی بخواب صبح

از فیض نالهٔ سحر و گریه هائے شب اقبال من نمود جمال از نقاب صبح

مجذوب خواب صبح بدشمن حواله کن
هرگز کسے مراد نیابد ز خواب صبح

ساقیا خنده زد صباح صبیح آنچه داری نهان بیار صریح

مے بساغر بریز و بخل مکن یادگیر از من این حدیث صحیح

همه چیز تو خوب و بانمک است کل شیءٍ من الملیح ملیح

همه کار رقیب نازیباست کل فعل من القبیح قبیح

بسته ام دل بلعل جان بخشت حبذا عمر خضر و روح مسیح

چکنم با تو درد دل اظهار گریه و ناله گفته اند صریح

همه دانند دل ز من که ربود من بیدل چرا کنم تصریح

صبح وصلت کجاست تا بینم روئے خندان آن صباح صبیح

من ز میخانه که چون دل صاف کان شکر است و معدن تسبیح

پا ز دیر مغان مکش مجذوب
قسمت میدهم بروح مسیح

طالع کو که چون صبا گستاخ گشتم آن طرهٔ دوتا گستاخ

بخت آن کو که چون سر زلفت سر گذارم ترا به پا گستاخ

نیست گستاخیم ز بے ادبی	کردہ لطفت چنین مرا گستاخ
خلعت وصل کو کہ ہمچو قبا	تنگ در بر کشیم ترا گستاخ
تا گدا التفات وا نکشد	نشود پیش بادشا گستاخ
التفات تو دادہ رہ بہ نسیم	کردہ زلف تو شانہ را گستاخ
پُر بروئے رقیب خندہ مکن	بے ادب را مکن بہ ما گستاخ
بدلم غم نخواندہ مے آید	باشد البتہ آشنا گستاخ
در مقامے کہ آبرو ادب است	رو نیابد بہ ہیچ جا گستاخ
بدعا کوش کاندرین درگاہ	ہیچ کس نیست جز دعا گستاخ

بے ادب گفتگو مکن مجذوب
نبرد بہرہ از حیا گستاخ

از و تا ی باقی آیندہ

رباعیات مجذوب

گذشتہ سے پیوستہ

۱۹

آہم کہ نہفتہ ہا و ہوئے دارم
با پائے شکستہ جستجوئے دارم
مجنونم و باسگ تو در گفت و شنید
با خویش ہمیشہ گفتگوئے دارم

(۲۰)

رخسار تو کردہ کفر و دین را ہم فرق
چون مہر کہ غرب را جدا کردہ ز شرق
از تیغ تو دین عیان شد از ظلمت کفر
چون راہ کہ در شب بنماید از برق

۲۱

مجذوب دگر مجوش از راز محیط
خاموش کہ قطرہ نیست دمساز محیط
اے چرخ تو ہم ز کبریا بے خبری
درگوش صدف نگنجد آواز محیط

۲۲

دست تو چہا کہ با در خیبر کرد
بازوئے تو دست چرخ را بقوت برگرد
انگشت تو شد کلید درہائے بہشت
غیر از تو کہ کرد آنچہ پیغمبر کرد

۲۳

بر خاک نظر کرد کہ زر می سازم
بر آب گرہ زد کہ گہر مے سازم
چون دید کہ در جہان نمی گنجد حسن
دل برد کہ عالم دگر مے سازم

۲۴

تا وا ہمہ را ز دل نکردیم بدر
این راہ خطرناک نرفتیم بسر
تا دیدہ پُر آب نشد چون گرداب
در بحر وجود خود نہ کردیم سفر

۲۵

زنہار کہ رخ نتابی از درویشان
تا دور نباشی از دعائے ایشان
رمزیست خط دانہ گندم یعنی
نصفے از تست نصفے از درویشان

۲۶

تو غافل ازانی کہ ترا آنی ہست
بشناس نشان خود ترا شانی ہست
برگرد تو چرخ حلقہ زدہ از صفت
پیداست کہ با تو گنج پنہانی ہست

۲۷

تا دیدہ ام از غم تو گریان نشود
دریا برخم ز فیض خندان نشود
غم نیست کہ شد دلم پریشان ز غمت
باید کہ غمت ز دل پریشان نشود

۲۸

مجذوب ز فکر بیش و کم سوختہ ایم / از دست ہوس ہا بہ ستم سوختہ ایم
امروز اگر ز ترک غم ہا نہ کنیم / فرداست کہ در آتش ہم سوختہ ایم

۲۹

آن گل مگر از پردہ بروں می آید / کز رنگ بہار بوئے خون مے آید
آوردن او بہر تماشت بسرم / کاریست کہ از دست جنون می آید

۳۰

مجذوب بعشق خویش ناز د مجنون / مستان ز قدح شاد من از کاسۂ خون
از قسمت خویش گشتہ ہر کس ممنون / کُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَیْھِمْ فَرِحُوْنَ

۳۱

دنیا کہ ترا بمکر بے تاب نمود / رنگے بتو ہر زمان چو سرخاب نمود
گاہ از شفق و گہ از شب و گہ از روز / گلگونہ و سرمہ و سفیدآب نمود

۳۲

خواہی کہ ہمیشہ باشدت نعمت و ناز / با درد قناعت کن و با سوز بساز
گر نسبت سنگ و شیشہ را یافتۂ / خواہی ز کرانہ بدر آئی بگداز

۳۳

روزیکہ رسی بہ پرسش این دل ریش / جانے کہ تو دادۂ کنم تحفۂ خویش
شاہے کہ بکلبۂ گدائے گذرد / از مال خودش ما حضر آرند بہ پیش

۳۴

دنیا گر باغ و گر قفس بود گذشت / گر خواب خیال و گر ہوس بود گذشت
بے توبہ فرو براہ نفس زنہ کشی / کز جرم تو دوست با نفس بود گذشت

۳۵

دنیا که ترا دو روزه دارد دل خوش — یکسر طلاقش بده ای صاحب هش
افلاک و عناصر بعد و سیر دهند — یعنی شوم است عقد این شوهر کش

۳۶

روزی که ز دهر بر غرامت برویم — آلوده بصد رنگ ندامت برویم
بر یاد تو از لحد رقص کنان — برخیزم و راست تا قیامت برویم

۳۷

دنیا مطلب که عور می باید رفت — نزدیک مشو که دور می باید رفت
خالی اسباب جهان هرزه مکن — گر کوچه تنگ گور می باید رفت

۳۸

مجذوب تنگ مزاج (بساط) می باید بود — بیگانه اختلاط می باید بود
پیمانه شکسته در رهت بسته قضا — یعنی که با احتیاط می باید بود

۳۹

گل شیفتهٔ نزاکت رخسارت — نرگس بیمار نرگس بیمارت
بلبل چو گل آشفتهٔ روی گلگون — پروانه نثار شمع پر انوارت

تمام شد | باقی رباعیات کرم خورده | رباعیات

قصاید مجذوب

همچو لطفت قهر عز و جاه دین و علم هست — صدق و علم و رحم و جود و فضل و شانت انتخاب
همچو جان پنهانی و پیداست فیضت در جهان — روز از خورشید باشد گرچه باشد در نقاب
آستانت را دهد عیسیٰ شرف بر آسمان — تا تو باشی شمع بالینش نه ماه و آفتاب

دوستانت را نباشد باک از ہر ملت — ہر خرے کے چون خرد جاہل باشد در حساب
قلب لشکر تا ز خصم دیو سیرت گشتہ پُر — برق تیغت میزند بر قلب چون تیر شہاب
چون گلستان پُر شود از خندہ دست انتقام — لطف عامت چون بر آرد دوستان را از حجاب
دشمنت را موج تیغت میکند از بیخ و بن — گرچہ پُر باشد سرش از باد نخوت چون حباب
دشمنت آندم عروس بخت گیرد در کنار — گر ز دم تیغت کف خاکی نباشد بے خضاب

شد لقب مجذوب را دریا دل و والا گہر
بسکہ بر فرق جہان پاشیدہ شد دُر خوشاب

از جمالت نور قرآن را درخشان دیدہ اند — وز جبینت فر شاہی را نمایان دیدہ اند
قائم آلِ محمد شمع ایوانِ تو شد — اہلِ دین این شمع را دائم فروزان دیدہ اند
مہر و ماہ و بر و بحر از مشرقِ ایوانِ تو — آفتاب دین و دولت را درخشان دیدہ اند
سرو بستان ترا و شندلان چون آفتاب — تا قیامت خورم و شاد و خرامان دیدہ اند
خواہد از شاہان حریم در گہت لبریز شد — دولتی در طالع خود خاکساران دیدہ اند
روز و شب ورد ملائک شد دعائے دولتت — این رعایا ہا رعایت ہا ز سلطان دیدہ اند
انبیا کز عالم بالا نشان ہا دادہ اند — آسمان را در رہت با خاکساران دیدہ اند
سرمۂ کز گرد او گرد سلیمان را بس است — خاکسارانت بیابان در بیابان دیدہ اند
آب حیوان را کہ پندارند جانِ آدم است — ہمچو خط بر خاک درگاہ تو غلطان دیدہ اند
جمع یکجا دشمنانت را بدوزخ می کنند — بسکہ این دل مردگان خواب پریشان دیدہ اند
دوستان در خود نمی گنجند از شادی چو مہر — عکس رخسارِ تو در آئینۂ جہان دیدہ اند
در کدامین سینہ گنجد شوکت وصف شما — اینچنین اعجاز ہا مردم ز قرآن دیدہ اند

جرأتِ مجذوب در مدح شما ہم از شماست
لطف ہا بسیار درویشان ز شاہان دیدہ اند

اے جمالت زیب عرش و زینت خلدِ برین ۔ نوبہارِ عالم و دل رونق گلزارِ دین
تا رخت بیچ وہم را از امامت داده زیب ۔ نہ فلک بستہ آئین زینت عرشِ برین
حاکمے در جائے پیغمبر چو شاه اولیاء ۔ صلحے در ہر ولایت چون امیر المؤمنین
برفراز تخت شاہان چون امین جا شوی ۔ بود چتر بادشاہی شہپرِ روح الامین
ہمچو قرآن کز شعاعِ نور دل روشن است ۔ آفتاب عارضت تابنده بر عرش برین
سالہا دریائے رحمت را صدف شد آسمان ۔ تا شود تاج امامت را دولت ور نگین
سینہ را لبریز کرد از نور مہر آفتاب ۔ تا سلیمان دارِ عالم باشدش زیر نگین
دستِ قدرت بر درِ دولت سرایت کرده نقش ۔ هٰذِهِ جَنّٰتُ عَدْنٍ فَادْخُلُوْهَا خٰلِدِيْن
آسمان با آنکہ بے طوفِ درت ہرگز نبود ۔ باز دار و رشک بر افتاد گیہائے زمین
خواست عالم شاہدِ مہرِ تو باشد تا بحشر ۔ صبح چون موسیٰ یدِ بیضا نمود از آستین
ظاہر از فضلِ شما شد بر جہان فضلِ شما ۔ صاحب قرآن از آن رو خواند قرآن امین
دیدن روئش مبارک بر جہان باشد چو صبح ۔ نور مہرت ہر کرا باشد نمایان از جبین
صد جہان دل شاد و خورم خاک راہت گشتہ اند ۔ چون نیارد خورمی این سرزمینِ دلنشین
باز از این تیغ دو سر خواہد برون شد از غلاف ۔ تا برافتد خصم جاہت یکسر از روئے زمین

بسکہ از مدح شما مجذوب شد صاحب سخن
ہر کہ بشنید این غزل گفتا ہزارش آفرین

اے جمالت آفتاب لطف و ماه التفات ۔ شمعِ ایوان رضا چشم و چراغِ کائنات
روشنائی در سخاوت چون امیر المؤمنین ۔ باہری چون جدِ خود در باب حلِ مشکلات
روز و شب در کار باشد آفتاب ہمتت ۔ باز بر دست جوادت چشم کائنات
ہر کہ یکجا کرده طوفت با امام ہشتمین ۔ ہر دو منزل را یکے کرده است در راه نجات
کعبہ گر شد قبلہ روئے زمین از ہر جہت ۔ قبلۂ دلہاست درگاہِ شما ہم از جہات

خاک پایت تاج عزت بر سر شاهان نهد
کے گذارد خاکسارانرا ز چشم التفات

میکند گردے زکویت عالمے را روسفید
قطرۀ از آب جنت بحر را سازد فرات

آفتاب از فیض درگاهِ تو شد صاحب کرم
صبح زرین زر میکشاید در بروئے کائنات

مهر با مهر تو باج از مشرق و مغرب گرفت
در جهان مشهور تر از آفتاب ست این برات

گنج علمت تا ابدها قسمتِ روزی نمود
کم نشد هرگز غذائے روح از آب حیات

آنکه مهرت را نداند بهتر از هر طاعتی
گو بشوید دست از نماز و روزه و حج و زکات

در جهنم می گریزد مرگ هم از دشمنت
دیگر آنجا کے بجائے میرسد فکر نجات

روز بازار قیامت از تهی دستی چه باک
با تهی دستان چو احسان تو دارد التفات

بسکه از مدح شما مجذوب شد شیرین سخن
در دهن ها از خجالت آب میگردد نبات

آفتاب عارضت آئینه نور خداست
مسند جاه و جلالت صدر ایوان رضاست

در دل پاک نبی جا داشتی این روشن است
تا خدا داند دل پاک نبی را جا کجاست

بسکه احسانت مراد منعم و درویش داد
چون دعا نام خوش تو ورد شهنشاه و گداست

بارگاهِ تست شاها داده بار خاص و عام
یا سپهر دیگر از جوش ملائک پر صداست

آسمانرا صبح و شام روضه ات دارد بیاد
از زمین تا آسمان این روضه لبریز دعاست

زنگ روئے آفتاب از گنبد زرین تست
آسمانرا نور چشم و قوت دل این طلاست

گر فضائے عرش زینت یافت از قندیل عرش
در میان روضه ات قندیل قدرت خوشنماست

دست قدرت بر عمارت هائے جنت کرده نقش
کین بنا از دولت سلطان علی موسی رضاست

همچو مهر امیدواران دل به مهرت بسته اند
چون نجات هر کسے وابسته بر لطف شماست

ما اسیرانرا شدی ضامن خدا هم شاهد است
ضامن بیچاره چندین شدن مخصوص رضاست

دشمنت هیچ جهنم را نداند اعتقاد
خواهدش معلوم شد هیچ جهنم تا کجاست

چشم دادن دیگر و روشن نمودن دیگر است	کور هم داند که خاک پایت توتیاست
جز خدا از عهدهٔ وصفت کرا آید برون	که قرآن [illegible] و ثناآن خداست

بسکه از مدح شما مجذوب عالی جاه شد
در فلک چون آفتابش چشم بر لطف شماست

باقی قصاید آینده

متفرقات

همین بس است بعالم نشان هستی دوست	که هر چه هست بعالم دلیل هستی اوست
بسکه شد از آرزو هر عقدهٔ حاصل مرا	رشتهٔ طول امل تلقین شد در دل مرا
چه سود ای شیخ ازین دکان رنگین	عمل گر نیست تو برخیز و برچین
برخوان جهان نیست بجز چند کاسهٔ خون	اینهم غنیمت است ازین کاسه سرنگون
تا سلامت روشوی ای راهرو	آیت الکرسی بخوان و در راه رو

مجذوب والدم چو طواف مدینه کرد	محرم بحج شدیم و مناسک تمام شد
بار دگر چو بهره ز طوف رسول یافت	جانرا فدا نمود و بدار السلام شد
تاریخ جستم از خرد فیض بخش گفت	آسوده در بقیع چه عالی مقام شد ۱۰۶۶ھ
پدر را پس از فوت دیدم بخواب	که میگفت با من بهشتی شدم
شمردم پس از خواب تاریخ بود	همان لحظه من هم بهشتی شوم
چونکه در سال هزار و شصت کرد	از سعادت در نجف بختم نزول
سر برون کرد از یک پیرهن	چون دو تن نوروز و مولود رسول
از پی تاریخ تا رفتم به فکر	هاتفی گفتا زیارت شد قبول ۱۰۶۰ھ

بعون خدائی علام الغیوب و ستار العیوب

این کلام مرغوب نظیر دیوان خواجہ حافظ شیرازی یعنی دیوان مجذوب تبریزی الموسوم بہ

دیوان مجذوب

سنہ ۱۰۶۶ھ

ردیف دال

منقول از کتبخانہ حکیم میر نادر علی صاحب عمد حیدرآباد دکن

مطبوعہ حیدری پریس اندرون موچی گیٹ لاہور

قیمت ۸/ معہ محصول ڈاک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

دگر زلفت بہ تارے اسیر تازهٔ دارد
مبارک باشد اما دلبری اندازهٔ دارد

تغافل تا بکے لطفے نگاہے گوشهٔ چشمے
جفا قدرے ستم حدے وجور اندازهٔ دارد

چہ حسن است این بنام ایزد کہ در آئینهٔ دلہا
خیالت ہر نفس در جلوه روئے تازهٔ دارد

نباشد تا قیامت دفتر جمعیتش از ہم
دلے کز تار زلفت رونق شیرازهٔ دارد

اگر سودائے لیلی بر سرت افتاده مجنون شو
کہ ہر شہرے بصحرائے جنون دروازهٔ دارد

مشو در بند شہرت در شوی ہم گوشہ گیری کن
کہ عنقائے قناعت ہم بلند آوازهٔ دارد

تعجب نیست گر غافل ز مرگ خود نمی ترسد
خمار زندگانی یکنفس خمیازهٔ دارد

دل **مجذوب** خود را با تغافل بیش ازین مشکن
کہ در قانون خوبان امتحان اندازهٔ دارد

شبے دیدار ما ہم در نظر بود
نگاہم گوش بر آواز در بود

بروئے ماه با چشم گہربار
زدم فالے و اختر در گذر بود

طپیدنہائے دل دیدم ز حد رفت
کہ دل ہا را ز یکدیگر خبر بود

صدائے در شد و تا جستم از جا
جمال یار در پیش نظر بود

لبش پرخنده و خود بود سرخوش
نگاہش مست و دستش در کمر بود

نگاه خیره عقلم تیره تر شد
کہ در شب آفتابے جلوه گر بود

دعا کردم نمی دانم چہ گفتم
مرا ہم این قدر از خود خبر بود

دران صورت چنان از ہوش رفتم
کہ چون آئینہ کارم یک نظر بود

نظر مست و تماشا مست و من مست
فلک آنشب مگر جائے دگر بود

دراں بزم بہشت آئین پر نور — کہ جوش فیض از دیوار و در بود
بگوشم ناگہ نغمے از گوشۂ گفت — کہ ایں ہنگامہ از فیض سحر بود

نشستی روبرو با یار مجذوب
مرا ہم ایں تماشا در نظر بود

از فیض صبح کم نیست بیدار تا کہ باشد — میخانہ نیست بے مے ہشیار تا کہ باشد
از بہر راحت خلق شب چوں بحصہ آرند — ہر کس خزد بہ کنجے با یار تا کہ باشد
ہم گنج از دست ہم رنج ہم درد از دست ہم دل — ہم خود کند عیادت بیمار تا کہ باشد
ہر یک ازیں کم و بیش با صد ہزار تشویش — دل دادہ از کف خویش دلدار تا کہ باشد
در باغ آفرینش ہم خار ہست ہم گل — تا گل کہ چیند از گل با خار تا کہ باشد
دنیا و دین عقبی استند موجب دنیاست — با زر بسے ہنرہاست زردار تا کہ باشد

مجذوب چوں شود شب از بہر خواب راحت
بیدار تا کہ خواہد با یار تا کہ باشد

لبت را چشمۂ نوش آفریدند — مرا زاں بادہ مدہوش آفریدند
ترا با سرکشی ہمدوش کردند — مرا با غم ہم آغوش آفریدند
قیامت را چو می کردند پنہاں — چرا سرو قباپوشش آفریدند
شود خمیازہ کش تا حسرت از دور — قد و رفتار و آغوشش آفریدند
بقصد صبر و ہوش و عقل و ایمان — رخ و زلف و بناگوشش آفریدند
مکن واعظ ملامت میکشاں را — کہ مارا ہم بایں ہوش آفریدند
جنون خواہند اما ذو فنون است — شعورے را کہ بیہوش آفریدند
بیانش را کسے جز دل نہ فہمد — زبانے را کہ خاموش آفریدند
چہ باک از طعنۂ دشمن کہ مارا — ز داغ دل زرہ پوشش آفریدند

جنونِ کاملِ مجذوب ما را
ازاں سرجوش سرخوش آفریدند

غمزه اش مستان رقم بر غارت ما می کند
خنده اش خون در دلِ خضر و مسیحا می کند

زردیِ رخسار ما از راز دل پوشیدن است
جمله را اظهار و ما را صبر رسوا می کند

غافل از تنها نشیں بزم شاهنشه مباش
عیش عالم را بکام خویش تنها می کند

بے نشانے را که نتواں داد از جایش نشانی
هر که در خود گم کند البته پیدا مے کند

جز لب جام جمے در نفس و در آفاق نیست
دیده هم از دولت دل ایں تماشا میکند

قفل وسواس خرد را با جنون باید شکست
کے کلید ایں قفل درهم رفته را وا می کند

چهرهٔ رخ مینا زنگ از اسباب آفتها پر است
خوش دل آں رندے که حرف جام و مینا میکند

باده بر دیوانه در هر مذهبے باشد حلال
واعظا غیبت مجذوب بیجا می کند

خوش آں که صبح نظر بر رخ تو باز کند
حضور قلب بدست آرد و نماز کند

حضور قلب کسے را بود که در قدمت
رخ نیاز بدرگاه بے نیاز کند

رخ نیاز کسے دارد آبروے قبول
که روئے عجز بدرگاه کارساز کند

که روئے عجز بایں ورنهاد گر شادی
چناں نشد که بخورشید و ماه باز کند

چناں نشد که شهے را بقوت زر و زور
شود نصیب که خود را ز اهل راز کند

شود نصیب بآں کس که با دل آزاد
ترا پرستد و از غیر احتراز کند

ترا پرستد و کس آبروئے تو خواهد
خوش آں که روے بخاک آرد و نماز کند

زهر چه جز غم یار است هر که دل پرداخت
بسا که بر رخ دولت شگفته ناز کند

خوش آنکه در طلب وصل یار چوں مجذوب
زهر چه جز غم یار است احتراز کند

مرا ہردم بکویت شوقِ دلِ ناچار می آرد
نمیدانم کہ بیتابی ملامت بار می آرد

چہ شد سودائے عشقت بر داز کف صبر و ہوشم را
دل آتش نہادہ دیدۂ خونبار می آرد

کدامیں سرگزشت خویش را در نامہ طے سازم
جدائی بر سر عاشق بلا بسیار می آرد

شب ہجراں بگو آخر ندارد صبر پیش آور
کہ آخر صبح وصلش مژدۂ دیدار می آرد

بنازم انجمن پیرائے چابک دست یکتا را
کہ ہر دم تو گلے دیگر بدیں بازار می آرد

کسے جاں می برد آخر ز دست ننگ دانائی
کہ اول بر کمال نقص خود اقرار می آرد

مدہ زنہار بر باد تکبر خرمنِ دل را
کہ ایں سیلابِ آتش بار آتش بار می آرد

دل **مجذوب** را خوش حال تا دیدم یقینم شد
کہ عشق آخر طبیبے بر سر بیمار مے آرد

خاطرت بے جا ز رسوا گشتنم دلگیر بود
حسنِ عالم گیر کے بے عشق عالم گیر بود

آمدی شاد و غمِ دیرینہ رفت از خاطرم
لطف بے اندازہ ات را چوں بگویم دیر بود

گر بپا بوسم مشرف گشتنم از تدبیر نیست
در سرم ایں دولت از روز ازل تقدیر بود

عاشقاں را جز توکل نیست تدبیرِ دگر
عقل ازیں در سالہا آوارۂ تدبیر بود

در جہاں با ہر کہ بنشستم بدل بود ست قید
حلقۂ زنجیر ہم در حلقۂ زنجیر بود

امتحاں بسیار کردم خصم بے انصاف را
بر دلش تیر تغافل بدتر از شمشیر بود

یک مریدِ واعظِ بارم ز سالوسی نہ کرد
بسکہ آں گفتار بے کردار بے تاثیر بود

روز بازار قیامت را شبے دیدم بخواب
ہر چہ بردم پیش غیر از عاشقی تزویر بود

با زبانِ خوش بیاں **مجذوب** عالم را گرفت
تیغ جوہر دار ہر جا بود عالم گیر بود

تا جہاں باشد جہانبانی ترا زیبندہ باد
چتر اقبالت بلند و دولتت پایندہ باد

تا گدائی میکند ماہ از جبینِ آفتاب
از جبینت آفتاب سلطنت تابندہ باد

دربیابانے کہ ہفتاد و دو ملت حاضر اند
نیک خواہت شادمان و دشمنت شرمندہ باد

خاکسارے کز تہِ دل شد گدائے درگہت
چترِ شاہنشاہیش بر آسمان سائیدہ باد

دیدۂ شب زندہ داری کز جمالت روشن است
تا قیامت آفتاب مطلع العشق تابندہ باد

نابود صبر و وفا مشکل کشائے عاشقاں
ہمچو من جویائے صلت ہر کہ شد پائندہ باد

طوطیاں را تا بود ذکرِ مسلسل یا کریم
طوطیِ نطقم باوصاف لبت گویندہ باد

در پناہِ درگہت **مجذوب** را چوں آفتاب
خاطرش جمع و دلش شاد و روانش زندہ باد

دل ز دستم رفت و دین ہم می شود
صبر اگر اینست ایں ہم مے شود

ایں دلِ بے رحم تو اے سنگدل
رفتہ رفتہ آہنیں ہم مے شود

کج دلاں را بہرۂ زاں نشہ نیست
زاہد مسکین ازیں ہم مے شود

گر دلش از راز من آگاہ شد
آگہ از حسن آفریں ہم مے شود

گوشہ گیراں راز گمنامی چہ باک
بادشاہی بے نگیں ہم مے شود

طاعتے چوں گریۂ مستانہ نیست
مے دوائے دردِ دیں ہم مے شود

نیستی قانع وگرنہ نفس شوم
کور با قرص جویں ہم مے شود

ایں قدر منشیں کہ گردی مست خواب
فرش اگر نبود زمیں ہم مے شود

بے علاج مرگ آسائش مجوئے
آں اگر خواہد شد ایں ہم مے شود

دل بدنیا دادہ را بادین چہ کار
ہر کجا دل رفت دین ہم مے شود

ہجر را **مجذوب** وصلے در پے است
آں چناں شد ایں چنیں ہم مے شود

با شوقِ تو اندیشۂ ہستی نتواں کرد
با ہمت سودائے تو پستی نتواں کرد

دل خوں شدۂ لعل لبت و رغم جہاں نیست
با ننگ خودی بادہ پرستی نتواں کرد

بے عشق ز دل نالۂ مستانہ نہ خیزد — بے بادہ دریں میکدہ مستی نتواں کرد

تا کے نگنی عشرت امروز بہ فردا — در دار فنائے کہ بہ ہستی نتواں کرد

یکبار جواب ہوس نفس نداوی — با دشمن خود ایں ہمہ پستی نتواں کرد

از خاک سیاہیت کہ رنگیں شدہ ازمہ — اے بے بصراں خاک پرستی نتواں کرد

تا لعل دل افروز تو دیوانہ نواز است
مجذوب ترا منع ز مستی نتواں کرد

بجز غم تو بیادر جہاں کہ پردازد — بجز خیال تو با بے کساں کہ پردازد

دراں چمن کہ تو چوں گل شگفتہ بخرامی — بہ سرو یاسمن وارغواں کہ پردازد

دراں زمیں کہ تو با ایں جمال جلوہ کنی — با آفتاب و مہ و آسماں کہ پردازد

بہ محفلے کہ حریفان سخن بہ یار کنند — با ایں شکستہ دل بے زباں کہ پردازد

قدح بجلوہ در آمد کتاب را بردار — بہ محفلے کہ بود ایں بآں کہ پردازد

جنوں رفیق شد و جذبہ خضر شوق دلیل — دگر بہ ہم سفر کارواں کہ پردازد

مگو کہ عاشق بے دل ز مرگ میترسید — چو در میاں نبود دل بجاں کہ پردازد

شراب و عشق بیغما چو دست بکشایند — بنام و ننگ دگر زاں میاں کہ پردازد

ز فکر اندک و بسیار فارغم **مجذوب**
جنوں کہ ہست بہ سود و زیاں کہ پردازد

چشم مستے باز ہوشم را بیک پیمانہ برد — طاق ابروے دگر دل از کفم مردانہ برد

باز ابروے فگند از طاق دل محراب را — گردش چشمے دگر مستم سوئے میخانہ برد

تا منش در جلوہ آمد تا دلم را در ربود — خوش بہ تمکیں آمد اما سخت بیتابانہ برد

آنکہ نامش گاہ عارض گاہ گل گہ شمع بود — دل ز من طاقت ز بلبل صبر از پروانہ برد

با وفا کیشاں نمیدانم چرا دیر آشنا ست — آشنا روئے کہ دل از محرم و بیگانہ برد

قبلۂ خود کردہ ام خاکِ درِ میخانہ را / طاق ابروے کعبہ حرم بر در میخانہ برد

بستۂ زلفِ تو کار سبحہ و زنار ساخت / محو دیدار تو فیض از کعبہ و بت خانہ برد

چوں بگرد حلقۂ مستاں نگردم من کہ دوش / عہد جہاں زنگ از دلم یک نالۂ مستانہ برد

نقش می باید کشاد کار با تدبیر نیست / اے بسا جاہل کہ نزد عاقل و فرزانہ برد

نے غم دنیائے دوں دارد نہ بیم آخرت / راحت کونین را مفت از میاں دیوانہ برد

عہد و پیماں ہر کہ چوں **مجذوب** با پیمانہ بست
ہمتش از پیش کار خویش را مردانہ برد

مجموعۂ بیداد تو چوں ناوک دلدوز / یک مصرعِ دلچسپ فریبندہ ندارد

آزردہ از انم کہ دل آزردن اغیار / وابستہ بلطفیست کہ پایندہ ندارد

یک سجدۂ مقبول نجات دو جہاں است / آں کیست کز و جبۂ شرمندہ ندارد

اندازۂ ہر ذرہ چنانست کہ بایست / آں کیست کز و خلعت زیبندہ ندارد

از خویش نبالید ز خورشید جہاں تاب / خفاش کہ تاب رخ تابندہ ندارد

مجذوب کہ طول املش کردہ ہوس ناک
گویا خبر از گنبد گردندہ ندارد

دیدہ پر خوں شد دل دیگر نمیدانم چہ شد / آب ایں سرچشمۂ احمر نمی دانم چہ شد

گردش چشمے بیک پیمانہ ہوشم برد و رفت / تا بدور افتاد آں ساغر نمی دانم چہ شد

گفتمش تا دید مست عقل و دل و دیں باختم / گفت دیگر گفتمش دیگر نمیدانم چہ شد

در محبت محضر عاشق دل پر داغ اوست / من از آں داغم کہ آں محضر نمیدانم چہ شد

اضطراب روز محشر را شبے دیدم بخواب / چوں بیاد آمد غمت محشر نمیدانم چہ شد

تیغ اسکندر سراسر ملک دنیا را گرفت / ملک آں ملک است اسکندر نمیدانم چہ شد

خیمۂ درویش را در سایۂ طوبی زدند / چتر شاہنشاہی سنجر نمی دانم چہ شد

پیش ازیں **مجذوب** آہے داشت تاثیر دگر
تیغ آں تیغ است و آں جوہر نمیدانم چہ شود

بے شوقِ تو کے واقفِ اسرار تواں بود
بے لطف تو کے از تو خبردار تواں بود

مشغول تو در کعبہ و بتخانہ تواں گشت
در ذکر تو با سبحہ و زنار تواں بود

با دردِ تو از منت کونین تواں رست
با کوہِ گرانِ تو سبکسار تواں بود

از لذت دیدار تو گر سیر تواں شد
در حلقہ مستانِ تو ہشیار تواں بود

دانستہ بدام تو فتادیم کہ چوں دام
پیش تو بصد چشم گرفتار تواں بود

در راہِ تو چوں کار با فتادگی افتد
پیش ہمہ کس در ہمہ جا خوار تواں بود

رنجور تو حال دلِ رنجور تو دارند
با درد تو از درد خبردار تواں بود

با شوقِ دل افروز تو مجذوب تواں گشت
با نور رخت قاسم انوار تواں بود

مجذوب بہ یارے گذرد عمر تو خوشنود
از عمر چرا ایں ہمہ بیزار تواں بود

عاشقی را بنا نباید کرد
یا حذر از بلا نباید کرد

بدعائے تو گر فراغت تست
از دعائے وفا نباید کرد

شکرِ شکر را نہ کردہ نہار
خونِ دل ناشتا نباید کرد

آنکہ پا بر سرِ طمع زدہ است
سر ز پایش جدا نباید کرد

آزمایش نکردہ مردم را
آشنائی بنا نباید کرد

با گروہے کہ آشنا گیرند
خویش را آشنا نباید کرد

نیک را نیک دان و بد را بد
تا بگویم چہا نباید کرد

با نکو کار دم نباید زد
شرم از بے حیا نباید کرد

یکزبان و دو دل نباید بود
شکوہ ہا از دعا نباید کرد

آه دل خستگان بلائے خواست — این بلا را ز جا بناید کرد
دیدن روئے خوب عیش دل است — عیش خود را قضا بناید کرد

شکوه از ما تو مے کنی **مجذوب**
سر این حرف وا بناید کرد

ما ہے کہ لب نوشش خاصیت جاں دارد — بے یاد لبش بودن البتہ زیاں دارد
گر خلد بریں خواہی پیداست سر کویش — ور آب بقا جوئی در کنج دہان دارد
یا رب بہ چہ زیبائی از خانہ شود طالع — آں مہ کہ ویدارش مہ را نگراں دارد
دریاب زیارت کن دلہای پریشاں را — اینست نشاں ایدل گر دوست نشاں دارد
گر ماہ بہ زیبائی منظور جہانے شد — منظور دل مستاں ماہیست کہ آں دارد
ہرگز نبود از جا آسایش سلطانش — آں را کہ غم عشقت دارائے جہاں دارد
آں گنج کہ پنہاں است از غایت پیدائی — بیروں ز مکاں در دل پیوستہ مکاں دارد
آں درد کہ درمانش در راست ہماں درد است — در پردۂ ہر جورے صد لطف نہاں دارد
آں را کہ زبان و دل با یک جہتاں کج باخت — او داند و شاہے کو تیغ دو زبان دارد

این نشو نما **مجذوب** بے شوق بکارے نیست
عشق است کہ آدم را پیوستہ زیاں دارد

ہر چند تماشا ز غرورش نتواں کرد — شادیم کہ دوری ز حضورش نتواں کرد
پیدا اگر از غایت قربش نتواں دید — گم نیز ز بسیاری نورش نتواں کرد
سودائے تو دردیست کہ درماں نپذیرد — درد تو بلائیست کہ دورش نتواں کرد
غم نیست از اں غم کہ علاجش نتواں یافت — فریاد از اں دل کہ صبورش نتواں کرد
چشمے کہ نشد عاشق و بیتاب نگردید — بیدار بصد نفخۂ صورش نتواں کرد
آں را کہ خرام تو ز رفتار برآورد — از جا دگر از جلوۂ حورش نتواں کرد

بے ربط نہ فہمی سخنِ اہل جنوں را
دریست کہ حالی بہ شعورش نتواں کرد

بے درد چہ پرسی سبب گریۂ **مجذوب**
برخیز کہ از کار ضرورش نتواں کرد

دردمنداں تو از درد دوا یافتہ اند
زہر نوشانِ تو از زہر شفا یافتہ اند

عاشقان چشم نیاز از ہمہ جا دوختہ اند
تا کہ گم کردۂ خود را ہمہ جا یافتہ اند

مگذر از آب و ہوائے در میخانۂ عشق
خرم آناں کہ درو نشو و نما یافتہ اند

سالہا گشتہ مقابل مہ و خورشید بہم
تا دو آئینہ زیک نور صفا یافتہ اند

طاقِ ابروے تو بہ اہل نظر حق دارد
قبلۂ ماست ازیں قبلہ نما یافتہ اند

دل درویش بدست آرد نشاں گیر و برو
خرم آں قوم کہ راہے بخدا یافتہ اند

وقتِ مرغانِ گلستان قناعت خوش باد
کہ زبے برگی خود برگ و نوا یافتہ اند

تا پریشاں نہ شوی خاطر جمعت ندہند
بیدلاں ایں نظر از زلف دوتا یافتہ اند

با بتاں مطلب دل را بزباں عرض مکن
تا گذشت است بخاطر بہ ادا یافتہ اند

منکرِ گوشہ نشینانِ خرابات مباش
تو چہ دانی کہ دریں گوشہ چہا یافتہ اند

خاکسار در میخانۂ دل شو **مجذوب**
دردمنداں ہمہ زیں خاک شفا یافتہ اند

مژدہ اے دل پیکِ جاناں میرسد
پیک جاناں است و خنداں میرسد

پیش مورے با نوازش نامہ ہا
ہدہد ملکِ سلیمان میرسد

باز بر درویش از درویش دوست
خلعت آں شاہ شاہان میرسد

راہرو را تا نباشد ہمتے
راہ دورش کے بہ پایاں میرسد

بر جفائے عشق اگر صبرت دہند
درد بے درماں بدرماں میرسد

تا بہ بے برگے نسازی با خزاں
کے بسرو برگت بساماں میرسد

آه دل خستگان بلائے خواست	این بلا را ز جا بناید کرد
دیدن روئے خوب عیش دل است	عیش خود را قضا بناید کرد

شکوه از ما تو مے کنی **مجذوب**
سر این حرف وا بناید کرد

ما ہے که لب نوشش خاصیت جان دارد	بے یاد لبش بودن البته زیان دارد
گر خلد برین خواہی پیداست سر کویش	در آب بقا جوئی در کنج دہان دارد
یارب به چه زیبائی از خانه شود طالع	آن مه که دیدارش مه را نگران دارد
دریاب زیارت کن دلهای پریشان را	اینست نشان این دل گر دوست نشان دارد
گر باده به زیبائی منظور جهانے شد	منظور دل مستان ہا ہیست که آن دارد
ہرگز نبود از جا آسایش سلطانش	آن را که غم عشقت دارائے جهان دارد
آن گنج که پنهان است از غایت پیدائی	بیرون ز مکان در دل پیوسته مکان دارد
آن در که در انش در واست نہان در است	در پردهٔ ہر جورے صد لطف نہان دارد
آن را که زبان و دل با یک جهتان کج باخت	او داند و شاہ ہے کو تیغ دو زبان دارد

این نشو و نما **مجذوب** بے شوق بکارے نیست
عشق است که آدم را پیوسته زیان دارد

ہر چند تماشا ز غرورش نتوان کرد	شادیم که دوری ز حضورش نتوان کرد
پیدا اگر از غایت قربش نتوان دید	گم نیز ز بسیاری نورش نتوان کرد
سودائے تو دردیست که درمان نپذیرد	درد تو بلائیست که دورش نتوان کرد
غم نیست از آن غم که علاجش نتوان یافت	فریاد از آن دل که صبورش نتوان کرد
چشمے که نشد عاشق و بیتاب نگردید	بیدار صد نفخهٔ صورش نتوان کرد
آن را که خرام تو ز رفتار بر آورد	از جا دگر از جلوهٔ حورش نتوان کرد

بے ربط نہ فہمی سخن اہل جنوں را — دردیست کہ حالی بہ شعورش نتواں کرد

بے درد چہ پرسی سبب گریۂ **مجذوب**
برخیز کہ از کار ضرورش نتواں کرد

دردمنداں تو از درد دوا یافتہ اند — زہر نوشان تو از زہر شفا یافتہ اند
عاشقان چشم نیاز از ہمہ جا دوختہ اند — تا کہ گم کردۂ خود را ہمہ جا یافتہ اند
نگذراز آب دہولئے در میخانۂ عشق — خورم آناں کہ درو نشو نما یافتہ اند
سالہا گشتہ مقابل مہ و خورشید بہم — تا دو آئینہ زیک نور صفا یافتہ اند
طاقِ ابروے تو بر اہل نظر حق دارد — قبلۂ راست ازیں قبلہ نما یافتہ اند
دل درویش بدست آر دنشان گیر وبرو — خرم آں قوم کہ راہے بخدا یافتہ اند
وقتِ مرغانِ گلستان قناعت خوشباد — کہ زبے برگی خود برگ و نوا یافتہ اند
تا پریشاں نہ شوی خاطر جمعت ندہند — بیدلاں ایں نظر از زلف دوتا یافتہ اند
با بتان مطلب دل را بزباں عرض مکن — تا گذشت است بخاطر بہ ادا یافتہ اند
منکرِ گوشہ نشینان خرابات مباش — تو چہ دانی کہ دریں گوشہ چہا یافتہ اند

خاکسار در میخانۂ دل شو **مجذوب**
دردمنداں ہمہ زیں خاک شفا یافتہ اند

مژدہ اے دل پیکِ جاناں میرسد — پیک جاناں است و خنداں میرسد
پیش ہودے با نوازش نامہ ہا — ہدہد ملکِ سلیمان میرسد
باز بر درویش از درویش دوست — خلعت آں شاہ شاہان میرسد
راہرو را تا نباشد ہمتے — راہ دوروش کے بہ پایاں میرسد
بر جفائے عشق اگر صبرت دہند — درد بے درماں بدرماں میرسد
تا بہ بے برگے نسازی با خزاں — کے بہ سرو برگت بساماں میرسد

صبر اگر باشد بداد عندلیب | گل گلستان در گلستان میرسد
چشم من آخر بفریاد لبت | گردے از درگاہ سلطان میرسد
حرص برما کار مشکل کردہ است | ورنہ رزق ہرکس آسان میرسد
تا جہان باقیست از خوان کرم | قسمت گبر و مسلمان میرسد

ہرکہ از سر بگذرد و **مجذوب** وار
بر سرش البتہ جانان میرسد

روزے کہ فلک درخم چوگان تو گردد | باید دو جہان عرصۂ میدان تو گردد
خورشید جہانگیر شو و نقش مکنیت | چون دوش فلک تخت سلیمان تو گردد
بیدار شو و فتنۂ غوغائے قیامت | باید ہمہ جا از پے جولان تو گردد
خورشید قیامت کہ زوالش نتوان یافت | آرام گہش مشرق ایوان تو گردد
در بندگیت ہرکہ قدیم است ہمان است | ہر صبح ہمان بندۂ فرمان تو گردد
از راز دل خصم کہ چون آتش خار است | آگاہ مگر ہرکہ پیکان تو گردد
عیشے کہ شمرواست غنیمت دل خود را | ہیچ است کہ تا حشر ثنا خوان تو گردد
خضر از طلب چشمۂ حیوان بکشد دست | تا باز جوان از لب خندان تو گردد
ناچار فلک دامن گستردہ بچیند | روزے کہ بر از نعمت احسان تو گردد

مجذوب تو نور تو و شب عید ندانند
آنروز کند عید کہ قربان تو گردد

مژدہ اے دل کہ یار مے آید | غم مخور غمگسار مے آید
دیدہ بکشا کہ گرد موکب شاہ | خوشتر از نوبہار مے آید
مسند دل ز غیر خالی کن | کان بشہ کامگار مے آید
صبح دولت کہ کردہ راہ ولت | آن ہم از یک کنار مے آید

گریه گفتم بکن که عقده کشاست | ناله گفتم بکار مے آید

هر کرا گریه رو دهد بے شک | نخل عمرش به بار مے آید

جانِ من بر جفائے خار لبباز | که گلت بر کنار مے آید

چشمِ من خویش را معاف مدار | گریه کن کز تو کار مے آید

روزگارت اگر بناله گذشت | غم مخور روزگار مے آید

جانِ خود را فدائے جاناں کن | دیگر از جان چه کار مے آید

می کنندش قبول چوں **مجذوب**
هر که امیدوار مے آید

شب در نظرم بود که آں ماه بر آمد | خورشید مرادم به سحرگاه بر آمد

از شب نفسم بود که آں خسرو خوباں | چوں ماه برافراخته ناگاه بر آمد

خنداں و برافراخته دست و خراماں | آراسته تر از علم شاه بر آمد

همرنگ زمرد قدحے داد بدستم | کز دیدن آں دیدهٔ بدخواه بر آمد

گفتا مکن از طالع درویش تعجب | خیر است که از دستِ شهنشاه بر آمد

با خار جفا برد بسر بلبل بیدل | تا وصل گلش خرم و دلخواه بر آمد

آهے بمراد دل پر درد کشیدم | کام دو جهانم به همان آه بر آمد

چشم از همه پوشیدم و نومید نگشتم | ایں کار نه با همت کوتاه بر آمد

از نیت خیر همه کس فال گرفتم | تا کام من از همت افواه بر آمد

دیدار دلِ گم شده ام گشت میسر | آں یوسف گم گشته ام از چاه بر آمد

افتادگی و مسند دل دست بدست است | عشقست که بر مسند آں راه بر آمد

بر لوح دو عالم رقم وصل کشیدند | تا قرعه بنام دل آگاه بر آمد

مجذوب نجات دو جهاں نیست حرامت

اینست که از عهدهٔ بدخواه برآمد

نه تنها فارغم کرد از جهان درد
ز قید دل خلاصم کرد جان درد

کسی با درد بیدردی چه میکرد
اگر پیدا نمی شد در جهان درد

علاج مرگ تا هر کس نداند
چو خضر از چشم مردم شد نهان درد

بغیر از درد هیچم در میان نیست
چو مغزم کرده جا در استخوان درد

بدست آرند صد دل را به یک تیر
نه بیند دست بازوی بتان درد

تو بی دردی واز درد خبر نیست
چگویم تا تر آید از ان درد

نگویم درد عاشق را دوا نیست
اگر با کس نمی گوئی ازان درد

علاج ناله می کردیم **مجذوب**
اگر میداد یکساعت امان درد

هر کجا صبر از دلم آن زلف کافر کیش برد
چون تهی دستان مرا فکر محال اندیش برد

راه بی پایان این غم را بپایان برد و رفت
هر که از بسیاری آزار لذت بیش برد

هر که چون من خواست همت از وفاداری
در طلب خواهی نخواهی کار خود را پیش برد

عقل و همت را نمیدانم کدامین بهتر است
اینقدر دانم که همت هرچه کرد از پیش برد

گر نباشد این تکلفهای رسمی در میان
میتوان عمری بسر در خانهٔ درویش برد

با گدا تندی نباید کرد کز بیچارگی
هر کجا شد تحفه چون آبروی خویش برد

پیش دانا سرنوشت اهل منصب روشن است
از همان آتش که مشعل دار مینا پیش برد

شیوهٔ افتادگی **مجذوب** را خوشتر فتاد
راحت کونین را مفت از میان درویش برد

هر کرا روزی لطف تو رعایت نکند
گر دو عالم بدهندش که کفایت نکند

بچه دل دم ز هواداری خورشید زند
ذره را که پناه تو حمایت نکند

خضر با ذره چه سازد اگرش جذبہ نور
تا بہ سرچشمۂ خورشید ہدایت نکند

خون دل ریختن از دیدہ نشانِ ہوس است
رنگ ہم باید ازیں شیشہ سرایت نکند

سخن عشق نگوئی بکسے نتواں گفت
میتواں گفت بشرطیکہ روایت نکند

عشق را کار نہ با مقنعہ و با دستار است
مرد آں ست کہ از درد شکایت نکند

خاک بہتر بود از تاج شہنشاہے را
کہ گدائی درِ شاہ ولایت نکند

چکنم گفتۂ آں ہرزہ درآ واعظ را
کز مے و ساقی و میخانہ حکایت نکند

واعظ از گفتۂ **مجذوب** دل آزردہ مباش
کہ خردمند ز دیوانہ شکایت نکند

بہار آمد کہ گلشن بوئے آں گل پیرہن گیرد
سراپائے چمن را باز در مشکِ ختن گیرد

دگر خاکِ شہیدانِ غمش خونہا بجوش آرد
دگر روئے زمیں را لالۂ خونیں کفن گیرد

بکویش میروم با دیدۂ گریان و خوش حالم
چو آں مستے کہ بارانش بنزدیک چمن گیرد

بود در عشق بازی شیوۂ پروانہ استادم
بپائے آں سر اندازم کہ لطفش دستِ من گیرد

جدائی آنزماں در آتش ناکامیم سوزد
کہ خوش حالی غمش را در وصالش دست من گیرد

دل زارم شرارے کسب و خاکستر نشیں ہم شد
ہنوزم از شرار سینہ آتش در کفن گیرد

دراں محفل کند امیدوارم شوق بے پروا
کہ کام از شمع خود پروانۂ در انجمن گیرد

بدنیا دل نباید بست اگر از مرگ میترسی
سفر مشکل بود آنرا کہ الفت با وطن گیرد

حریف مستی **مجذوب** ما دیگر کہ خواہد شد
اگر پیمانۂ از دست آں پیماں شکن گیرد

روز عید آں شوخ اگر جولاں کند
شہر و صحرا را پر از قربان کند

عالمے شاد اند و ما امیدوار
التفاتش تا کرا قربان کند

عشق ہم میکرد از دنیاں دل
تا فدائے غمزۂ خوبان کند

نیست غفلت لاف انسانی مزن — درد باید تا ترا انساں کند
تا دلت آتش نگیرد ہمچو شمع — کے لبت را گریہ خنداں کند
عجز کن تا التفات لعل یار — آتشت را چشمۂ حیواں کند
صبر باید عاشقِ بے چارہ را — تا دوائے دردِ بے درماں کند
کو جنونِ دشت پیما تا کسے — چارۂ ایں راہ بے پایاں کند
محتسب را میتواں آگاہ ساخت — گوش را بر نالۂ مستاں کند
بیم اگر داری ز قاضی مے بنوش — تا شرابت رستمِ دوراں کند
کار بر بیچارۂ مشکل مساز — تا خدا کار ترا آساں کند
ما گنہ گاریم و او صاحب کرم — حاکمست او ہر چہ خواہد آں کند

از وفا **مجذوب** صاحب دیدہ باش
تا جہاں از دولت قرآں کند

یکرنگ ترا کجدل و ابلق نتواں کرد — حق را بہ فسوں باطل و احمق نتواں کرد
توفیق بدل جذبہ دہد ورنہ دلے را — با حیلہ مقید بتو مطلق نتواں کرد
تا محملِ دل کعبہ رواں را نکند گرم — خود را بہ صفِ قافلہ ملحق نتواں کرد
ہر مشق بآنکس ندہند از خطِ تسلیم — رازے کہ نہاں است محقق نتواں کرد
تا دل نکنی صاف ز اسبابِ کدورت — آہنگ مے و جامِ مروق نتواں کرد
چشمِ طمع از خوابِ فراغت نتواں داشت — زم از تہ ایں طاق معلق نتواں کرد
انگشت نبیؐ باید و تائید خدائی — دیبائے قمر را بفسوں شق نتواں کرد
واعظ بدہ انصاف کہ بے ربط کسے را — سرکردۂ یک انجمن احمق نتواں کرد

مجذوب ترا وسوسہ مغلوب نسازد
حق را بفسوں باطل و ناحق نتواں کرد

با زندهٔ تواں ساخت نا رتار اگر نباشد — با کم تواں بسر برد بسیار اگر نباشد
با یادِ دوست بودن گلگشت عاشقان است — در گلخنے تواں بود گلزار اگر نباشد
در کیش عشق بازاں رسمِ علاقہ کفر است — خاکے بسر تواں کرد دستار اگر نباشد
دنیائے دوں ندارد جز ایں ہنر کہ در وے — با اندکے تواں ساخت بسیار اگر نباشد
در کارخانہ صنع ہر چیز بہر کاریست — کے جلوہ میدہندش در کار اگر نباشد
عزلت چہ فیض بخشد بے اختلاط مردم — راحت چہ قدر دارد آزار اگر نباشد
نعمت ز شکر بسیار دائم زیادہ گردد — زنہار کم مکن شکر بسیار اگر نباشد
واعظ بہ ہرزۂ خود چندیں مکن بفریاد — گفتار را چہ تاثیر کردار اگر نباشد
نیکو بود خموشی اما نہ ہمچو حیوان — ممتاز کے تواں بود گفتار اگر نباشد
بازم فغانِ بلبل آورد بر سرِ کار — کے کار میتواں کرد ہم کار اگر نباشد
باید ہمیشہ دل را در جستجوے دل بود — باید طبیب بیکار بیمار اگر نباشد

گر دو ہمہ ہنرہا **مجذوب** در جہاں عیب
لطف خدا بہ عیبت ستار اگر نباشد

مرا کہ با لب او نوبتِ سخن نہ رسد — ازیں چہ باک کہ دستم بانجمن نہ رسد
اسیر زلفِ ترا در فضا بدل چمن است — کہ دستِ بادِ صبا ہم بانجمن نہ رسد
بخویشتن ہمہ شب ہمچو مار مے پیچم — اگر نسیمے ازاں زلفِ پر شکن نہ رسد
ز دوری تو ہوس ہاست در کمین دلم — بیا کہ ملکِ سلیمان بہ اہرمن نہ رسد
بغیر لالہ اگر ہمزبان خود سازم — مرا کہ دست بہ یاران انجمن نہ رسد
بجائے سبزہ اگر سرو قامت افرازد — یکے اقامت آں سرو سیمتن نہ رسد

تا چند آب حسرتم از چشم تر چکد — خونتابہ لالہ لالہ ز داغ جگر چکد
بنما برخ چو شمع کہ با صد ہزار شوق — پروانہ وار شعلہ ام از بال و پر چکد

تا غمزهٔ تو در تب و تابم فگنده است — از پیکرم بجائے عرق بیشتر چکد

در جانم آتش است که پیکان غمزه ات — تا در دلم نشسته بروئے جگر چکد

گفتم بلفظ گریه خبردار خود شوم — غافل که اشک تنگ دلاں بیخبر چکد

یک شهر را به تهمت خون کرده مبتلا — اشکم زبسکه در طلبت دربدر چکد

گلزار عیش را بوطن آب میدهد — خونابهٔ که ز آبله ها در سفر چکد

گردد دعائے صبح تو البته مستجاب — گر نیم قطره اشک تو وقتِ سحر چکد

مجذوب را ز عشرت گلزار خوشتر است — آنجا که خونِ دیدهٔ ما بیشتر چکد

بیاد روئے تو ام سال و ماه می گذرد — بیا که فرصت عمر نگاه مے گذرد

فروغِ حسن ترا صبح و شام یکسانست — همیشه ناز تو بر مهر و ماه مے گذرد

بگوش دار که چشم از برائے دیدار است — بهوش باش که عمر نگاه مے گذرد

چراغِ دیدهٔ دل را سحر مکن خاموش — که وقت گریه و هنگام آه مے گذرد

ز روئے آئینه روشن تر است بر عالم — که حکم آه تو بر صبح گاه مے گذرد

شگفته باش که دشوار و سهل این منزل — اگر گدا است دگر پادشاه مے گذرد

چه شد گناه تو **مجذوب** از شمار گذشت — یقین که لطف خدا از گناه مے گذرد

تا جمالت شمع این کاشانه شد — آفتاب از جان و دل پروانه شد

تا صلائے چشم مستت برصلاح — صحنِ مسجد صفحهٔ میخانه شد

حسن در هر جا که شمعے برفروخت — عشق هم چرخے زد و پروانه شد

دل مگو عشق مجازی باخت باخت — روزگارے کعبه هم بتخانه شد

منع مستان زاهدان بیجا کنند — قسمت از روز ازل پیمانه شد

مسئله تا فاش گویم یا حکیم | هر که عاشق شد چرا دیوانه شد
در رهش اندیشه بیچاره بود | عشق ناچار از خرد بیگانه شد
خانهٔ دل شد غمت را هم نشیں | ماند چندانے که صاحب خانه شد
شعلهٔ آن دل شود شمع مراد | کز هوائے سوختن پروانه شد
سرگذشت دهر باشد این دو حرف | روز و شب گردید و تب افسانه شد

گر بهار از عارضت گلها نه چید
باز **مجذوب** از چه رو دیوانه شد

خوبان اگر بحسن و صباحت فرشته اند | ما را هم از وفا و محبت سرشته اند
مستان که میکشند لب کاسه خوں | دل را چو داغ لاله بر آتش برشته اند
در آستان میکده افتاده آسماں | چوں شیشهٔ تهی که به یک گوشه هشته اند
آورده اند گر همه سر رشته ها بدست | مستان بجستجوئے سر اصل رشته اند
قرباں بداں گوشه ابروش چوں کماں | نام و نشان خویش بیک گوشه هشته اند
خوش حال گریه کن که دریں کهنه کشت زار | تخمے که کشته اند بامید کشته اند
آنانکه مرده را به سخن زنده می کنند | نام ترا در اول دفتر نوشته اند
در کار خلق پرده دری کفر شرع ماست | هشتیم تا که سبز شود آنچه کشته اند
داریم صاحبے که سگان جناب او | در صورت آدمی و به سیرت فرشته اند

دور از در توجه **مجذوب** کے شود
نتوان ستردن آنچه ز اول نوشته اند

هر که آید بدر میکده دیوانه کنند | آشنا هر که شود از همه بیگانه کنند
آشنایاں همه گر دشمن جانند چه باک | آں مبادا که دمے راز تو بیگانه کنند
میکشاں را سر طاعت تو پندار که نیست | نیست کارے که به از گریهٔ مستانه کنند

گریۂ کز سر اخلاص بود عقدہ کشا است
قطرہ چوں پاک شد گوہر یکدانہ کنند

مایۂ عیش دل خوں شدہ و چشم تر است
ایں حدیث است کہ نقل از لب پیمانہ کنند

خانقاہے کہ بجز جوش نبخشد دخل و فا
مرفہ موقوف در آنست کہ میخانہ کنند

پر مگو از پری انجمن اے واعظ شہر
بیشتر بے خرداں گوش بافسانہ کنند

در مقامے کہ بہ معشوق رسد شعلۂ عشق
دوستی نیست اگر رحم بہ پروانہ کنند

از سر کون و مکاں ہمت مرداں برخاست
تا چہا شیوۂ آں ہمت مردانہ کنند

رفت چوں کار تو مجذوب بمستی از پیش
ہمہ یاران ہوس شیوۂ مستانہ کنند

فروغ ہمت خم رانہ ساغرے سبو دارد
دریں میخانہ ہر کس جا بقدر آبرو دارد

بیا در گوشۂ میخانۂ تا عشق ہمت کن
شراب است آنکہ دائم آدمی را سرخرو دارد

ز دستت تا بر آید شاد کن از خویش دلہا را
خدا خیرش دہد ایں شیوہ را ساقی نکو دارد

نداری گر زباں بلبے زبانی عرض مطلب کن
خموشی ہم دریں درگاہ راہ گفتگو دارد

ز ہر دل شاہراہے تا دیار دوست می بینم
دلے عاشق نہ بسیار نزدیکی باو دارد

بجو چندانکہ خود آید بدست آں گوہر نایاب
بجستن گرچہ نتواں یافت اما جستجو دارد

سراسر گشتہ ام بازار پر از ہیچ دنیا را
ہوس دکان رنگینی ز خون آرزو دارد

بدشمن تا نماید جوہرت از تیغ عریاں شو
کہ جوہر تیغ را در ہر مقامے سرخرو دارد

اثر مجذوب مال گریۂ وقت سحر باشد
کہ گوہر در جہاں قیمت بقدر آبرو دارد

آں زماں کیں فتنہ ہا در عالم ارواح بود
در دبستان جنوں رسم ہوالفتاح بود

پیش ازاں کز فقر دریا خاک دل آید بدست
عشق ہم دریا و ہم طوفان و ہم ملاح بود

آں زماں غواص دل بودم کہ باصد آب و تاب
گوہر یکدانہ ام در قلزم ارواح بود

پیش ازاں کز آب حیوان خضر یابد کام دل — بزم روحم را خیال لعل جاناں راح بود

تا کشاید عشق بر رویم در میخانہ ہا — سالہا در دو زبانم ذکر یا فتاح بود

صبح وصلم تا کند چاک گریبان آشکار — ورد صبحم سالہا یا فالق الاصباح بود

آگہی از راز افلاکم جنون آسان نداد — سالہا سر مشق عشقم نقش این الحاح بود

گر جنون اغماض کرد از عقل جای شکوہ نیست — این کتاب پر غلط کی قابل اصلاح بود

روزگا نرا بودہ ام سودا اگر بازار عشق — باب آں بازو تکبر زاری و الحاح بود

ور ازل ہم با ہمیں تیغ زباں **مجذوب** ما
دشمنانرا آفتِ دل دوست را مداح بود

جمال ترا ماہ تابندہ شد — جمالش درخشان و تابندہ شد

نہفتہ است رخسار خود را بہشت — مگر از جمالِ تو شرمندہ شد

جمالِ تو اقبال جاوید داشت — ازاں دولت عشق پایندہ شد

مگو زلف و رخسار یارا کہ دید — شبے بود برقے درخشندہ شد

بعاشق اگر نیست التفات — چرا چشم شوخت فریبندہ شد

خوشا فہم آں مرغ شب زندہ دار — کہ بانو گل خود سرایندہ شد

بلائے دل و آفت خرمنم — ہماں زلف و رخسار تابندہ شد

اگر دوستی نگذرا از کار دست — شتابے کہ عمرت شتابندہ شد

ازاں فرصت کارت از دست رفت — کہ کار تو موقوف آیندہ شد

بیک خندہ ام کردی امیدوار — دلم خون با مید آں خندہ شد

بحمد اللہ از یمن صبر و وفا — غم شادی و گریہ ام خندہ شد

دریں بزم روشن دل آنکس نشست — کہ چوں شمع پیشت سر افگندہ شد

بہ سحر آفرینی ہزار آفریں

که مجذوبش از جان و دل بنده شد

وقت آں شد کز دلم صبح سعادت سر زند
دولت دیدار یارم حلقۂ بر در زند

مرگذشت فیض شب را تا نویسد با طلا
مہر از خط شعاعی روز را مسطر زند

گر بدست آرم شبے آں طرۂ شبرنگ را
ہمچو موسیٰ آفتاب از آستینم سر زند

صبر کن تا تو گلے ہر دم ز باغ اعتقاد
خندہ ہا بر اضطراب ملحد مضطر زند

میتواند یک شرر آہ از سر اخلاص و درد
آتش اندر عقدہ ہائے عقل جادوگر زند

لامکانِ عشق بازاں صیدگاہ عقل نیست
باز را بر باد دہ جائے کہ عنقا پر زند

ہمت مستاں تواند چوں وبینیائے تہی
آرزوئے ہر دو عالم را بیک دیگر زند

نقد دل را با گداز عشق کن صاحب عیار
بادشاہ حسن باشد سکہ بر زر زند

در تلافی ہا لب لعل تو با مجذوب ما
چوں تغافل ہائے پے در پے مگر ساغر زند

عاشقاں در دلِ شب چشم تری بکشایند
باشد از غیب بروے تو دری بکشایند

صبح خیزاں بدعایت ہمہ شب مشغول اند
باشد ایں در بہ کلید اثری بکشایند

آں در بستہ کہ یک عمر نخندید لبش
وقت آں شد کہ باہ سحری بکشایند

میفروشاں کہ دلے را بدو عالم ندہند
میشود جانبِ ما ہم نظری بکشایند

نا امید از گرہ کار فروبستہ مباش
دل قوی دار کہ وقت سحری بکشایند

وقت آں شد کہ اسیرانِ غمت فارغ بال
در فضائے چمنت بال و پری بکشایند

خرم آں قوم کہ با نشۂ سرشار جنوں
در فضائے چمنِ عشق سری بکشایند

خاک آں سرو قداں شو کہ بمژگان سیاہ
ہر زماں بر دولت از غیب دری بکشایند

ہوشاں را بفسوں چوں نفسے رام کنی
جہد کن تا نفسے ہم کمری بکشایند

متعماں قفل دلے را کہ دعای عاجز اوست
میتوانند کہ با مشت زری بکشایند

خونِ دل تا نخوری غنچه صفت با دلِ تنگ
گره از کار تو کے در سحری بکشایند

باش مجذوب صفت بر درِ میخانه مقیم
باشد از غیب بروے تو دری بکشایند

عندلیبے در گلستان نالهٔ مستانه کرد
عشقِ گل یعنے ببیں ما را چه خوش دیوانه کرد

در جوابش نالهٔ قمری ز شاخِ سرو گفت
طرفه سروے هم مرا در عاشقی دیوانه کرد

خود بخود پروانهٔ هم در جواب هر دو گفت
شب شود گویم که ایں آتشم پروانه کرد

شمعِ گل رخسارِ من هم گر اجازت می نمود
فاش میگفتم که ایں مهوشم دیوانه کرد

عارضِ شمع و جمالِ گل مرا شیدانه کرد
واله و شوریده ام ساقی بیک پیمانه کرد

نرگسِ رعنا غزالے دل ز دستم برد و رفت
با دلِ من هر چه کرد آں نرگسِ مستانه کرد

وصلم نشست او تا از سرِ جاں برنخاست
آشنا چنداں نشد تا از خودم بیگانه کرد

معبدِ آتش پرستاں را ز ما عشقی بگو
شعلهٔ شوقم دلم را باز آتشخانه کرد

دین و دل رفت از کفم زاهد بگو تدبیر چیست
عشق زور آورد باز ایں کعبه را بتخانه کرد

بے ستوں هم سنگ راه همتِ فرهاد نیست
عشق هر کارے که گفتندش بکن مردانه کرد

نسبتِ شعرِ من و حافظ بگویم با تو چیست
هست انگشتے که کارِ سبحهٔ صد دانه کرد

در سراغِ جامِ جم آخر بجائے میرسد
هر که چوں مجذوب از جاں خدمتِ میخانه کرد

غمزه ات ناوک فشانی میکند
با دلم خوش مهربانی میکند

قامتت را یکنفس هر کس که دید
تا قیامت کامرانی میکند

ساقیا بر خیز و در ساغر بریز
آنچه لب را ارغوانی میکند

حیرتے دارم که بے لعلِ لبت
خضر هم چوں زندگانی میکند

تا نباشد التفاتِ سرمدی
جز تو باقی را که فانی میکند

راہ کبس دوراست و من بس ناتواں — بار عصیاں ہم گرانی میکند
پیر یا میگفت در میدانِ عشق — ہر کہ سر بخشد جوانی میکند
بے سر و پا شو کہ آخر در رہت — پائے سستی سرگرانی میکند

ہر کہ چوں **مجذوب** لب بندد ز جنبش
عیب خود را پاسبانی مے کند

آں زماں بہرہ ز نقل مے وجامت باشد — کہ لب ساقی خوش لہجہ بکامت باشد
خواستی عاقبت کار تو محمود شود — کہ گریزان ز رہت گردد ورامت باشد
چوں رہی دل ز کف آہو روشی پیدا کن — فکر معشوق بکن گرچہ غلامت باشد
در رہت مسجد و میخانہ بسے ساختہ اند — تا ازیں ہر دو سر میل کدامت باشد
رہ بہ میخانہ پاکاں چو بری چشم و لبت — گر بہ پاکی نہ خوری بادہ حرامت باشد
با ادب گر سر میخانہ و مسجد گذری — چشم من حاصل کونین بکامت باشد
کے توانند کہ انگشت بحرف تو نہند — گر کمالِ تو مطابق بہ کلامت باشد
ایکہ اقبال ترا بدرقہ شد نیت خیر — تا ابد سکۂ توفیق بنامت باشد

خاک صحرائے نجف باش تو ہمچوں **مجذوب**
تا ہماں سجدۂ مقبول تمامت باشد

مژدہ ایدل کہ بہار آمد و گل پیدا شد — سر جنوں زن کہ دگر منزل ما صحرا شد
مے بدست آر بگلگشتِ چمن مست خرام — ہر کہ در فصل چنیں مست نشد رسوا شد
واعظ افسانہ بخواں روئے بہار است شراب — خبرت نیست مگر گز سر ما سر ما شد
قامت سرو رخ ماہ بر دراز را ہم — آفت ہوش من آں سرو قمر سیما شد
تا ز اکسیرِ قناعت نظرم یافت جلا — گر یہ ام عقد گہر گشت و دلم دریا شد
در صفاہان گرہ از کار دلم عشق کشود — پیش دروازہ دولت برخم در وا شد

عشق باید کہ سخن دلکش مشہور شود
مصدر صورت چین نقش پر عنقا شد

اختیار طرف جبر جنوں کرد و گذشت
عقل پیچیدہ درین مسئلہ و غوغا شد

گر تنک حوصلۂ ستر ترا فاش نمود
بگذر از سر انصاف گناہ از با شد

چہ بگویم تو مجذوب بہار است بہار
آں بدست آر کز و کار جنوں بالا شد

غم زلف پریشان دو لعل دیوانہ میگردد
تہی دستے بیاد گنج در ویرانہ میگردد

نظر بر خط سبزت ہر کرا افتاد میگوید
بگرد آتش ایں ہندو چہ بیتابانہ میگردد

نوشتہ خط سبزت ساقی ما بر لب ساغر
کہ ہر کس بو کند ایں غنچہ را دیوانہ میگردد

ہوائے ساغر زریں بگوش ذرہ می گوید
کزیں ساغر ہر خرخش بیک پیمانہ میگردد

شتاب ابر صحرا گرد را دیدم یقینم شد
کہ اشک رہ نورداں گوہر یکدانہ میگردد

بروے کشتہ خود می نشیند ہر کسے آخر
ریا مسجد اگر سازد ہماں تبخانہ میگردد

سخن سنجیدہ گو تا دوست را دشمن نگردانی
ز حرفے تا ال آشنا بیگانہ میگردد

بگو مجذوب بر گرد مے و بتخانہ میگردد
بگو پروانہ در بزم دل مستانہ مے گردد

خوش آنکہ لبش جز بہ لب جام نباشد
اصلا خبرش از غم ایام نباشد

مے نوش کہ در مجمع ناموس خرابات
بدنام ہماں است کہ بدنام نباشد

خوباں ہمہ ہم سلسلہ زلف نمایند
آنست گرفتار کہ در دام نباشد

رشک است کہ عاشق ز بلائش نبرد جاں
معشوق ہماں بہ کہ دلش رام نباشد

گفتی بچہ آتش نتواں سوخت زباں را
میگویم اگر زاہد ما خام نباشد

صد شکر کہ چوں من ہمہ ہستند گرفتار
آنست بلائیکہ دو بلا عام نباشد

آں دل کہ ز ہم فرق کند شادی و غم را
آں روز شود شاد کہ ایام نباشد

گفتم تو مجذوب علاج غم ایام

جز روے خوش و بادۂ گلفام نباشد

وقت آنست کہ در بزم حبت یاد کنند
تا بہ یک جرعہ دلت را ز غم آزاد کنند

میفروشاں کہ بیک جرعہ خرابت کردند
وقت آں شد کہ بہ یک ساغرت آباد کنند

شوخ چشماں کہ دلت را بہ نگاہے بردند
میتوانند کہ باز ت بہماں شاد کنند

تا ز خوباں ہمہ لطف است مکن جورش نام
کے دلت را بربایند چو بیداد کنند

کہ دریں سلسلہ دل باخت کہ دلہا نہ ربود
زاں نمودند ترا صید کہ صیاد کنند

چوں گل از نالہ دل سوختگاں خوش دارد
عندلیباں ہمہ خوبست کہ فریاد کنند

راستی پیشہ کن و شیوۂ ثابت قدمی
تا چو سرو از غم بے برگیت آزاد کنند

عشق دریاست خساں را بہ نظر کے آرد
چوں حباب از سر خود را ہمہ برباد کنند

تا بروے کہ کشایند در فیروزی
خرم آناں کہ ز جاں خدمت استاد کنند

گرچہ **مجذوب** دلت را بہ نگاہے بردند
دل قوی دار کہ باز ت بہماں شاد کنند

گر نیرگی بصر نہ باشد
جز روئے تو در نظر نہ باشد

آنجا کہ توئی تمام ہستی ست
اینجا کہ منم اثر نباشد

مجذوب تو بحر و بر ندانند
در راہ تو خشک و تر نباشد

بے فیض بجوے خشک ماند
چشمے کہ ز گریہ تر نباشد

ہرگز بہ نظر ترا نیارند
گر رشک تو در نظر نباشد

در وہر عزیز کے کنندت
تا رنگ تو ہمچو زر نباشد

آئینہ برت نہند ہر صبح
تا آہ تو بے اثر نباشد

مفتاح کشائش سعادت
جز آہ دم سحر نباشد

دریاب شمارۂ نفس را
شاید نفس دگر نباشد

با نیت خیر کن توکل
تا در سفرت خطر نباشد

مجذوب زبان و دل یکے کن
تا حرف تو بے اثر نباشد

اشک عاشق بر رخش چوں سیم و زر دارد نمود
سیم و زر ہر جا کہ باشد در نظر دارد نمود

بے گرفتاری دلت را از کشایش بہرہ نیست
ایں گرہ در زلف خوباں خوبتر دارد نمود

چوں دل روشن بزلف دلستانے بسپرم
منکہ دانم شمع در شب بیشتر دارد نمود

گریۂ وقت سحر را از تو در دم میخرید
گوہر غلطانِ شبنم در سحر دارد نمود

مینماید از جبیں صبح سیماے اثر
نالۂ سردہ بہ مطلب تا اثر دارد نمود

تا توانی از سفر تحصیل روے تازہ کن
چہرہ خورشید دائم در نظر دارد نمود

دیدہ پر خوں کن چو ساغر تا بوسی لعل یار
چشم من در بزم مستاں چشم تر دارد نمود

غنچہ حب کنج غم را در جہاد آرزو
نقش پہلو ہمچو ترکش در نظر دارد نمود

ہر طرف گوئے سعادت در میاں افگندہ اند
نام اگر داری دریں میداں ہنر دارد نمود

تیرہ دل را شہرتے از اسباب رنگین است و بس
پرِ طاؤس از نمودن بال و پر دارد نمود

خونِ دل **مجذوب** در مژگانِ مستاں خوشنما است
نخلِ باغ عاشقاں ہم با اثر دارد نمود

آتشے دارد اضطراب سپند
بے تپے نیست پیچ و تاب سپند

چہ شود منکران آتش عشق
وارسند از دل کباب سپند

نفس گرم آتشینم ہست
نیستم عاجز از جواب سپند

بکجا میرسد دریں آتش
داد و فریاد بے حساب سپند

تاب آتش نہ کار ہر خام است
چوں نہ خندد و شرر بہ تاب سپند

یک نفس در کنار شعلہ نخفت
کہ نیاید دلم بخواب سپند

آتشِ دل یقیں کہ عقدہ کشاست
ہست این نکتہ در کتاب سپند

نقطہ انتخاب آتش ماست
چشم بد دور ز انتخاب سپند

چشم بد دور از دل **مجذوب**
کیست گویدا گر جواب سپند

معشوق مگو وفا ندارد
عاشق تاب جفا ندارد

عاشق کہ مراد او غرض نیست
کارے بجز از دعا ندارد

آہو چشمے کہ زود شد رام
رامش نشوی وفا ندارد

معشوق کہ شد بہ بوسہ راضی
وابوس کہ بوسہ جا ندارد

خوش دارد گل بکام بلبل
گویا خبر از صبا ندارد

در مد نظر ز چشم بد دور
سروے دارم کہ تا ندارد

خورشید کہ چشم شد سراپا
جز روے تو مدعا ندارد

عمریست کہ خضر ہم دریں راہ
جز شوق تو رہنما ندارد

بے بادہ مکن ہواے گلشن
بے صحن چمن صفا ندارد

غافل مشو از بہار **مجذوب**
پیمانہ کشی قضا ندارد

ایدل ہوس وصل بتاں تا کے و تا چند
این نالہ و فریاد و فغاں تا کے و تا چند

بے زور و زرت کے مے و معشوق ہد دست
از دور بحسرت نگراں تا کے و تا چند

از ہم نہ کنی فرق چرا عشق و ہوس را
نشناختن سود و زیاں تا کے و تا چند

گہ جاہل مستی و گہے عاقل و بیکار
بودن خجل از پیر و جواں تا کے و تا چند

رفتن پے غرزند کساں تا لے و تا کے
مروں ز سراے دگراں تا کے و تا چند

با دیدہ نظر باز و بدل گشتہ ہوس ناک
اس حسرت بیداد نہاں تا کے و تا چند

فریاد ز چاہِ ذقن و طرۂ پر خم
این چاہ و کمند دگراں تا کے و تا چند

در نقش رخ سادہ چو خورشید پرستاں
این محو شدن از دل و جاں تا کے و تا چند

مجذوب دویدن ز پے ماہ جبیناں
اے شیفتہ بازیِ نگماں تا کے و تا چند

مستاں کہ دل بجز مے و ساغر نہ بستہ اند
امید جز بہ ساقیِ کوثر نہ بستہ اند

دلکش تر است سایۂ طوبیٰ و دائم است
زاں دل بہ چترِ شاہیِ سنجر نہ بستہ اند

ہر شب ستارگان بتو چشمک ہمی زنند
یعنی بآبروے کسے ور نہ بستہ اند

مستاں کہ دیدہ اند وفا نیست با دورو
چوں سکہ دل بدوستیِ زر نہ بستہ اند

شیر افگناں خصم سوار پیادہ رو
دل ہمچو زیں بہ پشت تگاور نہ بستہ اند

رمز آگہاں حکایت دل سر نہ کردہ اند
تا قصہ تمام سمندر نہ بستہ اند

آں شب کہ میدہند دولت را دو چشم باز
مردانہ شو کہ باز ترا پر نہ بستہ اند

غافل مرو بدست دعا حلقہ بزن
رسم ادب نکوست بگو در نہ بستہ اند

طرفے نہ بستہ اند ز عمر دراز خویش
آناں کہ دل بزلف معنبر نہ بستہ اند

ملک بقا ز ملک فروشانِ این دہ است
تہمت بنام خضر و سکندر نہ بستہ اند

بازی مکن کہ از پے بازیچۂ فریب
این طاق ہفت قبۂ ششدر نہ بستہ اند

افتادہ شو کہ اصل طلسمات عالمے
خود را شکن کہ از تو عجب تر نہ بستہ اند

مجذوب بادہ نوش کہ مستانِ ہوشمند
امید جز بساقیِ کوثر نہ بستہ اند

جمالِ یار کہ تابِ نگاہ خود دارد
دلے چو آئینہ را در پناہ خود دارد

چرا بدست نیارد دلے چو آئینہ را
بتے کہ تاب رخے ہمچو ماہ خود دارد

نظر بآئینہ دل نثار خوں نکند
بتے کہ چشم نیاز از نگاہ خود دارد

چرا اعتماد بزلف کجت اسیراں را — که چشم معذرت از بیگناه خود دارد
چرا بدست نیارد دل پریشاں را — تپے که دست بزلف سیاه خود دارد
شدیم خاک و ہنوز آں سوار شاه شکار — غبار خاطرے از گرد راه خود دارد
به همت سر زلفت باد رج ماه گذشت — سرم که رخصت پابوس شاه خود دارد

سزد که بر دل **مجذوب** خود ببخشائی
که اعتراف بعجز و گناه خود دارد

یارب دلم از درد تو بیکار نه گردد — بیمار غم عشق تو بیمار نه گردد
چوں دام بصد دیدهٔ حسرت جهد از خاک — صیدے که بدام تو گرفتار نه گردد
بے پرتو خورشید نشد ذره نمایاں — خورشید چرا گرد تو بسیار نه گردد
تا زند گدایان تو بر سلطنت خویش — مسکین تو غمگیں نشود خوار نه گردد
آں منکر بے دین که دلش منکر عشق است — یارب دلش از درد خبردار نه گردد
گر سنگ شود منکر غوغائے قیامت — آں روز محال است که بیدار نه گردد
آں را که نظر بر نظر لطف خدا نیست — از منت ایں خلق سبکبار نه گردد
آتش به حجاب بدن خاکی خود زن — تا خاک تو در راه تو دیوانه نه گردد
پروانه ثابت قدمی باش که چوں شمع — گر سر رودش از سر اقرار نه گردد

مجذوب سر رشته اخلاص نگهدار
تا رشتهٔ تسبیح تو زنار نه گردد

کلبهٔ احزان من بزم وصال تو باد — دیدهٔ حیران من محو جمال تو باد
نور کلام مجید تا بجهاں روشن است — سورهٔ فتح مبین آیهٔ فال تو باد
شاهی کونین را با تو بود اتحاد — عاقل و دیوانه را رشک محل تو باد
عمر مسیحا و خضر باد بکام لبست — چشمهٔ حیوان ما لعل زلال تو باد

دور شود جور تو از دل و جانِ رقیب ۔ لطف تو با این کمال نقص کمال تو باد
گنج غمت را نشان در دل ویرانِ هند ۔ این دلِ معمورِ من وقفِ خیال تو باد
شاہجہاں کو بشو والی ہندوستان ۔ مردمک چشم من دانهٔ خالِ تو باد
طرزِ خیال تو کرد عیش بخوبان حرام ۔ آفتِ جادو وشان سحر حلال تو باد
چون شرف آفتاب خلعت نوروزی است ۔ دور فلک تا بود گردش سال تو باد

گر دل مجذوب من وقفِ خیال تو شد
جان و دل و دینِ من مال تو بالِ تو باد

ساقیا روی بهار تو مبارک باشد ۔ باده پیش آر که کار تو مبارک باشد
لب پیمانه بلب گیر و صراحی به کنار ۔ تا بما بوس و کنار تو مبارک باشد
چشم میخانه نشینان برخت روشن باد ۔ روز نوروز دیار تو مبارک باشد
سر و جان و دل و دین آنچه مرا مقدور است ۔ جان من بهر نثار تو مبارک باشد
در دولت هست که یکدل ز کمندت نه جهد ۔ شاه من عزم شکار تو مبارک باشد
گر کنی لطف که در میکده تحویل کنم ۔ همه ایام دیار تو مبارک باشد
دیده و داد یداسیران بدولت کرده خطور ۔ لطف بیحد و شمار تو مبارک باشد
نیت خیر و دل صاف بدست آر چو صبح ۔ تا به عالم همه کار تو مبارک باشد

با تو مجذوب جنون دوش بدوش از زانی
شاهِ من فصلِ بهار تو مبارک باشد

امشب که بے تو جلوهٔ مے ساز بود ۔ بے نور تر ز جبهٔ کاہل نماز بود
در اشتیاق بزم وصالت بنام نیک ۔ چشمم بروی ساقی و گوشم به ساز بود
تا گاه صبح گشت و تو مستان چو آفتاب ۔ از در در آمدی و در فیض باز بود
من همچو آفتاب پرستان ز دیدنت ۔ مشغول سجده گشتم و وقت نماز بود

گفتی بنوش جام صبوحی و شکر کن
کز طاعت من و تو خدا بے نیاز بود

آمد بہ بزم و نور فشاں شد چو آفتاب
رخسارۂ کہ پردہ نشیں ہمچو راز بود

شکر خدا کہ ایں دل نا شکر بیقرار
شد صاف و دیدہ کز چہ سبب گداز بود

روشن دلم ز پرتو ماہے کہ سالہا
لطف خدا حصار و مقامش حجاز بود

اقبال یار و طالع مجذوب کرد کار
چوں نیتش بجز خدا کار ساز بود

بیم شکستہ بود دل ارششں نیاز بود
تا بود کار بندۂ او ہم نیاز بود

نز دیک و دور دلبر و دشمن گداز شوخ
وحشی و رام دلشکن و دل نواز بود

ساقی بیا کہ دولت محمود غزنوی
شیرازہ داشت تا سر زلف ایاز بود

چشمم بروے ساقی و دستم بزلف یار
گوشم بقول مطرب و ہوشم بساز بود

رفتم بہ سیر صومعہ و از ہجوم عام
دیدم کہ جانماز بجائے نماز بود

گشتم رواں بکوے خرابات یافتم
آبے کہ آتش طمع و حرص و آز بود

حیرت مکن کہ طالع من از چہ کار کرد
مجذوب بے نوا و خدا کار ساز بود

کام دل غیر از کجا بد ہد
مطلب بندہ را خدا بد ہد

بکسے عجز کن کہ قدرت او
مطلبت را بمد عا بد ہد

دل خود را بدست آنکس دہ
کہ تواند بدل صفا بد ہد

حرز خود کن دعائے شاہی را
کہ نجاتت ز ہر بلا بد ہد

ہمت مے فروش را نازم
کہ کفش کام ہر کرا بد ہد

زاہدے کو کہ یک پیالہ شراب
از سر رغبت و رضا بد ہد

در میخانه روز و شب باز است — بخت توفیق تا کرا بدهد
میکنم توبه گر کسے باشد — که مرا توبه بے ریا بدهد
رو دهد عیش اگر لب ساقی — مژدهٔ عیدی بما بدهد

همچو **مجذوب** هرچه خواست دولت
از علیؑ خواه تا خدا بدهد

اے خوش آں ساعت که یارم از سفر پیدا شود — دیدهٔ بختم بروے صبح دولت وا شود
صبح دولت روز عشرت چشم روشن روئے یار — باز یکجا بر رخم درہاے رحمت وا شود
گنج باد آورد آن باشد که سازم خویش را — من سراپا چشم و یار از گرد ره پیدا شود
از براے فال می بوسم لب پیمانه را — با لب لعلت تلافیها اگر یکجا شود
در خم افلاک از آں شادم که در دور حساب — بار اول ایں گره از کار مردم وا شود
ساقیا چوں حشر هر کس با رفیق و یار اوست — مے بده تا حشر من با ساغر و مینا شود
غصهٔ دنیا بقدر مال دنیا مے دهند — کام عشرت خواجه را تلخ است اگر دریا شود
تا نباشد همت عالے و استغناے او — هر نگارے کے حریف عشوه زیبا شود
گو خوش آوازیکه خواند ایں غزل را در عراق — تا زهر بیتش غم دل کوه کوه از جا شود

میتواند چشم از عیب و زباں از خبث بست
هر که چوں **مجذوب** بر عیب خود بینا شود

کے وعده هاے وصل تو از یاد میرود — کے ذوق شادی از دل ناشاد میرود
حسن تو از خط تو یکے در هزار شد — کے آب و رنگ حسن خداداد میرود
سودائے عشق دوست کسود است از زیاں — اینجا شکار از پئے صیاد میرود
سر رشته شمار نفس را نگاه دار — عمر عزیز تست که برباد میرود
ناچار میرود اگر شاه و گر گدا است — درویش بے علاقه یقیں شاد میرود

اندیشه نیست ناله شب راز راه دور
بیدار شو که فرصت فریاد میرود

هرچند در کف قلم اختیار هست
حرفے ز نقطه ریزی استاد میرود

یکجوے شیر تا بر شیریں کند رواست
صد دجله خوں ز دیدهٔ فرهاد میرود

صد سال اگر جهاد مشقت کشیدهٔ
دور شگفتگی همه از یاد مے رود

مجذوب خود سرا ز پئے حافظ نمی رود
ایں راه از کرامت استاد میرود

نالهٔ مستانه ام بخت مرا هشیار کرد
هاے هاے گریه ام ایں خفته را بیدار کرد

کوکب بختم مقابل شد سحر با آفتاب
دیدهٔ شب زنده دارم روبروے یار کرد

خاطرم از جانب زلف پریشاں جمع بود
خسته ام را چوں علاج آں نرگس بیمار کرد

نکهت زلفت صبا را کو بکو آشفته ساخت
آب و رنگ عارضت خوں و لعل گلزار کرد

آسماں کے میتواند شد نقاب آفتاب
چوں تواند صاف دل مهر ترا انکار کرد

عشق هم شد دو آه و اشک سرخ و رنگ زرد
حسن چوں خود را برنگے هر زماں اظهار کرد

دل ز یک نظاره کردن سالها در خوں نشست
با دلِ من هرچه کرد ایں دیدهٔ خونبار کرد

هرچه پیش آمد دریں وادی جنوں از پیش برد
در گشاد کارها بیکاری ما کار کرد

شورش دیوانه را از طعنهٔ مردم چه باک
موج دریا را بسوهاں کے تواں هموار کرد

ما ز عیبِ دیگراں بر عیب خود بینا شدیم
دشمنی با دوستی هم در حق ما بسیار کرد

بر رخ **مجذوب** درها از نظربازی کشود
دیدهٔ من هرچه کرد از دولت دیدار کرد

خونِ افسرده شد آں دل که به قاتل نرسید
ماند در خاک شکارے که به بسمل نرسید

کشت ما را که درو برق کند کار سهیل
تا بسیلاب ندانیم بحاصل نرسید

کشتی اهل جنوں تخته تعلیم فناست
تا بگرداب نیفتاد بساحل نرسید

بسکہ ارباب جنوں محو تماشا شدہ اند — خبر از عشرت دیوانہ بغافل نرسید
عقل چوں نقش قدم تا برہ افتاد افتاد — کس بسر منزل وحدت بہ دلائل نرسید
طے ایں مرحلہ ہا در گرو بیداری است — کس دریں بادیہ در خواب بمنزل نرسید
تا دلت خوں نشود گریہ اثر ہا نہ کند — فیض کمتر و بداں میوہ کہ کامل نرسید

جرم مجذوب وصالے ز پے ہجر تو نیست
زانکہ آفت بتو از زہر ہلاہل نرسید

حرفے بچمن از غم آں نوش لب افتاد — از آتش دل غنچہ بگرداب تب افتاد
با آنکہ سراپائے تو خوں کردہ دلم را — فریاد ز خالے کہ بآں کنج لب افتاد
در پردہ گذشتی بسراپردۂ دل ہا — ہر کس بخیالے ز رخت در عجب افتاد
جز لطف خدا در نظر ما سببے نیست — اینست کہ بر ما نظرش بے سبب افتاد
مجنونِ تو چوں گرد علائق ز خود افشاند — اول قدمش اصل و نسب از حسب افتاد
گفتی کہ دنیائے دنی کیست دنی تر — آں دل کہ بدام ہوس ابن طلب افتاد
جا در ہمہ دل کرد کسے کو ادب آموخت — از طاق دل افتاد اگر بے ادب افتاد
دریاب کہ عمر تو بغیر از نفسے نیست — صد سال اگر کار تو ہر روز و شب افتاد
حیرت مکن از صاعقۂ باد تکبر — گر خرمنِ آتش بدل بولہب افتاد
روزیکہ در قسمتِ اسباب کشودند — عیش و طرب و فیض و فراغت بہ شب افتاد

مجذوب تو مردانہ گذشت از سر و جاں خواست
آں روز کہ مستانہ براہ طلب افتاد

شبے در انتظار صبح بودم ماہ پیدا شد — بدل گفتم خوشا حالت کہ پیک شاہ پیدا شد
شتابان از پئے مشتری ہم نقد جاں برکف — چناں آمد کہ گوئی یوسفے از چاہ پیدا شد
زمانے زہرہ ہم بازی کناں مست دو دست افشاں — بچشم خوشنما از مشتری و ماہ پیدا شد

هنوز از مشتری و زهره و ماهم نظر بر بود
که صبح خنده روئے وصلتم ناگاه پیدا شد

همان ساعت بآب دیده تجدید وضو کردم
که دائم از وضو فیض دل آنگاه پیدا شد

ز قد قامت به نیت بسته دل افراختم قامت
که دیدم دائم از الله اکبر راه پیدا شد

ز الحمد و رکوع و سجده شد کام دلم حاصل
به تسلیم شهادت چوں سلام الله پیدا شد

دعائے صبح تا شد مستجاب از سجدهٔ شکرم
جمال آفتابم از افق ناگاه پیدا شد

بکام دل ادائے سجدهٔ شکر خدا کردم
بحمد الله غم دل کم شد و دلخواه پیدا شد

شب هجراں شد و نوروز وصلم رخ نمود آخر
بهار عالم آرا از پے دے ماه پیدا شد

ز شبهائے دراز غم نشد دل تنگ امیدم
مگو کام دلت با همت کوتاه پیدا شد

تعجب نیست از لطف شهاں و همت پاکاں
اگر در خانه درویش شاهنشاه پیدا شد

سرافرازی درین ده رتبه افتادگی یابد
بدنبال دل درویش رفتم شاه پیدا شد

خجل بود از رفیقاں همت **مجذوب** مدتها
بحمد الله که مقصود دل آگاه پیدا شد

دل گواهی میدهد البته یارم میرسد
اضطرابم بیش شد بیشک نگارم میرسد

عمر هجر آخر شد و صبح وصالم رخ نمود
دیگر از غم غم ندارم غمگسارم میرسد

باغ فیض از شش جهت میکشاید بر رخم
بلبل شوریده ام فصل بهارم میرسد

لشکر غم از تزلزل در میان افتاده است
دیده ام کز گرد ره چابک سوارم میرسد

خوشدلم اما دل خوں گشته ام خوں میشود
تا دل آرام دل امیدوارم میرسد

چوں فراموشم نگردد شکوه‌ها بے حساب
کاں دوائے درد بے حد و شمارم میرسد

ماه را در خواب دیدم خوش بسرعت می‌شتافت
تا شدم بیدار دیدم پیک یارم میرسد

دولت دیدار او حاصل بسعی گریه شد
حاصل این حاصل بچشم اشکبارم میرسد

تا گدائے درگهت گردیده ام از هر کنار
مژدهٔ شاهی بگوشم از هر کنارم میرسد

آمد وئے بزم نوشانوش شاہاں چوں کنم
منکہ از غیب ایں شرابِ بےخمارم میرسد

بے نوایم کرد ساز ارغنون و تار چنگ
زور دل بر نالۂ شبہائے تارم میرسد

بر سر کارم نیار و طعنۂ بے کاریم
با جنونم ہست شرطے وقت کارم میرسد

آب چشمم گنج گوہر باشد و دریا کنار
گر بگویم حاکم دریا کنارم میرسد

صبر کردی سالہا **مجذوب** بیتابی مکن
دل گواہی میدہد البتہ یارم میرسد

ظاہر از بندہ حرفے با تو پنہاں گفته اند
گوش کن من ہم بگویم آنچه ایشاں گفته اند

گفته می باشند در پشت فلانی عاشق است
بیش از انت دوست میدارم کہ اینہا گفته اند

والہ و شوریدہ و بیباک و مست و عاشقم
تا چہا از ذرہ با خورشید تاباں گفته اند

آنچه از زلف درازت گفته اند از حال من
خاطرم جمع است میدانم پریشاں گفته اند

گر ہمی گفتند در مستی مدارش حرف تست
از لبت دیگر چرا پرسم چه عنواں گفته اند

گوہر سگز سفته اند از گریہام در پیش دوست
اشتیاق بیدلے پیش جاناں گفته اند

بیدلے گفتند لاف جانفشانی میزند
از زبان مور حرفے با سلیماں گفته اند

گفته اند از آستانت سر نمی سازد جدا
از وفائے خاکساری پیش سلطاں گفته اند

دوست با اہل غرض **مجذوب** صاحب لطف نیست
محض خیر ماست حاصل آنچه یاراں گفته اند

باز را ہم بدر خانہ خمار افتاد
گذرم باز بآں مخزن اسرار افتاد

جام مے در نظرم چوں گل شاداب نمود
نگہم باز بآں گلشن بے خار افتاد

شکر صد شکر کہ در حلقۂ مستانِ جنوں
نذر دیوانگیم باز بہ ہر کار افتاد

کز مئے غنچہ نازم کہ بافسوں لبش
آب آتش شد و بر جانِ خریدار افتاد

روشن آں آتش گلگوں کہ غم دل را سوخت
خنک آں آب گوارا کہ بہ بیمار افتاد

باده نوشانِ خرابات مگو کم کارند
فرصت عیش بدست همه بسیار افتاد

چون تو اے شیخ بسے منکر مے را دیدم
سبحه بگسست و ردا گم شد و دستار افتاد

به تکبر مگذار از در میخانهٔ عشق
که بایں در همه را در همه جا کار افتاد

همه را در رهش افتادگی در کار است
هر که هموار نیفتاد بآزار افتاد

برهمن را مگر از زلف بتان نیست خبر
که بکارش گره از حلقهٔ زنار افتاد

از در میکده **مجذوب** بجائے نروی
بارها بر در میخانه مرا کار افتاد

مژده اے دل که فلانی ز سفر می آید
رفت اگر عمر گران مایه دگر می آید

محفل دیده بیارا ے که آں ماه جبیں
از همه چارده آراسته تر می آید

دیده بگشاے که رخسار غبار آلودش
آفتابیست که از ابر بدر می آید

خرم آں دل که خراماں بر او دلدارش
روشن آں چشم که یارش ز سفر می آید

گر شبے از ته دل ناله کنی تا به سحر
غم ایام تو البته بسر می آید

ناله کن ناله که از ناله اثرها دیدم
گریه کن گریه که مطلب به اثر می آید

بے نمِ اشک چه حاصل ز گلستانِ امید
ایں گلستان به همیں آب به بر می آید

بے جفا گوهر مقصود مرادت نه دهند
گریه آنست که با خون جگر می آید

به همان یک نظر لطف که اول دیدم
کافرم گر دو جهانم به نظر مے آید

بهرِ بازار قیامت زر نقدے بکف آر
ورنه در خواب بدست همه زر می آید

همچو **مجذوب** گرت صبر و تحمل باشد
غم دل میرود و یار به بر مے آید

آناں که به فکر اعتبارند
در دیدهٔ اعتبار خوارند

در بحر فنا حباب چندے
در بند لباس مستعارند

بد باطن و خوش برون و بے خبر
چوں سکۂ قلب بد عیارند

ایں طرفہ کہ ایں گروہ چرا ر
افتادہ بدام در شکارند

شاد اند ہمیشہ در صدا اند
مستند و ہمیشہ در خمارند

شاد اند ز مردنِ خلائق
از مردنِ خود خبر ندارند

چوں پردہ ز روے کار افتد
خواہی دیدن کہ در چہ کارند

واسست اگرچہ دانۂ زر
طوبی اگرو و اگر بکارند

خرم دل انکساں کہ باہیچ
ہر لحظہ دلے بدست آرند

مجذوب چہ لازم است گفتن
رسواست کہ خلق در چہ کارند

سینۂ صافاں ز غمت چشم تری یافتہ اند
پاک بیناں ز نگاہت نظری یافتہ اند

طوطیاں از لب لعلت شکری یافتہ اند
نکتہ سنجاں ز کلامت گہری یافتہ اند

نکتہ سنجاں کہ ز حرفت شدہ استاد ہمہ
اہل جیب اندوز سیمرغ پری یافتہ اند

ہوشمنداں کہ در آئینہ دل حیران اند
ہر دم از پرتو حسنت نظری یافتہ اند

آنچہ نام طرب افزاست چوں نام خداک
تا گذشتہ است بدلم اثری یافتہ اند

نیست مستانِ ترا داہمہ از رند جزا
چہ تواں کرد ز لطفت خبری یافتہ اند

ہیچکس در رہِ وصف تو بپایاں نرسید
اینقدر ہست کہ راہ سفری یافتہ اند

خرم آنانکہ ملایک صفت از مژدۂ طوف
ہر نفس از طلبے بال و پری یافتہ اند

آنچہ در خواب بہ بینند شہاں یک نظرش
دُرو نوشاں بدعائے سحری یافتہ اند

دادہ صد مایہ اجابت بدعا دست بدست
نیم نانے کہ گدایاں ز دری یافتہ اند

نظر عاقل و مجذوب بخاک در تست
خرم آناں کہ ازیں در نظری یافتہ اند

ساقی بیا کہ غنچۂ دل پا تو وا شود
یارب وجود فیض رساں بے بلا شود

بیگانگی نکن کہ نظر بر سلوک ما
بیگانہ آشناست اگر آشنا شود

رو از نگاہ آئینہ رو منحرف مساز
آئینہ رو بروچو شود خوشنما شود

آہن ربا بسنگ دلانست حرف خیر
ایں دانہ گر بسنگ بکاری دعا شود

گفتی زخطِ جام چہ تحقیق کردۂ
اول ہمیں کہ مست یقیں بے بہا شود

ہر روز آسماں پئے تمہید دیگر است
تمہید روز حشر اگر تا چہا شود

آب بقا محبت شاہ ولایت است
ایں اعتقاد ہر کہ ندارد فنا شود

امید گاہ ما در دولت سرائے اوست
فیروز طالعے کہ بریں در گدا شود

مجذوب وا راز تہِ دل یا علیؑ بگو
تا مطلبت حوالہ بلطفِ خدا شود

مژدہ اید ل کہ صف لشکر غم برہم خورد
خبر فتح بگوشش ہمۂ عالم خورد

بر جبینِ علم طالع ما نام کہ بود
کہ نسیم ظفرش آمد و بر پرچم خورد

ایں نسیمِ چمنِ لطفِ سلیماں حشمے است
کز درش راتبہ جن و ملک و آدم خورد

از غم عشق تو ایں تجربہ ام شد حاصل
کہ دریں عرصہ غم ہر دو جہاں ہم خورد

ایں نسیم از نجف اشرف آں شاہ ہد است
کہ بہ تسلیم درش پشتِ فلک ایں خم خورد

نیش غافل و آسودہ زبد مستی چرخ
کہ بیک عربدہ اش مجلس جم برہم خورد

پورِ دستاں بدر خیمہ ہمیں حرف نوشت
رستم زال جہاں خورد جہاں رستم خورد

من مجذوب و غم عشق تو و خاطر جمع
شکر صد شکر کہ غمہائے دگر برہم خورد

سائبان فتح و نصرت بالِ اقبال تو باد
قاف تا قاف جہاں در سایۂ بال تو باد

چوں سپہ سالار اقبالت زند را سے ظفر
سورہ انا فتحنا آیہ فال تو باد

همت شاہانہ بر تسخیر دلہا بستۂ
تا نشنید شاد و خوش نوبت سلطانی بہ تخت
شمسۂ ایوانِ عزت تاج اقبال تو باد
سر گذشت طور سینا سر گذشت تخت نشست
عین و غین و لام ذلت غل بد خواہ تو شد
سین سہم و دال دہشت بند راہ خصم نشست

از دعائے خیر لشکرہا ز دنبال تو باد
دور گردوں بر مراد گردش سال تو باد
صنعۂ اوج سعادت تخت اجلال تو باد
قصۂ آب بقا مستقبل حال تو باد
فائے فتح و نون نصرت فن خوشحال تو باد
حائے فتح لام دولت حلِ اشکال تو باد

همت و اخلاص ما مجذوب بال شوق نشست
نشئہ توفیق دائم قوتِ بال تو باد

بشنو از من سخنے کز غمت آزاد کند
بہتر از طاعت صد سالۂ درویشاں است
ذوق سربازی شیریں چو نشد بر سر عشق
کے شود صوفی جاہل خجل از وجد و سماع
غرضِ دوست ہمیں است کہ آخر ہمہ را
دل با وہ کہ ترا جا بدہد و رہمہ دل
از دعائے ہمہ آں طفل شود برخوردار
یا علیؑ گویم و ایمن شوم از قہر عدو

بہ یقین شاد شود ہر کہ دلے شاد کند
نیم ساعت کہ شہنشاہ در و داد کند
قصد فرہاد ہماں تیشۂ فرہاد کند
بے حیا را ہنر آنست کہ فریاد کند
بہ کرم بندۂ خود نساز دو آزاد کند
صید او شو کہ دولت بخشد و صیاد کند
کہ دعائے پدر و مادر و استاد کند
کہ بیک مژدۂ رحمت ہمہ را شاد کند

بخت بیدار تو مجذوب ہماں ہمت نشست
تا چہا ہمت ایں بخت خدا داد کند

عقل چوں مشغول شد خود شہر زنداں ساختند
تا خدا تا شد ازاں غافل کہ کارش با خلاست
آسماں پیچید بر خویش و اجل بر خندہ زد

چوں جنوں از خود بتنگ آمد بیاباں ساختند
گرد از دریا بر آورد و طوفاں ساختند
ہر کجا طاق و رواق و کاخ و ایواں ساختند

کرد آتش سرکشی شیطاں ز آتش شد پدید — خاک چوں افتادہ شد از خاک انساں ساختند

تا دریں درگاہ بے درماں نباشد ہیچ درد — درد عاشق را بحکمت عین درماں ساختند

کیمیا را کسب از ایشاں کن کہ در گنج مراد — خونِ دل را با قناعت آب حیواں ساختند

ہر کجا کردند دل را مخزنِ اسرار عشق — دیدۂ بیدار عاشق را نگہباں ساختند

رہروانِ راہ دل مجذوب پیش امتحاں
با توکل ہر چہ مشکل بود آساں ساختند

ہیچ دل معشوق ما را رام نتوانست کرد — ہیچ جا آں طفل شوخ آرام نتوانست کرد

سرو لافِ دلبری برداشت اما در چمن — ہمسری با سرو من یک گام نتوانست کرد

در جہاں فرہاد نام بے ہنر بسیار ہست — کارِ شیریں را کسے با نام نتوانست کرد

عشق را داد خدائی داں کہ فکر ہر گدا — پادشاہی با خیالِ خام نتوانست کرد

آسماں ہم حلقۂ تنگی بود از دام عشق — ہیچ دانا سر بروں ازیں دام نتوانست کرد

حیرت دیوانہ فکر شیشہ و آئینہ نیست — از تماشا قسمتِ ایام نتوانست کرد

جام جم ہم نور دولت داشت ہم تدبیر عقل — وقت رفتن چارۂ جم جام نتوانست کرد

صاف گشتن از ریا مجذوب آساں نیست
ایں ہنر جز رند درد آشام نتوانست کرد

از تماشائے جمالت باغِ رضواں ساختند — ایں خبر شد پہن در عالم گلستاں ساختند

پیش ابروے کجت کردند طرح قبلہ راست — نسخہ از روے خوشت بردند و قرآں ساختند

گرد راہت شد فلک کردند قدرش را بلند — خاک پایت شد زمیں بردند و انساں ساختند

بارگاہِ عزتت را آسماں شد آستاں — آستانت پاسباں ہمخواست کیواں ساختند

تا نباشد منکر روز قیامت ہوش ما — سرو قدت را بصد تمکیں خراماں ساختند

از سرِ جاں بے سبب برخاستن آساں نبود — لعل خندانِ ترا شیریں تر از جاں ساختند

تاشود روشن بعالم حجت اقبال ما | ذرۂ مہر ترا خورشید تاباں ساختند
تاعیاں گردد کہ انگشتر سلیمانی کہ یافت | بہر سلیماں ترا تخت سلیمانی ساختند
پرتو افگن شمع رخسار تو شد بر نخل طور | تا چراغ بخت موسیٰ را فروزاں ساختند
سجدہ ہا کردیم ما روزیکہ در سرکار دوست | خلعت مہر شما را نور ایماں ساختند

وعدہ شد ہر بیت را مجذوب بیتے از بہشت
درہماں مجلس کہ حسّاں را ثنا خواں ساختند

لب لعل تو کار بادہ کند | نعمت را خدا زیادہ کند
نیک خواہت سوار دولت باد | دشمنت را خدا پیادہ کند
سرفرازی ہماں بود کہ کسے | خویش را در رہت فتادہ کند
سرّ حکمت ازاں زباں بشنو | کز لب جام استفادہ کند
کردہ ایم استفادہ از لب جام | کہ تواند بما فتادہ کند
سادہ تو چیست مے کہ صحبت او | سینہ را از نفاق سادہ کند
ہر کہ در سینہ کیں نگہدارو | مرضش را خدا زیادہ کند
فیض صحرائے دل شکار کسے است | کہ سگ نفس را قلادہ کند
حج اکبر زیارت نجف است | نیک بختے کہ ایں ارادہ کند

بہ نجف باز میروی مجذوب
دولتت را خدا زیادہ کند

اتمام ردیف دال باقی تای زیر طبع

گفت شخصے بشاہ اسمٰعیل | کے فلک تخت و آفتاب کلیل
شاہ گفتا کہ با ہزار شرف | بود او نیز از سگان نجف
ہر کرا نشۂ وفا از لیست | ہمچو مجذوب از سگان علیست

متفرقات و قصاید و مثنوی

اقبال چوں بلند ہدایت رفیق بود — کردیم باز در نجف و کربلا نزول
تاریخ جستم از خرد آسماں نورد — گفت اے بعقل و تجربہ سرکردۂ عقول
تاریخ سال بینش زیارت قبول شد — امسال ہم بگو کہ ـ زیارات شد قبول
۱۰۶۱ھ

مشورت با عقل کردم از پئے تاریخ گفت — حج بیت اللہ چوں کردی بیاب اللہ رد
دل نجف را قبلہ کرد و جاں ز ہجر کعبہ سوخت — در تمامی اشتیاق و جاں سراپا در گرد
۱۰۶۱ھ

آسماں را سجدۂ خاکِ درت مدہوش کرد — روز و شب را طوف ایں در کربلا بے ہوش کرد
گر بود در حشر گردے بر جبیں از در گہت — ہفت دوزخ را تواں با آبرو خاموش کرد
آبرویت کرد آتش را گلستاں بر خلیل — خضر ہم روزے بیادت جام آبے نوش کرد
تا حد ابر دوستانت کرد کوثر را سبیل — آب حیواں از خجالت شمع خود خاموش کرد
منت خاک درت تنہا نہ بر ہر دیدہ است — دیدہ با ایں سرمہ دل را صاف صاحب ہوش کرد
آنکہ چوں مُہر نبوت ہمچو [illegible] بر دوش داد — شاہیت را در خور عزت سر [illegible] دوش کرد
بسکہ پیغمبر بخود بالید بر معراج رفت — چوں تو سروے تربیت در گلشن آغوش کرد
پاک گوہر نیست ہر کس لعل را ہدایت نکرد — ایں نصیحت را صدف در بحر در گوش کرد

عزتش را دید واجب ہمچو خاک کربلا

ایں غزل را از لب مجذوب ہر کس گوش کرد

شمع دین و محفل دلہا فروزاں از تو شد — راہِ گنج علم پیغمبرؐ نمایاں از تو شد

صبح صادق روشناس عالم از نور تو گشت — آفتاب شرع پر ہر ذرہ تاباں از تو شد

باغ قرآں را زبانِ خوش بیانت شد کلید — روحِ ایماں تازہ چوں گلہائے قرآں از تو شد

تا قیامت از حدیثت میتواں گلچیدہ رفت — ہمچو روئے دوستاں عالم گلستاں از تو شد

نور علم دین بر ایوانِ فلک تابندہ است — در زمیں تا محفل دلہا چراغاں از تو شد

کردۂ از نور خود روشن چراغ علم را — خضر ہم دل زندۂ ایں آب حیواں از تو شد

چوں جمال صبح کز خورشید یابد روشنی — بر جبینِ دل ہویدا نور ایماں از تو شد

بہر ایجاد تو الفت شد میانِ روح و تن — آشنا موج نفس با چشمۂ جاں از تو شد

آفتاب از دولت مہر تو عالم را گرفت — شد جہاں ملک سلیماں چوں سلیماں از تو شد

ہفت دوزخ در کمیں می آرزش آخر بدست — ہمچو شیطاں کے تواند خصم پنہاں از تو شد

ہر چراغ کز تو روشن شد بعالم روشن است — مہر رخشاں روشناس مہر تاباں از تو شد

شہرت مجذوب از مدح تو عالم را گرفت
پر تعجب نیست گر مورے سلیماں از تو شد

اے درخشاں آفتاب لطف از سیمائے تو — شاہراہ شرع روشن از فروغ رائے تو

بر فلک شد جعفر طیار از ہم نامیت — صبح صادق ہم بخود می بالد از بالائے تو

در امامت چوں میانِ روز بودی درمیاں — آفتاب شرع روشن تر شد از سیمائے تو

عرش مہ ایوانِ عزت برتر از کرسی نشست — تا کہ باشد چوں دل پاک پیمبرؐ جائے تو

تا بفرمانِ خدا محکوم حکمت گشتہ است — آسماں ننشیند از پا تا چہ باشد برائے تو

چوں نو قد سازی علم محشر صف آرائی کند — ایں سرافرازی قیامت زپس از بالائے تو

تا نفس را موجۂ دریائے رحمت کردۂ — پر ز عنبر شد جہاں از مژدۂ فردائے تو

کے دہد صبح سعادت مشرقِ دل را فروغ — تا بینا بد روشنی از آفتاب رائے تو
کے تواند شد بروں از کوچۂ دشنام لعن — تا جہنم گردد و خصم غمیں سیمائے تو

کردہ مدحت نورِ چشمِ اہلِ دل **مجذوب** را
در نظرہا کردہ جا پیوستہ خاکِ پائے تو

تا ملایک از رخت دلہا منور کردہ اند — ہمچو قرآں سر بسر وصفِ توازبر کردہ اند
صبح صادق را پئے خورشید باشد جلوہ ساز — ہر دو از یک نور عالم را منور کردہ اند
آفریں بر قدرتِ خود میکند عرش آفریں — تا ترا بر مسندِ تمکیں مصدر کردہ اند
ساکنانِ قدس پیش از کعبہ در عرشِ مجید — ہر طوافت را بچندیں حج برابر کردہ اند
عرش را نور ہمیۂ زیب دیگر دادہ است — تا ترا زیبندۂ جائے پیمبر کردہ اند
علم و دانش چوں نباشد معجزِ پیغمبراں — دفترِ فضلِ ترا از بر سراسر کردہ اند
تا شدی بر تختِ عزت دامنِ افلاک را — از نثارِ مقدمت پُر در و گوہر کردہ اند
گر بروئے پادشاہاں از درت درہا کشود — خاکساراں ہم زر کیمیا ازیں در کردہ اند
ہمچو خاکِ درت بر دشمناں ہم روشن است — امتحاں ایں سرمہ را کوراں مکرر کردہ اند
کے کند کار جہنم لعن اگر آتش شود — از برائے دشمنت تمہید دیگر کردہ اند

ہمچو زر **مجذوب** عزت یافت از مدحِ شما
خاک را بسیار از مدحِ شما زر کردہ اند

بقیہ اشعار قصاید کرم خوردہ ہیں۔ غزلیات و مثنوی وغیرہ مکمل

اے شدہ محبوسِ دامِ آرزو — نیست چیزے جز گرہ در دامِ او
ایں ہمہ موجِ سراب است آب نیست — تا نہ بینی بد نگو بنگر نکو
ہیچ باشد از برائے ہیچ ہیچ — ایں ہمہ فکر و تلاش و جستجو

گر جہاں پر باشد از آب حیات / ہر نفس دست از حیات او بشو
کے دہد آبت چو تنگ حقہ باز / سرنگوں ہر چند باشد ایں سبو
آنچہ ہستی آنچناں بنما کہ ہست / خصم یکرو بہتر از یار دو رو
ظاہر و باطن خبرہا مے دہد / بے خبر دل باخت انگہ رنگ و بو
ایکہ ہمت بستۂ در راہ دل / تا توانی ہمت از دلہا بجو
دل بدست آور نہ دلہا را بدرد / تا دعا خیزد بجائے آہ ازو
سیر دل کن نے ہوائے کشت و باغ / رنگ و بوئے غنچہ را از دل بجو
رنگ و بوئے گل دو روزے بیش نیست / دل بدست آر زیں چیں گلہا ازو
کار با یک رنگی و بوئے وفاست / مرد را رنگین کند ایں رنگ و بو
گوش بر فریاد آں واعظ مکن / کز مریداں دانہ سازد دام او
حرف آں واعظ اثر دارد کہ ہست / با دلش تاثیر بیش از گفتگو
روشنائی دل بدل بخشد نہ وعظ / زنگ را صیقل بر دنے شست و شو
عیش خواہی عشقبازی پیشہ کن / تا دہد عیش تو سیلے تمہید رو
عاشقاں را عیشہا رو مے دہد / بے ندیم و مطرب ہنگامہ جو
سرگذشت دہر را از بیش و کم / بشنو از دیوانہ ہائے راست گو
بیش یا کم ہر چہ باشد بگذر رو / بیش ازیں ہم خوبی از دنیا مجو
نفس را بند از گلو کن بیش ازاں / کز نفس خالی شود نائے گلو
خشم و شہوت را گلو ساز و قوی / ایں دو ظالم را گلو ساز دعدو
مرد خشم و مرد شہوت مرد نیست / بشنو ایں بیت نکو ہم زاں نکو
وقت خشم و وقت شہوت مرد کو / طالب مرد چنینم کو بگو
بیت مولانا شنیدی اے عزیز / بیتکے بشنو ز من ہم اے عمو

خشم و شهوت هر کجا کردند رو — خشم ایماں برد و شهوت آبرو

گرد غفلت کهنه شد خاکت بسر — زنگ ظلمت رو نماد از دل برو

ناله کن این زنگ را از دل ببر — گریه کن این زنگ را از رخ بشو

ناله سازد سینه را از کینه پاک — گریه بخشد زنگ و رو را آبرو

گرد عا گاهے نگردد مستجاب — مصلحت را او نکو داند نکو

کارها دائم بمطلب خوب نیست — بدبود با دمراد از چار سو

آں که بے جا خبثِ مردم میکند — خبث او کن خبث او کن خبث او

آنکه کارش رو برو غمز است و همز — گردنش باید زدن از پیش رو

گر نیاید گریه ات هم گریه کن — باشد آب رفته باز آید بجو

تا چو من آید همه کارتو راست — راست باش و راست بین و راست گو

گوش کن بنمایمت راه نجات — بشنو از من هم طریق جست و جو

گوش اگر داری بمن ده گوش هوش — گوش اگر داری نکو بشنو نکو

بشنو این مطلع که جاں بخشد بدل — بشنو این مطلع که رنگ آرد برد

تا شوی در هر دو عالم سرخ رُو — یا علیؑ ابن ابیؑ طالب بگو

فکر خود کن فکر خود کن فکر خود — ذکر او کن ذکر او کن ذکر او

ننگ باشد زندگی بے ذکر دوست — کفر باشد بندگی بے یاد او

جز خدایش هرچه میخوانی بخواں — جز خدایش هرچه میگوئی بگو

مهر حیدر چشم دارند از همه — آبرو خواهند از ما آبرو

گرد راهش واں زمیں را ته بته — بلکه این نه حقه را هم تو بتو

اوست مقصود وجود از کائنات — اوست ور هژده هزار آئینه رو

خضر را هم اشتیاق کوثرش — تا قیامت کرده گرم جستجو

در دو عالم هست او مشکل کشا | حل هر مشکل ازو آید ازو
بابدی را گرچه از حد برده ایم | او نکوئی را نکو دارد نکو
داده خاک پاس عالم را بباد | یک نسیم مژدهٔ لا تقنطوا
این نشاں باشد غلامش را که هست | خوش دل و صاحب گذشت و خنده رو
از غلامانِ علیؑ البته نیست | کین نگهدار و خسیس و تندخو
جمله خصمانش بروافتاده اند | کے بروافتاده باشد آبرو
بهر ناحق پیش بروں چوں فلاں | هر که می افتد برو لعنت برو
بر فلاں پیوسته لعنت می کند | با هزاراں ذوق و شوق و هاے هو
دم بدم ساعت بساعت روز و شب | عرش و فرش و بر و بحر و شهر و کو
لعن کن تا میتوانی لعن کن | از دل و جاں بر دل و بر جانِ او
بے تبرا فکر بے اصل نجات | هست باطل چون نمازِ بے وضو
یکسر مو از تو رضی محبت نیست | آنکه ماند هرچه کردی مو بمو
یکسر مو شبهه گر باشد ترا | در ولاے حیدر و اولاد او
در رهش پروانه سرها داده اند | نیست مارا هم بجز این سر گفتگو

دوستاں را لطف او باشد پناه
دشمناں را قهر او باشد عدو

تا بکے منتظراں چشم براه اندازند | وقت آں شد که نظر بر رخ شاه اندازند
وقت آنست که مستان تو باجوش و خروش | هر که جنبد بته گرد سپاه اندازند
اے خوش آندم که دلیرانه کمند تسخیر | گوشه گیران تو بر گردنِ ماه اندازند
سلطنت ترک پرستاریٔ یوسف نکند | حاسدانش دو سه روزے که بچاه اندازند
خرم آں قوم که در حلقهٔ میخانه مدام | کار خود را همه بر لطف اله اندازند
رفتن و آمدنش هر دو مبارک باشد | بیک آهے که سحرگاه براه اندازند

نخوری بازی دنیا که پر از پیچ بود
چوں گره بسته که دانسته براه اندازند

چوں کند رو بتو دنیاے دنی غره مشو
صید را عشوه فروشاں بنگاه اندازند

دل درویش میازار دریں کوچه تنگ
که کشی آه اگر نادک آه اندازند

بینوائی بفراغت نفسے زد مجذوب
اگر از دوش تو ایں بار گناه اندازند

ہر سر موے تو آلوده بصد رنگ گناه
آه اگر کار به تصدیق گواه اندازند

لالۂ رخسار تو گل چیده است
غنچه بامید تو خندیده است

گل به ہوائے تو بغل کرده باز
سرو باقبال تو بالیده است

بسکه نگاہت به ستم کرده خو
چشم من از چشم تو ترسیده است

چیست عزت زمیدن از اغیار
چیست عزت ہمیشه بودن خوار

بادشاہاں و صد جہاں شادی
عشق بازاں دیگر ہاں غم یار

نیست جز یار در دل عاشق
لیس فی الدار غیره دیار

چوں چراغیست مرده بیروغن
دل غفلت گرفته بے غم یار

بشکن آں پا که نیست در ره دوست
بفگن آں سر که نیست بر در یار

بفگن سجه و کتاب از دست
بشکن زرق و شید را بازار

گریه کن که کار توبه کند
ناله کن که باشد استغفار

بے ندامت گنه مکن که یکیست
گریه مست و توبۂ ہشیار

غافل از دل مباش و طاعت کن
که ثوابست است دیدن بیمار

رو مگردان ز قبلۂ دل خویش
که حرام است در نماز ادبار

چند در ششدر جہانِ دورُو
چند در بند ہفت و پنج و چہار

اجتنب اجتنب گریز گریز
الحذر الحذر فرار فرار

ور غریبی مباش سست نہاد
تا توانی نہاد رو بدیار

جہد کن جہد تا مگر برسی
زیں تبہ خاکداں بصفۂ یار

آشنا کم گزیں کہ بسیار اند
خر طبیعت سگان مردم خوار

تا نہ میری نثرندو بے ایماں
منشیں زیر ایں خمیدہ حصار

چہ کشاید دگر ز بیداری
آب از سر گذشتہ کار از کار

چند مانی بخاک مردہ صفت
چند باشی گراں چو سنگ مزار

خندہ زن بر جہاں چو کبک دری
غم بے جا مخور چو بوتیمار

دار دنیا برائے آں خوب است
کہ نشینند بمرگ دینا دار

کے نہی پا بروں ز صفحۂ دہر
کجروی پیشہ کردہ چوں پرکار

راستی در طریق دیں آنست
کہ بانکار خود کنی اقرار

نشناسی تو عزت از خواری
نکنی فرق افسر از افسار

گرچہ امروز بہجت انگیز است
زر خوشش سکۂ تمام عیار

آید آں روزہا کہ دست قضا
پیش چشم تو سازدش بیمار

چند باشی ز حرص افزونی
روز و شب در نزود آزار

عمر با حرص بر نمے آید
ایں بغایت کم است آں بسیار

از دو روئی نتیجۂ طمع است
طمع از ناکساں مدار مدار

طمع از ناکسان نزد امن
یرقانست و سیر دریا بار

چشم سیری کہ با تو می بینم
باز آں کرگسان جیفہ شکار

درچنیں موج خیز آشوب
روئے خواہش بہ ناخدا مگذار

ناخدا کیست [illegible]
باخدا باش تا رسی بہ کنار

باامید بتاں مکن کارسے | کہ شوی ہمچو من پشیمان کار
آہ از جور غمزۂ خوں ریزہ | داد از دست چشم جادو کار
دل سپردن بزلف پرخم وپیچ | شب تار است و راہ ناہموار
چشم ظاہر چراغ شیطان است | راہ دزد است و رخنۂ دیوار
صرفۂ نیست در نظر بازی | باتنک مایگاں چہ سود قمار
ہوس دل بہ از دل است کسے | پیش ایں گلرخاں لالہ عذار
صورتے راکہ نقش دیوار است | بہتر از آئینہ بود زنگار
نقشے میکشی ملاحظہ کن | دو سہ روزے کہ ہستی آئینہ وار
عمر چوں رفتہ رفتہ خواہد رفت | رفتنی میشوی تو ہم ناچار
یاد آں دم بکن کہ تا دم صور | چرخ ساکن شود زمیں سیار
رنگ برخیزد از سیاہ وسفید | بگسلد تار و پود لیل ونہار
شمع خورشید و مہ شود خاموش | گردد ایں کہنہ دیر تیرہ وتار
آسماں ہا زہم فرو ریزند | خاک برخیزد از میاں چو غبار
مزرع روزگار خشک شود | آسیائے جہاں فتد از کار
بے جہاں باجہانیاں گوید | لِمَنِ الْمُلْكُ واحد القہار
چوں سرانجام کار دانستی | کہ ترا با خدا بود سروکار
نیست شو نیست تا کہ ہست شوی | جز خدا ہرچہ ہست نیست شمار
آنچناں زی کہ وقت ہیچا ہیچ | نشوی دل شکستہ چوں طومار
در شمار آں بود بروز حساب | کہ حسابے برد بروز شمار
بے بہا در گفت بہانہ نہند | تو بجائے بہا بہا نہ میار
جہل کے عذر میشود کہ بسے | رہنمائے پیشگان محکم کار

کرده اند آگهیت ز حضر و ز غول
این جهان شاہدیست در ظاہر
اسم اعظم بخوان و در ہم سوز
فاش گویم کہ اسم اعظم چیست
اسم اعظم بغیر آن نبود
علیؑ آن آفتاب عرش مسیر
علیؑ آن پرده دار خلوت دوست
علیؑ آن ملجا قلیل و کثیر
جز علیؑ کیست مجمع البحرین
معنی ناطق کلام اللہ
گاه در طور ترجمان شد و گفت
گاه شد شیر خوار از درگش
گاه چون روز روشن آن شبقدر
در شکستن کفش چها کہ نکرد
کعبہ با آن شرف بخاک درش
روضہ اش بر زمانہ سایہ فگن
اے خوش آن شرمدار تہی دستی
رو بآن روضۂ بہشت آئین

گفتہ اند این ز مرد است آن مار
در نہان پیر زال جادو کار
این ہمہ بہر رنگ و نقش و نگار
با تو ظاہر کنم حقیقت کار
کہ ببری نام حیدر کرار
علیؑ آن آفتاب ماه سوار
علیؑ آن رازدان محفل یار
علیؑ آن مرجع صغار و کبار
جز علیؑ کیست منبع الآثار
سورۂ فتح احمدؐ مختار
لن ترانی بہ طالب دیدار
گاه شد شبخوی خصم شکار
کرد یک شب بچند جا افطار
یا در خیبر و دل کفار
خاکساری کند ز گوشہ کنار
لامکان در مکان گرفتہ قرار
کہ نہم با دو چشم گوہر بار
سر بآن آستان فیض آثار

نہ تنہا پیش طاق این عمارت در جہان طاق است
بنائش چون بنائے کعبۂ دل عرش را ساقست

ز وقفش تکیہ چوں بر آسماں زد حزم دانستم
کہ محکم کاری ایں نیم طاق از بہر الطاف است

چو طفلاں پیش طاقش آسماں را در بغل دارد
دریں درگاہ چرخش را نظر بر لطف والطافست

بہ صحنش جوش خدام است بارو ہائے نورانی
کہ ہم شمع اند وہم پروانہ یا دلہائے عشاقست

مکن کوتاہ دست نالہ را از دامن صحنش
کہ فیض او بعالم روشن و مشہور آفاقست

برنگ سرمہ شامش چوں لبنازد چشم را روشن
کہ شام او لباس کعبہ جان ہائے مشتاقست

نمودہ نہ رواق آسماں در جنب طاق او
بود چوں کہنہ اوراقے کہ در یک گوشہ طاقست

بہشتے را کہ نامش روضۂ شاہِ نجف باشد
چہ تعریفش کند **مجذوب** مطلب زیر اوراقست

حسن را آئینہ درکار بود — جوہر دل قابل دیدار بود
روبرو گر اندک اندک تار بود — اندک ایں جا در نظر بسیار بود

عشق را صیقل گری آموختند

آتش تابندہ شد روز الست — حکم شد بر امتثال ہر کہ ہست
ہر کہ زد بر آتش از اندوہ رست — آں کہ سستی کرد در آتش نشست

یار از ناگشت ویاراں سوختند

آں یکے شد خلق از روے بہشت — واں دگر از طینت اعمال زشت

شد بسوے کعبہ رندے از کنشت　　　زاہدے پا از حرم در دہر ہشت
درخور ہر کس قبائے دوختند

سر ہوائے سجدۂ آں شاہ داشت　　　آشنائی ہا دراں درگاہ داشت
ہر طرف میگشت و عزم راہ داشت　　　راہ ناہموار و بود و چاہ داشت
شمع دل را در جہاں افروختند

مہوشاں چین و ماچین و فرنگ　　　سرو قد و لالہ رنگ و شوخ و شنگ
قصد دل کردند بود ایں راہ تنگ　　　بے بصر را پائے دل آمد بہ سنگ
پاک بیناں از ہوس واسوختند

روز و شب از سیر ماہ و آفتاب　　　عمر را کردند سرگرم شتاب
بے غماں دادند تن برخورد و خواب　　　عشق بازاں از غم یوم الحساب
از نماز شب چراغ افروختند

پنج روز ایں حیات مستعار　　　در حقیقت بود پر بے اعتبار
آخر اندیشان استغنا شعار　　　گنج را بر رنج کردند اختیار
دین بدنیاے دنی نفروختند

تا سرم پا از عدم بیروں نہاد　　　ذرہ ام بال ہوا داری کشاد
دل بفکر ننگ عریانی فتاد　　　از وفا و صبر و نور اعتقاد
جامۂ بر قامت دل دوختند

آسمان تا گوہرم را شد صدف　　　تاج شاہی خواستم آرام بکف
یک طواف روضۂ شاہ نجف　　　بر رخم در ہا کشود از ہر طرف
در ازل ایں سجدہ ام آموختند

اے شوق تو رہنماے دلہا　　　دعوت ہمہ جا رواے دلہا

بہ زیاد رخت نسوخت شمع / در مجمع با صفائے دلہا
با قد تو سرو جا ندارد / در گلشن دل کشائے دلہا
عشقت شدہ آتش نیستاں / فکرے بکن از برائے دلہا
ہرگز بستم دلے میازار / اندیشہ کن از خدائے دلہا
در پیروی رضائے معبود / غافل مشو از رضائے دلہا
داری ہوس جہاں کشائی / ہمت طلب از دعائے دلہا
از بہر دعائے خیر گشتند / شاہان ہمگی گدائے دلہا
از دولت التفاوت دروت / من ہم شدم آشنائے دلہا
بیدرد فراق جاں گدازت / تا چند کند جفائے دلہا

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز کہ رفتم از کار

از ہجر تو زار چند گریم / بے تو شب تار چند گریم
از حسرت بزم دل نشینت / در گوشہ کنار چند گریم
ہر شب تنہا نشستہ برخاک / چوں شمع مزار چند گریم
در دائرہ غمت چو دولاب / با نالہ زار چند گریم
با یاد رخت چو در چمن ہا / چوں ابر بہار چند گریم
با داغ تو رو نہادہ برکوہ / اے لالہ غدار چند گریم
از حسرت غنچہ دہانت / با صوت ہزار چند گریم
در عشق تو چوں کباب نارس / با جاں فگار چند گریم
در غربت ہجر آستانت / بے یار و دیار چند گریم
در گوشہ عجز ناتوانی / دل خستہ و زار چند گریم

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

چشمم باشد پر آب تا کے
بے بہرہ بود ز خواب تا کے

باشیم من و تو دور از ہم
چوں ذرۂ آفتاب تا کے

بے روے تو از جمال بختم
یکسو نشود نقاب تا کے

از حسرت لعل دل فریبت
غمگیں کندم شراب تا کے

لب تشنگی ام ز دل زند موج
در راہ تو چوں سراب تا کے

روشن نکند دلم چراغے
با نالۂ مستجاب تا کے

باشند خجل ز دیدہ و دل
بے روے تو آب و تاب تا کے

از بہر ہلاک مشت خاکی
چوں عمر کنی شتاب تا کے

از دور کنم سلام تو چند
آہستہ دہی جواب تا کے

چوں چشم ستارہ در فراقت
چشمم نرود بخواب تا کے

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

تا آتش ایں ہوا مرا سوخت
بر من دل آتش و ہوا سوخت

صبر است دواے درد عاشق
بیچارہ دل مرا دوا سوخت

بستی در مدعا بہ ویم
چنداں کہ دلم بہ مدعا سوخت

باشد نمک وفا خلاشش
آں دل کہ بآتش جفا سوخت

از حسن شماست تابش شمع
پروانہ بآتش شما سوخت

دل گرم بآتش دل ماست
آتشکدۂ کہ سالہا سوخت

ہرگز ہوسے ندادہ ام دل
چوں شمع دلم بیک ہوا سوخت

بیگانہ بخاطرش نماند
آں دل کہ بیاد آشنا سوخت

در آتشِ عشق یک جفا جوے
ہر دل بہ بہانۂ جدا سوخت

از درد کرا کنم خبردار
چوں من غم عشق تا کرا سوخت

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

تا کے ز درِ تو دُور باشم
دل با تو و من صبور باشم

تا چند در آتش جدائی
افروختہ چوں تنور باشم

گردم بسر شکار گاہت
باشد روزے ضرور باشم

با مہر رخ تو مے توانم
نظارہ فریب طور باشم

آنست صفا کہ با دلِ جمع
در بزم تو محض نور باشم

آں روز کہ جاں کنم فدایت
در عشق تو بے قصور باشم

گو جنت عارضت کہ دائم
در عشرت و در سرور باشم

دانم کہ بہ از توئی نباشد
ہر چند کہ بے شعور باشم

اے کاش عیاں شدی کہ تا کے
از بزم حضور دُور باشم

تا کے بجہاں ز تنگی دل
گنجیدہ بچشم مور باشم

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

گر جسم نقاب جاں نباشد
جز روئے تو درمیاں نباشد

گویند بلند تا قیامت
رعنا تر ازیں جواں نباشد

برگرد تو بے رقیب گردم
آں روز کہ آسماں نباشد

افسردہ دلے کہ بعد مرگش
درد تو بجائے جاں نباشد

چشمے کہ شناخت آنِ حسنت — در حسرت این و آں نباشد
ایں رنگ شگفتہ چشم بد دور — بالالہ دار غواں تباشد
یک نقطہ چو خال عنبرینت — در دایرۂ جہاں نباشد
از گریہ دلم کجا شود پاک — ایں آب اگر رواں نباشد
از ہمن وفا حجاب دوری — وقت است کہ درمیاں نباشد

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

کارے بجز از وفا ندارم — شغلے بجز از دعا ندارم
صد شکر کہ در غمت امیدے — غیر از کرم خدا ندارم
معشوقی و عاشقم دل صاف — دارم خبر از کجا ندارم
آئینہ دل بیا کہ صاف است — دیگر غم رونما ندارم
از بہر نثار خاک پایت — دارم سر و جاں جزا ندارم
اقرار بہ نقص اگر کمال است — در عالم خویش تا ندارم
درد و غم و سوز و نالہ و آہ — در دل ز تو من چہا ندارم
کے روے دہد کہ ہمچو زلفت — سر از قدمت جدا ندارم

تا کے باشم بغم گرفتار
باز آ باز آ کہ رفتم از کار

اے سرو بہشت زندگانی — اے گلبنِ گلشن جوانی
اے خسرو دلبرانِ خود رائے — اے ماہ سپہر کامرانی
سودائے تو سود بے نہایت — درد تو بہشت جاودانی
وصل تو دوائے درد دوری — ہجر تو بلائے آسمانی

بیہوش فتادہ ہمچو صورت
از حیرت سیرت تو مانی

وصفت چہ کنم کہ در ثنایت
خاموشی ماست در فشانی

اے صاحب خط و خال و ہندو
اے مالک لعل ارغوانی

از نام شکستۂ چہ پرسی
خاکِ تو سگ تو ہر چہ دانی

عمریست کہ در غم تو مجذوب
افتادہ بکنج ناتوانی

وقت است کہ باکمال عزت
از خواری محنتم رہانی

تا کے باشم بغم گرفتار

باز آ باز آ کہ رفتم از کار

وقت است کہ رخ بما نمائی
بر عہد ازل وفا نمائی

آئی ز حرم بجانب دیر
بر خلق رہ خدا نمائی

وقت است کہ بالب شکر ریز
درد ہمہ را دوا نمائی

بر قع ز جمال خود کنی دور
با ہر نظر آشنا نمائی

در پردہ چہا ندیدم از تو
تا فاش بما چہا نمائی

دیگر نہ کنند سعی دلہا
در مردۂ دل صفا نمائی

عمریست کہ از تو دورم
وقتست کہ لطف ہا نمائی

وقتست کہ راہ رستگاری
از معجزہ رہ نما نمائی

تا کے باشم بغم گرفتار

باز آ باز آ کہ رفتم از کار

خاطرش از بسکہ کار دنیا ز استغنائے سرد
گر علم را چوب ہم میکنی آہستہ نیست

خاکساری کن کہ بر خود راہ را پر دور کرد
آئینہ در راہ طلب افتاد و آہستہ نیست

در حرم اخلاص و در میخانہ ہمت می خرند
پیش دلبر ہر چہ غیر از دل ہی شائستہ نیست

چه پیچی درین عالم پنج گنج   که خالیست از راحت و پر ز رنج
گره بستهٔ داشت طفلے بدست   نگند از کف و در کمینش نشست
روان طفل دیگر ربودش زجا   چو بکشود در وی نه بد جز هوا
گره بسته دنیا و طفل آن دنیست   بگویش که چیزے دران بسته نیست
به تعلیم یک گردش چشم یار   چها تا کند گردش روزگار
همانست این گنبد کج نهاد   کزو رفت تخت سلیمان بباد
همان منزل است این بیابان تنگ   که ره بسته بر کیقباد و هشنگ
فلک را همانست آن دست زور   که برد افسر از ایرج و سلم و طور
همان به درین فتنه خیز فنا   که با چشم ساقی شوی آشنا
کند فارغ از غصه زاهدت   مے و مطرب و ساقی و شاهدت
بده ساقی آن کیمیائے وجود   که ظاهر کنم تا کدامست جود
نه همت همین سیم و زر دادن است   که همت براه تو سر دادن است
نگه کرد شاهے بوقت شکار   بسر منزل ژند پوشے گزار
طلب کرد آبے ازان بے وجود   که چون شعله نم در وجودش نبود
روان از پے آب آن باده مست   سبک روح چون شعله از جائے جست
لب جام شه را چو بر لب رسید   تو گفتی سکندر به مطلب رسید
شهش خواست بر سر نهد تاج خویش   رساند تنے را به معراج خویش
همان مرد در فقر ثابت قدم   چو درویش از تاج شه کرد رم
زمنت چو هم روئے گل گل شگفت   تبسمے بے نیازانه خندید و گفت
تو باید که بر خود ترحم کنی   که این جود بر مال مردم کنی
بمال کسان جود کردن خطاست   ازین مال اگر بگذری آن سخاست

من از سر گذشتم تو از تاج زر — به از تاج بخشی بود ترک سر
بده ساقی آن آب آتش مزاج — که افسردگی را همان شد علاج
خبر نیست از دل دل افسرده را — کجا نشئه جان بود مرده را
جهان را که بر آب و گل بسته اند — طلسمی است بر نام دل بسته اند
نوشتند بر جوهر دل نه جسم — که این لوح باشد کلید طلسم
بده ساقی آن آب گلنار رنگ — که مشتاق صلح است و بیتاب جنگ
صلاح خرد گرچه در صلح هاست — جنون را ولی با خرد جنگ هاست
درین عرصه در جنگ باشد کشاد — که دیداست فتح و ظفر بی جهاد
کسی را که ابلیس غل می کند — به بی غیرتی صلح کل می کند
ولی را که دین غیرت آموز نیست — ز جنگش بترسی که فیروز نیست
نباید دلیرا نه ملحد شدن — نه از ترس تشنیع زاهد شدن
بده ساقی آن آب بیگانه دوست — که فیروزی ملت خیر اوست
دل خسته را چاره از غیر نیست — دعائی به از نیت خیر نیست
کسی را بسر شود حال نیک — که دائم زند بهر خود فال نیک
رفیق نکو مشرب ساده دوست — همان نیت خیر دانم نکوست
شهی چشم عبرت به پیری کشود — که خرما شبی تربیت می نمود
به تشنیع گفتش که ای پیر ال — بسی سال حاصل کنی در بغل
چنین گفت آن پیر نیکو خصال — که بادا بکام دولت ماه و سال
ز پیشینیان بهره خوردیم ما — ز ما هم برند آنچه بردیم ما
نمود آن سخن شاه را چون گهر — بگفتش که بخشند یک بدره زر
دگر گفت آن پیر نیکو بیان — که دائم بود نخل عمرت جوان

چرا کشت کاری کند کاہلم ‏ کہ زر سال اول دہد حاصلم
خوش افتاد شہ را دگر آں سخن ‏ دگر بدرۂ یافت پیر کہن
دگر گفت آں پیر فرخندہ فال ‏ کہ سرسبز باشد قدت ماہ و سال
بیالائے آں نخل چوں تنگرم ‏ کہ در سال اول دو حاصل برم
خوش افتاد شہ را دگر ماجرا ‏ بگفتا کنندش مکرر عطا
ز احسانِ شہ پیر گل شگفت ‏ دگر بار چوں غنچہ خندید و گفت
کہ حاصل دریں گنبد لاجورد ‏ چنیں نیست جز یادگارے کہ کرد
دگر بار فرمود آں شہریار ‏ کہ ہر سال زرہا کنندش نثار
بدہ ساقی آں آتش دل فروز ‏ کہ باشد ریا دشمن و زہد سوز
دمے کز ریا یافت سوء المزاج ‏ بجز آتش مے ندارد علاج
علاج ریا کن اگر عارفی ‏ کہ کفر عظیم است و شرک خفی
بدہ ساقی آں آتش لعل فام ‏ کہ در راست گوئی شُل شد مدام
پئے رستگاری ازیں دام گاہ ‏ بجز راستی نیست مارا پناہ
دل کج دلاں باب محراب نیست ‏ کہ محراب کج قبلہ را باب نیست
دل کج دلاں را نباشد نجات ‏ مجو قبلۂ راست از سومنات
اگر شاہ شاہان بود یا گدا ‏ نجاتش بود راستی از بلا
بدہ ساقی آں آب آتش نہاد ‏ کزو شد توکل قوی اعتقاد
دمے گلبن ہمتت گل کند ‏ کہ عزمم درستیت توکل کند
دمے را دریں رہ شود بخت یار ‏ کہ گردد بجفر توکل دو چار
چہ شد راہ دوست و تو کاہلی ‏ توکل گرت نیست در منزلی
بیا ساقی آں آب آئینہ فام ‏ کزو یافتی دولت جم نظام

بمن ده که زو اذن حاصل کنم
نظر بر رخ دولت دل کنم

رخ دولت دل بمال کسے است
که در باد شاهاں گدایش بسے است

رخے را که برقع بجز نور نیست
زچشم و دل صاف مستور نیست

حجابش بجز جان افسرده نیست
دل صاف اگر هست در پرده نیست

بده ساقی آں کیمیائے وفا
که بازوئے عمر است و پائے وفا

چه شد راه عشقش که پر پیچ بود
که در پیش راه وفا هیچ بود

دلے را که سرکش بود مهوشش
وفا می زند آب بر آتشش

شنیدم که مردے به گیلاں زمیں
زعشق بتے سوختش عقل و دین

سرائے زنے داشت کز هر بسیچ
نگنجید در وے بجز ناله هیچ

نمی شد ازاں خانه بیروں چو دود
که وصلے دراں خانه رو داده بود

بدل گرمئی وعدهٔ وصل یار
دراں خانه عمرے گرفته قرار

قضا را دراں بیشهٔ امتحاں
نسیم قدر گشت آتش فشاں

چو آں باد آتش فشاں برفروخت
بسے خانه از نے دراں بیشه سوخت

عیاں دید آں در بلا استوار
که آں خانه را گشت آتش حصار

نترسید ازاں آتش امتحاں
که بود آتش سینه اش بیش ازاں

دلش آں چناں با وفا یار شد
که ابر کرم آفریں بار شد

چناں حکم شد بر سحاب قدر
که گرداب از قطره باید شرر

هنوز ابر بود از کرم قطره بار
که زد آب بر آتشش وصل یار

بده ساقی آں آتش لعل فام
کز و کار دیوانگی شد تمام

بدیوانگی ذوق صهبا خوش است
که جور جنوں هم دوبالا خوش است

شراب و جنوں چوں کشائند دست
کنند آسماں را باقبال پست

باقی بردیف ذ تا ی

بعون خدا توطالب و مطلوب وصناع حبیب و محبوب

این نسخه خوب کلام مرغوب نظیر دیوان خواجه حافظ شیرازی

الموسوم به

دیوان مجذوب

مورخه سنه ۱۰۶۶ھ

از ردیف ذ تا آخر میم

منقول از کتبخانه حکیم میرزا نادر علیصاحب زعل دواخانه واڑی جنکشن

حیدرآباد (دکن)

مطبوعه حیدری پریس لاهور اندرون موچی دروازه

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حسن تا دارد از حیا تعویذ
عشق را ہم بود وفا تعویذ

آفت حسن و عشق چوں ہوس است
ہر دو را باید از حیا تعویذ

دم عیسیٰ بما نمود مگر
زلفت آویخت بر صبا تعویذ

خاکساری پناہ ما شده است
داده عشقت بیاد ما تعویذ

بہر دل بہ ز داغ حرزے نیست
مکن از جائے خود جدا تعویذ

خیر خواہی فسون ہائے بلا است
ایں بود ایں زہر بلا تعویذ

تا توانی دعائے یاراں کن
که مرا گشت ایں دعا تعویذ

با دعا یار کن تصدق را
تا شود چہره با قضا تعویذ

بہتر از راستی پناہے نیست
ایں بود در رہ خدا تعویذ

من و میخانه که مستانش
ہمه دارند از بلا تعویذ

ہمه جا لازم است چوں مجذوب
از حیا حرز و از وفا تعویذ

عمرے اگرچه از من بیدل رمید یار
شکر خدا که بر سرم آخر رسید یار

انگشت منکر تو ز انگشت نقل ماه
در ہا کشوده بہر تو با ایں کلید یار

کفر است ناامید شدن از عطائے دوست
ایں نکته را بگوش دو عالم کشید یار

نومید چوں شوم که تواند بہ نیم لطف
در ہر دو نشئه ساخت مرا رو سفید یار

دانسته شد که مطلبش آزاد کردن است
ما را برائے الفت خود تا خرید یار

درخواست از برائے گنہگار مے شود
ایں جامه را بقامت مستان برید یار

شادی نگر که تا همه را شادمان بساخت	چون اضطراب از همه رفت آمد امید یار
مالک زبانه کش شد و رضوان شگفته رو	تا گشت رهنمائے شقی و سعید یار
دست و هنده را به جهنم نے برند	ساقی بیا که داد مرا این نوید یار
اندیشه نیست یکسر سوزن ز تیر خصم	آن سینه را که گشت کلام مجید یار
خیراست عاقبت شب معراج شاهد است	با گوش خود ز دوست چها تا شنید یار

ای دل شگفته باش که کارم بکام تست
مجذوب مژده باد که اینک رسید یار

ساقیا آن آب گلناری بیار	غم مخور برخیز تا داری بسیار
آن بلائے ننگ و نام و زهد را	از برائے رند بازاری بیار
گریه را مے بر سر کار آورد	سوختم از ننگ بیکاری بیار
تا یکے دل از ریا باشد کثیف	یکسوزان آتش جاری بیار
جان من هرچند مے خواب آورد	کرده ام پرمشق بیداری بیار
باده هرچند آفت هوش است و عقل	ما نمی خواهیم هوشیاری بیار
غم ز خاطر با مئے لعلے ببر	با خبر زین سقف زنگاری بیار
آبرو خواهی طمع را سر ببر	ورنه تاب خفت و خواری بیار
از طبیب عشق چون پرسی نشان	هست در کارست بیاری بیار

تا توانی بر درش مجذوب وار
اشک و آه و ناله و زاری بیار

در پیش اختیار تو ما را چه اختیار	در ملک پادشاه گدا را چه اختیار
جائے که گشت واله و سرگشته آفتاب	این ذره هائے بے سر و پا را چه اختیار
تدبیر دست و پا زدن عقل مضطر است	در بحر بے کرانه شنا را چه اختیار

با مهر و ماه حوصلهٔ آں جمال نیست
با نورِ آفتاب سها را چه اختیار

چوں دوست دوست داشت پریشانیِ خودش را
در پیچ و تابِ زلفِ دوتا را چه اختیار

چوں ترکِ غمزه دست بیغما بر آورد
جلادیِ نگاهِ بلا را چه اختیار

خواهی بلطف باش بخواه ناز کن
مارا در اختیارِ تو یارا چه اختیار

بیمارِ عشق عیبِ مسیحا چرا کند
چوں دردِ بے دوا است دوا را چه اختیار

جائے که بادشاه گدائے شما بود!
مجذوب بے نوائے شمارا چه اختیار

عشق در سرشتِ من چوں موج در روے بیقرار
موج را در بیقراری ها نباشد اختیار

من نمی گویم که داوند اختیار گل ترا
یا نه پنداری که هستی همچو دستِ عشقه دار

اختیارِ جزوی داری که گوئی هست و نیست
همچو آں ماهی که آید خود بروں از آبشار

از رهِ انصاف آں صوفیِ بصافی باغ گفت
اختیار است اختیار است اختیار است اختیار

عقلِ خود را از گدازِ عشق جوهر دار کن
کاتش از آهن تواند ساخت تیغِ آبدار

عقلِ پر تدبیر را هر چند اسباب است جمع
عشقِ ساماں سوز را هر چند مکاریست کار

تند بادِ عشق پیش از شعلهٔ ادراکِ عقل
میتواند عالمے را ساختن با یک شرار

چوں گذارت بر لبِ دریا فتد از راهِ دل
با توکل دل بدریا کرده خاطر جمع دار

گرچه از طرزِ غزل گفتن بدور افتاده ام
میتوانم باز آمد چونکه دارم اختیار

سایه دارم پیشِ تو اے آفتابِ سایه دار
تا تو بالا میکشی چوں من نگاهم سایه دار

ماه را هرگز ندیدم سرو قد و لاله رنگ
یا که خورشیدے بگیرد بر سرِ سروے قرار

هر کجا هستم خیالت سیرِ گلزارِ من است
زلفِ سنبل چشمِ نرگس چهره گل عارض بهار

گریه ام را در حضورت آب و رنگِ دیگر است
با گلِ خورشید رنگیں تر شد این لاله زار

از کفِ مجذوب ما دل سادہ رویان مے برند
از کفِ من خط عنبر فام و حسن سکہ دار

بردی دلِ من تبا نگہدار
حقت بود از بلا نگہدار

دل دادی و دل ربودی از من
در خاطرت ایں ادا نگہدار

کارے بجز از وفا نداریم
دستِ تو ہم از بلا نگہدار

در خامۂ قدرتت خطا نیست
یارب دلم از خطا نگہدار

خوش گفت بہ خستۂ طبیبے
خود را برو از وفا نگہدار

تا بہرہ خوری ز آشنائی
حقِ نمک و وفا نگہدار

افتادہ بسر ہوائے وصلت
در دامن صبر پا نگہدار

بلبل مشو از بہار نومید
ایں ست رسید جا نگہدار

تا شاد نشیں کنی دولت را
پاکیزہ و باصفا نگہدار

اے باد بگو بکبک خرم
شہباز رسید جا نگہدار

مجذوب ازاں خزینۂ لعل
بخشے ز برائے ما نگہدار

آہوئے فیض را نکند بوالہوس شکار
کے شوقِ عنکبوت کند جز مگس شکار

غیر از نگار تا کہ ز خوباں ربودہ دل
خورشید و ماہ را نکند ہیچکس شکار

جز دل کہ یافت معرفت از آشیانِ دل
عنقا ندیدہ ام کہ کند با قفس شکار

روشن بود بوقتِ مناجات شمع دل
در کوہ طور نیست بغیر از قبس شکار

کوشش بقدر خود کن و امیدوار باش
بے جستجوئے چارہ نگردد بکس شکار

واعظ کہ مے زند رہِ مردم بگفتگو
ایں اژدہا مگر کہ کند با نفس شکار

دستار و ریش اگر نہ فریبد مرید را
آگہ شود ز دام نہ خار و نہ خس شکار

شیطاں نگو مقید آں طوقِ لعنت است ‌ ‌ کاں پیر سگ ہمیشہ کند دسترش شکار

مجذوب دل مدہ بہ تمنا کہ ہیچکس
آہوئے فیض را نکند با ہوس شکار

کمندِ زلفِ کجت کردہ ماہ را تسخیر ‌ ‌ نگاہ صف شکنت آب کردہ زہرۂ شیر

زدام زلفِ بلندت کہ میتواند جست ‌ ‌ کہ مے کنند دریں حلقہ ماہ در زنجیر

ہزار حلقہ و ہر حلقہ اسش ہزار اسیر ‌ ‌ فدائے سر شکنش ہمچو من ہزار اسیر

تو خواہ در تقسم دار و خواہ در کشتن ‌ ‌ کہ من بدامِ تو افتادہ ام بہ نیم صفیر

غمت کہ از غمِ دنیا و آخرت طاقست ‌ ‌ خلاص کردہ مرا از غمِ قلیل و کثیر

چہ عارضی است لباس ہمہ چہ کہنہ و نو ‌ ‌ چو زیستن است حیات ہمہ چہ زود چہ دیر

بعمرِ رفتہ تاسف چہ سود مے بخشد ‌ ‌ بروں چو رفت دگر باز پس نیاید تیر

چہ دل نہیم باین کہنہ دیر تنگ و خراب ‌ ‌ کہ عنقریب کنندش زخشت ما تعمیر

دلے کہ دادہ جہانش بآب و رنگ فریب ‌ ‌ شگفتگی بشناسد چو غنچۂ تصویر

بکار ہم ہمہ اجزائے دہر در کار اند ‌ ‌ بیکدگر ہمہ را بستہ اند چوں زنجیر

بہشت را بہ تصور نے تواں سنجید ‌ ‌ ضمیمہ معاف دلا نرا مگر کنم تصویر

بہشت را بہ تمنا نے دہند بکس ‌ ‌ مگر بہ بندۂ خوش اعتقاد پاک ضمیر

زراز انجم و افلاک آنکس آگاہ است ‌ ‌ کہ بستہ ایں ہمہ دیوانہ را بہ یک زنجیر

بہر چہ خیر تو باشد شتاب کن مجذوب
کہ گفتہ اند بسے آفت است در تاخیر

در سرم نیست بجز سرّ تو سودائے دگر ‌ ‌ در دلم نیست بغیر از تو دل آرائے دگر

بولائے تو کہ سرمایۂ ہر معرفت است ‌ ‌ جز تولائے تو ام نیست تولائے دگر

جز وصالِ تو کہ نایافتنش کفرِ دل است ‌ ‌ کافرم عہد دل اگر ہست تمنائے دگر

نیست روزے کہ دریں میکدہ از بادۂ عشق
برزباں ہا بفتد قصۂ رسوائے دگر

خرم آں بادیہ پیما کہ دلِ تنگش را
بردہ سودائے تو ہر لحظہ بہ صحرائے دگر

روشن آں چشم کہ در میکدۂ صاف دلاں
ہر زماں محو کنندش بہ تماشائے دگر

خوشدل آں بیدلِ شوریدہ کہ طفلانِ دیار
ہر زماں از پیش افتند بغوغائے دگر

کارِ امروز تو ہر روز بفردا افتاد
تا چہ پیش آورد ایں دو سہ فردائے دگر

گر توانی بسرِ خواہش خود پائے بنہاد
راست بر منزلِ مقصود نہی پائے دگر

رو گدائے درِ دل شو کہ باقبال بلند
ہر دمت مژدۂ فتحے رسد از جائے دگر

گرچہ بیفائدہ باشد غم دنیا مجذوب
ایں غم ہیچ تو ہم بر سر غمہائے دگر

دل از کف دادہ را یار اندکے نامہرباں بہتر
تبسم مست و پیمانِ تغافل سرگراں بہتر

شبے کز غیر بشناسد گرفتار بلاکش را
گر اندازش بجائے سنگ تیر امتحاں بہتر

ز دل تا میتوانی در دلِ شب آہ را سر دہ
کہ حکم انداز گر نزدیک باشد بر نشاں بہتر

سخاوت شاہ و منت را قناعت با ہمت را
کرم اعلامت اہانت استغنا ازاں بہتر

نہ مستاں را ملامت کن نہ زاہد را دل آزاری
نباشد گر دلت اندیشہ ناکِ ایں و آں بہتر

مکن منع از درِ میخانہ ام با ننگ نادانی
کہ سر بر آستانے سودہ ام از آسماں بہتر

اگر مجذوب چوں خورشید عالمگیر شہرت شد
مراد از گنج عزت عالمے باشد ازاں بہتر

دشنام دوست خوشتر از حرفِ خوشترِ غیر
زہرے کہ آید از دوست خوشتر ز شکرِ غیر

از فقر و فاقہ مردن بہتر کہ منت خلق
در زیر خاک بودن بہتر کہ بر درِ غیر

در خانۂ توکل چل سال عیش کردیم
دیگر مراد جستن کفر است از درِ غیر

باصد ہزار منت ہر چند صبر کردیم
تا باشد موافق طبع ستمگر دوست

هرگز دلم نه شد دشمن به هیچ دشمن
میراث خوار منعم چوں مرگ در کمیں است

کز حرفِ آشنائی بودی بدفترِ غیر
دیگر چه خیر بیند بیچاره از درِ غیر

شور بلند مجذوب از هر دمے برد زنگ
هر چند نیست باشد طبع مکدر غیر

رفت اگر مجنوں ازیں صحرا به هامونِ دگر
هر نفس مجنونِ دیگر از بیابانِ جنوں
تا نیفتد غمزهٔ شوقش ز مشقِ التفات
از شکنجِ دام تا فکرِ رهائی من کنم
دل پر از امید و خاطر جمع ما هم سینه صاف
حیرت از گم گشتنِ قارون و گنج او مکن

عشقِ لیلیٰ را بود هر ذره مجنونِ دگر
میرود با حسرتِ لیلیٰ به هامونِ دگر
در دلم هر دم به تقریبے کند خونِ دگر
میکند از تو گرفتارم بافسونِ دگر
غیر ازیں در بزمِ مستاں نیست قانونِ دگر
مے رود هر روزش از دنبالِ قارونِ دگر

مے بکش مجذوب فرصت داں که در هر پنج روز
روزگارِ دیگر است و دورِ مجنونِ دگر

زهے بحسن و ملاحت ز دیگراں ممتاز
کرشمه بناز و تمنا فریب و وعده خلاف
نگاه وزد جفا پیشه و وفا دشمن
مسلم آں که هوائے تو باشدش در سر
اگر نه خواهشِ معشوقِ دلربا باشد
بیا بکوئے خرابات سجدهٔ زیبا
کسے که خضرِ توکل نمایدش ره راست
به هیچ جا نرسد همتے که کوتاه است
اگر ز نسبتِ خارا و شیشه آگاهی

بغمزه هوش فریب و بعشوه مهر طراز
بهانه جوئے و جگر خوں کن و سراپا ناز
دلیر و دلبر و دلدار و دلکش و طناز
حرفه آنکه خیالِ تو باشدش دمساز
که میکشد دلِ محمود را بزلفِ ایاز
که ایں گروه بیک قبله میکنند نماز
بیک طریق کند سیر در نشیب و فراز
چو طائرے که بیک بال مے کند پرواز
دلت چو تابِ گرانی نیاورد بگداز

بکارسازی دنیا و آخرت مجذوب
بسوز عشق قناعت کن و بسوز بساز

سحرگهان که موذن بر آورد آواز
کنند بر رخ دلها در عنایت باز

کشند ناله مناجاتیان بعالم قدس
زنند بر صف کار آگهان صلای نماز

کشد بروی کواکب زمانه پردهٔ نور
شود سفید و سیاهش ز یکدگر ممتاز

گلاب صبح کند شست و شوی سرمهٔ خواب
نوای مرغ به پرواز دل کند پرواز

وزان زمان ز دل ناتوان کشم آهی
که هیچ جا نکند مکث تا به محفل راز

بکام دل به همان ناله کارها سازم
بعون رحمت کارساز بنده نواز

هزار شکر که کارم بکام احباب است
رقیب رفته و من مست و دوستان دمساز

بهی ندیده کس از فال نیک و نیت خیر
همیشه کار من این دو شیوه یافته ساز

ز خواب بخت بلندم تنگ آمده است
کجاست مطرب خوش لهجهٔ بلند آواز

بیار باده که از یک بهشت می خیزد
هوای جنت تبریز و گلشن شیراز

سزد که باز نباشد بزور خود مغرور
دران هوا که بعنقا نمی رسد پرواز

بشعر دلکش مجذوب تا که گوش کند
دران مقام که حافظ بر آورد آواز

بده ساقی شراب ناب تبریز
که دارد فیض دیگر آب تبریز

آشناها می دهند از شب قدر
مے ناب و شب مهتاب تبریز

ز عیش اصفهانم می دهد یاد
نسیم صبحگاه و خواب تبریز

شد از بیهودی حب وطن بود
که گشتم در نجف بیتاب تبریز

بگو با ملحد بی دین نامرد
که نتوان دم زدن در باب تبریز

الهی پیر و برخوردار گردد
نهال نو رس شاداب تبریز

ز بے برگی مشو مجذوب دلگیر
کہ خوابے دیدہ ام در باب تبریز

مژدۂ وصلم صبا آورد و گریانم ہنوز
نیش بر دل مے زند اندوہ ہجرانم ہنوز

صبح وصلم رُخ نمود و نور عالم را گرفت
میکند خوں در دلم خورشید تابانم ہنوز

پائے تا سر پیکرم چوں شمع در آتش گداخت
بر ندارد سوزِ دل دست از گریبانم ہنوز

سالہا صحرائے دل را با جنوں پیمودہ ام
چوں فلک در ابتدائے ایں بیابانم ہنوز

بارہا از خصم بے تمکیں تحمل کردہ ام
سخت مشکل مے نماید کار آسانم ہنوز

چوں عزت گنجے دریں ویرانہ پیدا کردہ ام
منعم بے درد پندارد پریشانم ہنوز

بے ریا یک عمر در میخانہ خدمت کردہ ام
زاہدِ بے دیں نمے داند مسلمانم ہنوز

ہمچو شمعم آتش دل بر زباں افتادہ است
پردہ می پوشد جنوں بر رازِ پنہانم ہنوز

بزم دلہا را پر از گلہائے رنگیں کردہ ام
کامرانی ہائے دیگر ہست در شانم ہنوز

آنچہ من از التفاتِ ایں کریاں دیدہ ام
گر دو عالم را بمن بخشند خواہانم ہنوز

علم اگر گویم بجہل خویش پیدا کردہ ام
لافِ دانش میزنم البتہ نادانم ہنوز

آیۃ الکرسی زبانم را کلید فتح ساخت
نیست مجذوب آگہ از توفیق یزدانم ہنوز

صبح شد ساقی بدہ جامے کہ باز
شد درے بر روئے ما از غیب باز

پر بدہ جامِ صبوحی تا برت
با حضورِ قلب بگذارم نماز

شیشہ را پر مے کن و عبرت بگیر
از تماشائے سپہر شیشہ باز

پیشِ مستاں شیشۂ خالی زمے
بے صفا باشد چو روئے بے نماز

چوں صراحی آنچہ داری صرف کن
تا دہندت باز و باشی سرفراز

گر بسازی با قناعت ہمچو من
کارہا سازی بلطفِ کارساز

رہ بزاہد بستہ اند از چار سُو
دلق و تسبیح و ردا و جانمانہ

فیض خواہی رنج بیداری بکش
در کمین صید باشد چشم باز

کے شود بے کاہشِ تن دل قوی
شمع کے برخویش بالد بیگداز

شیشۂ دل را بدستِ عشق دہ
تا شوی ایمن ز سنگ حرص و آز

خاکساری پیشہ کن مجذوبؔ وار
تا شوی پیشِ جواناں سرفراز

باز در اشتیاقِ روئے نیاز
رُو نہادم بخاک کوئے نیاز

خوش نگاہانِ شہرِ ما باہم
ہمہ دارند گفت و گوئے نیاز

در خیالِ نیاز نامہ و مہر
گفتگو مے کنم ز روئے نیاز

کیست امروز از بتاں کہ دلش
نیست مشتاق گفتگوئے نیاز

نشود با نیاز من ہمہ رام
تند و تلخست بسکہ خوئے نیاز

رازِ دل با نیاز مے گفتم
دارم اندیشہ از عموئے نیاز

شہر اگر پُر شود ز مہر ویاں
نکنم رُو مگر بسوئے نیاز

ایں ز نیاز بتانِ ہرجائی
بے نیازم بآبروئے نیاز

مہ ندیدم بایں صفا ہرگز
مہر را نیست ایں ضیا ہرگز

گل چنیں سرخ روئے باشد
غنچہ را نیست ایں حیا ہرگز

حسن را باحیا نگہبان است
نشود عشق بے وفا ہرگز

یارب ایں خاطر شگفتۂ من
نشود از غمت جدا ہرگز

مطلب از عشق ہر کرا ہوس است
نہ برو پے بمدعا ہرگز

سفرِ عشق کار شیر دلیست
کہ نہ پرہیز د از بلا ہرگز

حافظ - دل من در ہوائے روئے فرخ + بود آشفتہ ہمچوں موئے فرخ

آبرو پیش پادشاهے بر | که نگردیده مبتلا هرگز
از جفا شکوه پیش آنکس کن | که نگردیده بے نوا هرگز
تا نه نوشی شراب وسوسه سوز | نه شوی فارغ از ریا هرگز
بے ریا گر دمے توانی گشت | نشوی غافل از خدا هرگز
تا زبان و دولت یکے نه شود | نه بری بهره از دعا هرگز

کارها ساخت با دعا مجذوب
بد نه بیند کس از دعا هرگز

مستانه شو بخانه زین آشیانه ساز | روئے زمین ز خلق تهی خانه خانه ساز
از پیکرم هنوز کفے استخوان بجاست | خواهی در آتش افگن وخواهی نشانه ساز
با قاصدم عتاب و گر لطف میکنی | تا میرسد بزودی زودش روانه ساز
بارے برغم غیر که همدوش میرود | دستے بدوش من نه و مستی بهانه ساز
طول امل موافق طبع زمانه نیست | گر ساز عیش مے طلبی با زمانه ساز
قانع نشین و گوشهٔ غم را بباد دست | رشک هزار انجمن خسروانه ساز
خواهی که بر رخت در میخانه واکنند | روشن چراغ دیده ازین آشیانه ساز
عمر ترا فنا و عدم در میان گرفت | یعنی تو کار هر دو جهان درمیانه ساز
منعم مگو که توشهٔ فردا بزر خرید | سودے ز رشک نیست تو اشکے روانه ساز

مجذوب ترک صومعه و دام و دانه کن
هر جا که خاطرت بکشد آشیانه ساز

صیقل مرآت دل صهبائے گلفام است وبس | کیمیائے خوشدلی در حقهٔ جام است وبس
گفته‌ای آیم و از بوسه کامت میدهم | خوشدلم با آنکه دانم فیض پیغام است وبس
آنچه عمر بے بدل را مے شود نعم البدل | بادهٔ گلگون و معشوق گل اندام است وبس

مے بدست آمد کہ اینک روزگار از دست رفت — عین فاحش پیش مستاں عین ایام است وبس

نیست آساں از ریا خود را مبرا ساختن — ایں ہمہ مخصوص رند دُرد آشام است وبس

خط آزادی بدستت در گرفتاری دہند — دانۂ آسودگی در حلقۂ دام است وبس

حرص دنیا را از آسائش نباشد بہرۂ — نشۂ کردار ایں مے تلخی کام است وبس

پر نزد مرغ نگاہت در فضائے کوہ قاف — خود نظر تنگی مگو عنقا ہمیں نام است وبس

نیست مجذوب ترا از غیر چشم التفات
مے پرستاں را نظر بر رحمت عام است وبس

اے پسر اہل وفا را بشناس — آشنائی کن و ما را بشناس

نظر بوالہوساں ناپاک است — چشم من خصم حیا را بشناس

نظر پاک دہد رنگ بہ حسن — اے سہیل ایں ہمہ جا را بشناس

بے غرض خاک رہ عشق توایم — قدر بے قیمت ما را بشناس

با توکل نظر از خلق بپوشش — خالق ارض و سما را بشناس

خاک راہ نجف اشرف کرد — ہمچو من راہ خدا را بشناس

بعقب تافت کفش پنجۂ مہر — قدرت شیر خدا را بشناس

جبرئیل است کہ شاگرد علیست — شان پیغمبر ما را بشناس

تا بہ محشر نہ شوی سرگرداں — صاحب حمد و لوا را بشناس

ہمت از شاہ خراساں بطلب — راہ تسلیم و رضا را بشناس

سیر تبریز بکن بے مے ناب — قدر ایں آب و ہوا را بشناس

حیرت از جرأت مجذوب مکن
نظر لطف خدا را بشناس

از خم زلف کمند افگن مترس — از فریب غمزۂ پُر فن مترس

عشق ورز و بیم از قاضی مکن ‌ ‌ ‌ مے کش و از مفتی کودن مترس
مے خلاصم کرد از وسواسِ عقل ‌ ‌ ‌ میتوانی شد تو ہم چون من مترس
عشق را از تیغ دشمن باک نیست ‌ ‌ ‌ آتشت آہ است از آہن مترس
با توکل اژدہا را رام ساز ‌ ‌ ‌ از عصا در وادیِ ایمن مترس
میکشد از ظالماں چرخ انتقام ‌ ‌ ‌ اژدہا تا ہست از بہمن مترس
راست گوی راست باش و راست رو ‌ ‌ ‌ از دو عالم یکسر سوزن مترس
صاف دل را از فلک اندیشہ نیست ‌ ‌ ‌ دوست با ما باش و از دشمن مترس
بر صفِ دلہا بہ تنہائی مناز ‌ ‌ ‌ برق سوزاں باش و از خرمن مترس

ہمچو مجذوب اسم اعظم یاد گیر
یا علی گوئے و ز اہرمن مترس

ز ہر چہ در نظر آید مرا جمالت بس ‌ ‌ ‌ ز عیش آنچہ بخاطر رسد خیالت بس
ز گنج خانہ چینم شکنج زلفت بہ ‌ ‌ ‌ ز ملک ہند و تتارم خیال خالت بس
مرا ز لعلِ لبت آرزوئے دیگر نیست ‌ ‌ ‌ ہمیں کہ دادہ بمن وعدۂ وصالت بس
بباز دل ز کف و مشورت بہ عقل مکن ‌ ‌ ‌ درین معاملہ توفیق لایزالت بس
اگرچہ مجلس وعظت مراد آگاہی است ‌ ‌ ‌ ہماں تامل احوالِ پارسالت بس
شراب تلخ ہوا دار عمرِ بے بدل است ‌ ‌ ‌ ہمیں نصیحت شیریں ہزار سالت بس
دلا بحلقۂ ہر در کفِ نیاز مزن ‌ ‌ ‌ درِ کشادۂ دانائے کل حالت بس
مگو تمام جہاں دشمن اند و من تنہا ‌ ‌ ‌ پناہِ امنِ خداوند ذوالجلالت بس
بجز کمالِ ادب دم مزن ز ہیچ کمال ‌ ‌ ‌ کہ در میانِ جوانان ہمیں کمالت بس
اگر دہند سلامت بگیر و قانع شو ‌ ‌ ‌ ہمیں قدر طمع از صاحبانِ مالت بس
امید بادہ پرستاں ہمیں بلطفِ خداست ‌ ‌ ‌ تو محو طاعتِ خویشی ہمیں وبالت بس

تمام عمر اگر کردهٔ گنه مجذوب
شگفته باش که مهر علی آلت بس

بفکر نرگست افتاده نرگس | بخواب ناز رخصت داده نرگس

ز فکر چشم خواب آلود مستت | مژه بر یکدگر بنهاده نرگس

ندارد خواب بیداری که دیده است | که بیاید ببستان باده نرگس

بعمر خود قدح ننهاده از کف | بفکر عمر تا ننهاده نرگس

ز بیم فوت فرصت ننهد از دست | قدح را در سر سجاده نرگس

بر غم دهر بی بنیاد فانی | قدح بر کف زنا در زاده نرگس

اگر از فیض ساغر نیست آگاه | بفرقش از چه زرجا داده نرگس

بدور نرگس مستت چو مجذوب
بیک ساغر دل از کف داده نرگس

بیار ساقی مرا زان آفت خمار عبوس | که نابد از دل ما همچو شمع از فانوس

چو دید ساقی ما از بط شراب که باز | رقم بخون کبوتر کشید چشم خروس

بکام دل گزوم از عمر خویش تا گیری | ز دست ساده رخی ساغری بگیر و ببوس

بنام نیک چو زاهد زباده ننگ مکن | بیا بکوی خرابات و سیر کن ناموس

حساب سال جهان ما برفرز طفلان پرس | چه شد بچشم تو آراست خویش را چو عروس

مشو فریفته این عروس شوهر کش | که کام ازو نه تهمتن گرفت و نی کاوس

شمار فرصت امروز کار فردا نیست | که نیست کار تو فردا جز آه با افسوس

ازان بفکر فرو رفته خواجه تا داند | چه شد خزینهٔ قارون و گنج دقیانوس

بلند مرتبه هرگز کسی به کمر نشد | باسمان نتوانست رفت کیکاوس

ولی بجوی که چون نی تمام ناله بود | نه آنکه رفت برآمانه و تهی چون کوس

رسید وقت که مجذوب باز با دلِ شاد
رخے نیاز لبساید بخاک خطهٔ طوس

دلربائے که بجز لطف نباشد کارش | صبر کن صبر که لطف است یقین آزارش
روشن آں چشم که یادش نگذارد از چشم | خرم آں دل که هوادار بود دلدارش
آں مفرح که هلاک طلبش خضر بود | چوں مسیحا شود اندر دل و جاں بیمارش
یارِ ما عاشقِ آئینهٔ معشوق نماست | دل صافی اگرت هست بکن در کارش
کے ز رخسار بیکسو فگند برقعِ ناز | تا مقابل نه شود چشم و دلِ بیمارش
صاف دل ناشده بیجا نه شوی منکرِ عشق | کیمیاگر چه نهٔ هرزه مکن انکارش
باز اشک از سفر ملکتے مے آید | که تهی دست غنی تر شود از بازارش
آنچه بندد دهن خصم زبانِ خوش تست | هر که افسوں بودش حفظ چه بیم از مارش
خاکساری نه حصاریست که آید به نظر | سایه بر تارکِ گردوں فگند دیوارش
تو همیں مجرو دستار ز هم فرق مکن | مرد آنست که مردانه بود اقرارش

باز مجذوب بردیت دردل ناله کشود
کار مے آید از وهاں نکنی بیکارش

تا دلم را لگند سرائے خودش | لطف ها میکند بجائے خودش
سالها دست و پاز دم تا دوست | شاید آید برم به پائے خودش
جاں بپالیش فگندم و خجلم | جز خودش نیست رونمائے خودش
ساخت بیگانه ام جنوں از خویش | تا شوم روز و شب گدائے خودش
هر که قانع شود بخاطر جمع | پادشاهست در سرائے خودش
غم ز دوشنام غائبانه مخور | هرزه گفته از برائے خودش
هر که در قصد ما سپردن بخود | ما سپردیم باخدائے خودش

گرو دانیست تاب پیلے باد — بنشنید بگه بجائے خویش
پیل باکوه چوں در آویزد — میکند چاه از برائے خویش
راست کے میشود بآتش ہم — آنکہ کج باخت باخدائے خویش

شوق مجذوب بادۂ تبریز
کے شود غافل از ہوائے خویش

آں ہا کہ بہ میخانۂ دل راه دہندش — با جام جہاں ودل آگاه دہندش
آں راکہ بروئیش در توفیق کشایند — اول خبر از ملک سحرگاه دہندش
تا قطع تعلق نکند ہمت عیسےٰ — کے مہر درخشنده ترا ز ماه دہندش
چوں دلق مرقع نشود خاطر درویش — کز مژدۂ تشریف شہنشاه دہندش
دورِ فلکش دائره جاه نماید — آں راکہ نجات از ہوس جاه دہندش
افتادگی اول قدمش بر سر جاه است — ایں رتبہ نہ با ہمت کوتاه دہندش
تا یکجہتی نقش جبیں است نگیں را — اکسیرِ مراد از نظر شاه دہندش
تا چند کشی آه دل صاف بدست آر — تا مطلب کونین بیک آه دہندش

مجذوب صفت ہرکہ باخلاص رود راه
توفیق وسلامت روی راه دہندش

گویمت پندے ہمہ گوش و تمام ادراک باش — خواستی در چشم دشمن خاک پاشی خاک باش
خونِ دل را نعمت الوان شمار دست کن — کو دلِ دشمن ز حسرت ہائے رنگیں خاک باش
دامنِ عیسےٰ در آغوشش ملائک جا گرفت — گر بنہا دامن میجوئی ز پاکاں پاک باش
من نگویم خدمتِ زاہد گزیں یا میفروش — ہرکہ خوش حالت کند در خدمتش چالاک باش
کشتیِ خصمانہ را بست و کشا دیگر است — کوری امساک دشمن مہاک باش
کلبۂ تاریک دو دلیشاں پر از امن است و بس — با زعما و سرکشاں کو برتر از افلاک باش

تا شوی مقبول بزم عاشقاں چوں جام مے
با دل پر آتش و با دیدهٔ نمناک باش

ہمچو زاہد از عبادت گر بہشت آرزوست
بار دا و سجه و سجاده مسواک باش

گر بہشت وصل میخواہی بر د مجذوب وار
عاشق صاحب مذاق و مے کش و بے باک باش

خوشا تبریز و فیض صبح و شامش
الٰہی تا ابد باشد نظامش

بحمد الله بکام دوستانست
بصبح و شام فیض خاص عامش

ازاں تبریز حقائق شد باقراں
که اسم با مسمیٰ گشت نامش

مقام صاحب ... است تبریز
ازاں خواند جہاں قائم مقامش

فغاں از ناز معشوقانِ ایں شہر
که خونها خورده ام از ہر کدامش

دلم شوریدهٔ وحشی غزالیست
که نتواں با محبت کرد رامش

بُتِ شکر لبِ من تند خویست
که نتواں زیر لب کردن سلامش

جہاں دام است و غم صیاد و ما صید
بکش مے تا زنی آتش بدامش

بسر کش جام و از دوراں بکن یاد
کز و نے جم اماں یابد نه جامش

ندارم بر جہاں بر خسری رشک
مگر شکر لبی باشد بکامش

بده توفیق یا رب شاه مرداں
که تا باشد جہاں باشد بکامش

دعائے خواست مجذوب تو از ما
بود لعلِ لبت یا رب بکامش

ہمیشه طالب عیشی ہمیشه عاشق باش
نجاتِ ہر دو جہانت بود صادق باش

علم بہ چرخِ مقوس براستی بفراز
خدنگ خاره شگاف دل منافق باش

بہر چه خیر تو باشد صلاحِ خود آں کن
اگر صلاح تو در فسق تست فاسق باش

ز کار دست کشیدن کمال بیددی است
علاقه را مده از دست و بے علایق باش

دریں جناب کہ خاک ہیں نہ عجز نا چار اند
قضا سے گلشن دل جائے نا مناسب نیست
دریں مقام کہ بزم نفاق آرایند
حضور قلب و دل صاف و اعتقاد درست

تمام عجز شود بر تمام خلق باش
ولت بجلوہ عذر کشید و احق باش
گر ہم اگر ندہد رو تو ہم موافق باش
بقبلہ عرض کن و قبلہ خلایق باش

برعم من کہ ز دست تو بکردہ ام مجذوب
تو شوخ در ند و نظر باز و مست و عاشق باش

با خدا اگر واگذاری کار خویش
بندگی کن تا ہمہ دست زندگی
یار نیکاں شو کہ در بازار عدل
بے بہار خلق نتواں ساختن
دانہ ہم کشتے بہ فتلان بر زمیں
میشود معلوم در پائے حساب
جان من ترک نماز شب مکن
یاد رفتنہا و راستے حرص ہاست

بد نہ بینی ہرگز از کردار خویش
کار او کن تا کند او کار خویش
حشر ہر کس میشود با یار خویش
خار زار چشم رہگذار خویش
تا کند باران رحمت کار خویش
تا چہ دارد ہر کسے در بار خویش
یا مزن بر دولت بیدار خویش
ایں دوا جز از دل بیمار خواہش

توبہ چوں مجذوب از مستی مکن
توبہ کن از ترک استغفار خویش

دادہ ام دل بہ نگارے کہ نشان از دہنش
تا ابد لب بلب ساغر مقصود دہد
نیست بے وجہ کہ افتادہ پریشاں شب و روز
بر رخ عاشق بے دل کہ کشاید و دل
بادم ساخت مرا ایں کوچہ بانار رقیب

نتواں یافت اگر در بفشاند سخنش
نشکند گر دل ما را لب شکر شکنش
سنبل زلف کہ پہلو زدہ بر یاسمنش
دست نگشاید اگر غمزۂ ناوک فگنش
چکنم چوں گل بے خار ندارد چمنش

مے شود بستر ترا سالیتم از خار تهی / گر شبے بوئے گلابے کشم از پیرہنش

اے صبا چوں گذری شاد بگلزار رقیب / خاک بوسی و دعائے برسانی چمنش

کیست برعرصہ کہ بر حرف تو انگشت نہد / ہر کہ منکر نشود مشت منت و دہنش

خوشدل آں زندہ بیہ مست کہ چوں شیشۂ مے / خندہ ہا بر غم دنیا زند و مکر و فنش

اے خوش آں روز کہ مجذوب بتوفیق خدا
بادلِ شاد شود جرعہ کش انجمنش

بلبلے میگفت و گل میکرد گوش / فصلِ گل دائم نباشد مے بنوش

گرچہ گل شد سرخ اما خوب گفت / بے تأمل دم مزن یا شو خموش

ہیچ جا بے صرفہ ہرگز دم مزن / چشمِ من دیوار و در دارند گوش

تا بہ مطلب ہا رسی از راہِ راست / راست باش و راست گوئی سر بپوش

بر بہاں و سرخ و زرد ش دل مبند / ہفتۂ باشد دکانِ گل فروش

ہمچو خورشید از سر ایں کہنہ دلق / بگذر از نور دلِ زر لعبت پوش

شاد باش از غم کہ تا دنیا بجاست / ہست با غم شادی و با نیش نوش

عشوۂ دنیائے دوں خواہی خرید / گر نباشی آشنا با مے فروش

مے بدست آور کہ در اقلیمِ عشق / فقرِ تو شاہی و بیہوشی است ہوش

چشم گرم عشق را از غیر نیست / ز آتشِ خود بادہ مے آید بجوش

جرم بے اندازۂ مجذوب ما
سہل باشد با کریم عیب پوش

بستہ ام دل بلعلِ خندانش / بردہ ام بے باآب حیوانش

خوش در آورد ماہ را بکمند / زلف پرچینِ عنبر افشانش

زدہ پہلو بیاسمیں شب و روز / نکہتِ سنبل پریشانش

خصم آن گلشن همیشه بهار — نکهت سنبل پریشانش

کعبه طرح از مقام دل برداشت — میتوان یافت از بیابانش

در مکافات خانه دل مشکن — بایدش داد جان بتاوانش

باطن هر که هست از بد و نیک — هست ظاهر ز عهد و پیمانش

آنکه عهدش درست پیمان نیست — مزن انگشت بر نمکدانش

حلقهٔ چشم سیر چشم بود — بهتر از خاتم سلیمانش

خانه بردار گشت چون عیسی — آسمان شد چهار ایوانش

دل مجذوب چون نباشد شاد — کرده امیدوار قرآنش

آمد رسول و باز شدیم از بلا خلاص — از هر بلا شدیم بلطف خدا خلاص

دام بلا اگر خم آن زلف دلکشاست — یارب دلم مباد ز دام بلا خلاص

ماه از کمند زلف تو بیرون نمی رود — در حیرتم که چون شده باد صبا خلاص

واعظ گرفتم آنکه می هست و هزار عیب — اما چه خوب میکندت از ریا خلاص

آتش بنوش و وسوسهٔ عقل را بسوز — شاید ازان مرض کندت این دوا خلاص

عشقم گداخت با نظر کیمیا اثر — تا گشتم از کدورت دل چون طلا خلاص

چون شمع تا دلت نشود با زبان یکی — کی میشوی ز ننگ خودی با دغا خلاص

با خون دل بساز که با صد شگفتگی — سازد قناعتت ز غم کیمیا خلاص

مغرور خود پرست یقین شکار نیست — منصور ازان نگشت ز دار فنا خلاص

درگاه غیر حاجب رزق مقرر است — زین در نمی شوی ز گدائی گدا خلاص

شکر خدا که همت مجذوب و عقل من — از هر بلا شدند بیمن دعا خلاص

ساقی بیا که جوش زند از لاله زار فیض — بے نشۂ شراب دمے نگذرد بہار فیض

رخ برفروز از مے و آہنگ باغ کن — تا از بہار فیض برو لاله زار فیض

آں ما که دل ز حسرت لعل تو خوں نشد — چوں جام کے برد ز مے خوشگوار فیض

مجموع خاطرے که پریشان زلف تست — خرم دلے که برده ز شبہائے تار فیض

چوں صبح خنده روئے که رحمت گدا نباشد — تا جوش زد از جبین تو بے اختیار فیض

در صبحدم که قسمت ارزاق مے کنند — خوابیده را نیاورد اندر شمار فیض

چوں من بشوق گریۂ مستانه مے بنوش — تا از گناه و خویش بری صد ہزار فیض

چوں مے نفاق سوز و مصفا ضمیر باش — تا رو نہد به بزم تو از ہر کنار فیض

فکر زمانه مایۂ تشویش خاطر است — ہرگز نه برده کس ز غم روزگار فیض

مجذوب گریه باکرم او بہانه ایست
ورنه بہانه آید و از کردگار فیض

چوں شود صبحدم ہوا فیاض — بدو عالم کند ندا فیاض

کیست گوید بجز یا فلاح — کیست گوید بصدق یا فیاض

کیست یعنی بجز خدا رازق — کیست یعنی بجز خدا فیاض

یکنفس بے سوال فیض مباش — جرم خوش دار و از گدا فیاض

تا نیاید بدست دل ہا را — نشود طرۂ دوتا فیاض

سنبلستان زلف اگر نبود — بچه سامان شود صبا فیاض

عشق تا صاف و بے غشت نکند — نشود ہمچو کیمیا فیاض

دائم از کیمیائے صاف دلی — در کشاید بروئے ما فیاض

تا بود نام فیض در عالم — باشدت شاه اولیا فیاض

تحفۂ نیست چوں دعا مجذوب — بکه خوش دار و از دعا فیاض

برگرد لاله زار خجالت دمیده خط / خورشید را بحلقهٔ سودا کشیده خط

کو سبزهٔ بهشت که بنمایش زو ور / کز باغ عارضت بچه سامان دمیده خط

اسباب دل تمام بتاراج زلف رفت / اکنون رقم بخون اسیران کشیده خط

تا از میان تطاول زلفت کشیده دست / خوش‌بو و دلکشا رخت آرمیده خط

در گلشن جمال تو با یک بنفشه زار / چون منعمان چه این همه برهیش چیده خط

این شکر چون کنم که بگوش تو سنگدل / دیدم که حلقهای نمایان کشیده خط

[illegible]

مجذوب هم بدولت حسن شاد و خرم است
از زلفت انتقام مرا تا کشیده خط

برگ بنفشه بر ورق لاله چیده خط / با عارضت بخون شقایق کشیده خط

پیوسته با زلال لبت سبز و خرم است / چون خضر تا به چشمهٔ حیوان رسیده خط

زلفت ز گرد غالیه بر گل نهاده خال / حسنت بگرد ماه ز عنبر کشیده خط

خواهد نوشت گلشن راز سے بخط نوشت / بر صفحهٔ جمال تو مسطر کشیده خط

خط را حصار حسن کند از نگاه غیر / هندو بگرد آتش ایشان کشیده خط

عاشق دعاے خط تو البته مے کند / راه نگاه بوالهوسان را بریده خط

تا منشی صباح نوید برات فیض / بر صفحهٔ سپهر کشد تا سفیده خط

باشند دوستان تو چون گل شگفته رو / خصم تو چون شفق کشد از خون دیده خط

[illegible]

مجذوب در ازل خط آزادیت نوشت
آنکو بدست قدرت خود آفریده خط

خواهی شگفته نوش کنی جام اختلاط / خوش خلق باش ورنه میزام اختلاط

زندان نمایدش به نظر گلشن فراغ / مرغے که گشته دانه خور دام اختلاط

باید ترا مصاحب بد رام مے کند / دیگر نشان نهٔ تو ز دشنام اختلاط

خیزد ز اختلاط پریشان هزار عیب
وحیا ازین جهت شده بدنام اختلاط

تا اختلاط ساخته را گرم کرده اند
از گل فسرده تر شده انجام اختلاط

گویم علاج خبث و نفاق و دروغ چیست
دیوانه باش تا نه شوی رام اختلاط

مشکل کشا اگر نبود همت جنون
عقلا ست خلاص کے شود از دام اختلاط

من خود ز اختلاط پریشان نیافتم
سودے بجز تأسف ایام اختلاط

یکعمر در نصیحت او سوختم دماغ
مجذوب ما هنوز بود خام اختلاط

کارے بجز گناه نداریم یا حفیظ
عذرے بغیر آه نداریم یا حفیظ

هر چند رو سیاه و گنه گار و مجرمم
جز رحمتت پناه نداریم یا حفیظ

با لطف رحمتت که سپهر شفاعت است
اندیشه از گناه نداریم یا حفیظ

چون بازگشت بر لب دریاے رحمت است
یک نامه سیاه نداریم یا حفیظ

غیر از در تو قبلهٔ دیگر چو دیگران
در دیر و خانقاه نداریم یا حفیظ

شوق تو آتش است چه باک از هجوم خصم
اندیشه از گناه نداریم یا حفیظ

بے باک رند و مست و خراباتی تو ایم
اندیشه ما ز شاه نداریم یا حفیظ

در فتنه خیز عرصهٔ دنیا و آخرت
جز درگهت پناه نداریم یا حفیظ

مجذوب ما ز لطف تو امید بسته ایم
غیر از تو هم گواه نداریم یا حفیظ

ما حشمت و سپاه نداریم یا حفیظ
جز درگهت پناه نداریم یا حفیظ

توفیق در ره تو رفیق است و پاسبان
باکے ز دزد راه نداریم یا حفیظ

شوق تو داده شمع هدایت بدست ما
باک از زمین چاه نداریم یا حفیظ

چون شمع مه وفا دل ما با زبان یکیست
غیر از وفا گواه نداریم یا حفیظ

بار و سفیدی غم عشق تو ہیچ غم
از خصم روسیاه نداریم یا حفیظ

تنہا چو اعتماد بلطف تو کرده ایم
اندیشہ از سپاه نداریم یا حفیظ

ہر چند کرده حفظ تو مجذوب را دلیر
جز درگہت پناه نداریم یا حفیظ

تا شدم بر آتش عشقت گدازاں ہمچو شمع
از جبینم نور مہرت گشت تاباں ہمچو شمع

تا بکے با یاد زلف و عارضت از سوز دل
شعلۂ آتش کشم در شیشۂ جاں ہمچو شمع

تا سراسر مشہد پروانہ گردد روی خاک
دور گرداں برقع از رخسار تاباں ہمچو شمع

کوه را برق تجلی نرم سازد ہمچو موم
چوں نباشد عاشق بیدل گدازاں ہمچو شمع

بر نخواہم داشت دست از دامنش تا زنده ام
بستہ ام با آتش دل عہد و پیماں ہمچو شمع

خدمت شب زنده داران خراباتی گزیں
تا وراں محفل دلت گردد فروزاں ہمچو شمع

دیدۂ بیدار دل را گریہ روشن مے کند
عاشقاں از گریہ میگردند خنداں ہمچو شمع

تا سحرگاه ابد با سوز دل مے کرد عشق
دیدۂ پروانہ گرمی بود گریاں ہمچو شمع

پرده پوشی را حصار دل مکن فانوس وار
تا شوی از یاد تشنیعت نگہباں ہمچو شمع

سعی کن تا مے کشاں در بزم خاصت جا دہند
با دل پر آتش و رخسار خنداں ہمچو شمع

یکزبان و یکدل و روشن ضمیر و صاف باش
تا توانی شد دلیل راه جویاں ہمچو شمع

آنکہ انوار ہدایت تابد از بیشانیش
کے رساند نقص نابیناش نقصاں ہمچو شمع

ہمچو من مجذوب اگر قانع شوی با سوز دل
آتشت را عشق سازد آب حیواں ہمچو شمع

گرد در بزم خوباں ازاں دل شکست - از جبینش نور دل تاباں ہمچو شمع

عارضت را نقاب گشتہ شعاع
برقع آفتاب گشتہ شعاع

پرتو عارضت فتاده بہ مے
یا ز عکس تو آب گشتہ شعاع

تا جلالت فگنده عکس بجام
کیمیائے شراب گشتہ شعاع

سیر نتوان ترا تماشا کرد — مانع آفتاب گشته شعاع
عشق در دل نه گنجد از شادی — تا صبا را حجاب گشته شعاع
عارضت را نقاب حاجت نیست — زانکه نائب مناب گشته شعاع
کردهٔ تا نقاب از رخ دور — زینتِ آفتاب گشته شعاع
در جبینم ز فیض درگاهت — هنجرِ آفتاب کرده شعاع

روشن است از جبین با مجذوب
کز کجا آفتاب گشته شعاع

صبحگاهان شمع خاور چوں کند شب را وداع — چرخ گردد همچو قندیلِ زجاجی پر شعاع
حکم در باده را طغرا کش زرین قلم — بر بیاضِ صبح سازد نقش با خط شعاع
در خرابات مغاں از دور جام زد نگار — فاش گردد بانگ نوشا نوش و آهنگ سماع
شب کند پهلو تهی از مهر چوں دیو از شهاب — روز گردد چوں جبینِ شاه لبریز شعاع
صبحدم گوید مبارکباد بارندِ مطیع — شوق گردد سجده ریزِ میفروشانِ سماع
چوں نخواند عقل کل دنیا پرستاں را گلاب — روز و شب با یکدگر محشور و دائم در نزاع
رخت قاروں هم بچاهِ ویل از دنبال گنج — هر که خوش دارد بگو انس بها انس متاع
اهل منصب را سلیم الطبع بودن آفت است — بد نظر دارند هم را همچو گرگانِ سباع

فاش میگویم بتو مجذوب از درگاه کیست
شیر یزداں شهسوار دیں شهنشاه شجاع

غزلے سر کنم برائے چراغ — نبویسم به خاک پائے چراغ
کو صبا تا ز گلشن تبریز — برساند دعا بپائے چراغ
پیش پائے چراغ چوں حافظ — خاکپایم بخاکپائے چراغ
جمع شد ساقیا همان بهتر — که صراحی بود بجائے چراغ

دلِ پروانہ خوں شود عمرے — تا نیفگند شبے بپائے چراغ
شوق پروانہ رسد بہ مراد — کہ وہد جاں برونمائے چراغ
عشق پروانہ بجنگ آرد — گر بسوزد بمدعائے چراغ
گر دپروانہ بگرد و عشق — کہ دل وجاں شود فدائے چراغ
جرأت عندلیب را مکند — عاشق روئے دلکشائے چراغ
کارِ پروانہ رود از پیش — کہ نہا بدرخ از جفائے چراغ
بزم درویش بے تعلق را — دلِ روشن بود بجائے چراغ

عیش در شب کند دلِ مجذوب
شب فزوں تر شود صفائے چراغ

ساقیا فصلِ بہار است وہوائے گشتِ باغ — بوئے گل کے میکند بے بادہ تطییب دماغ
ہرچہ داری صرف مے کن تا دبیں ویرانہ — ورنہ نامردان کنند سودائے گنجت بے دماغ
خیز و در ساغر بریز آں آبِ آتش رنگ را — کز لطافت در شبِ تاریک سوزد چوں چراغ
مے بدہ ساقی باں نیت کہ باشی سالہا — شاہدِ بزم و نذرِ گلشن و آہوئے باغ
گنج آں باشد کہ با معشوقِ سیمیں غبغبے — داشتی مستان و خاطر جمع در کنجِ فراغ
تا توانی مے بدست آور کہ در صحنِ چمن — لالہ را عمر کم و آں جام خالی کردہ داغ
بوالہوس را بہرۂ از احتشامِ عشق نیست — فرِّ اقبالِ ہما کے سایہ اندازد بزاغ
عزتِ داغِ دلِ پرخوں شناس و شکر کن — تا بسانِ لالہ دائم مشک ریزندت بداغ

گویدت مجذوب تدبیرِ غمِ ایام چیست
روز و شب مے نوش تا ہرگز نباشی بے دماغ

صبحدم چوں خسرو خاور کند تیغ از غلاف — زیرِ خاک آرد سیاہ ہند را گرد مصاف
از دعا سے صبح خیز آں چوں جمالِ آفتاب — رو نماید فتح در آئینۂ دلہائے صاف

عطر آمیں بر شریا پیچد از بازارِ حسن
در خطا آہو گذارد بر زمیں بیہوش ناف

بادۂ گلگلوں بود رونق فزائے بزمِ جم
خیزد از آئینۂ دلہا غبار اختلاف

عشق بازاں را دریں وادی وفا دل میدہد
ورنہ تابِ صبرِ عاشق را ندارد کوہِ قاف

روئے نیکو را بچشمِ پاک اگر بینی چہ باک
واجب عینی است در شرعِ محبت بخلاف

آنکہ زخمِ دل کشاید بر رخش دریائے فتح
چشم چوں بردار از مژگانِ شوخ واشگاف

ساقیا گر زندگانی میدہی ساغر بدہ
نوبتِ دورانِ ما آمد مکن خود را معاف

گوش کن مجذوب تا بنمایت راہِ نجات
تا توانی بر گناہ و عجزِ خود کن اعتراف

سر نہ پیچم دامنش ہر چند دیر آید بکف
بودہ ام بر آستانش سر مرا بس ایں شرف

مے بدہ ساقی کہ آمد یار و شوق از کار رفت
چوں دلِ خوں گشتہ ام در خویش گنجد از شغف

گفتمش بنشیں دمے گفتا تواضع بر کنار
گفتمش جاں پیشکش گفتا تکلف برطرف

گفتمش راہِ وفا و رامت گفتا لاتنم
گفتمش خوباں جفا کارند گفتا لاتخف

تا نشد ابرِ کرم چوں چشمِ عاشق قطرہ بار
گوہرِ غلطاں نشد دُرِ یتیمش در صدف

سر بہ صحرا دہ تو ہم ایں عقل و دور اندیش را
تا جنوں در ہا کشاید بر رخت از ہر طرف

خود پسنداں را با آدم ہیچ نسبت نیست نیست
باپدر ہم سر کشند ایں جاہلانِ ناخلف

رو گدائے پادشاہے شو کہ با صد احتشام
روزِ حسرت با کریماں جا دہد در پیش صف

گریہ تحسینے دلِ مجذوب را آری بدست
مطلبت از آدم پاکاں دہد شاہِ نجف

سرمہ دیدہ شد از آمدنت گردِ طریق
سیر دی باز خدا ہمرہ و توفیق رفیق

از ازل تا بہ ابد قافلہ پیوستہ بہم
تا کرا فکر و خیالِ تو بود یار و رفیق

آنچناں رو کہ دعائے ہمہ کس با تو بود
دور رفتن از رفیقاں نہ بود شرطِ طریق

تا بزلفِ نسزند محو زنخدانِ تو دست — نیست ممکن کہ بروں آید ازاں چاہِ عمیق
چوں کمر لیک بفکرِ کمرت پیچیدم — کردہ دیوانہ و شوریدہ ام آں فکرِ دقیق
حکم بر مرد و قبول ہمہ کس کارِ تو نیست — بیگماں خرم مکن آنچہ ندانی تحقیق
عقل مضطر شود از معجزۂ سحر گداز — از دلائل ہمہ جا بس بودت ایں تصدیق
تند خو خوار نشیند ہمہ جا بر سرِ خار — تو کہ عزت طلبی با ہمہ کس باش خلیق

خاطرت را ہمہ جا شاد کن از نیتِ خیر
تا بہ ہر کارِ تو مجذوب دہندت توفیق

از باغِ کفر و اسلام یک میوہ چیدہ عاشق — یعنے ازیں دو مذہب حق را گزیدہ عاشق
در وادیِ محبت چوں مرغِ نیم بسمل — تا چشم میکند کار در خوں طپیدہ عاشق
شکرِ خدا کہ دائم درگاہِ دوست باز است — روئے کہ میتواں دید رُو از تو دیدہ عاشق
از کاسہ ہائے پرخوں بر چیں نکردہ ابرو — خوش بادہ ہائے گلگوں بر سر کشیدہ عاشق
انجام دل طپیدن آسائشِ وصال است — بے اضطراب ابدل کے آرمیدہ عاشق
در بابِ صبح دولت مفتاح دلکشائیست — آہے کہ شامِ ہجراں از دل کشیدہ عاشق
دیدم کہ در گلستاں بلبل بگوشِ گل گفت — خوباں وفا ندارند حرفے شنیدہ عاشق
پروانہ بشبِ دوش با شمعِ خویش میگفت — تا جاں فدا نکردہ کے آرمیدہ عاشق
مجنوں بیادِ لیلیٰ خود را کند فراموش — خود با خیالِ خوباں از خود بریدہ عاشق
احوالِ کوہکن را جستم ز بیستوں گفت — مانندِ صیدِ زخمی از خود رمیدہ عاشق

مجذوب صبح وصلے باشد کند تلافی
در روزگارِ ہجراں روزے ندیدہ عاشق

مے بنوش از عقدہ ہائے عقلِ پیچاں چہ باک — چوں ترا مشکل کشا یار است از مشکل چہ باک
سینۂ صافاں را ز فکرِ کج دلاں اندیشہ نیست — لطفِ حق چوں رہنما حق است از باطل چہ باک

روئے آتش ہمچو گل خنداں شود از بیش خار   سینۂ دیوار را از طعنۂ معقل چہ باک

عشق را اندیشہ از اندیشہائے عقل نیست   شیر را از حیلہ ہائے روبۂ کج دل چہ باک

با توکل عشق را از راہ دور اندیشہ نیست   دل بدریا دادہ را از دوری ساحل چہ باک

مشرق و مغرب ہمہ خورشید را یکروزہ راہ   ہمت مردانہ را از دوری منزل چہ باک

چوں فلک مجذوب گر دنیا سراسر عقدہ باش
چوں ترا مشکل کشا یار است از مشکل چہ باک

بادم شد بر آستانِ تو خاک   تا ہمہ پائے بر سر افلاک

شکر للہ در آستانۂ دوست   خاکم و از فلک ندارم باک

در پناہِ تو ام ز غیر چہ بیم   ما سلیمانم و ز دیو چہ باک

آفتابم ز فیض یکرنگی   صبحگاہم بدولت دل پاک

حبذا من دنی و عاد الیک   مرحبا من اتی و صار فداک

پادشاہی دگر چہ مے باشد   مستم رند و عاشق و بے باک

خرم آں دل کہ فیض احسانش   مست و ہشیار را رسد چوں تاک

ہنرے نیست بہتر از احساں   مرضے نیست بدتر از امساک

آنکہ نشناخت مے فروشاں را   بہرہ ہرگز نہ برد از املاک

حق و باطل چہ رو برو کردند   خجلت از ہر دو میکشد شکاک

ہمچو مجذوب تا شوی خوشنود
بگذر از آب و باد و آتش و خاک

صحیفہ ایست بانشائے کاتبانِ ازل   کہ از حصارِ دعا کوتہ است دست خلل

ز التماسِ قبول تصدق است و دعا   کہ وعدہ را بدو انداخت اضطراب اجل

ز سعد و نحس چہ پرسی نو فالِ نیک بزن   کہ مشتری بتو نزدیک تر بود ز زحل

عطای لولو التاج سل من الفیاض | فانها قطراة من السحاب نزل

فضای مشرق و مغرب بذرع پیمودن | همان دو دیدۀ عمر است و راه طول امل

برو بمدرسه دیا دگیر صلح و صلاح | بیا به میکده و دور شو ز جنگ و جدل

کشاده دل طلبی صاف و پاک باید باخت | خدا بکوری شیطان نمی دهد به دغل

چنانکه قوت پرواز از دو بال دهند | همیشه فائده باهم دهند علم و عمل

غلط ز تست نه از دیگرے غلط نکنی | که قبله با همه عالم نشست مستقبل

همین بود همه را سر نوشت پیشانی | که هیچکس نه برد جان ز بر دست اجل

چنانکه فن رباعی مسلم است به من
خیال تازۀ مجذوب ماست فن غزل

ساقی بیار جامے زاں کیمیائے اقبال | یارب همیشه باشی مسکین نواز خوش حال

بازم بیکده ساغر آزاد کن ز هر قید | تا در رهت فشانم جان و دل و سر و مال

گر آن کنی که دلها گردند از تو خوشنود | باشد دعائے خیرت هر جا روی ز دنبال

بخشم نشان گنجت میخانه را نشان کن | تا سازدت تونگر آن کیمیائے سیال

کارے بکن که عمرت از خود خجل نباشد | روزے که گردد آخر روز و شب و مه و سال

احوال عمر ضائع بیجا مگو بواعظ | از وی نه آنچه ماند آخر مده به رمال

حکمے مکن که چون مهر رویت سیاه گردد | روزے که قهر خیزد از نامه هائے اعمال

امید رستگاری از علم بے عمل نیست | پرواز کے توان کرد زین دانگه بیک بال

داری هوائے دولت بیدار باش تا صبح | خورشید را ازین در باشد همیشه اقبال

از دولت تو مجذوب گردیده ام سحر خیز
یارب همیشه باشی بیدار بخت و خوش حال

لطف لعلت کرده بر جان ها سبیل | کوثر و تسنیم را چون سلسبیل

تا زلعلت یافت تعلیم سخن — کانِ قرآن شد زبانِ جبرئیل
یادِ گلزار بهشتِ عارضت — کرد آتش را گلستان بر خلیل
شوق خط سبز و یاقوتِ لبت — خضر را بر آبِ حیوان شد دلیل
ذرهٔ مهرت به از هر طاعت است — بیشتر از هر کثیر است این قلیل
گر نیارد سر بخاک مقدمت — سنگ بارد بر سرِ اصحاب فیل
چون طبیب علتِ دلها توئی — جمله را باید شدن از جان علیل
مدعی سودے ندارد از امید — میرود از خاطرش ذکر جمیل
قدرت عشق و فسونِ مدعی — پنجهٔ شیر است و روباهِ محیل
دشمنت یارب شود امروز هم — روسیاه و عاجز و خوار و ذلیل
ظلِ اقبالت بفرق دوستان — باد در دنیا و عقبیٰ مستطیل

جان و دل مجذوب مهر حیدرؑ است
مغز اینست و دگرها قال و قیل

بنوش بادهٔ عشرت بدولت و اقبال — شگفته باش بشب روز و هفته و مه و سال
بیار باده که ایام غم به خیر گذشت — شگفته باش که عارض نمود صبح وصال
بیا که رفت قرار از دلم ز بسکه طپید — بیا که جان بلب آمد ز شوق استقبال
چنانکه چشم من از دیدنِ تو روشن شد — همیشه روئے تو باشد شگفته و خوشحال
بگوش نوگل خوب بلبلے چه خوش میگفت — که بے جفائے خزان کس نگشت فارغ بال
همیشه دیدهٔ مجنون بماه مے نگرد — بیاد عارض لیلے چرا نگیرد فال
سرت ز عشق چه خواهی باوج ماه رسید — تو هم بشوق دل آرائے خود و رو نبال
مکن ملامتِ ناصح از گرفتاری — ندیده مرغ دلت دام زلف و دانهٔ خال
بزور حیله و دستان و فاز دهر مجوئے — که گشته بر سر هم صد هزار رستم زال

ہمیشہ فال نکو زن برائے خود مجذوب
ز فال نیک کس البتہ می شود خوش حال

ساقی بده آں ساغرِ خورشید شمائل
تا ظلمتِ عقلم به تمامی رود از دل

سر رشتۂ دولت بکف عقل ندادند
یعنی که بنادانیِ خود باش تو قائل

اقرار بنادانیِ خود کن که همین است
سر رشتۂ فهمیدن مجموعِ رسائل

اندیشہ کج را بدمِ آتش مے ده
تا عقل نه سوزد نه شود وسوسه زائل

با معجزۂ اندیشۂ کج محض عناد است
این نکته ترا بس بود از کل دلائل

خوں خور که کند در سفر عشق دلیرت
گر شیر نۂ مگذر ازیں بیشۂ هائل

تا مے نه کشی عقلِ تو دیوانه نه گردد
تا مست نگردی نشود حل مسائل

گفتند با آوازِ بلند آدم و خاتم
کز روزِ ازل عفو تو ما را شده شامل

مجذوب طلب کن که بدنیا و به عقبیٰ
گر دوست کریم است همیں باش تو سائل

عشق ساقی شد مئے بے غش زدیم
خویش را مستانه بر آتش زدیم

بوئے عشقے با تنک ظرفاں نه بود
باده با رندانِ دریاکش زدیم

عشق تا دریائے آتش مے نمود
دل بدریا کرده در آتش زدیم

بارها از جام ماه و آفتاب
باده ها بر یاد آں مهوش زدیم

تا رمیدیم از مکدر طینتاں
با نکویاں بادۂ بے غش زدیم

سینۂ ما صاف پر بے درد بود
باده با رندانِ دردی کش زدیم

نقشِ پهلو ترکش پر تیرِ ماست
صیدها با تیرِ ایں ترکش زدیم

طعنۂ بے جائے دشمن را بجا
بر دلش با ناوک پرکش زدیم

تا نماید فکر دشمن شبه ناک
خویشتن را بر محک بیش نه دیم

بدنشاں بُد ابرشِ دنیائے دوں — پشت پا بر پشتِ ایں ابرش زدیم
عمرِ ما خوں شد دلِ ما ہمچو لعل — بوسہ تا بر لعلِ آں مہوش زدیم

ما ہمیں مجذوب از روزِ ازل
یا علی گفتیم و بر آتش زدیم

روزگارے شد کہ من دُردی کشِ میخانہ ام — مستِ درویش است کارِ ہمتِ شاہانہ ام
قطرہ ام دریا ولیست و ذرہ ام خورشید رنگ — عقل حیران است ہر جا بگذرد افسانہ ام
پیشِ نساں کایں بحرِ اخضر پر شد از دُرِ خوشاب — شورِ دریا داشت در سر گوہرِ یکدانہ ام
خویش را چوں شعلہ بر آتش زدم روزِ الست — در دو عالم رو سفید از ہمتِ مردانہ ام
سالہا برگردِ دل گردیدہ ام در بزمِ قدس — دل ہماں شمعِ فروزاں من ہماں دیوانہ ام
با جنوں دریا کشی ما کردہ ام روزِ ازل — عاقلاں فکرے کہ در انداز آں سرخانہ ام
سینہ سوزانِ دلم را زندۂ جاوید ساخت — آبِ حیوانِ سمندر دارد آتشخانہ ام
بر دلم تا عشق طرحِ کعبہ و بتخانہ ریخت — پر ز تسبیحِ ملائک شد برہمن خانہ ام
شمعِ رخسارِ دگر آتش پرستم کردہ است — باز عشقے ہم سمندر کردہ ہم پروانہ ام
گفتگوئے واعظاں بر گوشِ من باوست باد — نیستم کودک کہ بفریبند با افسانہ ام
تا بود در خلوتم یک شیشۂ مے باہوشے — آرزوئے سر بہ صحرا گر کنم دیوانہ ام

من کہ باشم عاشق و دیوانہ و مجذوب و مست
از کہ جویم عذرِ خود کز خویش ہم بیگانہ ام

یار از ما جان و ما از یار ساغر خواستیم — جاں بجاں دادیم و جاں بودیم و دیگر خواستیم
ساغرِ بسیار با یکجاں نمے شد خواستن — جاں گرفتیم از لبش ہر بار و بہتر خواستیم
نامناسب را دریں در آبرو دیدیم نیست — آبرو از درگہش با دیدۂ تر خواستیم
ہر دو عالم را بیکجا خواستن ممکن نبود — پادشاہی در لباسِ فقر ازیں در خواستیم

خاکساری در طریقت کیمیائے عزت است
در رہش ہر چند افتادیم بهتر خواستیم

عشق دام امتحاں گسترد و زاہد سبحه خواست
برہمن زنار و ما زلف معنبر خواستیم

در جہاد آرزو مردانه ما بستیم صف
از توکل جوشن و از ہمت افسر خواستیم

در فلک نقارهٔ فتح و بشارت کوفتند
از دعائے اہل دل ہر جا که لشکر خواستیم

از جہان و سرخ و زردش کس نظاہر گزیدیم
از سر این رنگ ہا چون لعبت گل برخاستیم

دولت دیدار او مجذوب آساں رونداد
از سر جاں بارہا از جان و دل برخاستیم

بیادت صبح بر گلشن گذشتم
ز سرو و لاله و سوسن گذشتم

نه سرو باغ را دیدیم قباپوش
نه بر آن چاک پیراہن گذشتم

نه خط عنبریں بر لاله دیدم
نه بر یک سبزهٔ روشن گذشتم

نه با نرگس نگاه صف شکن بود
نه بر آہوئے صید افگن گذشتم

دلیل غنچه را دیدم مے آلود
نه بر آن نرگس پرفن گذشتم

نه رنگ مشک و عنبر داشت سنبل
نه بر زلف کمند افگن گذشتم

نه بر دوش صنوبر ماه دیدم
نه بر یک سرو سیمیں تن گذشتم

نه یک گل را سخن دان چون تو دیدم
نه بر یک بلبلے چون من گذشتم

سراپا آتشم چون گلبن طور
مگر بر وادی ایمن گذشتم

تمنا را نگاہم آنزماں سوخت
که چون برق از سر خرمن گذشتم

مده با زینت دنیا فریبم
که از آرایش این زن گذشتم

فلک کو خاک را گردد در آغوش
که من از گرد این مہن گذشتم

نیاید عاشقی با کج روی راست
مکرر بر دل دشمن گذشتم

بگو دشمن کند فکر سر خویش
که من از سر بیک دیدن گذشتم

سر و جاں ہرچه دارم از تو باشد + تو از من شو که من از من گذشتم

بہشتم کرد ذکرِ خیر مجذوب
نہ ہر جا با دلِ روشن گذشتم

سروے بقامتِ تو در اشرف ندیدہ ام ‌ — ماہے چو عارضِ تو بہ مصحف ندیدہ ام
صف در بہشت کشید ہزار آفتاب و ماہ — در مجمعِ ملائکہ ایں صف ندیدہ ام
ایں جاہ و سلطنت بہ سلیماں ندادہ اند — ایں عز و شاں ز شوکتِ آصف ندیدہ ام
یارے گزیدہ ام کہ بدورانِ حسنِ او — یک زاہد ندادہ دل از کف ندیدہ ام
رسواست وجدِ ساختۂ صوفیاں بہ قہر — یکبارہ رقص بے نے و بے دف ندیدہ ام
محبوسِ دامِ انجمنِ وعظ چوں شوم — چوں بہترش ز میکدہ مصرف ندیدہ ام
تنہا ہمیں نہ پیش نماز است بے سواد — یک اعتقاد و صاف دراں صف ندیدہ ام

پنہاں شراب خوردنِ مجذوب ہم بیاست
دیوانہ مطیع مکلف ندیدہ ام

از رقیبم گر شنیدی توبہ از مے کردہ ام — کذب، تہمت، افترا، بہتاں کجا کے کردہ ام
کے تواند دور ازیں در ساز دم فکرِ رقیب — پیش ازیں ایں کوچہ ہا را پیش ازو طے کردہ ام
ہجو واعظ کے کنم ہمدم غنیمِ ایام را — منکہ دفعِ ایں بلا پیوستہ با مے کردہ ام
تا دلم گردیدہ صاف از دولتِ خاکِ درت — کے نظر بر جامِ جم یا افسرِ کے کردہ ام
گر دمادم چشمِ مستت ساغرم بخشد رواست — سجدۂ محرابِ آں ابرو پیاپے کردہ ام
گر سلامت رخت بر منزل کشیدم دور نیست — بادپائے چوں ہوس را در رہش پے کردہ ام
کافرِ بخشندہ ہم ساقی ز آتش ایمن است — مے بدہ تحقیقِ حالِ حاتمِ طے کردہ ام
نالۂ بے پردہ را مطرب نوائے دیگر است — بارہا ایں نکتہ را تحقیق از نے کردہ ام

توبہ از مے گر کنی مجذوب تکلیفم مکن
گوش بر حرفِ پریشانِ تو من کے کردہ ام

جامے بده که اندو دل و جانت دعا کنیم
چون جان خود وجود ترا بے بلا کنیم

ساغر بگیر و وسوسهٔ عقل گو مباش
عقل آن بود که تکیه بلطف خدا کنیم

سهل است از شراب ریا سوز اجتناب
اے بیشعور توبه بیا از ریا کنیم

ناچار مے بکش که ریا درد بے دواست
باشد ازین وسیله اش از دل جدا کنیم

باشی تو هم همیشه جوان شگفته رو
با پیر مے فروش اگر آشنا کنیم

روشن ز خاک میکده کن چشم خویش را
تا بے نیازت از هوس کیمیا کنیم

باشد ز آسمان و زمین قدر ما فزون
مردانه گر بعهد امانت وفا کنیم

تا شوق سلطنت نشود سد راه ما
باید در آستان تو خود را گدا کنیم

بگذار تا بپائے تو افتاده جان دهیم
باشد نماز هائے قضا را ادا کنیم

داریم در نظر نظر کیمیا اثر
باید که خاکپائے ترا توتیا کنیم

مجذوب تا ترا همه یاران دعا کنند
باید که بے ریا همگی را دعا کنیم

قدح زمرد و مے لعل و دست ساقی سیم
خزینهٔ بکف آورده ام بیک تسلیم

نهان به سینه درخشنده گوهرے دارم
که نام آن نه دُر است و نه زر و نه لعل و سیم

خزینهائے دگر دارم و نمے گویم
که پیر میکده ام داده این چنین تعلیم

هزار شکر که کارم بمدعائے دل است
شراب بیغش و من مست و میفروش کریم

بهر دو زلف تو دانسته مے کنم بازی
که تا ز غصهٔ دل مدعی شود بدو نیم

ز دام زلف دلم را دگر رهائی نیست
بحیرتم که خلاصی چگونه یافت نسیم

خمے که داشت فلاطون بجز خیال چه داشت
کسے که پے به خم باده برد اوست حکیم

نظر بسوئے کرم به که دل به فکر عذاب
امیدوار حور و باده غصه صاحب بیم

رضائے دوست اگر جان طلب کند مجذوب
بگو بچشم و بکن سجده و بشو تسلیم

بہار آمد چرا بے بادہ باشیم — بکنج غم چرا افتادہ باشیم

چرا با مہلت شش روزہ چوں گل — سر ستانہ نکشادہ باشیم

بیا در روئے خوباں روئے خود را — چرا بر روئے گل ننہادہ باشیم

بشوق گل رخاں چوں بلبل مست — بپائے گل چرا افتادہ باشیم

سر آلودہ را ستانہ بے باک — بپائے خم چرا ننہادہ باشیم

غم ایام ساقی در کمین است — بیا تا جنگ را آمادہ باشیم

بیار آں آتشیں آب ریا سوز — اگر ہم در سر سجادہ باشیم

دریں بازار ایماں مے فروشند — چہ باشد ما دل از کف دادہ باشیم

نفسہا را حساب آساں تواں داد — خراب نفس خود گر دادہ باشیم

چو عاشق سایۂ معشوق خویش است — ہماں بہتر کہ ما افتادہ باشیم

بہشت نقد آں باشد کہ مستاں — رفیق دلبران سادہ باشیم

دریں غمخانہ چوں مجذوب آں بہ
کہ با معشوق و جام و بادہ باشیم

دارم بسر کہ خدمت پیر مغاں کنم — تا عیش ہا ز دولت بخت جواں کنم

ہرگز کسے بدولت خود پا نہ مے زند — تا سر بجالت خدمت ایں آستاں کنم

مشقت نالہ ام کہ بہ شب میرود پیش — درس است گریہ ام کہ بہ مستی رواں کنم

لعل لبت گہر دہم صد ہزار جاں — تا من بکام دل نفسے جاں فشاں کنم

ساقی بیار آں قدح سبز رنگ مے — تا خون رشک در دل ہفت آسماں کنم

عشقم بگوش گل بہزار آب و تاب گفت — یاقوت را چہ تاب اگر امتحاں کنم

ہانیش خار خندۂ گل دلکشا تر است — دیوانگی است شکوہ گر از باغباں کنم

بے غور حرف لب کشا در جواب من — تا من بہ یک اشارہ ترا نکتہ داں کنم

در روزگار پیری اگر باینست دل | بازش بعشق تازه جوانی جوان کنم

مجذوب سرکش ز پے شهسوار عشق
تا آگهت ز جرأتِ صاحب قراں کنم

کارِ خود را با لطفِ کارساز انداختیم | تا نظر بر چهرهٔ آں دلنواز انداختیم
سینهٔ ما سالها آماجگاه غمزه شد | تا ز روزنهائے دل گوشے براز انداختیم
دولتِ محمود از بادِ فنا ایمن نبود | خویش را بر حلقهٔ زلفِ ایاز انداختیم
مصلحت را کیمیاساز و غمت تدبیر دید | خویش را در بوتهٔ صبر و گداز انداختیم
ارغنوں پرواز ایں نه پرده یک آهنگ بود | هر کجا در بزم دل گوشے براز انداختیم
ریزهٔ دنیا شکار همت مستانه نیست | بارها وارسته بر کنجشک باز انداختیم
مے بکش زاهد که ما هم مدتے در خانقاه | دامِ تزویرے بجائے جانماز انداختیم
خرقهٔ آلودهٔ دنیا نمائے نیست نیست | کے ز دوش ایں خرقه را ما در نماز انداختیم
مدعی را صیت عالم گیر ما از پا فگند | صید را ما با صدائے طبل باز انداختیم

مشکلِ مجذوب را مشکل کشا از هم کشود
کار خود را با لطفِ کارساز انداختیم

کے رو دهد که با تو شبے گفتگو کنم | چوں ماه لاف حسن زند رو برو کنم
تا چند در خیالِ تو اے آفتابِ حسن | با ماه هر زماں ز درے گفتگو کنم
دستے بلند ساز و بخونم خضاب کن | تا خونِ رشک در دل پر آرزو کنم
با آبروئے مهر تو با کم ز حشر نیست | صد التماس هم بهماں آبرو کنم
زاهد بسے که بود دلم چشم مست داشت | باید روم به میکده تا جستجو کنم
خواری مکش بمیکده با من سرے بکش | چوں گل بیک پیاله ترا سرخرو کنم
ازبسکه چوں همیشه بباشم شگفته رو | خود را بزهر غصه چرا تندخو کنم

دیدار خوب در ہمہ کارے مبارک است — ساقی بیا بیا د تو مے در سبو کنم
ہرگز بدم بہ پیش نیاید دریں سفر — توفیق اگر دہند کہ خود را نکو کنم

مجذوب روزِ عید سراپایم آرزوست
تا خویش را فدائے سرِ پائے او کنم

من کہ دردی کش بے ساختہ و بے باکم — ساعت ساختہ ہرگز نکند غمناکم
مے چرا در گرد عمر با عزّ نکنم — پیش ازاں روز کہ پیمانہ کنند از خاکم
پیشِ من شیشۂ پُر بہ بود از خم تہی — تاج بر عقلِ فلاطوں ندہد ادراکم
آتشِ روز خم از عہدہ نیاید بیروں — آب میخانہ نسازد ز ریا گر پاکم
نتواں شد خجل از غنچۂ بادہ فروش — ورنہ جز غصّہ چہ حاصل بود املاکم
از ہماں روز دلم شمع ہدایت فروخت — کاتشِ عشق تو آمیختہ شد با خاکم
طائر قدسم و باغ وطنم رفتہ زیاد — تا کجا بار کنند از گرہ افلاکم
گرہ رشتۂ جانم کہ سرِ عاریت است — نکشاید مگر از حلقۂ آں فتراکم

رند و دردی کش و مجذوب و نظر بازم و مست
فکر بے فائدہ ہرگز نکند غمناکم

ز ہر شان و شوکت بس ایں عزتم — کہ از خاکسارانِ ایں حضرتم
جبینے بہ از آفتابم بس است — نشانِ نمایانِ ایں دولتم
ازیں در چو خورشید زر لفت پوش — ہماں نورِ دل بس بود خلعتم
ز اخلاص پوشیدہ ام خلعتے — کہ تا حشر بالا بجود شوکتم
نباشم چرا خاکِ آں آستاں — کہ در خاکساری بود عزتم
سرم چوں کند سہو در سجدہ — کہ دل جمع سازد ز ہر طاعتم
بایں سجدہ خو کردہ ام در ازل — نخواہد فراموش شد عادتم

درین در ازان گشته علمم گدا — که ظاهر شود بر جهان همتم
گناهم بامید لطف خداست — گواهی نباشد به از جرأتم
وگر وقت آن شد که از درگهش — کشادی دهد رو بهر ساعتم
کند بے نیازم ز هر آرزو — همین آرزو باشد از حضرتم

به مجذوب ای دل بگو مژده باد
که نزدیک شد وعدهٔ دولتم

ساغرے گر ز لب لعل تو دریوزه کنم — خاک در کاسهٔ این گنبد فیروزه کنم
نکند تشنه لبم جام جم و آب حیات — مگر آن آب که با یاد تو دریوزه کنم
یارب اندیشهٔ فردا نرود از یادم — تا قناعت بهمان قسمت هر روزه کنم
روز شنبه بکف آور مے و تا جمعه بنوش — تا خبر وارت ازین مهلت شش روزه کنم
بهر یک بوسهٔ آن مغبچهٔ ماه جبیں — بر در دیر مغان خدمت سی روزه کنم
تا بگنج گهرم شاه و گدا رشک برند — دیده را بر در دل کاسهٔ دریوزه کنم
چون بتوفیق خدا خون نکنم در دل خصم — منکه افطار بخون جگر از روزه کنم

اشک مجذوب اگر صبر کند من همه را
لعل و یاقوت و عقیق و در و فیروزه کنم

من بایں در ز پے نعمت و ناز آمده ام — طاق ابروئے تو دیدم به نماز آمده ام
نکهت زلف تو پیچیده بگلزار بهشت — به طلبگاری آن عمر دراز آمده ام
از پے مصلحتے در قفسم داشته اند — طائر قدسم و از گلشن راز آمده ام
عجز افتادگی و مسکنتم در کار است — منت خالقم که بدرگاه نیاز آمده ام
طاعت بنده عیان بود که نافرمانی است — بامید کرم بنده نواز آمده ام
باشد آیے بتو نذر بر جگر صهباء فروش — بر در میکده با سوز و گداز آمده ام

بر در خانقه و صومعه مستان بگذر
تا بدانی که چرا از همه باز آمده ام
از شبستان عدم تا به نظرگاه وجود
همه جا سیرکنان گوش بسان آمده ام
از پی صید غمت باز دلم بال کشود
کو بگو این همه راه از پی یار آمده ام

سرگذشت من مجذوب شنیدن دارد
گوش کن کز سفر دور و دراز آمده ام

زاهد مگو که مست شراب سه ساله ام
چشمے گرفته است بیاد پیاله ام
واقف نه که چون بکمندم گرفته است
با زلف عنبرین خط مشکین کلاله ام
هرگز بهای میکده خود سر نرفته ام
قسمت کدام کرده باین در حواله ام
چون دیدهٔ مدام بناشد بخط جام
این خط خلاص کرده ز قید رساله ام
یکدم خیال روئے خوش صنعت خدا
بهتر بود ز طاعت هفتاد ساله ام
تا گوشهٔ ز ملک قناعت بجان خرید
در سینه داغها شده مهر قباله ام
بالطف آن مزاج ندانم که از چه بود
هرگز بخاطر تو گران نیست ناله ام
شکر خدا که از لب لعلت نهان نبود
آن زهرها که ریخت غمت در پیاله ام
دو چشم بیاد خط تو دیوانه کرده بود
دیدار ماه چارده و دور هاله ام

مجذوب از قرینهٔ قوال یافتن که دوست
آزرده نیست خاطرش از آه و ناله ام

مستیم و گنهگار بجز آه نداریم
باک از عسس و محتسب و شاه نداریم
بے باک و سراسر رد و رندیم و نظرباز
در دل هوسے جز رخ چون ماه نداریم
جا ہے که ز دولت بود و دولت فقر است
آن نیست که ما دوستی از جاه نداریم
شهرے که در و دولت و اقبال فروشند
نزدیک تر از ملک سحرگاه نداریم
واهیم بتوفیق خدا سلطنت فقر
ما رشک بدرویش و شهنشاه نداریم

احوال رہ از عقل و جنوں ہر دو گفتیم
نزدیک تر از راہ جنوں راہ نداریم

تنہاست جنوں گر ہمہ راہیست بیابان
تا امن تر از راہِ خرد راہ نداریم

بر دامن تشریف بلندش نرسیداست
تا دستِ امید از ہمہ کوتاہ نداریم

مجذوب در شاہِ کرم خاک مراد است
امید بغیر از کرم شاہ نداریم

اے سراپا ناز قربانت شوم
ناز کن تا باز قربانت شوم

جملہ خوبانِ جہاں صیدِ تو اند
من ہم اے شہباز قربانت شوم

آفرینش زندۂ اعجاز تست
اے تمام اعجاز قربانت شوم

شمع رویت کو کہ دل پروانہ وار
تا کند پرواز قربانت شوم

میشوم قربان آں ساعت کہ باز
بینمت دمساز قربانت شوم

صد رہ ہم گر باز گردانی ز راہ
باز گردم باز قربانت شوم

ہر کہ قربانِ تو شد ممتاز شد
بارہا ممتاز قربانت شوم

گر کنم صد جاں فدایت ہر زماں
از دل و جاں باز قربانت شوم

دیدۂ مجذوب حیرانِ تو شد
من ہم اے شہباز قربانت شوم

ما بایں در ز پے برگ و نوا آمدہ ایم
درد مندیم و بامیدِ دوا آمدہ ایم

چوں تواں آمدن از عہدۂ ایں شکر بروں
کہ بامید بدرگاہِ شما آمدہ ایم

با وفا مہر تو از روزِ ازل پیماں بست
بر سرِ وعدۂ آں مہر و وفا آمدہ ایم

بہوائے سر کوے تو ز گلزار بہشت
ہمرہِ قافلۂ بادِ صبا آمدہ ایم

از سر شامِ عدم تا بہ سحرگاہِ وجود
بہوا داری آں زلفِ دوتا آمدہ ایم

طاقِ ابروے تو کعبت درِ دل قبلہ نماست
ما بایں در ز پے قبلہ نما آمدہ ایم

یکجهان آتش دل شعله وراز کوی تو شد | از پی آتش این طور لقا آمده ایم
خاک میخانه شو و جان جهان بین بکف آر | تا بدانی ز کجا تا بکجا آمده ایم
دو جهان را بسر خوان کرم خواند کریم | از عدم جمله باواز صلا آمده ایم
از بیابان حرم تا در پیر مغان | همه جا بر اثر راه نما آمده ایم

بهوای من مجذوب ز گلزار بهشت
بهر تسلیم بدرگاه خدا آمده ایم

دارد بسر هوای رخت آفتاب هم | خورکرده خنده آب بدل لعل ناب هم
در پرده ز رو جمال تو آتش بکائنات | یعنی نداخته تاب جمالت نقاب هم
پیچیده سنبل از غم زلفت بخویشتن | در برگ غنچه پرده نشین شد گلاب هم
از تاب باده بر گل رویت عرق نشست | یا آتش از رخ تو خجل گشته آب هم
خورشید را نهان نکند پرده های راز | محو است کدام ذره فتنه در نقاب هم
خور رند شو چو لعل بدخشان بخون دل | تا از جگر شراب دهندت کباب هم
جامی دریں جهان بجگر تشنه بده | تا آن جهان نجات دهندت ثواب هم
خود را بشوق گریه مستانه مست کن | تا نالهات دعا شود و مستجاب هم
سنجیده گوی و آنچه نپرسند هم مگوی | این نکته را ز من بشنو و ز کتاب هم
دیدیم ما ملازم درویش بوده است | آسایشی که شاه نه بیند بخواب هم

آه هم خجالت از دل مجذوب میکشد
شکر خدا که رفت غم و اضطراب هم

توبه کردم که دگر توبه ز صهبا نه کنم | در غمهای جهان را به عبث وا نه کنم
ساقیا مایه غم عقل کج اندیشه ماست | می بده تا دگر اندیشه بیجا نه کنم
من هم از قهقهه چون خنده مینا شب و روز | خون چرا در دل این گنبد مینا نه کنم

غم دنیای دنی دشمن دین و دل ماست
نیست مردی که علاج غم دنیا نکنم

ناکسم گر به هواداری آن زلف دوتا
پنجه در پنجهٔ مرد افگن جوزا نکنم

منکه اشکم همه جا گنج گهر کرده روان
خنده چون برزند کم غنچ ثریا نکنم

همه را فقر و فنای همه روشن شده است
از تو هم جز تو همان به که تمنا نکنم

شمع رخسار تو فرمود که در روز و شبم
کار پروانه کنم من هم و پروا نکنم

صبر و هوش و خرد و دین و دلم رفته ز دست
نروم تا همه را پیش تو پیدا نکنم

آن هنر نیست که بد بینم و گویم هنر است
هنر آنست که بد بینم و رسوا نکنم

کربلا گرچه ربود از دل مجذوب قرار
من چرا در نجف آسوده تماشا نکنم

دل داده ایم و تحفهٔ دردی گرفته ایم
خون خورده ایم و چهرهٔ زردی گرفته ایم

خورشید و ماه را که سر از آسمان گذشت
از دفتر جمال تو فردی گرفته ایم

سرگشتهٔ تو ایم و فلک پیش خیل ماست
در وادی جنون پی گردی گرفته ایم

ما را هوای میکده بر سر فتاده است
آنجا نشان چارهٔ دردی گرفته ایم

چشم و چراغ ما دل صاف است چون سپهر
تا از کتاب حسن تو فردی گرفته ایم

آبی مگر بهشت زند بر هوای ما
آنجا نشان چشمهٔ سردی گرفته ایم

دنیا زن است و عاشق دنیا نه زن نه مرد
این پند را بگوش ز مردی گرفته ایم

مجذوب مدتی است که از ما کشیده سر
یکباره ترک بادیه گردی گرفته ایم

ما تن به عیش مفت مسلم نمی دهیم
یعنی غم ترا به دو عالم نمی دهیم

تشریف غم ز روز ازل سرنوشت ماست
او هم نمی ستاند و ما هم نمی دهیم

ما دل بجا و گوشهٔ میخانه بسته ایم
این گوشه را به سلطنت جم نمی دهیم

لذت ز غم نیافته حیرت سکالی طبیب — گر دل به مهربانی مرہم نمی دہیم

آشفتگی ز خاطرِ یا ہکم بتنمے شود — تا دل بدستِ طرهٔ پر خم نمی دہیم

ویراں سرائے حادثه را آں ثبات نیست — رخصت به سیلِ اشکِ دما دم نمی دہیم

نگذشته بود از سر آوازهٔ سخا — انصاف بر سخاوتِ حاتم نمی دہیم

ایماں شگفته باش که غم نیست خود بهشت — ایں مژده را بمردمِ بے غم نمی دہیم

با یاد تو رفاقتِ مجذوب در کنجِ غم
ایں گوشه را بعیش دو عالم نمی دہیم

تا پائے ہمت میر وعود از آسودنم میکنم — دست از تمنائے کشم تسخیرِ عالم میکنم

کے رو دہد با سیم و زر با گنج یاقوت و گہر — ایں عیش ہا کز دولتِ اشکِ دما دم میکنم

بر زلف آں ماہ چگل دل بسته ام از جان و دل — خود را اسلم مستقل از شوقِ اسلم میکنم

در گلشنِ صبر و وفا کارے ندارم جز دعا — گاہے شکایت با صبا از زلفِ پر خم میکنم

گفتم شدم دیوانه ات عمریست و منّت از ات — گفتا بیک پیمانه ات من نیز آدم میکنم

زاہد ندانی کیستم کے چوں تو بے مے زیستم — بے فکر ہرگز نیستم طاعت مگو کم میکنم

ہرچند بیہوش از غمم از مرگ ہم غافل نیم — جائے که بر سیر میکشم پائے ہم از جم میکنم

افیون و مے با یکدگر گر کیفیت دیگر دہد — زاں غصه را با خونِ دل پیوسته ہمدم میکنم

خوش می نماید دم بدم دریا دلِ مجذوب ہم
صبحے که من در کنجِ غم با چشمِ پر نم مے کنم

از دامنِ خود دست کشیدیم و گذشتیم — از غیرِ تو مردانه بریدیم و گذشتیم

دیدیم گرانی ہمه از خاک پرستیست — چوں شعله سر از خاک کشیدیم و گذشتیم

راہے که در و ریگِ رواں شیشه دلہاست — ہر گام بصد کعبه رسیدیم و گذشتیم

از باغِ تمنا که دو روزنگی ثمر اوست — چوں بوئے گل آہسته بریدیم و گذشتیم

هر بوالهوسی دامنی از غنچه و گل چید — ما دامن ازین طائفه چیدیم و گذشتیم
با دامن هر غنچه صد آویخته صد خار — بر طبع هزاران نه خلیدیم و گذشتیم
در پردهٔ آن نور که پیدا و نهان است — پیدا و نهان را همه دیدیم و گذشتیم
در باغ هوس میوهٔ صفرا شکنی نیست — از شاخ طمع دست کشیدیم و گذشتیم

در بادیه گاهی که رسیدیم به مجذوب
بوئی همه از دور کشیدیم و گذشتیم

من از آن کلاه همت که به طرف سر شکستم — چو طلسم آرزوها که به یک نگه شکستم
نه به درد سر اسیرم نه به چین جبرائیل — نه خمار شام غم را ز می سحر شکستم
به شکست شیشهٔ ما دل خصم کو ببازد — که من این شکستنی را ز تو بیشتر شکستم
چه بقوت ضعیفی چه بزور ناتوانی — دل دشمنان خود را نه بزور زر شکستم
گل و لاله زار چشمم ز هوا نگشته رنگین — سر خارهای غم را همه در جگر شکستم
دل خویش را ندانم دل تست پاک آهن — ز غم تو بسکه در دل سر نیشتر شکستم
به شکستگی دلم را همه جا شکست زلفت — چه عجب اگر گشادی بدر به هر شکستم
به پناه آستانی شده ام چو نوح آدم — که در آن سفینه هرگز نه به خطر شکستم

همه جا سفینه دلها به خروش های مجذوب
به تلاطم طلسمی که درین نظر شکستم

دگر رفتم که در میخانه باشم — رفیق شیشه و پیمانه باشم
نمی نوشی رود کار من از پیش — روم در کار خود مردانه باشم
دل دریا کشم خوشنود از آن است — که من در دزدی کش خمخانه باشم
چرا از می فروشان دور گردم — چرا با آشنا بیگانه باشم
در آن مجلس که ساقی شمع بزم است — چرا حسرت کش پروانه باشم

بحرف ناصح و فریاد واعظ | اگر عاقل شوم دیوانه باشم
برو زاهد بیا عشقت بے عیش | چو در دامم چرا بے دانه باشم
بیا ساقی برغم کور طبعاں | خراب نرگسِ مستانه باشم
تو می باید که دائم شاد باشی | چه باشم من که باشم یا نه باشم
توانم آشنا را آشنا ساخت | اگر بیگانه بیگانه باشم

چه حاصل از غمِ ایام مجذوب
همان بهتر که در میخانه باشم

هر زماں از خونِ دل جامِ شرابے میزنم | در غمِ شکر لبے بر آتش آبے میزنم
نیستم پروانه تا خود را بهر آتش زنم | ذره ام لاف وفائے آفتابے میزنم
غنچه را مے بوسم و یادے ز لعلت میکنم | ساغرِ مے نوشم و فالِ صوابے میزنم
گوشۂ میخواهم و یک شیشۂ مے با هوشی | بر صفِ هم صحبتاں باز انتخابے میزنم
از صبوحی مطلبم جز گریۂ مستانه نیست | بختِ خواب آلوده را بر رُخ گلابے میزنم
از تماشائے کواکب حیرتم را مطلبے است | با خیالِ شوخ چشماں راه خوابے میزنم
میکنم دل را تسلی با خیالِ عارضت | آتشِ پروانه را بر اضطرابے میزنم

ایں کمالم بس که چوں مجذوب در دیر مغاں
دم ز خدمت گاریِ عالی جنابے میزنم

پیمانه کش و رند و خراباتی و مستیم | تزویر ندانیم همینیم که هستیم
جز پیرِ دیرِ مغاں و پیرِ ما نیست | ما بر سرِ اقرار همان روزِ الستیم
آن نیست که با هم به غم توبه نباشیم | ما توبه که کردیم همان روز شکستیم
با ننگ خودی فرق ز مستی نتوان یافت | تو خلق مدانند که ما باده پرستیم
از دولتِ غم بیخبر گردیده مے ما هست | آتش زده کالب برلبِ پیمانه نشستیم

بے قطع تعلق نتوان گشت گرفتار
آنروز بدام تو فتادیم که رستیم

گیسم پریشان شدن و شاد نشستن
عهدیست که با زلفِ سمن سای تو بستیم

بر ما نفشان دست که ما بے سر و پایان
بر دامنِ لطفِ تو سر و پا همه بستیم

از صحبت مجذوب چه گلها که نه چیدیم
صد بار درستست که با توبه شکستیم

بعد آشفتگی چون موج هر سو بے قرار افتم
گزین دریای طوفان خیز شاید بر کنار افتم

غزال الفتیں پر وحشی است کو انجام کثرت سوز
که بیخود گردم و تنها بدنبالِ شکار افتم

چرا الوشم درین میخانه چشم از روئے آن ساقی
که چون گل بشگفد گلزار من در خار خار افتم

وران میخانه شوق تم را تمنا در کنار افتد
که مست از پائے خم برخیزم و در پائے یار افتم

شعور عقل را چون نیست عار از ننگِ نادانی
روم در عالمِ مستی بفکر ننگ و عار افتم

جنون از داغهائے سینه ام آن لحظه گل چیند
که با یاد رخ مستان بطرف لاله زار افتم

دلم آن لحظه خاطر جمع گردد از پریشانی
که در پائے تو چون زلفِ و تابے اختیار افتم

چشم تر آخر بروئیش بے نقاب انداختیم
دامن آلوده بر آفتاب انداختیم

اشکِ ما با غبارِ دل نشاطِ دیگر است
اے خوش آن دلها باهم در گلاب انداختیم

عقلِ دور اندیش را دیدیم جز مے چاره نیست
این کتاب پر غلط را ما بآب انداختیم

همچو خواب آهوئے فیض از چشم مارم کرده بود
در کمینش خویشتن را ما بخواب انداختیم

باز با صد بیقراری بهرِ آن یکدانه خال
مرغ دل را خوش بدام اضطراب انداختیم

غصه را با خونِ دل پیوسته بر سر میکشم
ایخوش آن فیوں که باهم در شراب انداختیم

سیر دارد دامنِ این دشتِ ما از کنار
نظر از دور در موج سراب انداختیم

تا هوائے سلطنت مجذوب را در سر فتاد
خویش را بر آستانِ بوتراب انداختیم

از ریا طرفے نہ بستم ترک عادت میکنم
میروم در حلقۂ مستان عبادت میکنم

بہتر از اشک ندامت ہیچ استغفار نیست
بعد ازیں با گریۂ مستانہ طاعت میکنم

کاروبار مے فروشاں دل بدست آوردن است
میروم تفتیش ارباب مروت میکنم

آمدم بر آستانت تا کنم جاں را نثار
جاں چہ باشد آنچہ مقدور است خدمت میکنم

بے رخت با نالۂ آتش در گلستاں میزنم
بے قدت سرو کہ می بینم قیامت میکنم

در خیال لعل ہیگونت دلم خوں مے شود
تا نمکدانی بکاید ایں جراحت میکنم

گر کنم گاہے رقیباں را نوازش دور نیست
ہمچو مجنوں با سگ لیلےٰ محبت میکنم

چوں ملائک تا شوم در محفل جاں شمع بزم
خویش را پروانۂ خدام حضرت میکنم

دولت بیدار دل جز دیدۂ بیدار نیست
چشم باز خویشتن را یار دولت میکنم

از گناہ خویشتن مجذوب خاطر جمع دار
التماس از بادشاہ دین و دولت میکنم

چہ ہم دارم غم دلدار دارم
چہ کم دارم غم بسیار دارم

ندانستم دلم را چوں ربودند
زیاں از گرمی بازار دارم

دلم جمع است با زلف پریشاں
مسلمانم سر زنار دارم

زبس در کوچہ ہا بیہودہ گشتم
خجالت از در و دیوار دارم

رقیب از خاطرم نگذشتہ ہرگز
شکایت گونۂ از یار دارم

سلیماں خاتمے افگندہ از دست
دریں ہیغولہ من ہم کار دارم

ز خصم کج زباں اندیشہ ام نیست
زبان خوش برائے مار دارم

سراپا عیبم و نیکم شناسند
کریمے راحمے ستار دارم

از انم چشم بر مال کسے نیست
کہ من ہم چشم گوہر بار دارم

دل از کف دادہ و مجذوب مستم
بغیر از عاشقی صد کار دارم

ای دل بیا که مژدهٔ وصلے شنیده ام
روز خوشی بطالع خود باز دیده ام

در بزم وصل ناله یقیں دلکشا تر است
منعم مکن که بلبلِ هجراں کشیده ام

پروانه دار روز و شبم در نظر یکے است
بے دوست روشنی ندهد نور دیده ام

در سینه داغ نیست که در ہم شگفته است
از لاله زار عشقِ تو گلهاست چیده ام

با یاد زلف و روئے تو واللیل والضحیٰ
حرزے که در فراقِ تو بر خود دمیده ام

در دوستی عزیز تر بود از جان عاقلم
حق بامنست زانکه بہ ارزاں خریده ام

دست دهنده آب بر آتش زند مدام
ساقی شنیده بود ولے تشنه دیده ام

تنها به پیشِ پیرِ مغاں مے به از ریاست
از مفتیانِ مدرسه ہم وا رسیده ام

در عشق سیل حادثه بستم نمے کند
چوں کوه در حصار فلک آرمیده ام

مجذوب مژده باد که آمد بهار وصل
بالیدنی بطالع خود باز دیده ام

هر کجا مستاں بآں سرو ژاں برخورده ایم
از جهاں گل چیده از بخت جهاں برخورده ایم

گرد غم از خاطرِ ما سرو قداں مے برند
ما بدو رقبه آخر زباں برخورده ایم

چوں نباشد از پے قامت بلنداں چشم ما
ما ز شاخ سدره در باغ جناں برخورده ایم

سالها خوں خورده ام از حسرتِ یاقوتِ اشک
تا شبِ قدرے بایں گنج رواں برخورده ایم

دانه ہائے اشک ما شبها پریشاں گشته اند
تا بدام حلقهٔ عنبر فشاں برخورده ایم

در دیار عشق باشد زندگی در یاد یار
گرچه ما دل داده ایم اما بجاں برخورده ایم

عیشِ درویشاں کجا و عشرت شاہاں کجا
ما بہ بزم خسرو آئیں گمیاں برخورده ایم

خیرخواهاں عالمے را کرده با ما خیرخواه
آنچه مارا بود در نیت ما آں برخورده ایم

روز و شب با نشهٔ مستی تماشا خوشتر است
چوں بہ بازیہائے خوب آسماں برخورده ایم

از دعا پیرِ مغاں هر دم من و مجذوب را
دولتے رو داده از بخت جواں برخورده ایم

بجز آن دیدہ مکتوبے نگارم — بکار یک جز عنوانم آنچہ دارم

ہو المطلوب در عنوان کنم نقش — باین عنوان زفاتیق یاد آرم

حکایت ہائے ایام جفا را — بہ تقریب وفا یک یک شمارم

کشم طغرا بمضمون ہائے دلسوز — کنم ختمش بامیدے کہ دارم

بہم پیچیدہ چوں مار آہش — ببال طائر قدسی سپارم

بہ یمن آں ہمایوں بال شاید — بفارغ بال از غم سر بر آرم

الٰہی مہرباں گرداں دلش را — ز لطف مہر ما ہر کس ندارم

بزودی باز گرداں آں ہمارا — کہ دیگر نیست تاب انتظارم

بدہ ساقی شراب ارغواں رنگ — باں نیت کہ بینم روئے یارم

بامید وفا از دل کنم برد — جفا جوئے کہ کرد امید وارم

باین شرط از کنم دل برد دلدار — کہ دست از دامن او بر ندارم

اگر عشقم نہ بخشد عمر جاوید — چہ حاصل از حیات مستعارم

الٰہی عمر جاویدم کن احسان — کہ احسان ترا یک یک شمارم

تعجب نیست از اقبال مجذوب
کہ ہمت بستہ یارش را بیارم

کو ہمت مردانہ تا از تمنا رم کنم — چوں کار ایں عالم شود تسخیر آں عالم کنم

کو عشق مہ رخسارہ کو شوق آتش پارہ — تا با سرشک لالہ گوں خوں در دل عالم کنم

کو زلف آں ماہ چگل کو آں بلائے دین و دل — تا خاطر مجموع را آشفتہ و برہم کنم

کو دو سہ لفتے تا یار و من مستاں شویم اندر چمن — او رو نہد بر شاخ گل من ناز بر شبنم کنم

کو طوق سیمیں غبغبے کو خاتم لعل لبے — تا اسم اعظم را رواں از نقش آں خاتم کنم

گاہ از گناہم تنگدل گاہ از عبادت منفعل — کو گریۂ مستانہ تا ہر دو را ماتم کنم

همگز ز همرهم که شبی شیر گیرم کام دلیـ ... دل آب حیوان و گشته من سیر جام جم کنم
تخت کیان به باد شد و دوران زجم بود شد ... حلیے بهنه تا آگهت نه جرأت دستم کنم
شاها نوازش کن مرا تا مجمع خصم ترا ... سازم پریشان و فنا یا حلقهٔ ماتم کنم
گر خصم کج سرکش شود با شعلهٔ آتش شود ... من با خدنگ راستی همچون کمانش خم کنم
تا گشته ام هیبت گدا می گویم و باشد روا ... تا نانم بر تو شیروان یا خنده بر حاتم کنم

گر چند روز سے با جفا صبر سے بود مجذوب را
از دولتِ غم عیشها با خاطرِ خرم کنم

هر جا ز سر گذشت خود افسانه بسته ایم ... بندے بپائے عاقل و دیوانه بسته ایم
مشتاقِ یک نظارهٔ دیدار آشنا ست ... چشمے که از عنایت بیگانه بسته ایم
در ملکِ فقر ما غم یا جور حرص نیست ... سد بیست ما به همت شاهانه بسته ایم
در جستجوئے دل که همان خانهٔ خدا ست ... احرام کعبه در رهِ میخانه بسته ایم
سیماسے شمع و دل شب خوش نما ترست ... تا دل بزلف یار حکیمانه بسته ایم
خواهش کجا به جذبهٔ معشوق میرسد ... تهمت به عشق بازی پروانه بسته ایم
با التفات ساقی و احسان میفروش ... پیمان بدستیاری پیمانه بسته ایم

مجذوب باده نوش که مائیم و یک امید
آن هم بالتفات کریمانه بسته ایم

گر دیده ام غبار و پناهے گرفته ام ... بر طرف دامنے سر راهے گرفته ام
در خاطرم شکست طلسمات آرزو ست ... پیمانه هم از کف ساقی گرفته ام
گنجِ قناعتم ز عنایات لطفِ اوست ... این ملک را به تحفهٔ آهے گرفته ام
منعم مکن ز حلقهٔ مستانِ سینه صاف ... من هم درین حصار پناهے گرفته ام
پائے طلب بکوی خرابات چون کنم ... آنجا نشانِ خانهٔ ماهے گرفته ام

چون شمع دل گداخته صد بار جراتم | تا رخصت نهفته نگاہے گرفته ام
تا خجلت از کرم نه بود روز بازخواست | بر ہر گناه ز توبه گواہے گرفته ام

مجذوب خارکسارم و در انتظار دوست
در کوچهٔ وفا سر راہے گرفته ام

خیز تا از در میخانه گذارے بکنیم | با لب غنچهٔ دفع خمارے بکنیم
راه ظلمات و لب چشمهٔ حیواں دور است | التماسے ز لب لعل نگارے بکنیم
ما ہماں به که دریں دائرهٔ حیرانی | خویش را محو رخ لاله عذارے بکنیم
نیست در انجمن وعظ بجز غصه و آه | عیش آنست که با مهر نگارے بکنیم
در مقامے که بیاد لب او مے بکشند | زاں میاں مصلحت آنست کنارے بکنیم
ماندایم پریشانی ما تا کے و چند | با سر زلف تو خوب است قرارے بکنیم
عمر نقدیست که البته زکف خواہد شد | خوشتر آنست که صرف غم یارے بکنیم
خواب را سرده و برخیز که با دیدهٔ باز | شاہبازے برسانیم و شکارے بکنیم
عمر تا چند شود صرف شمار زر و سیم | باید اندیشه ہم از روز شمارے بکنیم
پیش ازیں ہم نتواں کرد مدارا با خصم | تیر آہے بکشیم از دل و کارے بکنیم

عمر مجذوب نه ایں روز و شب و سال و مه است
عمر آنست که صرف غم یارے بکنیم

محروم تا گریهٔ در دامن ہاموں کنم | تحفهٔ من ہم نثار تربت مجنوں کنم
نیست رخصت ورنه بتوانم بزور اشک و آه | بحر را بے آب سازم دشت را جیحوں کنم
کو غم عشقے که در خاطر نشیند کوه کوه | تا ز رشک بیغمی خوں در دل گردوں کنم
دولت دیدار آں باشد که در بزم وصال | دیده را آئینه دار حسن روز افزوں کنم
ہیچ نگفتم آں دہاں را لب بدشنامم کشود | خاطرش از ہیچ میترسد ندانم چوں کنم

بے لبش جز خونِ دل جامِ ہم نباشد در نظر
ساغرم خالی چو گردد دیدہ را پر خوں کنم

دلبرم طفل است واز حالِ رقیب آگاہ نیست
دوست از دشمن نمے داند ندانم چوں کنم

جوہرِ دل را نشاید بے گداز آئینہ ساخت
ایں خیالِ خام را باید ز سر بیروں کنم

خواجہ را گفتم فزوں تر شو بفکرِ مالِ خویش
تا خبر وارث نزا قوالِ زرِ قاروں کنم

عمر مخمور **مجذوب** ہتید جنونی کردہ ام
باز میخواہم بیک ساغر ترا ممنوں کنم

آں شب کہ با خیالِ لبت غنچہ خفتہ ام
صبح از نسیمِ زلفِ تو گل گل شگفتہ ام

بیدار کردہ صبحِ سعادت مرا ز خواب
آں شب کہ در خیالِ تو بیدار خفتہ ام

دائم لبت بہ خندہ و رویت شگفتہ باد
چوں گل بیک پیالہ کنی گر شگفتہ ام

صد رہ میانِ خوف و رجا فکرتم گداخت
با آنکہ مژدہ ہا ز کلامت شنفتہ ام

باید ز آستانِ تو جویم دوائے خویش
آگاہ جز تو کیست ز رازِ نہفتہ ام

از خارِ پائے ہمتم اندیشہ کے کند
در راہِ دل کہ با مژہ یکسر رفتہ ام

حیرت مکن ز ہمتِ مجذوب در زورِ عشق
گر شش ہزار بیت بیک ماہ گفتہ ام

نیکو نگر کہ نسخۂ دیوانِ محشر است
ایں شش ہزار دُر کہ بیک ماہ سفتہ ام

مجذوب لافِ عشق زدن عاشقانہ نیست
ایں نکتہ را بگوشِ تو صد بار گفتہ ام

بقیہ اشعار مثنوی ردیف (د) صفحہ ۶۴

معنی نوائے طرب ساز کن
طرب را دریں پردہ آواز کن

نوائے دلم عاشقِ ساز تست
خوش آں دل کہ مشتاقِ آوازِ تست

مگو فاش رسوا باواز نے
کہ ایں فتنہ نے جم گزارو نہ کے

مغنی مگو فاش با تار چنگ — که جائی نگو رع است این دیر تنگ

تننو تا چه خوش گفت آواز دف — گزین دائره هیچ نانده بکف

شبے تار طنبور دیدم گریست — که جز زہر موری دین کاسه چیست

چه خوش گفت ناقوس این کهنه دیر — که یزدان کریم است و انجام خیر

الٰہی بمستان دور الست — که دل بر تو بستند از ہر چه ہست

بآں ہر دو یک تن که روز ازل — کشیدند ساغر بکین ہبل

بدریاکش بزم روحانیاں — کزو شد زمین قبلۂ آسماں

بشاہے که در مسند من عرف — کشیده بسر ساغر نو کشف

بلعل لب مخزن اجتبا — که یابند از زہر نوشاں شفا

بشیرے که در رتبۂ امتحاں — نتابید از بحر آتش عناں

بآں رونق افزائے عنوان دیں — که زینت ازو یافت عرش بریں

بآب روان باغ دبستان علم — بچشم و چراغ گلستان حلم

بشاہے که داوند از صدق تاج — که یابد ازو دین پاکاں رواج

بفرمان ده کشور علم دیں — که بود افسرش نعت والکاظمیں

بنور دل آرائے شاہ رضا — کزو آشکار است راه رضا

بجود جوادے که روز نظر — گنه گار تر را کند شاد تر

باقبال آں شاہ عالیجناب — که برج دہم را بود آفتاب

بشاہنشہے کز سجود درش — فزوں از ملائک بود عسکرش

بخاک ره آں شہنشاه دیں — که بروے شود ختم فتح مبیں

باں چاره ده که با یکدگر — کشیدند جام شفاعت بسر

که مجذوب را پیش مولائے او — ز جام عنایتش کنی سرخ رو

به نزد شہاں بادل پر امید — کنی در دو عالم مرا رو سفید
چناں کن که بر درگہت جاں بکف — بریزند خونم بخاکِ نجف

آتشے شب در نیستانے فتاد — سوخت چوں عشقے که در جانے فتاد
شعله تا مشغول کارِ خویش بود — ہر نے شمع مزار خویش بود
شمع ساں آتش زبانے زاں گروه — بادل پر از شکایت کوه کوه
بانگ زد بر شعله کے بیدادگر — آفتِ دوراں بلائے خشک و تر
بے سبب ایں فتنه و آشوب چیست — در شکستِ دل ترا مطلوب چیست
بیگناہے را جفا کردن چراست — بند بند از ہم جدا کردن چراست
گفت آتش بے سبب نفروختم — دعوئِ بے معنیت را سوختم
با چنیں دعوی چرا اے کم عیار — برگ خود ساختی ہر نو بہار
ہر کجا گفتی منم با صد نمود — ہمچناں در بندِ خود بودی که بود
سایه ساں دائم به پستی مانده — در پسِ دیوارِ ہستی مانده
از فنا گر تشنه مے داشتی — از شرر تخمے بدل مے کاشتی
گرچه خاکستر نشینت کرده ام — برتر از چرخِ برینت کرده ام
کار من نیک است کے بس میکنم — ناکسے تا ہست من کس میکنم
ہمچو نے مجذوب برگِ خود مساز — چوں حریفانِ زبانی کج مباز
اہل دل مائل به پستی نیستند — ہمچو نے در بندِ ہستی نیستند

اتمام متفرقات باقی غزلیات از ردیف ن تا ختم دیوان

زیر طبع ہے

صحت نامہ از ردیف الف تا ختم د
دیوان مجذوب تبریزی

صحیح	صفحہ و سطر	صحیح	صفحہ و سطر
ردیف الف			
زملامت	صہ۶ سطر ۹	کشادہ	صہ۹ سطر ۴
سیر آہنگ	صہ۷ سطر ۱۱	پارۂ زر	" سطر ۵
بگیرو	صہ۸ سطر ۶	شست	صہ۹ سطر ۲۰
میگرو	" سطر ۱۳	جلیست	صہ۱۰ سطر ۱
خورشید و مہ	صہ۹ سطر ۱۳	از فروغ	صہ۱۰ سطر ۱۱
آفت دگر	" سطر آخر	ہر جا ملے	صہ۱۱ سطر ۱
بخشندگی	رباعی نمبر ۶	دادہ رو	" سطر آخر
از دیدن زرہ	" نمبر ۱۰	انتعاش	صہ۱۹ سطر ۴
مُطلَب مَطلَب	" نمبر ۷	پرورش	صہ۲۰ سطر ۲
شہسوار	صہ۱۲ ...	بگیر بہ از	صہ۲۴ ...
بکام دل ترا	" سطر ۲۰	راز	رباعی نمبر ۲۱
راتیت	" سطر آخر	نشد	رباعی نمبر ۲۴
(ب)			
برق شتاب	صہ۱ مطلع اول	بے توبہ فرو بردہ نفس	" نمبر ۳۴
دعوی زہد و فکر کتاب	" مقطع	رانکشی	
آئینہ دار	صہ۲ سطر ۱۳	جتمائی	" نمبر ۳۷
(ت)			
قربان میشود	صہ۹ سطر ۱	تنگ بساط	" نمبر ۳۸

توتیا ست	ص ۳۲ سطر ۱
بسبب چیں	سطر ۹
آیۃ الکرسی بخوان و راہ رو	"

(د)

طالعش	ص ۲ ...
فرہندہ	ص ۸ ....
چو شُد	ص ۹ سطر ۲
بیدار	ص ۱۰ سطر ۲۰
درسمیت	ص ۱۱ ...
آں زلف	ص ۱۴ سطر ۱۱
زور	ص ۱۵ سطر ۵
آرو	" سطر ۱۰
فسوں	ص ۱۶ سطر ۱۲
محل	" سطر ۱۴
زرتار	ص ۱۷ ....
خونابہ	" سطر ۲۰

مندرجہ ذیل دو شعر سہواً باقی رہ گئے ص ۱۸ سطر ۹ کے بعد

کسے نشستہ بجائے نمی رسد برخیز
کہ ہر قدم بتو صد خضر راہ مے گذرد
بقطرۂ شدہ خورسند گوہر از دریا
قناعت ست کہ نازش بہ شاہ میگذرد

شعلۂ شوق	ص ۲۰ سطر ۵
بدست	ص ۲۰ سطر ۲۰
حدیثے است	" سطر ۲
ماہ پُر دور است	ص ۲۴ سطر ۱
نقل و	" سطر ۶
از ما شد	ص ۲۵ سطر ۳
ایں	ص ۲۸ سطر آخر

ص ۳۰ سطر ۱۰ کے بعد یہ شعر لکھنا تھا ؎

فکرم بیاد زلف پریشان و درہم است
پیچیدہ بود درہم و شب ہم دراز بود

جام	ص ۳۲ سطر ۱
بہ عیب	ص ۳۳ سطر ۱۵
مستعار	ص ۳۸ سطر آخر
کہ چوں نام خدا	ص ۳۹ سطر ۱۴
بپایان	" سطر ۱۶
باتو	ص ۴۰ سطر ۱
منشیں	" سطر ۱۶

ص ۴۱ سطر ۶ کا مصرعہ ثانی یہ ہے

تا نے فتح و جیم جرأت تاج اقبال تو باد

ص ۴۱ سطر ۶ حاشیہ فتح کا مصرعہ اول یہ ہے

دال در میم محبت دم بدخواہ تست

رند	ص ۴۳ سطر ۱۴

صہ ۴۸ سطر ۷ کے بعد یہ شعر ہونا تھا ۵

آنکہ از کم فرصتی ہائے اجل آگاہ شد

توبہ دیگر از مے گلفام تو انست کرد

کے فلک تخت آسمان اکلیل | صہ ۴۳ سطر ۱۹

صہ ۵۲ سطر ۹ کے بعد یہ شعر ہونا چاہیئے ۵

یاد او کن از خدا غافل مباش

باش در ذکر خدا با یادِ او

یہ شعر مقدم ہے | صہ ۴۹ سطر ۱۳

〃 〃 مؤخر ہے | 〃 سطر ۱۲

دنی | صہ ۵۵ سطر ۴

شمعے | صہ ۵۶ سطر ۱

-- -- | صہ ۶۰ سطر ۹

خاطرش از بسکہ وا رونا ز استغنائے حسن

گر دعا را زیر لب ہم میکنی آہستہ نیست

از دریِ تو دورم | صہ ۶۰ سطر ۱۵

-- -- | صہ ۶۱ سطر ۱۹

زمینت جا رم کرد گل گل شگفت

-- -- -- -- -- -- -- --

باقی دال، واؤ اور نقطہ کم و بیش کی صحت غور ظاہر ہے۔ صحتنامہ از ردیف ا تا ختم د

تمام ہوا۔ باقی بردیف ن تا ی

غزلیات نادر حصہ اول ۳ر حصہ دوم ۱ر

حصہ سوم زیر طبع ہے۔ دیوان مجذوب کے خریداروں کو

غزلیات نادر مفت

المشتہر

حکیم میر نادر علی رعد نبیرۂ حضرت میر احمد علی خاں شہید دہلوی

مرحوم المخاطب بہ میر الشعرا از سرکار شاہ دکن نواب ناصر الدولہ بہادر مغفور

دیوان مجذوب ردیف م میں یہ غزل سہواً باقی رہ گئی ہے

چوں جام بادہ کوئے مغانست مسکنم
میخانہ را بجائے بہشتم نمودہ اند
آب و ہوائے میکدہ ام گشتہ سازگار
ساقی بیار ساغر آئینہ فام را
باکم بہ یمنِ عشق ز شمشیر خصم نیست
اندیشہ نیست بیژنِ دل راز چاہِ تن
عیبم مکن بہ فقر کہ چوں شمع آفتاب
خدمت نکردہ کس بمقامے نمی رسد

پاکست طینتم چہ شد آلودہ دامنم
تا از خیال محو نہ گردد نشیمنم
زاں روکہ سایہ پرور طوباست گلشنم
باشد نظر بچہرۂ مقصود افگنم
از آتشم بترس مترساں ز آہنم
پروردۂ تہمتن عشق است بیژنم
با نورِ دل لباس گرانست بر تنم
ایں نکتہ بس بود ز مقاماتِ ہر فنم

مجذوب می کشم سرِ شوریدہ را بدوش
تا روئے دوست بینم و در پاش افگنم

غزلیات جامع دیوان مجذوب۔ از حکیم میر ناور علی رعد منصبدار و حکیم دواخانہ واڑی جنکشن۔ دکن

جمالِ نور حقیقت محمدِ عربی
گل سر سبدِ خلق زینتِ کونین
ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوام ابد
کھلا اسی سے تھا لولاک فعل ابجد کا
خدا نے خلق کیا سب سے اول آپکا نور
نہ عبد تجھ سا نہ معبود کے سوا معبود
جو سرفراز تھا عرشِ بریں شب معراج
جنہیں مجال بشر کی ہے خود خدا مدّاح

کمالِ حسن رسالت محمدِ عربی
بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی
شفیع روزِ قیامت محمدِ عربی
ہے اسم مقصدِ فطرت محمدِ عربی
انیس خلوت وحدت محمدِ عربی
یہی ہے اصل حقیقت محمدِ عربی
ترے قدم سے ہے عزت محمدِ عربی
رقم ہو کیا تری عظمت محمدِ عربی

محال حسی و عقلی خدا کی رؤیت ہے
دکھاوے اپنی ہی صورت محمدِ عربی
حدیث وحیِ خدا ہے تو بس یہی کافی
کتابِ حق تری عزت محمدِ عربی

خدا کے واسطے اشعارِ رعدؔ ہوں مقبول
یہی ہے نذرِ عقیدت محمدِ عربی

کمالِ صنعت قدرت محمدِ عربی
مآلِ ختمِ رسالت محمدِ عربی
ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوامِ ابد
بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی
نہیں ہے سایہ کا سایہ ولیل روشن ہے
کہ خود ہے سایۂ رحمت محمدِ عربی
کسی نبی کی رسائی جہاں نہیں ممکن
تری وہ منزلِ رفعت محمدِ عربی
جو بیحساب رہے بیحساب جنت میں
وہ خاص تیری ہے امت محمدِ عربی
عطائے رب سے فتر ضی ہے شانِ اقدس میں
کہ دو جہاں میں ہے رحمت محمدِ عربی
وہ لاشریک ہے لیکن اسی کے نام کیساتھ
تمہارے نام کی شرکت محمدِ عربی
مقامِ اقدسِ اعلیٰ ہوا ہے جمع الجمع
محیطِ کثرت و وحدت محمدِ عربی

دکن میں رعدؔ ہے مثلِ اویس طالبِ دید
ہے اشتیاقِ زیارت محمدِ عربی

ہوا ہے مجھ کو حاصل نعت میں فخر ثناخوانی
صلہ ہر بیت کا بیتِ جناں ہی فیضِ سبحانی
مقدم انبیاء سے نامِ اقدس ہے محمد کا
کہ ہر سورۃ میں بسم اللہ ہے عنوانِ قرآنی
بنا ہے وصفِ رخ میں بدرِ کامل مصرعِ اول
ہوا ہے آفتابِ صبحِ روشن مصرعِ ثانی
کلیمؑ و طور ہے بامِ مسیحؑ و حضرت عیسیٰؑ
سرِ عرشِ بریں تجھکو ہوئی معراجِ جسمانی
ترے شاگرد کا شاگرد جبریلِ امیں بھی ہے
تو ہے امّی لقب اے مظہرِ عرفانِ ربانی
حدیثِ نور کو دیکھو اگر دیوانِ خلقت میں
محمدؐ مطلعِ اول علیؑ ہے مطلعِ ثانی
سلام حق نبیؐ کی آل اطہر ہادیٔ رہبر
مخالف فی الحقیقت ہی اسیرِ دامِ شیطانی

بہتر دوزخی ہیں ایک فرقہ اہلِ جنت ہے
محبانِ علیؑ ناجی ہیں باقی سب ہیں نیرانی

سخاوت تیری جنت بخش و کوثر بخش ہے شاہا
تری رافت کی رحمت کی ہے ہر مومن پہ ارزانی

نہوں زوار دنیا میں رہوں جنت میں عقبیٰ میں
یہی دارین میں ہے مدعائے شوقِ ایمانی

مدد اے قبلۂ دین المدد اے کعبۂ ایماں
کہ یہ دردِ جدائی ہو گیا ہے دشمنِ جانی

نہیں ہے سرنوشتِ رعدؔ سے اتنک گلہ شکوہ
مگر ہو آستانِ روضۂ اقدس پہ پیشانی

کہاں تک دردِ فرقت میں ہو ضبط سوزِ پنہانی
پریشانی سے میری خود پریشاں ہے پریشانی

تری درگاہِ عالی کا گدا ہوں اے شہِ خوباں
یہاں شاہی فقیری اور درویشی ہے سلطانی

وطن میں یہ سفر کب تک مدینہ میں طلب فرما
کہ آسانی ہے مشکل اور مشکل میں ہے آسانی

دمِ معجز نمائی اے مسیحا کے مسیحا ہے
طوافِ روضۂ اقدس شفائے دردِ روحانی

شفاعت کا بھروسہ ہی گناہوں سے پشیماں ہوں
پشیمانی ہے توبہ اور توبہ ہے پشیمانی

ترے سلمانؓ کے خادم کے خادم کا ہوں میں خادم
عطا ہو دین و دنیا میں مجھے تختِ سلیمانی

ترے خوانِ کرم سے نعمتِ دارین حاصل ہے
نصیبِ غیر خوانِ اغنیا پر ہو مگس رانی

خدا کا تھا جو مہماں میزباں ہے اہلِ جنت کا
شبِ معراج تھی عرشِ بریں پر تیری مہمانی

یہی تجریدِ مطلق اور آئینہ ہے وحدت کا
ترے روئے منور سے عیاں ہے نورِ سبحانی

خدا کی معرفت حاصل ہوئی تیرے توسل سے
وسیلہ گر نہ سمجھیں تجھ کو ہے یہ انکی نادانی

کتاب اللہ تیری آلِ اطہر ہادی و رہبر
ترا فرمان ہے حکمِ خدا و وحیِ ربانی

ہے تجھ میں حسن کے نو حصہ پھر دنیا کے یہ دس ہیں
کہ تو اہلِ جہاں پر ایک حسنِ ماہِ کنعانی

صلہ ممدوح سے دارین میں ہے حاصلِ قسمت
لکھوائے رعدؔ پھر نعتِ نبی میں مطلعِ ثانی

محمد باعثِ لولاک اے محبوبِ یزدانی
ترے قد کا نہ تھا سایہ تو پھر تیرا کہاں ثانی

الف آدم میں اول اور آخر یا ہے عیسیٰ ہیں — محمد مصطفیٰ میں یا ہے ختم یائے امکانی

کنایت میں بھی آخر یا کی دو قسمیں مقرر ہیں — نبوت مصطفیٰ پر ختم ہے یہ یا ہے برہانی

ہوا نور محمد خلق - آدم آب و گل میں تھے — رہا لاکھوں برس مصروف ذکر و حمد سبحانی

یہی ہے معنی قدرت یہی ہے باعث خلقت — اسی پر کنت کنزاً کا عیاں ہے سر پنہانی

ہوئے آدم جو مسجود ملائک ہے سبب ظاہر — کہ تھی نور محمد سے منور ان کی پیشانی

کسی کو یہ شرف آدم سے تا عیسیٰ نہیں حاصل — کہ سبحان الذی اسریٰ سے ہے معراج جسمانی

مخاطب انبیاء ہیں اپنے اپنے نام سے ہر جا — مگر تیرے لئے القاب ہیں آیات قرآنی

خدا جسم و جہت سے ہے بری دیدار ناممکن — محمد مظہر نور خدا ہے وجہ عرفانی

نبوت ختم ہے ان پر امامت ختم ہے ان پر — نظیر احمد کا عالم میں نہ مہدی کا کوئی ثانی

خدا کے حکم سے اے رعد فرمان محمد سے
ہوا ہوں تابع آل نبی و حکم قرآنی

مخمس بر اشعار مجذوب تبریزی از حکیم میرزا نادر علی رعد (دکن)

تا بود کار تو ہمہ کردار عدل — فعل و گفتار تو شود گفتار عدل
شعر مجذوب است رعد اظہار عدل — یار نیکان شو کہ در بازار عدل
حشر ہر کس میشود با یار خویش

(۲)

یا علی حب تو باشد بہتر از ہر طاعتے — مومناں راہست جاوید بہتر از ہر طاعتے
رعد چوں مجذوب خواند بہتر از ہر طاعتے — ہر کہ حضرت را نداند بہتر از ہر طاعتے

(۳)

جنت و خلد بہ ز قربت نیست — طاعت عارفان اجرت نیست — گو لشود دست از نماز و روزہ حج و زکوٰۃ
بہتریں نفع غیر طاعت نیست — ہیچ سودے بہ از عبادت نیست
تو عبادت برائے سود مکن

(۴)

کنج را ہر گنج باد اکرد — فارغ بے ذکر سجدہ پیدا کرد
دلق و تسبیح را تماشا کرد — ترک دنیا برائے دنیا کرد
زاہد آنجا کہ در فن و غلیست

بعون خدائے علام الغیوب و غفار الذنوب

این کلام مرغوب نظیر دیوان خواجہ حافظ شیرازی یعنی دیوان مجذوب تبریزی الموسوم بہ

دیوان مجذوب

سنہ ۱۰۶۶ ھ

از ردیف ن تا ختم ی

منقول از کتبخانہ حکیم منیر نادر علی صاحب رعد حیدرآباد دکن

مطبوعہ عماد پریس چھتہ بازار حیدرآباد دکن

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مجنوں ترا بکے بروئے دگری دیدن
با ماه سخن گفتن و در خواب پری دیدن

عمریست که سرگردان در کوئے تو میگردد
آں قامت رعنا را در جلوه گری دیدن

در چشم شہیدانت کمتر ز قیامت نیست
خورشید که نتوانش پیش از نظری دیدن

ہاں اے دل ناپیدا باز آئی که خوش باشد
بعد از سفر ناخوش روئے سفری دیدن

واعظ چو گریزی نیست از جنت و غلمانت
بیجا چه کنی منعم از حور و پری دیدن

اے منکر شب خیزاں برخیز و تماشا کن
در تیرگی شبہا فیض سحری دیدن

دانی که تصوف چیست آں نا ہمه جوشیدن
در دیو نظر کردن دیدار پری دیدن

اے مست مشو پنہاں از شیخ کرو دواست
با آں ہمه خود بینی عیب دگری دیدن

دانی که فراغت چیست آں بے سر و پا گشتن
از ہر دو جہاں غم را یکباره بری دیدن

مجذوب من و مجنوں تعلیم ز ہم داریم
رفتار جوانان را در کبک دری دیدن

پیش بتاں مذمت خورشید و ماه کن
در گفتگو به مشرب ہر کس نگاه کن

با خلق جز بلطف و به نرمی مرو به پیش
از دل بدل چو رشتۂ تسبیح راه کن

رد و قبول دیر و حرم بخت و طالع است
با دوست باش و میکده را خانقاه کن

بارے اگر نیافتۂ ذوق گریه را
در وقت خنده وضع جہاں را نگاه کن

باشد بدامنے نرسد دست کو تہمت
خود را بر او فتاده تر از خاک راه کن

آنرا که دل چو آئینه یکروئے و صاف نیست
رویش مبین تصور زنگ سیاه کن

همت چه اکند ز گدا پادشاه را / خود را بزور همت خود پادشاه کن
هر گز کسے نشسته بجائے نمی رسد / خواهی به منزلے برسی عزم راه کن
ای دل بگو که نامهٔ اعمال خویش را / از هر دو روی کاغذِ مشقی سیاه کن

مجذوب چوں معاملهٔ حشر با علی است
من ضامنِ تو تا بتوانی گناه کن

اینکه آمد یارِ ما خورشید تابانست این / ماه خوش رفتار یا سرو چراغانست این
اینکه مشابیش آمد با هزاران زود باش / می شناسم غمزهٔ جلاد فتانست این
اینکه صیاد انه باشد پیچ و خم دارد شتاب / حلقهٔ دام بلا زلفِ پریشانست این
این نگاه شوخ کز دور آشنائی میدهد / خوب میدانم همان آشوب دورانست این
اینکه جان را از تبسم قوت دل می دهد / غنچهٔ گلزار خوبی لعل خندانست این
اینکه می آید بچشم آشنا بیگانه هم / التفات آشکار و لطف پنهانست این
آنکه زود از خاطرت رفت آشنا نا بست ناز / اینکه عاشق یادش آمد عهد و پیمانست این
شام هجران را سحر کردن مگو پر مشکل است / گر وفا و صبر باشد سخت آسانست این
بوسه با بر لعل جانان کے زند هر بے جگر / از سر جاں هم کسے چون بگذرد جانست این

در دو عالم ضامن مجذوب گر شد ذرّیت
خسروِ دنیا و دیں شاهِ خراسانست این

آن شب کز آتشِ مے گردد ایاغ روشن / پروانه میکشان را گوید چراغ روشن
پروانه ها چو بینند ساقیست شمعِ مجلس / تا شب بخیر گویم ایشان چراغ روشن
تا شمع دل که دائم با یاد عارضت سوخت / باشد همیشه ما را کنج فراغ روشن
مستان بسیر گلشن گل گل شگفته بخرام / تا گرد از جمالت اطراف باغ روشن
رخشان تر از کواکب آید بچشم افلاک / نرگس اگر ز رویت سازد چراغ روشن

عمری دماغ باید در جستجوی دل سوخت
این شمع را نسازد هر بی دماغ روشن

با کاسه‌های پرخون کی سرخرو کنندت
چون لاله تا نسازی دل را ز داغ روشن

این لطف تازه مجذوب از آسمان بزه برداشت
هم مرحمت مبارک هم چشم داغ روشن

دوست یارب چه دید باز از من
که همی تافت رخ بناز از من

بادشاهی و کبر و ناز از تو
عجز درویشی و نیاز از من

مهر را از نگاه ذره چه باک
مکن از دور احتراز از من

خندهٔ روزهای عیش از تو
گریه‌های شب دراز از من

نظر پاک صیقل است وسهیل
روی خود را نهان مساز از من

خاطر شاد و خنده ناک از تو
آه دلدوز جانگداز از من

کرده ام رو بطاق ابروی
که نخواهد بجز نماز از من

فکر غوغای رستخیز از تو
یاد آن سرو سرفراز از من

یکنفس بی شراب شاهد نیست
اینکه پنهان نکرده راز از من

از تو باشد زر جهان مجذوب
غم آن یار دل نواز از من

دشمنی با ما بحرف دیگران دیگر مکن
هرچه گوید مدعی در حق ما باور مکن

بوالهوس را فرق از عاشق نکردن هیچ نیست
امتحانش جز برنگ زرد و چشم تر مکن

دوستی با دشمنی خود در محبت کافریست
آنچه با شمشیر باید کرد با خنجر مکن

فصل فصل از هم جدا کن آنچه دیدی یا نیست
همچو طفلان روز و شب بازی به هر دفتر مکن

از سر آسایش دنیا چو بتوانی گذشت
چون زنان مردی که بینی فخر بر زیور مکن

در برهمن خانه بیش آهنگ بتها از زر است
تا توانی بت پرستی با خیال زر مکن

تا نظر بر خلق داری واعظ مردم مشو
خویش را رسوائے عالم بر سر منبر مکن

تا نسازی فاش یکجا جہل و نا اہلی و رشک
پیش مردم جنت بیجائے زخود بہتر مکن

تا شوی از جام ہمت در دو عالم سرخ رو
رنگ خود را پیش مردم از طمع چوں زر مکن

تا توانی ہیچو مجذوب اسم اعظم یاد گیر
از دعا یعنے بجز نادِ علیؑ از بر مکن

یار دل را بے تکلف کرد جائے خویشتن
صورت آئینہ خورشید برد نمائے خویشتن

پردہ بردار از گل رخسار تا در صحن باغ
گل شود بیہوش بلبل بے نوائے خویشتن

گفتگوئے با توام چوں دلبر خوش دادہ رو
از جفا ہائے تو گویم یا وفائے خویشتن

با تو گویم دولت دیدار را چوں دادہ رو
کرد جاناں با دلم لطفے بجائے خویشتن

گر برآری حاجتے را مطلب فی الحال است
دل بدست آور کہ یابی مدعائے خویشتن

از ہوائے ابر ستاں نشاط دیگر است
ہر سرے را ہست وقتے با ہوائے خویشتن

وجد صوفی را ندانند ساغر و مینا و خم
بے ادب ہیچا کہ می جنبد ز جائے خویشتن

سفرۂ خشک امل در گوشۂ میخانہ نیست
تا کشد ہر کس بقدر اشتہائے خویشتن

دولت دیدار او مجذوب از قرآں طلب
تا توانی فال نیکو کن برائے خویشتن

بے طمع باش و عاقیت ہا کن
ترک ایں خوی و خاصیت ہا کن

صبح تا چاشت در توکل شو
چاشت تا شام عافیت ہا کن

بفشاں خرقہ را ز گرد ریا
خاک در چشم معصیت ہا کن

نفسے گر اماں دہد اجلت
فخر آنکہ بعاریت ہا کن

طفل بد خو شدہ ز حرص دولت
قا لغش ساز و تربیت ہا کن

مرض حرص چوں بطول کشد
فکر اسباب تعزیت ہا کن

چوں قناعت علاج حرص کند | روئے دل سوئے تہنیت ہا کن

از جہان خراب چوں مجذوب
گوشہ گیر و عافیت ہا کن

نیست مرا در نظر جز رخت اے ماہ من | لطف تو ہم کم مکن از دل آگاہ من
لطف نمایاں تو درد و غم عشق تست | شکر کہ شد روز و شب لطف تو ہمراہ من
شاہ و گدا ہر یکے رو بہ سوئے کردہ اند | نیست مرا قبلہ جز درت اے شاہ من
خاطر خود را بروں از دل خود کردہ ام | تا کہ بر آید ز من خاطرِ دلخواہِ من
در طپش سوز و شب بر درِ دل ہا شدم | در دلِ فرزند خویش بو جب شہنشاہِ من
بر درِ میخانہ ہم طعنۂ بے جا مزن | خدمتِ ایں آستاں بود چو در راہِ من
سرمۂ شب گرد چشم دولت را جلا | روز درخشاں ترا از مہر بود ماہِ من

رحم تو باید کنی بر دل مجذوب خویش
جز تو کسے آگاہ نیست از دل آگاہ من

باصل و نسل مباہات اے پسر کم کن | تو خویش را خلفِ دودمان آدم کن
دولت چو تحفۂ داغ بجنگ اندازد | بجو علاج ز مرہم علاجِ مرہم کن
گہے کہ ذوق تنعم ترا فریب دہد | بجائے شیر و شکر خون و زہر در ہم کن
سفینہ ایست فلک لنگرش بگویم چیست | بہر کہ دست دہی پایۂ خویش محکم کن
زمانہ چشم ترا تا نہ بستہ است زخاک | بگیر جام و بہ عبرت نگاہ بر جم کن
نگاہ داشتن آبرو جواں مردی است | طمع مدار و سخاوت بکار حاتم کن
فریب خلق جہاں در کمال آسانی است | کسے کہ رام تو مشکل شود ازو رم کن
خدنگ راست کشید ایں سخن بگوش کماں | کہ پشت دشمن خود را براستی خم کن

چہ رشک می بری اے بے شعور بر مجذوب

بیا بہ میکدہ خود را تو نیز آدم کن

ای فلک بردی ز شاہاں گرچہ باج از حد برون — من بدرویشی گرفتم از تو تاج از حد برون

دامن صبح وصال آساں نیاوردم بکف — نالہ کردم در دل شبہائے داج از حد برون

دیدہ گر بے نم شد و دل بے تراوش و نیست — دیدہ ام برایں سیہ چشماں خراج از حد برون

رد طبیبا خویش را رسوا مکن کار تو نیست — کردہ ام بیماری دل را علاج از حد برون

خاکساری کن کہ طبع یار بس نازک است — عجز باید کردنت با آں مزاج از حد برون

چند گوئی کوچہ راحت فروشاں در کجاست — ہر کجا دارد تہی دستی رواج از حد برون

ہیچ دانی لطف بے پایاں چہ میخواہد ز ما — شرمساری بے نہایت احتیاج از حد برون

من دماغ آشفتہ و مجذوب بے پروا ست
ہرزہ تا کے می بری ناصح لجاج از حد برون

خویش را تند و تلخ زود مکن — آتش خشم را سجود مکن

روئے خود را چو آسماں از خشم — رنگ رخسار را کبود مکن

آتش خشم را مزن بر دل — پیش آئینہ خانہ دود مکن

چوں صراحی بعزم نیت خیر — سرکشی ہرگز از سجود مکن

ہیچ سودے بہ از عبادت نیست — تو عبادت بقصد سود مکن

بزم خود را فسردہ چوں زاہد — بے مے و مطرب و سرود مکن

تا توانی نمود جوہر خویش — ہمچو شمشیر بر نمود مکن

جز بہ پیش جواد چوں مجذوب
خویش را آرد شناس جود مکن

خویش را رسوائے شہر و کوچہ و بازار کن — ہمچو من با سادہ رویاں عشق دنو کار کن

سادہ رویاں اگر کمتر بہ بازار آورند — نوخطان را بیں و سیر حسن جوہردار کن

خیر خود در ہر چہ بینی باغلافش خو مگیر
یار چوں ساقی شود از توبہ استغفار کن

دولت بیدار عاشق جز دل بیمار نیست
چشم خود را پاسبان دولت بیدار کن

نالہ فرسا کن دل با درد غم پیچیدہ را
با نسیم صبحدم ایں غنچہ را بیدار کن

چشم اگر داری کہ بر بالائے جنت جا دہند
ہجو ابرو از شہادت ہائے بد انکار کن

دیدہ ات ہر چند نابینا ز کنہ قدرت است
آنقدر بارے کہ می بینی بعجز اقرار کن

تا بکے دل را ز بد خواہی مکدر میکنی
یک دعائے خیر ہم در حق ایں بیمار کن

سبحہ را از نار کردن شیوۂ اسلام نیست
برہمن شو راستی یا ترک ایں زنار کن

در طریقت مسجد و میخانہ در یک خانہ اند
رو بہر در میکنی مردانہ باش و کار کن

تا شوی مجذوب وا از قید خود رائی خلاص
وجد صوفی سوز را در خانۂ خمار کن

خوشا در جستجویت از پئے رنگ فنا گشتن
ترا از دور غافل دیدن و بے دست و پا گشتن

خوشا دائم ترا بر تخت شاہی کامراں دیدن
مرا ہر دم زبہر حاجت دیگر گدا گشتن

خوشا در پیش اغیار از نگاہت کام دل جستن
بایما عرض حاجت کردن و حاجت روا گشتن

خوشا در صحن باغ از دیدنت از خویش بالیدن
برنگے ہر زماں آمادۂ نشو و نما گشتن

خوشا در انتظارت روز تا شب خون دل خوردن
بصد امید شب تا صبح مشغول دعا گشتن

خوشا چوں لالہ در دشت جنوں با یاد رخسارت
سر مستانہ وا کردن و مست از ہوا گشتن

خوشا از بیم مردم روز ہا در کنج غم بودن
بگرد خانہ ات شبہا بصد ذوق صفا گشتن

خوشا بعد از غم ہجراں بہ بزم وصل بر خوردن
بگرد شمع رخسار تو چوں پروانہ ہا گشتن

بہشت خاطر مجذوب گشت روضۂ رضواں
من و تسلیم و گرد روضۂ شاہ رضا گشتن

سر مکش از سرائے درویشاں
رخ متاب از دعائے درویشاں

بامید دعائے خیر شدند
همه شاہاں گدائے درویشاں

تاج بر مسند شہاں نہ دہد
گوشہ دلکشائے درویشاں

سلطنت فقر و فقر سلطنت است
با عطائے خدائے درویشاں

کرم دوست میکند شب و روز
عاشقی با ادائے درویشاں

گر تو خواہی نوا گدائی کن
از دل بے نوائے درویشاں

دست پر زر اگرچہ پر زور است
چہ کند با غنائے درویشاں

بخدا شاہ را میسر نیست
عیش بے انتہائے درویشاں

خلق جور و بہشت چوں نہ کند
اجر دارد جفائے درویشاں

تا دعا خیر خواہ سلطنت است
بادیا رب بقائے درویشاں

رو طلب کن بسان شاہ نشیں
از دل باصفائے درویشاں

کیست گفتی دریں میاں مجذوب
ذرۂ خاک پائے درویشاں

بادۂ ناب را تماشا کن
ساقی آب را تماشا کن

بنشیں بر کنار کشتی مے
عالم آب را تماشا کن

باخیال سرے بترا تو نہ
مژۂ خواب را تماشا کن

چوں در آئی بہ بزم ما غافل
رنگ مہتاب را تماشا کن

از دہانت بہیچ راضی نیست
دل بیتاب را تماشا کن

بنشین درمیان دیدۂ دل
بحر سیماب را تماشا کن

تا برد کوہ غم ز دولت
رنگ سرخاب را تماشا کن

بگذر از عیب خلق چوں مجذوب
روئے احباب را تماشا کن

ماہے کہ کسب نور کند آفتاب ازو
ہر ذرہ بندہ ایست بصد آب و تاب ازو

ماراچہ کار با دل و یا اضطراب دل
ما بے دلاں از دل و از اضطراب ازو

خواہی شود مطیع تو جز دوست ہرچہ ہست
جز دوست ہرچہ ہست بکن اجتناب ازو

رمز آشنا کسے نشود از کتاب دوست
تا دل ورق ورق نشود چوں کتاب ازو

منشیں بروئے بحر فنا با ہوائے نفس
کآخر سرت ہبا رود چوں حباب ازو

مستے کہ کرد لطف خدایش امیدوار
کوثر یقیں دریغ ندارد شراب ازو

خوارش مبیں کہ باگل پژمردہ فیض ہاست
عبرت تواں گرفت بجائی گلاب ازو

دشمن مشو بدشمن دشمن کہ دوست است
مے دشمن ریاست بکن اجتناب ازو

با اعتقاد صاف اگر دیر اگر حرم
ہرجا دعا کنند شود مستجاب ازو

مجذوب کار باکرم بے نہایت است
نومید کے شود گنہ بے حساب ازو

روز عید است روئے مہوش تو
شب قدر است زلف دلکش تو

کار من آں نگاہ اول ساخت
آہ ازاں تیر روئے ترکش تو

از جمال تو روشن است کہ شمع
سوخت پروانہ را باتش تو

منکر سلسبیل و کوثر نیست
جرعہ نوش شراب بےغش تو

شاخ طوبیٰ کشیدہ قد بہشت
بہ تماشائے سرو سرکش تو

خیرہ دارد نظارہ خود را
آفتاب از قبائے زرکش تو

شاہ راہست شوق پابوست
بسر طرۂ مشوش تو

در رہ شوق بال و پر بخشد
صید دل را خدنگ ترکش تو

بادۂ بے خمار خون دل است
مرحبا عاشق بلاکش تو

عافیت ہاست در جفا مجذوب
اے خوشا خاطر مشوش تو

نیستم چو معتقد طاعت بے گریہ مشو — نرسد کشتۂ بے آب بہ سرحد درو

من نگویم کہ زہ پیمانہ کشی توبہ بکن — ہرچہ خواہی بکن از گریۂ مستانہ مشو

بطلب جام شراب از لب ساقی و بنوش — کہ بایں دست تواں یافتن از عمر گرو

ہم دریں دایرہ شد تخت سلیمان برباد — جام جم خواہ نظر کن بہ سر کیخسرو

صاف دل باش دریں حلقہ تو ہم چوں خورشید — تا بعالم فگند شمع جمالت پرتو

پیر دہقاں چہ نکو گفت بہ نوباوہ خویش — کاے پسر خوشۂ گندم نشود دانۂ جو

جز خدا ہیچکس از حال کسے آگہ نیست — کشت ہر کار ہمہ معلوم شود وقت درو

دہر ہر روز ترا تازہ تر آید بہ نظر — چہ بدیہا کہ بپوشید دریں کہنہ و نو

بشنو ایں نکتہ کہ از خضر بخاطر دارم — کہ بہر حرف دریں بادیہ از راہ مرو

کار مجذوب دریں پردہ نہ صوت الغزل است
کار ما کار شعور است نہ با گفت و شنو

زاہد چہ سازم با چشم و ابرو — آں ناوک افگن ایں سخت بازو

زاہد ندیدی آں خال و آں لب — کافر نبیند آں زلف و آں رو

زاہد چہ دانی چوں میکند سحر — در عشق سازی آں چشم جادو

ہرچند خواہی اقبال دارد — در بردن دل آں قد دلجو

خود را بافسوں مردانہ انداخت — بر روئے آتش آں خال ہندو

در خانۂ صنع یک معنی خطا نیست — شد از کجی راست محراب ابرو

در عالم دل رو از تو دیدیم — با ہر دو عالم کردیم یکرو

دیدار خواہی بیکار مگذار — لب را ز یا رب دل را ز یا ہو

باید چہل روز گردد سحر خیز — تا خون شود مشک در ناف آہو

مجذوب مطلب از دل تواں یافت

گر صاف باشد آئینہ یکرو

اے سرو قامتاں خاک رہ نیاز تو
عجز تمام خوشنما بر در کبر و ناز تو

چشم امید در رہت بشیر از اشارہ شد
تا بکہ افگند نظر نرگس عشوہ ساز تو

در دل غنچہ تا ابد خندۂ گل گرہ شود
گر نرسد بخاطرش خندۂ دل نواز تو

آب حیات در جہاں نام گلاب و گل شود
پردہ نشیں اگر شود در دل غنچہ راز تو

روز قیامت از خدا خواست کہ سایہ افگند
بر سر سرو قامتاں قامت سرفراز تو

چشم زمانہ فتنہ جو دشمن دوست منتظر
تا چہ قیامت آورد ایں سفر دراز تو

سنبلۂ فلک شود بوسہ شمر طایرش
عزم شکار چوں کند ہمت شاہباز تو

ناظر حسن آں جہاں ریل روزگار ہم
رہ بہ صبا نمی دہد تا نبود جواز تو

جز کنم وفا کنم از تہ دل دعا کنم
دور شود ز جان ما دوری جانگداز تو

دیدۂ آفتاب را خیرہ نمود جبہ اش
قامت ہر کہ چوں فلک خم شدہ در نماز تو

از پے طرح ایں غزل موج بود تخلصم
کز دل و جاں کہ طبع من گشتہ فدائے ناز تو

اے فر عز و جاہ عیاں از جبین تو
اقبال زر خریدۂ لعل نگین تو

شد عمرہا کہ غلغلہ در آسماں فگند
آوازۂ بشارت فتح مبین تو

نزدیک شد کہ دست قوی پنجۂ قضا
مفتاح فتح در کشد از آستین تو

چشم رمد کشیدہ کند آفتاب را
نیلوفرے کہ سبز شود در زمین تو

تسخیر کردہ عالم دل را بیک نگاہ
صد آفریں بغمزۂ سحر آفرین تو

اندیشہ از بلائے دو عالم نمی کند
دستے کہ محکم است بحبل المتین تو

مجذوب را ز گوشۂ خاطر مساز محو
روزے کہ خاک گردد بوسد زمین تو

باید چناں زدن بزمیں دیو حرص را
کز آسماں فرشتہ کند آفرین تو

مجذوب سر بسجدهٔ این آستان بکش
تا آفتاب رشک برد بر جبین تو

اے کنت کنز آیهٔ نقش نگین تو
گنجور گنج شارع شرع مبین تو

گر کام کائنات سراسر شود زبان
یارا کرا کہ دم زند از آفرین تو

راز تو بال حوصلۂ بہر رحمت است
ہمراز ہم ز لطف تو خواہد زمین تو

در ہر سری ز مہر تو سوئے دیگر است
در ہر تنے نشستہ دلے در کمین تو

مقبول کبریائے تو یک سجده سر زند
از صد ہزار زاہد خلوت نشین تو

خرّم دلے کہ گرم نیاز و بطاعتش
خوف و رجائے دوزخ و خلد برین تو

در صفحۂ وجود تو دانی چہا نگاشت
یا یک دو حرف خامۂ صنع آفرین تو

راہ نجات در قدم خاکساریست
گردد از آن بہر مگر در زمین تو

دست مراد دامن لطفت مکن جدا
یارب باستواری حبل المتین تو

تابنده ساز شمع دلم را بسوز عشق
یارب بسوز سینۂ مستان دین تو

مجذوب را ببخش بپاکان راہ راست
یارب بحق شارع شرع مبین تو

ہاتفم داد مژدهٔ از تو
کہ بکش جام و ناامید مشو

مے بکش مے کہ میرود برباد
تخت جمشید و تاج کیخسرو

رہنمائے برہروے میگفت
خاطر از توشہ جمع ساز و برو

آن خیابان رو کہ در نمائی خنک
چون بگویند کشتہ را بدرود

گر سراسر جہان رفیق شود
بے توکل بہ ہیچ راه مرو

آنکہ داده مونت گندم
کے ستاند بجائے گندم جو

تا نہ خیزی ز خاک ذره صفت
کے کند ذره پروری پرتو

تا دهندت نجات چون مجذوب
راستی پیشه ساز و راست برو

چشمت که دل از زاهد صد ساله گرفته
خود مائل خود گشته و دنباله گرفته

چون نقطه نگاهم شده در دائره حیران
تا ماه ترا حفظ تو در هاله گرفته

از دائره عشق تو بیرون نتوان رفت
گر زشش جهتم شعله جواله گرفته

باز این چه بها راست که تا چشم کند کار
آتش بگل افتاده و در لاله گرفته

چون خانه ویران که فتد بر سر سیلاب
پرکاله ز چشمم پیئے پرکاله گرفته

اشک است که از قطره خون مانده درین راه
تا سینه گردون به قفس لاله گرفته

بر اطلس تشریف ازل مهر نشانست
آن داغ که از دست غمت لاله گرفته

صیت سخنم از دم تیغ شه ایران
از ملک عجم کشور بنگاله گرفته

سودائے تو یا رب چه بهشت است که مجذوب
عقل و دل و دین باخته و ناله گرفته

بازم تو غارت خرد و هوش کرده
بازم بیک نگاه تو مدهوش کرده

دانسته که حسرت ماهم قیامت است
با خود اگر تو دست در آغوش کرده

آگه ترا ز حال دل خویش چون کنم
کے همچو من ز آتش دل جوش کرده

سرو شگفته را خبر از داغ لاله نیست
من کاسه هائے خون و تو مے نوش کرده

گل از تو در کدام چمن چیده اند باز
خود را بسرد باغ که هم دوش کرده

یکبار مژده شب وصلم نمی دهی
این دعوه را اگر که فراموش کرده

در ناله اختیار ندارم وگرنه تو
فهم شکایت از لب خاموش کرده

این عزتم بس است که در پیش مدعی
از زیر چشم حرف مرا گوش کرده

جمع است خاطرم که دل خسته مرا
با حلقه هائے زلف گره پوش کرده

مجذوب تن بخواب بده دم غنیمت است
برخیز شمع ناله چه خاموش کرده

ای روشن از خاک درت چشم جهان بین همه
مهر تو چون شیر و شکر با جان شیرین همه

برقع برافگن در چمن با لاله و سرو و سمن
تا پاک سوزد همچو من اسباب رنگین همه

گرم است از رخسار تو بازار ماه و آفتاب
گردیدن گرد سرت گردیده آئین همه

بیرون خرام و در رکاب انداز شاهان را تمام
تا آفتاب از گوشه خندد به تمکین همه

رخ برفروز ای ماه من اسپ بتاز ای شاه من
تا مات گردد جابجا بے شاه فرزین همه

با گوشه ابروی خود بنمای خوبان این چنین
تا افتد از طاق دلم ابروی پرچین همه

آن دلق زاهد چاک کن در جام صوفی خاک کن
روی جهان را پاک کن از دین و آئین همه

خورشید گردد چون عیان شب را نباشد تاب آن
یک ذره از مهر تو و عالم پر از کین همه

شد عمرها کاندر رهت مال و سر و جان می‌دهم
چون من فدا است روز و شب جان و دل و دین همه

دارا ترا خواند جهان صاحب ادا اندر زمان
خواهی که شیدا از آسمان آخر تو هم کین همه

برده بعالم پیشه را از آستان شاهیت
تا پر بریزد در برش از دور شاهین همه

گر فسق و گر طاعت کنم بر دشمنت لعنت کنم
همچون فدای دوستان فرض است نفرین همه

مجذوب چیل از جان و دل شاها گدا آمد درگهت
من نیز هستم روز و شب درویش و مسکین همه

زمانه طعنهٔ خوبی بآفتاب زده
ز لطف آمده ذره یا شراب زده

کشوده دست فلک ابچرخ آورده
فگنده برقع و آتش بآفتاب زده

بهانه جو شده هر دم برای دیدن خویش
هزار بار بر آئینه انتخاب زده

بنا بر آئینه آب بسته عالم را
برای دیدن خود نقشها بر آب زده

چه غنوه ها که نه در غنچه یاد داده بگل
چه طعنه ها که نه در پرده بر گلاب زده

چگونه عرض تمنائے دل تواند کرد — لبے که بوسه برین در بصد حجاب زده
عروج نالهٔ مستان سینه صاف کرد — که یاد دعش دعائے مستجاب زده
سرے به جیب تفکر همیشه دارد عقل — مگر جنون بسرش تخته کتاب زده
نشان گنج در خاکدان گرفته سپهر — که خیمه بر سر این منزل خراب زده

به همت از دم عیسیٰ گذشته چون مجذوب
بصدق هر که دم از مهر بوتراب زده

نه سرود می توانم گفت نے ماند — باقبالت نگاهم نیست کوتاه
برافگن پرده تا دیگر نتازند — زمین و آسمان هر مهر و هر ماه
مه و خورشید را دیدم شب و روز — ترا هم دیده ام الحمد لله
اگر بارم دهی از دور گردم — اگر دورم کنی الحکم لله
بحمد الله زمین عشق دارم — جوانی و شراب و یار دلخواه
شراب زاهدی هیهات هیهات — من و انکار مے استغفر الله
بگیر از راستی بر کف عصائے — که اینجا هر قدم چاهیست در راه
مکن یکساله راه هند را طے — بیک شب با قلیم سحر گاه

بکش مجذوب مے با خاطر جمع
که آمد مژدهٔ فتح شهنشاه

شده در شیشه لبے تو مے ناب گره — مفگن این همه بر خاطر احباب گره
روزگاریست که بے عارض ماهت شده ام — در دل روزن ما حسرت مهتاب گره
گر ز مسجد نگذری حسرت ابروئے کجت — همچو قندیل شود در دل محراب گره
روشن آن باده که همچو حباب بلیست — در گلو شد نفس خصم تو چون آب گره
به شکر خنده اگر لب بکشائی در باغ — خوان حسرت نشود در دل عناب گره

منم آں صید که چوں رشتهٔ مرجاں شب و روز
شده خوں در دلم از حسرت قصاب گره

آرزو از دل افسرده بزودی نرود
دیر تر وا شود از رشتهٔ مهتاب گره

بے طپیدن دل خوں گشتهٔ ما وا نشود
خود بخود وا شود از قطرهٔ سیماب گره

همچو دریا دل ما ساخته با تلخی کام
تا چو گوهر نشود در نظرش آب گره

بر رخ دولت بیدار نظر کے فگنی
شده در چشم تو چوں مردمک خواب گره

فارغ از گریه به هر فصل چو مجذوب مباش
تا کشایند ز کار تو به هر باب گره

سحر چوں رخ نماید آفتاب آهسته آهسته
کشد با ساغر زرین شراب آهسته آهسته

پریشاں زلف شب از روے مه بر یک کنار افتد
بروں آید رخ روز از نقاب آهسته آهسته

روم تا درگه پیر مغاں از دست غم نالاں
بگویم حال خود با آنجناب آهسته آهسته

بروے بخت خواب آلود خود آبے زنم از مے
کشایم دیدهٔ دل را ز خواب آهسته آهسته

مگو پایاں ندارد شام هجراں صبر پیش آور
که خواهد شد بیکسو ایں حجاب آهسته آهسته

دل بیمار خود را گر توانی بے تعلق ساخت
شود آهسته دعا مستجاب آهسته آهسته

دلے کز مے کشد معمار غم دست تصرف را
شود چوں ملک بے صاحب خراب آهسته آهسته

نواے گریه خواهی بر جگر از عشق آتش زن
که حاصل می شود از گل گلاب آهسته آهسته

مشو مجذوب نومید از شب غم صبر پیش آور
که عارض می نماید آفتاب آهسته آهسته

رو نیست که عالم از تو دیده
یا گلشن هیچکس ندیده

در گلشن عارض تو چشمے است
یا آهوے خود بخود رمیده

زلف است دراں میاں پریشاں
یا سنبل هیچکس ندیده

در بازی طاق جفت طاق است
ابروے مقوس کشیده

نازاست که سرکشید از ما
یا قامت سرو نو کشیده

حال دل بیدلاں چه پرسی
صیدیست بخاک و خوں طپیده

کے نالۂ ما رسد بگوشت
گوشیست که ناله ها شنیده

خاموشی ما همه زبان است
چوں رنگ شکستهٔ پریده

بازآی که چشم باز مجذوب
بے روئے تو روز خوش ندیده

اے نه فلک از بحر عطائے تو حبابے
وے هشت بهشت انجمن لطف تو بابے

با مهر رخت آتش موسیٰ است سر شمع
با آب لبت آب خضر موج سرابے

در صفحۂ انشائے تو هر نکته حکیمے
در دفتر ابداع تو هر حرف کتابے

هم بحر فلک پر کنی از دُر کواکب
هم گوهر غلطاں کنی از قطرهٔ آبے

بردرگه تعظیم تو هر سجده گناهے
در جلوه گه لطف تو هر جرم ثوابے

با هستی هیچان تو کونین خیالے
با هستی عشق تو خرد صورت بابے

یارب به کرم باز بخشائے به مجذوب
باشد ز ثنائے تو کند شرم و حجابے

اے آستان قدرت لبریز پادشاهی
ذات تو فرد اول از قدرت الٰهی

با سر لوح محفوظ هر سینه آشنا یست
غیر از خدا که داند ذات ترا کماهی

نام بلند قدرت مشکل کشائے دلها ست
افزوں ترا ز کواکب شد بهر ایں گواهی

اے چین آستینت موج محیط اقبال
وے خاک آستانت اکسیر هر چه خواهی

مد رسائے رحمت خط نظام عالم
مقراض ذوالفقارت پرکار چتر شاهی

تاباں شعاع رایت از ذره تا بخورشید
باراں سحاب لطفت از ماه تا به ماهی

روزے که چهره پرداز گردد شراب لطفت
ترسم که رنگ بازد سیمائے بے گناهی

ہرگز لبش نخندد یک روز اگر نباشد | آئینہ دار مہرت خورشید صبح گاہی
بار شحنۂ ز شوکت دریاے غم سرابے | با ذرۂ ز لطفت کوہ گناہ کاہی
مہر تو کرد ما را دل جمع از اوامر | لطف تو ساخت ما را بے باک از نواہی
در پاسبانی دیں ہم گنج دہم نگہباں | در انتظام دولت ہم شاہ و ہم سپاہی
مفتاح دلکشاے در آستان شاہیست | دادم نشان گنجت آنجاست ہر چہ خواہی
گنجیست دل امانت در گوشۂ خرابات | کے آوری بدستش با زہد خانقاہی

شاہاں ز شوکت شان ایں بس مرا کہ گویند
مجذوب خاکساریست در آستان شاہی

اے مصحف جمال تو از رحمت آیتی | با عارض تو قصۂ یوسف حکایتی
دارند اتفاق قضا و قدر کہ باز | پر از ولایت تو شود ہر ولایتی
در خاطرش گرہ نہ شود آرزوے تاج | آن سر کز آستان تو یابد حمایتی
با پاے شوق راہ بیابان عشق را | صد بار اگر شتافتۂ در بدایتی
یک ذرہ نیست بے غمت اے عشق سینہ سوز | کوتاہی سخن کہ تو ہم بے نہایتی
ساقی شراب تلخ بدہ دم غنیمت است | تا گویمت ز خسرو و شیریں حکایتی
زاہد بہ مے فروش دہ اسباب شید را | تا ہرگزت ز بخت نباشد شکایتی
یکدم بے نفاق تواں با بداں نشست | با خوے ہمنشیں نبود گر سرایتی

مجذوب احترام تو بر چرخ واجب است
چوں خاکسار درگہ شاہ ولایتی

منظور دل پاک پر از نور تو بودی | از صنعت ایں آئینہ منظور تو بودی
باذوشت گلستان ز تو شد آتش دشمن | صاحب نسق انجمن طور تو بودی

آوازهٔ ارباب کرم گرچه بلند است — پیوسته درین سلسله مشهور تو بودی
هر چند گماں را غلط انداز تو کردی — در دیدهٔ بے نور یقین نور تو بودی
از نامِ تو عیسیٰ نفساں حرز نوشتند — دیدند علاجِ دلِ رنجور تو بودی
از مهر تو آئینهٔ خورشید جلا یافت — روشن گرِ دلہائے پر از نور تو بودی
گشتیم چو نور نظر آفاق جہاں را — در دیدهٔ صاحب نظراں نور تو بودی
هر چند که در کفهٔ میزانِ دو عالم — سنجیده شدی از همه پر زور تو بودی
پیوسته گرفتیم خبر از درِ دلہا — در کعبه و در بتکده مشہور تو بودی

از سجدهٔ درگاهِ تو مجذوب شفا یافت
ساماں دهِ سرمائے پر از شور تو بودی

اے از ورق حسنِ تو هر حرف کتابی — خلق حسن از دفترِ اخلاق تو بابی
بسیار چو عیسیٰ و خضر چشم براه اند — یوسف صفت از چهره برانداز نقابی
عالم شود آں روز گلستاں که جمالت — باراں کند از لطف بہر گوشه سحابی
از شوق زمیں بوسِ تو خورشید جہاں تاب — عمریست که چوں عمر گرفتست شتابی
اے دولت بیدار چه گردد که دهد رو — نظارهٔ رخسار تو در پردهٔ خوابی
ساقی مکن از گریهٔ مستانه خموشم — باشد برخ بخت بپاشیم گلابی
دنیائے دنی در خور ایں طول امل نیست — ایں تشنه لبی را چه کند موج سرابی
چوں گرد دریا کهنه شود ظلمت کفر است — در میکده خود را برساں بر سر آبی
از دار فنا دور مداں رفتن خود را — تا دم زدهٔ گم شود از بحر حبابی

مجذوب ز امید تو خوشنود نگردم
تا در لب کوثر نه کشم جام شرابی

سلامے چوں نسیمِ صبح گاہی — بآں رونق فزائے بزم شاہی

انیس الدولہ آں خاقانِ اعظم
رواج آموز لطف بادشاہی

چمن پیرائے سر دستان اقبال
چراغ افروز بزم خیر خواہی

نبودم ہیچ وقتے بے دعایت
زمن اظہار دارد دلہا گواہی

بود تا خیر خواہت نیت خیر
مہیا باشدت ہر خیر خواہی

دل درویش از ہم دستی شاہ
بگرداند عناں از بادشاہی

اگر صد سال باشد ہمدم لعل
بگردد کہربا از رنگ کاہی

بیا ساقی کہ آں خصم اجل نام
نہ ہم از شاہ دارد نے سپاہی

نشاید شد حریف بازی چرخ
کہ آخر می برد از خیر خواہی

نفس را دوستی میدان زیاں کار
کہ شد ہم زندگی ہم عمر کاہی

بخوبی صرف کن عمر و نفس را
کہ دارد زندہ ات چندانکہ خواہی

اگر درویش اگر شاہ است مجذوب
بود راہ نجاتش خیر خواہی

ز بس پیچیدہ ام خود را بفکر نازک اندامی
خیالے گشتہ ام موہوم آں ہم نازک خامی

ز اندوہ کہ میکاہد بامید کہ می نالد
اگر ننمودہ خود را بماہ از گوشۂ بامی

ز اعجاز کہ می آید بغیر از لعل نیکو بیت
کہ سازد یکجہان دل را فدائے خود بہ پیغامی

ز محنت ہائے ہجر دل شو نومید از وصلش
کہ باشد خندۂ صبحی پس از اندوہ ہر شامی

بہ شادی بگذراں بامے اجل تا کے رسد از پے
چنیں گفتند چنگ و نے بہ بند دُرد آشامی

ز مردان تا قیامت عقدہ بسیاست در راہ ہمت
دریں رہ نہ فلک ہم حلقۂ تنگ است از دامی

ز دستت تا بر آید شاد کن از خویش دلہا را
مکرر باتو ایں گفتم بیا ساقی بدہ جامی

بود مجذوب قدرش برتر از افلاک در ہمت
بہ نیکی گر بر آرد مشت خاکش در جہان نامی

نہ با خورشید و مہ این چرخ بازی گر کند بازی — خم چوگانِ این بیدادگر بر سر کند بازی

ہمین نقش تو از افلاک می بینی و خورسندی — چو طفل بے سوادے کو بہر دفتر کند بازی

دماغ آشفتہ از ناسازی گردون نباید شد — کہ پشت ہر زماں در پردۂ دیگر کند بازی

تعجب نیست از گردون اگر دستِ بلند او — بہ تختِ کیقباد و افسرِ سنجر کند بازی

دلیری کے نماید عشق چون شیران بخون خوردن — کہ خواہی موش صحت ہر زماں بازر کند بازی

تنت خاکی دلت سنگی تو با افلاک در جنگی — اگر نیستی راضی بگو کمتر کند بازی

قیامت قامتے را ہر کہ دید اقرار محشر کرد — کہ با ہر جلوہ اش آشوب صد محشر کند بازی

دل افسردہ را **مجذوب** وا را از سینہ بیرون کن — خلیلے جو کہ در بتخانۂ آزر کند بازی

بیا ساقی کہ سردی میکند دے — تو ہم گرمی بکن با آتش مے

بیار آن آتشین لعل رواں را — کہ خوں را روح سازد در رگ و پے

سخاوت پیشہ کن ساقی کز آتش — خلاصی یافت کفر حاتم طے

چرا بے مے نشیند آنکہ مرگش — جدا ہرگز نشد چون سایہ از پے

بجش مے تا نہ گردد زہرہ ات آب — دراں ساعت کہ مرگ از پے زند تیغے

نظر بر جام جم کن تا بدانی — چہ شد تخت قباد و افسر کے

کجا بہرام فارغ گشت از گور — کجا کے جان ز چنگش برد کے

مکن زنہار شمعِ نالہ خاموش — موذن چون بر آرد بانگ یا حے

دل بے نالہ از جاں خشک و خالیست — شنو این نکتہ را بے پردہ از نے

خرد از ہر دو پا لنگ است مے خور — مگر بے خود کنی این راہ را طے

مکن **مجذوب** دست از بادہ کوتاہ — کہ من مردانگیہا دیدم از وے

سرگشتہ و پریشاں گر کو بکو نگردی
واقف ز رازِ ایں بحر چوں آبجو نگردی

خود را چنانکہ ہستی باید کہ وانمائی
تا چوں سراب آخر بے آبرو نگردی

یا با خدا چو ابلیس دانستہ سرکشی کن
یا ہمچو او مگو من تا ہمچو او نگردی

در چہرہ سرخ روئی جوہر نمی نمایند
با خصم خود چو شمشیر تا روبرو نگردی

بے اختلاط مستاں مستاں نمی تواں شد
تا یا نکو نگردی ہرگز نکو نگردی

امروز تا توانی از بادہ کام دل گیر
فردا کہ خاک گردی شاید سبو نگردی

مکشا بخندہ لب را چوں غنچہ با دل تنگ
تا ہمچو گل بزردی از رنگ و بو نگردی

کے شاہدِ مرادت دست آورد در آغوش
تا مو بمو پریشاں چوں زلفِ او نگردی

بیخود شود چو مجذوب دنبال خضر دیگر
با خود مرو کہ دیگر از جستجو نگردی

یکشیشہ از مے ناب با یار سیم ساقی
گنج است اگر دہد رو در گوشۂ وثاقی

گہ با نیاز پنہاں در زیر لب دعائے
گہ با نگاہ خیرہ اظہار اشتیاقی

ہرگز لبت نباشد چوں گل ز خندہ خالی
باشد فلک لبے را اگر با تو اتفاقی

یکروز مست بنگر زاہد بطاق ابرو
محراب اگر نسازی در پیش خویش طاقی

فکر عجوزِ دنیا رسوا است در خرابات
آنجاست شاہدِ عقل گر میدہی طلاقی

آساں نباشد از خاک رفتن بہ بام افلاک
باید ز بامِ ہمت ایں راہ را براقی

با یاد گل چو بلبل مستی ز خونِ دل کن
کے رو دہد وصالت بے محنت فراقی

مجذوب ذکر حیرت خواہی جہاں بگیرد
باید دلت نورزد با ہیچ دل نفاقی

باز در آتشم ز روئے کسے
میکشد خاطرم ببوئے کسے

باز چوں آفتاب تنہا گرد
شدہ ام گرم جستجوئے کسے

باز باشور دل کشائے جنوں | باخودم ہست گفتگوے کسے
ایں نسیم از کجا وزید کہ باز | چوں گل آشفتہ ام زبوے کسے
بے نگاہے زبیش ما مگذر | میتواں دید رنگ و بوے کسے
گفتگوے تو روے تا ندہد | ندہم دل بہ گفتگوے کسے
روز محشر کہ بہر چارۂ خویش | رو نہد ہر کسے بسوے کسے
رد بر و چوں کنند با عملم | آں امیدم بآبروے کسے

وقت آں شد بہ ہمت مجذوب
کہ نہم رخ بخاک کوے کسے

ایدل نہفتہ نالہ و افغاں چہ میکنی | رازے کہ برملا شدہ پنہاں چہ میکنی
در کوچۂ کہ آب ملامت ز سر گذشت | بیہودہ منع دیدۂ گریاں چہ میکنی
آں آہوے رمیدہ نگردد شکار کس | تکلیفم اے جنوں بہ بیاباں چہ میکنی
اے آنکہ بوے سنبلت آشفتہ میکند | گر دل دہی بزلف پریشاں چہ میکنی
زاہد ترا کہ خشت دگل از جا ہمی برد | گر بنگری بابروئے جاناں چہ میکنی
کار تو اے طبیب مداوائے عشق نیست | آگہ ز درد ناشدہ درماں چہ میکنی
بہر دو روزہ عمر کہ خاکیست آخرش | طاق و رواق و منظر و ایواں چہ میکنی
در بہر چہار روز دو نانت کفایت است | خود را ہلاک منت دوناں چہ میکنی
اے مقبل بیش عشق بجز عجز چارہ نیست | مورے محقری بہ سلیماں چہ میکنی

مجذوب عیش سلطنت روم و ہند را
بالتفات شاہ خراساں چہ میکنی

گرت ہواست کہ در دیدہ جہاں بنمائی | چنانکہ ہستی باید کہ آنچناں بنمائی
بگیر سجدہ زر اندود ساز لوح جبیں را | گرت ہواست بخورشید و ماہ تاباں بنمائی

در آستانهٔ میخانه نیست باب تکبر — فتاده باش که راہے بر ہروان نمائی

حصار میکده در برزخ ملائکه شاید — چه لازم است که خود را بآسمان نمائی

بیا بگلشن میخانه در ہوائے گلستان — گلے بچین که توانی بارغوان بنمائی

شراب وعیش جوان میکنند پیر کہن را — چه خوش بود که به پیرانه سر جوان نمائی

جمال خوبی نیکان ہمیشه در نظر آید — بنام نیک توانی که جاودان نمائی

بچشم تنگ جہان گرچه مشت خاک ضعیفی — ز دست خویش توانی که بحر وکان نمائی

دل فسرده نگیرند مہوشان ز تو مجذوب — دلے بجو که توانی بدلبران بنمائی

نیست بادا فہمان حاجت دُرافشانی — شوق دیدنت دارم آنقدر که بتوانی

حُسن ماهِ کنعان را با تو چون کسے سنجد — باید اولش گفتن اوست یوسف ثانی

بے نظیر وبے مثلی بے شریک وبے مانند — از کمالت آگاہم باکمالِ نادانی

اسمِ اعظمِ شه را نقش کرده ام بر دل — تا کنم بایں خاتم دعوی سلیمانی

زہر دخونِ دل باہم کاسه پیمودم — وصلِ او تو پنداری داده رو بآسانی

در عجب مرا انداخت خونِ دیدهٔ بلبل — با دلش چہا کرده غنچه ہائے پیکانی

ہر که ہست در عالم چشم بر کرم دارم — بہترین اخلاقت ہمت است تادانی

چون بخیل وحاتم را از صفت جدا آرند — بدنما تر از کفر است خبث از مسلمانی

تا به شکرِ خون خوردن رخ بخونِ خود شستم — گفته اند نعمت را شکر میشود نانی

مرد تا نبازد سر سجده اش نمازی نیست — عشق راہمی باشد سر نوشت پیشانی

خونِ خویش را مجذوب وقف کن بخاک کو — در طریقِ سربازان ایں بود خدادانی

تا شدم آشنائے تنہائی — فارغم از جفائے تنہائی
ساز گار است ہمچو آب حیات — با مزاجم ہوائے تنہائی
تنگی جائے کشد ہرگز — ہیچکس در فضائے تنہائی
ہر چہ گویداراں کشادہ تر است — مرحبا تنگنائے تنہائی
بہتر از ترک آشنائی نیست — چارۂ از برائے تنہائی
چہ نشان ہا کہ از بہشت نداد — گوشۂ دل کشائے تنہائی

ہر کہ شد بے نفاق چوں مجذوب
فارغ است از جفائے تنہائی

در دلم خوں جہاں جہاں کردی — آنچہ دل خواست آنچناں کردی
شکر للہ کہ در وفا مارا — آزمودی و امتحاں کردی
آسماں کیست تا ازو ترسم — آسماں را تو آسماں کردی
از کہ جویم دوائے درد ترا — کہ برابر تواش بجاں کردی
کار جاں در دلت کند غم یار — ہمچو جانش اگر نہاں کردی
چشم بکشا کہ طرفہ بازاریست — تا کہ غافل شدی زیاں کردی
گریہ روشن کند سواد ترا — کے تواں درس را رواں کردی

عاشقی پیشہ کن کہ چوں مجذوب
ہر چہ کردی جز ایں زیاں کردی

عیش عیش ما باشد گر تو یار ما باشی — میدہی دمی پوشی راز دار ما باشی
ما بلائے غربت را در وطن چرا بینیم — تا یکے ز ما غافل در دیار ما باشی
وعدہ را وفا کردن شیوۂ کریماں است — گر نرفتہ از یادت قرض دار ما باشی

گفته اند دلها را هست سوئے هم رہے / از قرار ایں باید بے قرار ما باشی

از خدا ترا یار ما جدا نمی دانیم / یار ما خدا باشد گر تو یار ما باشی

آفتاب محشر هم سایه از توی جوید / سایه بردار از ما تا حصار ما باشی

مطلب ترا درخواست میکنیم ما مجذوب / با دعا تو هم باید دستیار ما باشی

خورم دلے که درهمه جابش نظر کنی / آگه کسے که هم زخودش بے خبر کنی

خوش حال بیدلے که بیک جام التفات / از خاطرش غم دو جهاں را بدر کنی

فیروز طالعے که بیک آه صبحگاه / مستغنی اش ز فائده هر سحر کنی

روشن نظاره که تجمل عنایتش / چشم و چراغ مردم صاحب نظر کنی

شاد آں همیشه ست که با اعتقاد صاف / زاں میکند گنه که کرم بیشتر کنی

ساقیا بیار باده که خیر است عاقبت / نوعے مکن که بے خبراں را خبر کنی

راه نجات هر دو جهاں می نمایدت / یک سجده بجا که دریں ره گذر کنی

امید دار وصال دل صبح خیز باش / تا خنده ها ز گریه وقت سحر کنی

مجذوب جبه را مکن از گرد سجده پاک / تا خون رشک در دل شمس و قمر کنی

بیا در ساقی آں آب خرد سوز / کز و ملک جنوں دارد نظامی

من دمینی نه کابجا نیز زد / دو صد خم عقل افلاطون بجامی

بیا ساقی که مستاں نیز دانند / عجب هنگامه و طرفه مقامی

سراپا سوختی در آتش جهل / هنوز اے عقل خام اندیش خامی

شود ذکر ملایک نام نیکت / به نیکی گر بماند از تو نامی

ز جهل خود گر آگاهی حکیمی / به نقص خود چو پے بردی تمامی

نکوئی کن که خصم کینه جو را
بروز غم بآں امید خوش باش
توانی دوست کردن باسلامی
که صبحے ہست از دنبال شامی

من از ہوشاں دوری چو مجذوب
اگر خواہی رسد کامت بکامی

اے شوخ اضطراب برائے چہ میکنی
گر عاشقی شتاب برائے چہ میکنی
خود را اسیر عشق زخود بے وفا تری
اے خانماں خراب برائے چہ میکنی
آں رنگ آفتابی گلگل شگفتہ را
ہمرنگ ماہتاب برائے چہ میکنی
چوں یافتی کہ بالب میگوں صح نشہ ہاست
منع من از شراب برائے چہ میکنی
رسوائے خلق گشتی وہمدرد ما شدی
از ما دگر حجاب برائے چہ میکنی
دانستہٴ کہ عشق سراپا محبت است
از دوست اجتناب برائے چہ میکنی

دانستہٴ کہ نالہ مجذوب از چہ روست
با ما دگر عتاب برائے چہ میکنی

گرفتارم بحال پرفریب چشم جادوئے
بغارت دادہ ام دین و دل از ترکے و ہندوے
بایمائے کہ من دانم دگر دل برد از دستم
وفا دار جفا جوئے دل آرائے پری روئے
بیغما دادہ ام گردین و دل زاہد مکن منعم
سرو کارت بیفتادست با ترک جفاجوئے
نکردی جاں نثارہیم باز گوشہٴ چشمے
عتابے بر دلت ناخن نزد نازنین ابروئے
ندار دالتفات چشم مستے سر خوشت زاہد
نکردی سجدہٴ مستانہ در پیش ابروئے
ترا گر پردہٴ غفلت نظر چوں غنچہ تو بر تو
کجا دیدی نگاہے غافلی از چشم جادوئے
نخواہی گشت آزاد از گرفتاری گرفتے
کہ شیدائیت کند بیگانہ خوئے آشنا روئے
بسر چوں میکنی ایں راہ را طے بے تعلق باش
قلم را گوہ قافے میشود در ہر سو موئے

باقبال سحر در ما ز رخسار اثر واشد
دلا وقتیست آیے اشکِ چشمے یار بے ہوئے

بجائے شکوہ از بیداد خوباں شکر کن مجذوب
وفا دارست کہ میخواند نباشد با جفا جوئے

ساقی بیار جامی زاں آبِ ارغوانی
باشد گلے بچینیم از گلشن جوانی

برخیز و در قدح کن آں آبِ آتشیں را
باشد ز نیم آبے بر آتشِ نہانی

آں زندہ کرد یک تن ایں صد ہزار دل را
لعلِ ترا کہ سنجد با آبِ زندگانی

زاہد اگر ببینی آں شکل و آں شمایل
حیراں و خشک مانی مانندِ نقشِ مانی

عاشق شو و گذر کن بر کوچۂ خرابات
کا بخا می تواں کرد عیشِ زندگانی

دائم ز عشق بازی خود را بر جواں کن
تا در رہت نہ پیچد پیری و ناتوانی

در خانقہ بر خیز نتواں ترا نگہداشت
گر ہمچو ما گریباں از دستِ غم رہانی

با قوتِ قناعت در خاک کن ہوس را
کایں خصم بر نیاید با زورِ ناتوانی

مہرِ قبول مجذوب از سجدہ میتواں یافت
تا افسرِ سعادت بر آسماں سانی

بر دیرِ مغاں گذر نداری
از مستی ما خبر نداری

دل داری و دلبرے نجستی
داری نظر و نظر نداری

زہدت ہوسِ شراب دارد
داری جگر و جگر نداری

ساقی ز عطائے خود مکش دست
دلکش ترا زیں ہنر نداری

بختت نشود ز خواب بیدار
تا پاس دمِ سحر نداری

چوں راہ بری بذوقِ مستی
یک نالۂ بے اثر نداری

از باغِ حیات گل نہ چینی
تا دیدہ باشک تر نداری

مجذوب مشو زنالہ خاموش
نیکو تر ازیں ہنر نداری

گل رنگ و بباز د گر در چمن در آئی
گوش از صدف کند در چوں در سخن در آئی

از ذرہ پروری ہا چنداں عجب نباشد
چوں آفتاب تاباں گر بہر من در آئی

راہ نظر نہ بستم یک لحظہ بر خیالت
باشد بدل ازیں راہ چوں جاں بتن در آئی

گلہا ہمہ بیکبار بر آفتاب خندند
با ایں جمال تاباں گر در چمن در آئی

بے پردہ شاہد ما گر بگذرد بہ مسجد
واعظ تو نیز رسوا در انجمن در آئی

روز لف دلبرے را حبل المتین خود کن
باشد کہ شاد و خرم از چاہ تن در آئی

با جوشن توکل از فتنہ باش ایمن
کے با سپہر کج رو با مکر و فن در آئی

از نالہ دست خود را ہر گز مساز کوتاہ
از چاہ نفس شاید با ایں رسن در آئی

خیر الکلام باید باشد ہمیشہ حرفت
تا جملہ گوش گردد چوں در سخن در آئی

مجذوب اسم اعظم از نام شاہ کن حفظ
خواہی کہ چوں سلیماں با اہرمن در آئی

حاشا کہ ماہ چاردہ و شمع خاوری
در چند پردۂ تو عیاں در برابری

صورت نگار حسن تو و صورت پری
ہر چند ساخت از ہمہ بسیار بہتری

سر و سہی چو قامت تو نگر دید در چمن
ما ہے چو عارض تو نتابید از دری

ہرگز کسے بکنہ جمال تو رہ نیافت
چنداں کہ دیدہ اند زہر باب بہتری

یاقوت لعل را خجل از روئے خود کنم
گر در کشم ز بادۂ لعل تو ساغری

چوں آگہت کنم ز دل و اضطراب دل
عشقت کہ در بغل نہ فگندست اخگری

آں ہفتۂ کہ با مے و معشوق بگذرد
خود را چناں بداں کہ شہ ہفت کشوری

خود را نکو شمار کہ در چشم اعتبار
از آفتاب برتر و از ذرہ کمتری

ختم دیوان	مجذوبؔ تا شود ہمہ عالم مسخّرت تیغ از دعا طلب کن و از سجدہ افسری	۱۳۴۷ھ

گزارش

غزلیات الف کے آخر میں لکھا گیا تھا کہ مجذوبؔ کا نام معلوم نہو سکا۔ اس اطلاع کے بعد بھی اکثر حضرات کو نام و حالات مجذوبؔ مطلوب ہیں۔ لہٰذا مکرر عرض ہے کہ اس دیوان قلمی کے اول کے دو صفحہ مجھکو ملنے سے پہلے ضایع ہو چکے ہیں۔ شاید کہ صفحہ اول پر مصنف کا نام ہوگا۔ قصاید حمد و نعت و منقبت سے ابتدا تھی۔ غزلیات مکمل ہیں اس کے آغاز پر "دیوان مجذوب تبریزی ۱۰۶۶؁ء" لکھا ہوا ہے۔ اس دیوان کا قلم بہت خفی ہے۔ تقطیع خورد مثل حمائل اور اعلےٰ درجہ کے خوشنویس اعجاز رقم ایرانی کا خط ہے۔ جدول طلائی کاغذ قدیم ہے غزلیات کے بعد متفرقات اور رباعیات ہیں رباعیات کے آخر میں بھی اوراق کم ہیں۔ اول و آخر کے اوراق ضایع ہونے سے مصنف کا نام معلوم نہ ہو سکا۔ اس قابل نمایش گاہ لایق کتب خانہ شہنشاہ کتابت و کلام کے دیوان کی قیمت ایکسو روپیہ مل رہی تھی لیکن بخیال طبع کسی کے ہاتھ فروخت نہ کیا اور یہ گنج باد آورد میرے ہاں محفوظ رہا۔ غزلیات مکمل طبع ہو کر

نقل مطابق اصل آخر میں متفرقات و رباعیات کا باقاعدہ طبع ہونا ضرور تھا۔ لیکن بطور نمونہ غزلیات کے ساتھ متفرقات دریافت طلب شایع ہوئے تھے کہ اگر یہ دیوان قلمی یا مطبوعہ کسی فہرست و کتب خانہ و تذکرہ میں ہو تو ناظرین مطلع فرمائیں۔ مگر کتب خانہ سرکاری وغیرہ اور کسی فہرست و تذکرہ سے مجذوب کے نام اور کلام کا پتہ نہیں چلا۔ میری امکانی کوشش کا خاتمہ ہو چکا تو بالآخر ضایع ہونے کے خوف سے طبع کر کے شایع کیا طبع ثانی میں انشاءاللہ غزلیات مکمل کے بعد متفرقات کا انتظام رہے گا۔ مجھکو بے حد حیرت ہے کہ یہ دیوان قدیم میرے سوا کسی کو نہ ملا اور نقل النقل سے محفوظ رہا۔ تذکرۂ آتشکدہ صفحہ ۳۵۵ حضرت حافظ شیرازیؒ کے حالات میں لکھا ہے کہ (وکلام ایشاں را حالتے است کہ در گفتار ہیچیک از استاداں نیست و بکلام باہیچکس مشتبہ نمی شود) بیشک اس قول سے سب کو اتفاق ہے لیکن اگر دیوان مجذوب کو دیکھتے تو لکھتے کہ (اما می توانم گفت کہ کلام مجذوب مثلؔ یا مثال کلام حافظ می شود) ع

مقدر دار مت کہ تو ایں راند بدم

صاحب آتشکدہ بارھویں صدی میں تھے تمام شعرائے عجم کے حالات و اشعار لکھے مگر ان کو بھی مجذوب کا نام و کلام نہ ملا۔

لہ حاشیہ۔ مثل اس کو کہتے ہیں جو سب صفتوں میں مساوی ہو۔ اور مثال کے لیے سب صفتوں میں برابری شرط نہیں ہے۔ رعلی

ہاں یہ تو ظاہر ہے کہ حافظ اس رنگ کے موجد ہیں مجذوب مقلد
اُن کی فصاحت بدرجۂ اعلیٰ ہے ان کی بدرجۂ اول وہ مشہور ہیں
یہ گمنام وہ مجذوب سالک یہ سالک مجذوب ۔ باقی حالات مجذوب
تقرب شاہ وانیس الدولہ کلام کے سوا معلوم نہو سکے ۔ حکیم ۔ واعظ
عالم ۔ حاجی زوار عابد تہجد گزار تھے ۔ المختصر ۔ حضرت حافظ کے
رنگ میں اس کے سوا کوئی کلام ہوا ہے نہ ہوگا ۔ ان تمام خوبیوں کے
قطع نظر صرف اس واحد خیال سے میں نے اس دیوان کو شایع
کیا ہے کہ مجذوب مداح رسول وآل رسول تھے اگر باوجود امکان
اس کو طبع نہ کرتا تو یہ اوراق کہنہ دیمک کے مطالعہ سے ضایع ہو جاتے ۔
حافظ د فرخ نبات کی طرح مجذوب ونیاز کا حال ردیف ز سے
ظاہر ہے لیکن کسی تذکرہ سے ثابت نہیں ہے ۔ حافظ کے رنگ میں
کلام اور پھر دہ بھی ہے ایک ماہ میں اتمام یہ مجذوب کی کرامت ہے
حیرت مکن زہمت مجذوب زور عشق گر شش ہزار بیت بیک ماہ گفتہ ام
آپ کے استاد کا حال بھی معلوم نہو سکا ۔
مجذوب خود سر از پئے حافظ نمی رود ایں راہ از کرامت استاد میرود
واضح ہو کہ شاہ اسمٰعیل صفوی دسویں صدی میں تھے ۔ اور
شاہ عباس صفوی بزمانہ مجذوب گیارھویں صدی میں اور سال وفات
شاہ شجاع ۷۸۳ھ مجذوب کے وقت کے شاہ شجاع کا حال معلوم
نہ ہوا ۔
فاش میگویم بتو مجذوب از درگاہ کیست شیر یزداں شہسوار دیں شہنشاہ شجاع

مخفی نہ رہے کہ خواجہ حافظ کے دیوان کے جواب میں اور بھی دیوان مثل عیون الزلال از کمال الدین حسین ضمیری اصفہانی وغیرہ تذکرہ سے ظاہر ہیں اس رنگ کے کلام کی مجھ کو برسوں سے تلاش تھی مگر دیوان مجذوب کے سوا کوئی نہ ملا ضمیری کے اشعار کا نمونہ۔

علاج درد ضمیری نشد نمی دانم — کہ گفتہ بود کہ دردش دوا پذیر مباد
طبیبے گفت در طلبے ندارد درد مہجوری — غلط می گفت خود را کشتم و درمان خود کردم

تاریخ طبع دیوان مجذوب تبریزی از حکیم میرزا در علی رعد نبیرۂ حضرت میر احمد علی خاں شہید دہلوی مرحوم المخاطب بہ میر الشعراء۔

بود باغ سخن سرسبز و شاداب — من و گلگشت و ساقی و مے ناب
بکن طبع شد دیوانِ مجذوب — کہ بود او ثانی حافظ بالقاب
ہزار و شصت و شش از سال ہجری — ز کاتب شد رقم با خطِ از یاب
بظلمت چوں نہاں آب بقا بود — من آوردم برائے نذر احباب
کتب خانہ ازیں دیوان قاصر — ز نقلش بود عاجز دستِ طلاب
نہ در آتشکدہ مجذوب و نامش — نہ صاحب تذکرہ داخل دریں باب
نہ در ہند و دکن شد ہیچ ایں جا بہ — کہ در ملک عجم ہم بود نایاب
نہ در فہرست یا در تذکرہ نام — نہ در بیداریش دیدی نہ در خواب
بمعنی رونقِ بازار عشق است — ندارد حسنِ یوسف تاب انقاب
بماند تا کے و تا چند محجوب — بہ ابر عارضی مہر جہاں تاب
رسید از دست غیب اشعار مجذوب — بدستِ من کہ شد مجموع اسباب
نہ مثلش تا قیامت ہیچ مجذوب — کہ بود او حاجی و زوار ابواب
نظیر و ثانی دیوان حافظ — ہمیں دیوانِ مجذوب است نایاب

زشیراز است حافظ سالک عشق کلام حافظ و مجذوب بنگر	زتبریز است ایں مجذوب بیتاب فصاحت ختم شد بر ہر دو اصحاب

برائے سال طبعش رعد تاریخ
بگو۔ دیوان مجذوب است نایاب
۱۳۴۷ھ

تمت بالخیر

اشتہار

اعلان

دیوان مجذوب مکمل طبع ہونے کے بعد معلوم ہوا کہ

(میرزا محمد تبریزی عالمے است صوفی مشرب و شاعریست

فقیر مذہب ۔ بعض بافادۂ طلبۂ علوم می پرداخت ۔ و بجواب مثنوی

معنوی مثنوی شاہراہ نجات و دیوان خیلے نیکو نوشتہ)

(تذکرۂ صبح گلشن) مجذوب ۔ میرزا محمد مجذوب تبریزی

کا تخلص ہے بہت سی مثنویاں اور ایک دیوان ان کی

تصنیف سے ہیں دیوان ۱۲۵۱ھ مطابق سنہ ۱۰۶۲ میں ختم ہوا

قاموس المشاہیر حصہ دوم صفحہ ۱۷۶ ۔

لہٰذا اس سے تکمیل کر دی گئی ۔ قیمت عہ

المشتہر

حکیم میرزا نادر علی رعد ۔ دواخانہ وارثی دکن

غزل از جامع دیوان مجذوب۔ حکیم میر نادر علی رعدؔ۔

طالب دید کیوں نہو بیتاب
ہائے تیرا یہ بے حجاب حجاب

حشر برپا نقاب سے بھی ہے
اور کیا ہو اگر اٹھائے نقاب

کیا اُٹھائے وہ حُسن بارِ نگاہ
جو اُٹھائے کبھی نہ بارِ نقاب

ہے بقا بحر میں فنا ہونا
نقش بر آب ہے نمودِ حباب

بعد مردن مدام ہیں بیدار
زندگانی تھی اپنی عالمِ خواب

وصل دلبر ہے ہجر دلبر ہے
مذہبِ عشق میں ثواب و عذاب

برق ہے صاعقہ ہے یہ جانسوز
حُسن بے مثل اور سنِ شباب

بیوفا بھی ہو باوفا لیکن
قلب بیتاب کو اگر ہو تاب

وصل معشوق جیتے جی ہے محال
ہے یہ انجام عشق خانہ خراب

کشتۂ عشق زندۂ جاوید
زندگانی تھی اس کی مثلِ سراب

موت کی آرزو میں جیتے ہیں
ہے یہی اپنی زندگی کا حساب

جلتے ہیں مریض فرقت کو
اور پھر پوچھتے ہیں حالِ خراب

مجھکو اصرار ان کو ہے انکار
روز و شب ہے یہی سوال و جواب

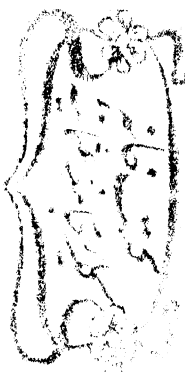
ساقیا دے شراب ۔ کیا جانے
زاہد خشک فیضِ عالمِ آب

میں ہوں بیمار ہجر اے واعظ
کیا دوا میں بھی ہے حرام شراب

دردِ فرقت کا ہے علاج آساں
جان دیکر ہوا ہوں صحت یاب

یہ غزل رعدؔ کیوں نہو مقبول
قافیہ اس کا ہے شراب کباب

تمت

اعلان

دیوان مجذوب مکمل طبع ہونے کے بعد معلوم ہوا کہ
(میرزا محمد تبریزی عالمے است صوفی مشرب و شاعریست
فقیر مذہب۔ طبعش بافادۂ طلبۂ علوم سرشتہ۔ و بجذبۂ عشق
معنوی مثنوی شاہراہ نجات و دیوان خیلے نیکو نوشتہ)
(تذکرۂ صبح گلشن) "مجذوب۔ میرزا محمد مجذوب تبریزی
کا تخلص ہے بہت سی مثنویاں اور ایک دیوان ان کی
تصنیف سے ہیں دیوان ۱۶۵۲ء مطابق ۱۰۶۲ھ میں ختم ہوا۔
قاموس المشاہیر" حصۂ دوم صفحہ ۱۷۶۔

لہذا ٹائیٹل سے تکمیل کر دیگئی۔ قیمت عہ

المشتہر

حکیم میرزا نادر علی رعد۔ دواخانہ واڑی دکن

[illegible]

[illegible] ایم اے ایل ایل بی [illegible]

[illegible]

[illegible] لازم ہے [illegible]

[illegible] نشان [illegible]

[illegible] فقط